

[काव्येतिहास-संग्रह]

२.

महाराष्ट्रकविमयूरसिंहचित

मंत्ररामायणम्

हं पुस्तक

काव्येतिहास-संग्रह-कर्ते

थानी

प्रकाशिन केले

शके १८०२.

किंमत ५ रुपये

नारायण बालरुष्ण गोडबोले
पुस्तकनं०

मोरोपंत कृत.

श्रीरामं मुदिरस्यामं वंदेऽहं देवनायक ।
 सदा वदान्यप्रवरं प्रणतेप्सितंदायकं ॥
 रौकापतिमुखीं देवीं वंदे सीतां महासतीं ।
 यस्याः सद्व्रतसामर्थ्याच्छमिता अभिता द्विभूः
 महामतीन्सदा वंदे लक्ष्मणादीन् रघूद्वहान् ।
 येषां पुमैर्याः स्वप्नेऽपि परमानुरमाधवात् ॥ ३ ॥
 त्रगद्गुरुं वंदे वसिष्ठं तपसानिधि ।
 द्विजराज इति प्राहुर्ग सर्वे ब्राह्मणाः सुराः ॥ ४ ॥
 वस्तपस्वीश्वरः साक्षान्महादेव इव प्रभुः ।
 वंदे तं गाधिजं तेजोनिधिना निधिना समं ॥ ५ ॥
 राशि सुतपसां शुद्धज्ञानदानविगारिदं ।
 नारदं सन्मुनिं वंदे भवाब्धेः परपारदं ॥ ६ ॥
 मनोतं रामचरितं येन गीतं सविस्तरं ।
 वैष्णवीकं तमहं वंदे मंदेष्टैशतसांधकं ॥ ७ ॥
 जगत्प्राणसुतं वंदे हनूमंतं महीजसं ।
 यः श्रीरामकथासंधौ चेतसा वर्तसायते ॥ ८ ॥
 यशस्विप्रवरं वंदे सुग्रीवं वानरेश्वरं ।
 संप्राप्ती हेतुरार्याया भार्याया राघवस्य यः ॥ ९ ॥
 जलधौ येन रचितः सेतुर्हेतुर्जगत्प्रियः ।
 तं नलं वानरं वंदे यं देवा धन्यमूचिरे ॥ १० ॥
 यानं ये चक्रुरनिशं जांबवप्रमुखा भृशं ।
 तानृक्षानंगदादींश्च वंदे रामानुगान् कपीन् ॥ ११ ॥
 राजश्रेष्ठं दशरथं कौशल्यायाश्च तत्प्रियाः ।
 जनकं च महारजं वंदे श्रीरामवंदिन ॥ १२ ॥
 महीसुरान् वामदेवप्रमुखानृत्विजः प्रभोः ।
 श्रीकेशवं श्रीगणेशं वंदे विद्यागुरुं हरिं ॥ १३ ॥

श्रीरामचरितं पुण्यं सक्षेपान्धारदो मुनिः ।

पृच्छते प्रथमं प्राह प्रेम्णा वाल्मीकये सते ॥ १४ ॥

राशिरत्यच्छतपसां वाल्मीकिर्ब्रह्मणो वरात् ।

चक्रे रामायणं नाम महाकाव्यं महाकविः ॥ १५ ॥

महाकाव्यं पठन्तस्म्यांश्छात्रवेत्कः सभासिद ।

इति चितयतस्तस्य पादग्रहणमादृतौ ॥ १६ ॥

जनकस्य सुतापुत्रौ कृतवन्तौ गुणार्णवौ ।

शिष्यौ कुशलवौ यो तत्ताम्यामग्राहयत्प्रभुः ॥ १७ ॥

यदा यच्च विधेयं तत्कृत्वा ताम्यां मुनिव्रजे ।

गीतं प्रीतं तयोस्तेषां तदा चित्तं तपस्विनां ॥ १८ ॥

राकापतिः स्वामृतेन चकोरानिव तानृषीन् ।

अर्धेन पौलस्त्यवधप्रवधः समतर्पयत् ॥ १९ ॥

मधुरेणादिकाव्यस्य स्वच्छेन मुनयोऽखिलाः ।

रसेनाबुमुचोऽर्धं चातको द्वं तर्पिताः ॥ २० ॥

जगन्मनोहरं धीरौ तौ वीणास्वरमिश्रित ।

चतुर्मुखवरोद्भूत महाकाव्यमगायताम् ॥ २१ ॥

यच्छ्रुत्वा मुनयस्ताभ्यां ते प्रेमाश्रुपरिहृताः ।

वल्काजिनवृषीदंढकमढलकुशान् दधुः ॥ २२ ॥

छानाकथयतः श्रुत्वा गधर्वाविव गार्धनी ।

नीतौ सदसि रामेण साकेते तौ कुमारकौ ॥ २३ ॥

यथोपदेशं वाल्मीकेः कति सुकृतिनां वरी ।

आदितः कृतिनौ राम श्रावयामासतुर्मुदा ॥ २४ ॥

रावणारिवसिष्ठाद्यैर्ब्रह्मणैर्धृतीभिः प्रियैः ।

सचिवैः सह शुश्राव स्व माहात्म्यं सभां गतः ॥ २५ ॥

महर्षिणा स्वयं गीतमिति माहात्म्यमात्मनः ।

अपूर्वमिव लोकेशः कृतवानित्यमादरात् ॥ २६ ॥

योगोपत

श्रीमान् दशरथ सूर्यवत्स आसीन्नृपोत्तम ।
 तमस्तसत्पालनतो य साक्षाद्विष्णुना सम ॥ २७ ॥
 राजधान्याययोष्यायामुयास नयवित्कवि ।
 रावे स्वशत्रुतमस्त पुण्यात्माऽनुपमच्छनि ॥ २८ ॥
 महिषी तस्य कौशल्या कैकेयी दयिता भृश ।
 सुमित्रा विनयोपेता पत्न्यौ यद्येम नो कृश ॥ २९ ॥
 जम स्वमफल मेने सोऽनैपत्योऽतिचिंतया ।
 नाभ्यनदद्विष्य गुर्वी योऽपुत्रस्तस्य किं तथा ॥ ३० ॥
 यष्टु तुरगमेनेन सतत्यं गुरु मुनि ।
 पृष्ठा नृपो मनश्चक्रे शक्रेष्टकुदुदारधी ॥ ३१ ॥
 राजा सनकुमारोक्त विमाडकमुने मुत्त ।
 धानिन्ये स्वेष्टसिध्यर्थं सुमताःसचिवावृत्त ॥ ३२ ॥
 महर्षि लोमपादस्य सख्युर्जामातर प्रिय ।
 शातया कातया साकमृदुशृंग तपोनिधिं ॥ ३३ ॥
 जपतावर व्यापति तस्मिन्सर्वस्वदक्षिण ।
 अश्वमेधोऽभवद्राज्ञ सर्वेषां विस्मयावह ॥ ३४ ॥
 यज्ञादनतर चक्रे पुत्रीयामिष्टिमस्य स ।
 स्वमातृग्रहणायास्या सुरा सर्वे समागता ॥ ३५ ॥
 जगता पीडक हतु रावण वरदपित ।
 प्रह्लाण प्रार्थयामातुरुपाय चिन्तयेति त ॥ ३६ ॥
 यद्वैव प्रार्थितो धाता सचिंशोपायमब्रवीत् ।
 वेत्रेऽभय न मर्येभ्योऽवज्ञया दशरथवर ॥ ३७ ॥
 राक्षसेन्द्रोन्नरात्तस्मान्नाश प्राप्स्यति सर्वथा ।
 निधावेत्य वदसन्नाययौ विष्णुर्महायशा ॥ ३८ ॥
 मनुष्यस्त भवेत्सूनु प्रणताखिदशा प्रभु ।
 राजोदशरथस्यास्य खीणु हनु विनागर ॥ ३९ ॥

श्रीशः सुरास्तथेत्युक्त्वा गतोऽतर्धानमभितः ।

पुमान् प्रादुरभूद्विष्टां पुत्रियायां महाद्रुतः ॥ ४० ॥

रात्रे ददौ स्वर्णपात्रीं दिव्यपायससंभृताम् ।

देहि दारेभ्य इत्युक्त्वा तत्रैवांतर्हितोऽभवत् ॥ ४१ ॥

महिष्यै तददावर्धं पायसं सततिप्रदम् ।

अर्धादर्थं सुमित्रायै दत्तवान् रघुनन्दनः ॥ ४२ ॥

जगतीशश्चैरार्धं कैकेय्यै प्रददावथ ।

अर्वाशिष्टं साष्टमांशं सुमित्रायै पुनर्ददौ ॥ ४३ ॥

यज्वनस्तस्य तास्तिष्ठः पत्न्यो गर्भान् प्रपेदिरे ।

अत्रांतरेऽब्रवीद्ब्रह्मा सुरान् सर्वान् समागतान् ॥ ४४ ॥

रावणं राक्षसं हतुमवतीर्णस्य मापतेः ।

सहायान् वानरानृक्षान्सृजध्वमुखविक्रमान् ॥ ४५ ॥

मम वक्रादभूत्पूर्वं जृम्भाणस्य बुद्धिमान् ।

ऋक्षराट् जांववान् विष्णोः स सहायो भविष्यति ॥ ४६ ॥

जैलजप्रभवात्तप्ताश्चकुर्देवास्तथैव ते ।

शक्रसूनुरभूद्वाली सुग्रीवः सूर्यनन्दनः ॥ ४७ ॥

यशस्विनं बुद्धिमंतं तारं नाम महाकपिम् ।

विषणोऽजनयत्पुत्रं देवानां कार्यसिद्धये ॥ ४८ ॥

जज्ञे धनपतेः पुत्रः स नाम्ना गधमादनः ।

अग्नेर्नीलो नलः कीशप्रवरो विश्वकर्मणः ॥ ४९ ॥

यथाश्विनौ तथा मैतृद्विविदावपि तत्सुतौ ।

पर्जन्यपुत्रः शरभः सुषेणो वरुणात्मजः ॥ ५० ॥

राक्षसांतकरः श्रीमान् हनुमान् मारुतात्मजः ।

वज्रसहननः साक्षाद्भुतुल्यपराक्रमः ॥ ५१ ॥

महंतो जज्ञिरे सुख्याः सुरांशाः सत्त्वाविक्रमाः ।

ऋक्षवानरगोपुच्छास्तुच्छा येषां पुरः परे ॥ ५२ ॥

(श्रीमति द्वादशे माते चैत्रे शुक्ले पुनर्वसौ ।
 कौसल्याऽजनयद्रामं नवम्यां कर्कटे शुभे ॥ ५३ ॥
 राजप्रियायां कैकेय्यां जज्ञे सत्यपराक्रमः ।
 पुष्ये मीने शुभे लग्ने भरतः सद्गुणाकरः ॥ ५४ ॥
 मोहते समये सीर्ये कुलोरे शुभलक्षणी ।
 पुत्री लक्ष्मणशत्रुघ्नौ सुमित्रा सुषुवे यमौ ॥ ५५ ॥
 तसिरे नृपतेः पुत्राश्चत्वारः सद्गुणाकराः ।
 सुरूपाः सुमहात्मानो रुच्या प्रोष्ठपैदोपमाः ॥ ५६ ॥
 यदैषां संभवो देव्यो गंधर्वा नृनृत्तुर्जगुः ।
 नेदुर्दुदुभयो दिव्याः पेतुः सुमनमश्च स्वात् ॥ ५७ ॥
 राजा महोत्सवे तस्मिन् विप्रादिभ्यो धनं मुदा ।
 नानाविधं भूरि ददाति तदीदार्यं सुनिस्तुलम् ॥ ५८ ॥
 महो महानयोध्यायामासीदशरथो यदा ।
 चकार नामकरणं तेषामन्वि त्रयोदशे ॥ ५९ ॥
 जना जगुः स्मृतं रातः सूनोर्ज्येष्ठस्य यत्कृतम् ।
 नाम राम इति प्रेम्णा वसिष्ठेन पुरोधया ॥ ६० ॥
 यच्च पुत्रस्य कैकेय्या भरतेति तथा द्वयोः ।
 लक्ष्मणेति सुमित्रायाः शत्रुघ्नेति च पुत्रयोः ॥ ६१ ॥
 जग्रेहुः कृतसंस्कारे विद्याः सर्वाः कलाश्च ते ।
 श्रीरामस्त्वधिकस्तेषां ग्रहाणामिव भास्करः ॥ ६२ ॥
 यथान्योन्यमार्तिश्लिग्धौ कुमारौ रामलक्ष्मणौ ।
 तथा भरतशत्रुघ्नौ क्षणार्धविरहासहौ ॥ ६३ ॥
 राघवोऽथ महाभागस्तेषां दारोक्त्यां प्राति ।
 चितयामास धर्मात्मा सोषाध्यायः सर्वाधनः ॥ ६४ ॥
 महात्मनश्चितयतो मंत्रिमध्ये स तत्क्षणम् ।
 गाधिजेऽभ्यगमद्राते ह्योस्थैरावेदितो हुतम् ॥ ६५ ॥

श्रीमत त मुनि राजा प्रमुद्रस्यै यथाविधि ।
 पूजयामास पूजार्हं ब्रह्माणमिव वासव ॥ ६६ ॥
 राजर्षिस्तमुवाचार्य यदर्थं त्वमिहागत ।
 तत्कार्यं ब्रूहि कर्तोह दैवत हि भवान्मम ॥ ६७ ॥
 महर्षिस्तद्वच श्रुत्वा हृष्टरोमाऽभ्यभाषत ।
 निश्चय कुरु कार्यस्य भव सत्यप्रतिश्रव ॥ ६८ ॥
 जनेन्द्र शृणु मारीच सुबाहुश्च निशाचरौ ।
 यज्ञविप्रकरौ शमु तावह नो सहे व्रती ॥ ६९ ॥
 यमस्य विषय नेतु तौ खलौ ब्राह्मणद्विषौ ।
 काकैपक्षधर राम पुत्र मे दातुमर्हसि ॥ ७० ॥
 रात्रिचरवधे देव दिव्येन स्वेन तेजसा ।
 मयाभिगुप्त शक्तस्ते राम कामप्रभाहर ॥ ७१ ॥
 प्रनुजेश प्रदास्यामि श्रेयश्चास्मै महत्तर ।
 येन त्रिष्वपि लोकेषु परा ख्याति प्रयास्य ति ॥ ७२ ॥
 जगाद गाधिज राजा पुत्रविश्लेषकातर ।
 जनपोडशवर्षो मे रामो राजीवलोचन ॥ ७३ ॥
 यंभीद्र राक्षसैरस्य न पश्यार्भ्याजियोग्यताम् ।
 त्व मे बहिश्चर प्राण न राम नेतुमर्हसि ॥ ७४ ॥
 जन्य कर्ताहमेवार्थं राक्षसैस्तै सह स्वयम् ।
 अक्षौहिण्याऽनया सार्धं मा दास नेतुमर्हसि ॥ ७५ ॥
 यदि वा राघव ब्रह्मन् नेतुमिच्छासि सुव्रत ।
 चतुरंगसमायुक्त मया सह च त नय ॥ ७६ ॥
 राक्षसौ कस्य तौ पुत्रौ किवीर्यो क समाश्रितौ ।
 सर्वं मे शस्य भगवन् वृत्त ब्रह्माद्विषोस्तयो ॥ ७७ ॥
 महर्षि कथयामास रावणानुचरौ खलौ ।
 तौ मारीचसुबाहू द्वौ पुत्रौ सुदोषसुदयो ॥ ७८ ॥

- श्रीमतागस्यमुनिना शंखौ राक्षसतां गतौ ।
 रावणप्रहितौ कर्तुं यज्ञविघ्ने महाबलौ ॥ ७९ ॥
- राजा प्रोवाच भगवन् ब्रह्मदत्तवरः परः ।
 नाहं तत्पुरतः स्थातुं शक्तः संग्राममूर्धनि ॥ ८० ॥
- महेन्द्रा देवाः सोढुं शक्ता न रावणम् ।
 मानवानां कथा कैव सुदुरात्मा श्रुतो मया ॥ ८१ ॥
- जगत्कर्त्रा ब्रह्मणा योऽनुगृहीतः स दानवः ।
 हिरण्यकशिपुर्देवस्तेजसाय सदा नवः ॥ ८२ ॥
- यमात्कुरतरः स्पष्टं रावणो लोकैरावणः ।
 मर्यस्तेन विरोधं कः कर्ता नाहं क्षमो मुने ॥ ८३ ॥
- राज्ञि तस्मिन् ब्रुवन्नेवं संक्रुद्धः कौशिकोऽब्रवीत् ।
 अलं गच्छाम्यहं राजन् सुखी भव सुहृद्भूतः ॥ ८४ ॥
- मन्योस्तस्य प्रभावज्ञो वसिष्ठो भगवान् नृपम् ।
 उवाच नैनं राजर्षे प्रत्याख्यातुं त्वमर्हसि ॥ ८५ ॥
- जन्मनस्ते सुसाफल्यं क्षिप्रं रामं विसर्जय ।
 कृतास्त्रमकृतास्त्रं वा गुप्तं कुशिकसूनुना ॥ ८६ ॥
- यन्नवतोऽपि नालं ते रामं धर्षयितुं परे ।
 कृशाश्वपुत्रास्त्रशतं दत्तमस्मै पिनाकिना ॥ ८७ ॥
- जयापायमैलं तेषां निश्चामित्रो महामशाः ।
 तत्र पुत्रहितार्थीय त्वामुपेयाभिषाचते ॥ ८८ ॥
- यशस्करं गुरोर्वक्त्रं शीकृत्य प्रकृतिं गतः ।
 राजा दशरथो रायमाजुहाव सलक्ष्मणम् ॥ ८९ ॥
- राजमानं विशेषेण जनन्या समलंकृतम् ।
 छतस्वस्त्रपन्नं तत्वा तं तस्मै मुनये ददौ ॥ ९० ॥
- महोत्सवोऽभयद्वायुः सुखस्पर्शस्तदा वयौ ।
 पुष्पगृष्टिर्महत्यासीदेवदुन्दुभिनिम्बनः ॥ ९१ ॥

श्रीमान्मुनिर्पयावत्रे ततो रामो महापशाः ।
 काकपक्षधरो धन्वी तंच सौमित्रिरन्वगात् ॥ ९२ ॥
 राजपुत्रौ धनुष्पाणौ चारुरूपौ महामुनिम् ।
 अनुजगमतुरसृष्टौ पितामहमिवाश्विनौ ॥ ९३ ॥
 महाधैमनुयातौ तौ महासत्त्वावनिदितौ ।
 स्थाणुं देवमचियं तं कुमारविव पावकी ॥ ९४ ॥
 जनार्दनाय गत्वाऽसौ मुनिरध्यर्धयोजनम् ।
 बलं चातिबलं विद्यां ददौ क्षुत्तृष्ट्रमापहाम् ॥ ९५ ॥
 यतोऽत्मोवाँस सरयूतीरे ताम्यां विभावरीम् ।
 स्थाणोरथाश्रमं गंगासरय्वोः संगमेऽगमत् ॥ ९६ ॥
 राघवौ श्रीगुरोस्तत्र रुद्रनेत्राग्निना कृतम् ।
 श्रुत्वा कृतागसौ दाहं कामस्य मुदमापतुः ॥ ९७ ॥
 महेशशिष्यैर्मुनिभिः पूजितौ गुरुणा सह ।
 उषित्वा तरितुं रात्रिं गंगातीरमुपागतौ ॥ ९८ ॥
 सन्हुकन्यामुत्तरंती नावा मुन्युपनीतया ।
 मानसात्सरयूपत्तिं पुण्यां शुश्रुवतुर्गुरोः ॥ ९९ ॥
 यद्धारुणं वनं दृष्टं दृष्टमीदृक्कथं न्विति ।
 कौशिकः प्राह वसैतच्छृणु त्वां कथयाम्यहम् ॥ १०० ॥
 जलजास पुरा वृत्रहंतुर्हत्याहतद्युतेः ।
 प्रायश्चित्तेन सत्यागस्तनोर्धूलकच्छयोः ॥ १०१ ॥
 पस्माद्राघव भद्रं ते नाम्नेद्रवरदानतः ।
 मलदश्वकलंशश्च जातौ जनपदाविधौ ॥ १०२ ॥
 राघवास्ते सुंदभार्या यक्षिणी कामरूपिणी ।
 बलं नागसहस्रस्य धारयंती सुदारुणा ॥ १०३ ॥
 मंदिरामांसनिरता ताटका नाम दुर्मतिः ।
 भारीचमाता तातास्मिन् काननेध्यर्धयोजने ॥ १०४ ॥

श्रीमत्स्वमागतां दुष्टा तामस्मद्वचनाज्जिह्वि ।
 भविष्यति यज्ञः पुण्य पापमण्डपिते न हि ॥ १०५ ॥
 राक्षसेषा क्रय जाता बन्ध चास्यामियत्कथ ।
 इति पृष्टौ मुनिः प्राह वसैतदपि मे शृणु ॥ १०६ ॥
 यत्तत्पञ्चकैरेकः सुकेतुर्वक्षनायक ।
 बल्लणास्मै दत्ता दत्ता बन्धव्यतिरूपिणी ॥ १०७ ॥
 बल्लजासनच्छां ता ताटका नाम कन्यकाम् ।
 जम्बुत्राय सुदाय प्रादादतिबन्ध पिता ॥ १०८ ॥
 यत्नी मारोचनामान सुत स्नेहे महाबलम् ।
 कृतापराधेऽगस्येन हन सुदो महात्मना ॥ १०९ ॥
 राक्षसत्वमेष प्राप्ता सपुत्रा ताटका कुधी ।
 यतिष्ण हतुमिच्छतो ज्ञापात्तस्यास्तितजसः ॥ ११० ॥
 यन्नियोगात् त्वया राम हतव्येषातिदारुणा ।
 जातुचिरांघ्रितो नाभि सुदृढेनापि दारुणा ॥ १११ ॥
 तलदृश्यामगे रामः श्रुतिराज्ञा तवार्य मे ।
 इत्युक्त्वा सग्मकोदण्डो ज्योतिनाद तदाकरोत् ॥ ११२ ॥
 यैस्तौ श्रुत्वा महानाद नायेभ्यश्चक्रुः ।
 चकार गर्जना घोरा लयमेघधटेव सा ॥ ११३ ॥
 त्रघान रामस्तां माया कुर्वती विकृताकृतिम् ।
 लक्ष्मणेनाशुमेरुश्रेष्ठेऽश्रुणाग्रनासिकाम् ॥ ११४ ॥
 राक्षस्येन मुनि राम दुष्टावाभ्येस भासव ।
 वधर्म दिव्यैः कुसुमैजगुर्गन्धर्वसत्तमाः ॥ ११५ ॥
 रामापास्यशत देहीत्युक्तेन्द्रो गाधिपददन्म् ।
 ययौ दृष्टेः सुरैः स्वर्गं भगं दृष्ट्वैव तुष्टधीः ॥ ११६ ॥
 महामना मुनी रामलक्ष्मणाम्प्या समन्वितः
 उवासीकां बने तस्मिन् शर्वरी शैरीतिभूत् ॥ ११७ ॥

श्रीकृतं इव सुप्रीतो मूर्ख्युपाधाय कौशिकः ।

दडचक्राद्यस्त्रशतं ददौ रामाय धीमते ॥ ११८ ॥

रागवान् यत्र तपसि चिरं सिद्धाश्रमे प्रियम् ।

कश्यपादितिशक्राणां कर्तुं हर्तुं बलेः श्रियम् ॥ ११९ ॥

महापिः पायायित्वा तद्दामनस्य यशोमृतम् ।

निन्ये तमाश्रमं राम विष्णुभक्त्या मना वृतम् ॥ १२० ॥

जलद्विपुस्तापसा दृष्ट्वा गाधिजं रामलक्ष्मणौ ।

सोत्साही षडहोरात्रं तपोवनमरक्षताम् ॥ १२१ ॥

यष्टुमद्यैव दीक्षां त्वं प्रविशेति कृतांजली ।

राघवौ मुनिशार्दूलमूचतुस्तावरिदमौ ॥ १२२ ॥

राजपुत्री समाश्लिष्य प्रतृष्टो मुनिपुंगवः ।

प्रविवेश तदा दीक्षां नियतो नियतेक्षियः ॥ १२३ ॥

मार्दितुं राक्षसौ यत्तावनिद्रौ रामलक्ष्मणौ ।

सोत्साही षडहोरात्रं तपोवनमरक्षताम् ॥ १२४ ॥

जलदाविव मारीचमुवाहू नभसि स्थितौ ।

वेदीममैव्यवर्षेण द्रूयमासतुः कृतोः ॥ १२५ ॥

यत्नेन रामभद्रेण मारीचः शतयोजनम् ।

क्षितोद्धूय मानवास्त्रेण वातेभेव तैरुच्छदः ॥ १२६ ॥

लवेनोत्सार्य मारीचं सुबाहुं कुणैपाशनम् ।

ददाह रामोऽन्धस्त्रेण स्वनाम्नेवाघपर्वतम् ॥ १२७ ॥

यशस्विप्रवरः शीघ्रं तयोरनुचरान् खलान् ।

शेषान्बार्यैव्यमादाय निजघान रघूदहः ॥ १२८ ॥

राशिभिः पुण्यतपसां सर्वैराश्रमवासिभिः ।

ऋषिभिः पूजितो रामो येथेद्रो विजये पुरा ॥ १२९ ॥

मम सिद्धाश्रमो राम कृतोन्वर्यस्तवेत्यमुम् ।

प्रशस्य गाधिजस्ताभ्यां सार्यं सध्यामुपागमत् ॥ १३० ॥

श्रीरामः सानुजः प्रातर्विधिं कृत्वा कृतांजलिः ।

किंकरः किं करोमीति गुरुं गाधिजमब्रवीन् ॥ १३१ ॥

गजपिपुत्रे तं प्राह मुनिर्जनकभूभुजः ।

यज्ञो भविष्यत्यचिराद् यास्यामस्तत्र भो वयम् ॥ १३२ ॥

मत्त द्रष्टुं त्वमस्माभिः सह राम गमिष्यासि ।

तत्र शंभोर्धनुर्दिव्यं द्रक्ष्यस्यमितविक्रम ॥ १३३ ॥

जनकस्य सभायां तद्विद्यतेऽरिनिवर्हणम् ।

पादपद्ममिवेशस्य सदा सद्भिः समर्चितम् ॥ १३४ ॥

यत्पुरासुरगंधर्वराक्षसैर्वसुधाधिपैः ।

अशक्यारोपणं राम धनूरत्नं प्रयत्नतः ॥ १३५ ॥

राममुक्तवैवमामेव्य कौशिको वनदेवताः ।

सर्विसद्यः स काकुत्स्थः सत्रगामोत्तरां दिशम् ॥ १३६ ॥

महर्षिमनुजग्मुस्तं मृगाणां पक्षिणां गणाः ।

निवर्तयामास स तान् सर्वसत्वसुदत्स्वयम् ॥ १३७ ॥

जनितप्रमुदे शोणोतीरे रामाय पृच्छते ।

कथयामास पूर्वेषां मुनिर्माहात्म्यमात्मनः ॥ १३८ ॥

ययावय ततो देशाद्रगायास्तटमुत्तमम् ।

तत्राप्यकथयद्रंगामाहात्म्यमखिलं मुनिः ॥ १३९ ॥

जन्मस्कंदस्य चरितं सगरस्य च विस्तरात् ।

गगावतरणं पुण्यं कौशिकोऽकथयत्स्वयम् ॥ १४० ॥

यमुनायाः सती गगामुत्तीर्य स तपोनिधिः ।

विशालां नगरीं प्राप्य तत्रोवास महायशाः ॥ १४१ ॥

राघवोणार्य कस्येमुमिति पृष्टे प्रसंगतः ।

क्षीरोदमयन प्रोक्तं युद्धं देवासुरोद्धवम् ॥ १४२ ॥

मरुतां जन्म च दितेस्तत्तपःस्थान उत्तमे ।

॥ पुर्या इक्ष्वाकुवंश्येन विशालेन निवेशनम् ॥ १४३ ॥

श्रीमता गाधिजेनेदं प्रोक्तं रामाय सादरम् ।

विशालाधिपती राजा सुमनिस्तानपूजयत् ॥ १४४ ॥

रात्रिं तत्रातिवाह्याय मिथिलोपचनं ययौ ।

तत्र दृष्ट्वाश्रमं रम्यं निर्जनं मुनिपुंगवम् ॥ १४५ ॥

मधुरं मधुराभाषो मनुजेश्वरनन्दनः ।

रामः पप्रच्छ कस्येदं स्थानमौदृक् कथं प्रभो ॥ १४६ ॥

जगद्गोततपाः प्राह वत्सासीदत्र गौतमः ।

सोऽहस्यया सहातिष्ठत्तपः सुचिरमात्मवान् ॥ १४७ ॥

यत्नादहस्यां बभुजे शको गौतमरूपभाक् ।

तथा स्वं मां च रतेति प्रोक्तोऽगादुदजाद् द्रुतम् ॥ १४८ ॥

राजानं द्रुतेदां ज्ञात्वा मुनिवेषं कृतौगसम् ।

अफलस्त्वं भवेत्येवं मुनिवर्येऽशपद्बुधा ॥ १४९ ॥

महेंद्रस्वर्षिशप्तस्य पेततुर्वृषणौ भुवि ।

तथा शप्त्वा च देवेशं भार्यामपि च शप्तवान् ॥ १५० ॥

नर्पतैर्जनकेनासि यत्त्वं ज्ञात्वापि संगता ।

अदृश्या सर्वभूतानां वाताहोरो भविष्यसि ॥ १५१ ॥

यदैतच्च वनं घोरं रामो दशरथात्मजः ।

आगमिष्यति दुर्धर्षस्तदा पूता भविष्यसि ॥ १५२ ॥

जगदेकपवित्रस्य रामस्याद्भुतकर्मणः ।

कारिष्यसि यदातिथ्यं भक्तैर्गं त्वं तदाप्स्यसि ॥ १५३ ॥

प्रयोक्तं तत्तथा जातं स गतस्तुद्धिनाचक्षम् ।

मेषस्य वृषणौ दत्तौ जिष्णोराग्निपुरोगमैः ॥ १५४ ॥

राहुणेवामृतसूचैर्मण्डलं राम सन्मुनेः ।

कलत्रं ग्रस्तं ग्रास्ते दोषिणं तं निमोचय ॥ १५५ ॥

भया सहाश्रमे तत्त्वं प्रविशाशु रघूत्तम ।

इत्युक्तोऽसौ तथा चक्रे वक्तेरसुहृन्मणिः ॥ १५६ ॥

श्रीराम आश्रमे तस्मिन् प्रविष्टं गुरुणा सह ।

सती सार्विकवृत्तासौ साक प्रादुरमूत् क्षणात् ॥ १५७ ॥
राहित्येनैर्नसौ यस्य साहिमेनाशु सा सती ।

शापस्मात्तमुपागम्य तेषां दर्शनमागता ॥ १५८ ॥
महाविनयसपत्नी महन्महददर्शनौ ।

राघवौ तु तदा तस्याः पादौ जगृहतुमुदा ॥ १५९ ॥
जयेत्युक्त्वा रामपादौ नत्वाऽहल्या सुदर्शिता ।

अर्घ्यं पाद्यं तथातिथ्यं चकार सुसमाहिता ॥ १६० ॥
यातिभिः स्वात्मैर्मथ्यं यो ध्येयो वेदांतवेदिभिः ।

प्रतिनग्राह काकुत्स्थः प्रेम्णा पूजां तथा कृताम् ॥ १६१ ॥
रामायां मुनिवर्यस्य रामे च रघुनदने ।

पुष्पवृष्टिर्महत्यासौ दिव्यदुन्दुभिनि स्वनैः ॥ १६२ ॥
महान् समुत्सवो द्वासीद्गर्वाप्सरसां तदा ।

साधु साध्विति देवास्तामहल्यां समपूजयन् ॥ १६३ ॥
जगाम मिथिलां रामो गीतमेनाभिपूजितः ।

अहल्यां प्राप्य परमा कीर्तिं च मुदितात्मना ॥ १६४ ॥
यजमानं मुनिं प्राप्तं श्रुत्वा सह पुरोधसा ।

शतानन्देन ऋत्विग्भिर्दष्टः प्रत्युज्जगाम तम् ॥ १६५ ॥
जनकः पूजयामास गाधिजं परमादृतः ।

तौ रामलक्ष्मणौ दृष्ट्वाऽष्टच्छत् कस्यात्मजाविति ॥ १६६ ॥
पटच्छया भुवः प्राप्तावश्विनाविन सुदरौ ।

भूषयताविमं देशं चंद्रसूर्यानिवांजरम् ॥ १६७ ॥
राजर्षिर्गाधिजः प्राह प्रियौ दशरथात्मजौ ।

इमौ मया समानौ महाभागौ महाबली ॥ १६८ ॥
मदाजविभ्रशमनावहल्यागौतमाचिता ।

इष्टं तव क्रतुं प्राप्तौ शैवं चात्यद्भुतं धनुः ॥ १६९ ॥

श्रीमान् ज्येष्ठं शतानदो गौतमस्यात्मजो मुने ।
 श्रुत्वा मातुः समुद्धारं प्रदृष्टो राममब्रवीत् ॥ १७० ॥
 राजपुत्रं महाप्राज्ञं राजवशविभूषणं ।
 स्वागतं ते नरश्रेष्ठं दिष्ट्या प्राप्तोऽसि राघव ॥ १७१ ॥
 महा धन्यतरो राम त्वत्तो नास्तीह कश्चन ।
 गोप्ता कुशिकपुत्रस्ते येन तप्तं महत्तप ॥ १७२ ॥
 जगत्प्रधिपतिं पूर्वमेष आसीन्महाबल ।
 जहार लोभान्सुरभिं वसिष्ठेभ्यः महात्मन ॥ १७३ ॥
 यवनैर्निर्जितं क्रूरैः कल्माषी निर्मितैरियम ।
 हुकारेण वसिष्ठस्य दग्धसैन्योऽप्रभोऽभवत् ॥ १७४ ॥
 रामैव रुद्रमाराध्य प्राप्यास्त्राण्यद्भुतान्यपि ।
 वसिष्ठब्रह्मदडेन भगवदर्थोऽभवत्पुनः ॥ १७५ ॥
 मत्वा ब्रालं बलं श्रेष्ठं तुच्छं क्षात्रमयं तदा ।
 ब्रह्मत्वकारणं घोरं चकार सुमहत्तप ॥ १७६ ॥
 जगत्कर्ता जगमाद्ब्रह्मसहस्रं तं सुरैर्वृतं ।
 मन्ये गाधिजं राजर्षिं त्वामित्युक्त्वा दिवं ययौ ॥ १७७ ॥
 पतङ्गं तद्वृथा मत्वा भूय एव महातपा ।
 तपश्चचार रामाय ब्रह्मर्षित्वाप्तये भृशम् ॥ १७८ ॥
 जगत्प्रथितं इक्ष्वाकुवंशजातो नृसत्तम ।
 त्रिशकुरिति यन्नाम वसिष्ठेन महात्मना ॥ १७९ ॥
 यत्प्रकृतो गुरुपुत्रैश्च नीतश्चाडालता हठात् ।
 स एव शरणं प्राप्तोऽमुना संप्रेषितो दिवम् ॥ १८० ॥
 रामायामद्भुतां सृष्टिं कर्तुमेष समुद्यत ।
 प्रार्थितस्त्रिदशैः सर्वैर्विरराम महायशा ॥ १८१ ॥
 महान्विप्रः प्रवृत्तोऽत्र इति मत्वायमोन्मथर ।
 गुप्करेषु तपस्तेपे रामभद्रं महातपा ॥ १८२ ॥

- श्रीमानयं शुन शेषं मृत्युपाशाद्मौचयत् ।^१
 अंबरीषाप्सरे रात्र यत्कृते शप्तवान् सुतान् ॥ १८३ ॥
 राघवाय तपस्तेपे दशवर्षशतान्यमुम् ।^२
 'अपिस्वमासे भद्र ते इति ब्रह्मविवात्पुनः' ॥ १८४ ॥
 महत्तपः पुनश्चक्रे तत्रापि स्नातुमागताम् ।^३
 दृष्ट्वैव मेनकां देवीमभजदशत्रत्तरान् ॥ १८५ ॥
 जनाधिपैष तत्रापि ज्ञात्वा देवैस्तपोद्धतम् ।^४
 'कौशिकीतिरमासाद्य तपस्यामकरो पराम् ॥ १८६ ॥
 यतात्मावदसहस्राणि तपः पर्वत उत्तरे ।^५
 घोर चकार रामास्मादेवतानामभूद्भयम् ॥ १८७ ॥
 राजीयासन एत्याह महर्षे वत्स कौशिक ।^६
 'महत्त्वमृषिमुख्यन्व ददामि युव तोषितः ॥ १८८ ॥
 महादेवमुत्राचार्यं भवान्याष्टि पितामह ।^७
 'महर्षिरिति मां नोह किमह न जितेन्द्रियः ॥ १८९ ॥
 जगत्स्रष्टाऽमुमाहत्वमद्यापि न जितेन्द्रियः ।^८
 'जितेन्द्रियस्य दुष्प्रापमिति मन्यामहे वयम् ॥ १९० ॥
 यतस्व वत्स तत्प्राप्तमित्युक्त्या त्रिदेवं गतः ।^९
 'उर्ध्वगार्हवापुभक्ष्यः पुनर्वोरं तपोऽचरत् ॥ १९१ ॥
 जगत्पुत्रतपस्त्रस्ते रभा जंभोरिणा बलात् ।^{१०}
 'प्रेषिता लोभन कर्तुं मुनेरस्य रघूत्तम ॥ १९२ ॥
 यदुक्तमात्मना कार्यं महद्दस्तस्य सिद्धये ।^{११}
 'पिकैभावमुरीरुषै तस्याः पार्श्वमुपागमत् ॥ १९३ ॥
 रामया राम 'याश्चेष्टा मनसो लोभनोचिताः ।^{१२}
 'आरुह्या सन्निधावस्य समधौस्मेरया तया ॥ १९४ ॥
 मन्थुना तां शशापाय शैली स्यास्यासे दुर्भगे ।^{१३}
 'वर्षासुतमिति ज्ञात्वा शक्रकथामिति प्रभो ॥ १९५ ॥

श्रीमान् ब्राह्मण एतस्माच्छापात् त्वामुदारिष्यति ।
 इत्थं चकार भगवानयं तस्यामनुग्रहम् ॥ १९६ ॥
 राजा सुराणामेतस्य तपोपहरणे कृते ।
 निर्गतः स च कंदर्पस्तप्तोयमपि तदिशः ॥ १९७ ॥
 महाभुनिरय पूर्वा दिशः प्राप्य सुदारुणम् ।
 सहस्रवर्षपर्यन्तं काष्ठमौनं व्रतं श्रितः ॥ १९८ ॥
 जपतां वर एतस्मिन्व्रतति भोक्तुमिच्छति ।
 शक्रो ब्राह्मणरूपेण सिद्धमन्त्रमवाचत ॥ १९९ ॥
 यद्यप्यन्त्रमशेषं तद्भक्तितं राम जिष्णुना ।
 न किञ्चिदवदद्विप्र मौनव्रतमुपाश्रितः ॥ २०० ॥
 रात्रिदिवमनुचूषासं मौनमासीत्पुनस्तथा ।
 कस्यरनुचूषस्तप्तस्य मूर्ध्नि धूमो व्यजायत ॥ २०१ ॥
 महता तपसा राम सर्वेऽस्य त्रिदिवौकसः ।
 मोहिताः कौशिकस्यार्थे पितामहमवाब्रुवन् ॥ २०२ ॥
 जगद्योने प्रभोस्माभिलोभितः कोपितोऽप्यलम् ।
 नद्यास्य नृजिनं किञ्चिद् दृश्यते सूक्ष्ममप्युत ॥ २०३ ॥
 यद्यस्याभिमितं देव कौशिकस्य न दीयते ।
 त्रैलोक्यनाशो भविता न चिरादेव निश्चयात् ॥ २०४ ॥
 जलजप्रभवो देवः सहागमैनमब्रवीत् ।
 न वसर्षे स्वागतं तेस्तु तपसा स्म सुतोषिताः ॥ २०५ ॥
 यत्तेभिलषितं सर्वं दत्तं कौशिक तन्मया ।
 दीर्यार्थमैव यद्रं ते गच्छ सौम्य यथासुखम् ॥ २०६ ॥
 रामाय मुदितो नत्वा व्याजहार महामतिः ।
 ब्राह्मण्यं यदि मे प्राप्तं त्वया दत्तं पितामह ॥ २०७ ॥
 ममायं परमः कामः सख्योस्त्वद्य नमोस्तु ते ।
 व्रतपुत्रो वसिष्ठो मामेव वदतु सखदक् ॥ २०८ ॥

। श्रीमान्वांसिष्ठस्त्रिदशैः सर्वैरित्य प्रसादितः ।

ब्रह्मपिंस्त्वमसीत्येव प्राहेन गाधिज स्वयम् ॥ २०९ ॥

राघवैवप्रभावोऽय विश्वामित्रो गुरुस्तव ।

वसिष्ठ पूजयामास ब्रालण्यप्राप्तिकारणम् ॥ २१० ॥

प्राहिमा गाधिजस्यैव शतानदेन वार्षित । -

य श्रुत्वाभूत्प्रमुदितो राम सौमेत्रिणा सह ॥ २११ ॥

जनक प्राजल्निर्वाक्यमुवाच कुशिकात्मजम् ।

। धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मि यस्य मे मुनिपुगव ॥ २१२ ॥

यज्ञः काकुत्स्थसहित प्राप्तवानसि कौशिक ।

पावितोऽह त्वया ब्रह्मन् दर्शनेन महामुने ॥ २१३ ॥

राजपिंगाधिजेनापि प्रशस्य स विसर्जित ।

मुनिं प्रदक्षिण कृत्वा यज्ञशालां प्रुपाययौ ॥ २१४ ॥ -

महात्मा मैथिल प्राप्त कृतकर्मा स राघवम् ।

। तमाजुहाव स ब्रह्मसमाज मुनिसत्तमम् ॥ २१५ ॥

जनक-प्राह सत्कृत्य सराम कौशिक मुनिम् ।

स्वागत तेस्तु भगवन्नाज्ञापय करोमि किम् ॥ २१६ ॥

यज्जान त मुनि प्राह द्रष्टुमैश समागतौ ।

इमौ दाशरथी वीरी क्षत्रियौ लोकविश्रुतौ ॥ २१७ ॥

जनक क्षत्रियश्रेष्ठ रामलक्ष्मणयोर्धनुः ।

। तदर्शयानयोर्दृष्ट्वा प्राप्तकामौ प्रयास्यत ॥ २१८ ॥

यन्त्रोवाच मुने शर्वप्रमुखैरमरैर्धनु ।

न्यस्त दक्षाध्वरध्वसे देवराते निमे सुते ॥ २१९ ॥

राजभिर्देवताबुध्या पूजित निमिवशत्रौ ।

। मया क्षमा कर्षता लब्धायो स्तीता नाम मत्सुता ॥ २२० ॥

मयापि वीर्यशुल्केति स्थापितेयमयोनिजा ।

आगम्यावरयन्सर्वे नृपा मे कन्यका वराम् ॥ २२१ ॥

श्रीमस्तेष्वो न मे दत्ता वीर्यशुल्कोति दारिका ।
 शैव सज्ज धनु कर्ता भर्ता स दुहितुर्मम ॥ २२२ ॥
 राजानस्ते धनुर्वीर्यजिज्ञासव इहागता ।
 न शेकुर्ग्रहणे तस्य धनुषस्तोलनेऽपि च ॥ २२३ ॥
 मया ततो नृपा सर्वे प्रत्याख्याता मुने बलैः ।
 मिथिला रुद्धु कुदा मुद्रायाभ्युद्यता बलात् ॥ २२४ ॥
 जन्ये भद्रा सुरैर्दत्तचतुरगबलन् ते ।
 तदेतददर्शयिष्यामि धनु श्रीरामलक्ष्मणौ ॥ २२५ ॥
 यदास्य धनुषो राम कुर्यादारोपण मुने ।
 सुतामपोनिना सीतां दद्यां रामाय सुदरीम् ॥ २२६ ॥
 राजान कौशिक प्राह तर्हि दर्शय माचिरम् ।
 तेनाज्ञप्ता स्वसत्त्विका धनुरानीपतामिति ॥ २२७ ॥
 मनुष्याणां सहस्राणि पचलोहमया पुर ।
 तमज्रूषामष्टचक्रा युक्तघाप्यूह कथंचन ॥ २२८ ॥
 जनक मंत्रिण घोचुरानीत धनुरैश्वरम् ।
 प्राजलि स मुनि प्राह भगवन् दर्शयानयो ॥ २२९ ॥
 यस्य शेकु सुरा दैव्या राक्षसा नैव पूरणे ।
 आरोपणे समायोगे वेपने तोलने तथा ॥ २३० ॥
 जनकस्य वचः श्रुत्वा विश्वामित्रो महायज्ञा ।
 वस राम धनु पश्य मैव राघवमब्रवीत् ॥ २३१ ॥
 यथायाय गुरो पादौ नीत्वा रामो महाबल ।
 ता मज्रूषा समुद्रान्ध दृष्ट्वा माहेश्वर धनु ॥ २३२ ॥
 राघवोऽच्छदतस्य तोलन पूरण प्रभो ।
 कर्तुमिच्छामि सस्पृश्य यथाज्ञा भवतोरेह ॥ २३३ ॥
 महर्षि कौशिको वाढ नृपश्वेत्यभ्यभाषत ।
 लीलायां स धनुर्मध्ये जग्राह वचनान्मुने ॥ २३४ ॥

श्रीमान्नरसहस्राणां पश्यतां रघुनन्दनः ।

आरोपयत्त धर्मात्मा सलीलमिव तद्धनुः ॥ २३५ ॥

राम आरोपयित्वा ज्यां पूरयामास तेजसा ।

तद्वभञ्ज धनुर्मध्ये नरश्रेष्ठो महायशाः ॥ २३६ ॥

महानासीद् ध्वनिस्तस्य निर्धातु इव दारुणः ।

निपेतुर्मानवा मूमां तेन नादेन मोहिताः ॥ २३७ ॥

जनक गाधिजं वीरो वर्जयित्वा च राघवी ।

धनुर्ध्वनेन सहसा सर्वेपि व्याकुलीकृताः ॥ २३८ ॥

पथास्थिते जने तस्मिन्विमोहे प्रकृतिं गते ।

उवाच प्राञ्जलिर्वाक्य जनको मुनिपुंगवम् ॥ २३९ ॥

रामोय दृष्टसामर्थ्यो भगवन् गाधिनन्दन ।

अखदभुतमार्च्य च धनुरारोपणादि यत् ॥ २४० ॥

मम सत्या प्रतिज्ञा सा वीर्यशुद्धिं कौशिक- ।

सीता प्राणैर्ब्रह्मता देया रामाय मे सुता ॥ २४१ ॥

अवेन मत्रिणो यातु भवतोनुमतेन मे ।

नृप दशरथ शीघ्रमानयतु पुरीं मम ॥ २४२ ॥

यत्तेभिलषित राजस्तदस्त्वियव्रवीन्मुनि- ।

अयोध्यां प्रेषयामास सच्चिवान् दत्तशासनान् ॥ २४३ ॥

जनकप्रोषिता रूपास्त्रिरात्रमुपेताः पथि ।

अयोध्यां प्राविशन् दृष्ट्वा नत्वा दशरथं प्रभुम् ॥ २४४ ॥

यथावृत्तं समाचख्युस्तच्छ्रुत्वा मुदितो नृपः ।

असिष्ठवामदेवादीन् पुरस्कृत्य विनिर्ययो ॥ २४५ ॥

राज्ञा संप्रार्थिता विप्रा मार्कण्डेयादयो रथैः ।

निर्ययुर्दृष्टचित्तास्ते नागराः सुतमागधाः ॥ २४६ ॥

महती मुदिता सेना सपत्न्या चतुरागेणी ।

राजानमृषिभिः सार्धं व्रजतं पृष्ठतान्वगात् ॥ २४७ ॥

श्रीमतमागत श्रुत्वा सामान्य सपुरोहितम् ।

मैथिल पूजयामास प्रयुद्धम्य रघूत्तमम् ॥ २४८ ॥

राजोवाच स्वागत ते दिष्ट्या प्राप्तोसि राघव ।

दिष्ट्या वसिष्ठो जाबालिरागत काश्यपोऽप्ययम् ॥ २४९ ॥

मत्कुल पूजित लोके सवधाश्राधवै सह ।

। श्वे प्रभाते विवाह त्व निर्वर्तयेतुमर्हति ॥ २५० ॥

जनकस्य वच श्रुत्वा साकेतेशोऽप्युवाच तम् ।

प्रातिग्रहो दातृवश श्रुत्वा मेत मया पुरा ॥ २५१ ॥

यथा वक्ष्यसि धर्मेत तत्करिष्यामहे वयम् ।

तच्छ्रुत्वा स विदेहेश पर विस्मयमागत ॥ २५२ ॥

राजाज्ञया शतानशो दूतान् प्रस्थाप्य शीघ्रगान् ।

। आनिन्ये स पुर क्षिप्र साकाश्याया कुशध्वजम् ॥ २५३ ॥

मतिमामैथिल प्राह भत्रिश्रेष्ठ सुदामनम् ।

आनयस्व सुतै प्रार्थं राघव सपुरोहितम् ॥ २५४ ॥

जनकप्रेषितो मन्त्री राजान प्रणतोऽब्रवीत् ।

स वा व्यवसितो ब्रष्टुं वैदेह संपुरोधसम् ॥ २५५ ॥

य एते ब्राह्मणा सर्वे सखिवास्तव बाधवा ।

तनुजा मनुजाघशि सहैभिस्त्वां दिदृक्षाते ॥ २५६ ॥

मर्नेदस्तद्वच श्रुत्वा श्रेष्ठ सविगणस्तदा ।

सबधुरगमत्तत्र जनको यत्र वर्तते ॥ २५७ ॥

यशस्विन नृप प्राह राजा दशरथस्तदा ।

विश्वामित्राम्पनुज्ञातो वसिष्ठो भगवान् गुरु ॥ २५८ ॥

राजन्वक्ता च कर्ता च सर्वमैभिर्दिनै सह ।

। एवमुक्त्वा दशरथे तूष्णींभूते स्वय मुनि ॥ २५९ ॥

महावं कीर्तयामास रघोरन्वयमादित ।

आस्मिन् रघोरजस्तस्य पुत्री दशरथो नृप ॥ २६० ॥

मंत्ररामायण.

श्रीरामलक्ष्मणावस्याप्यनयोरर्थ आत्मने ॥ २६० ॥

सीतेर्मिले ते वरये सदृशोः सदृशे प्रभो ॥

राजोवाच निमेषंशं कौर्तयित्वा निजात्भने ॥

गन्धी ददामि ते ब्रह्मंस्त्रिर्वदामि न संशयः ॥ २६१ ॥

महानुभावा गोदानं पितृकार्यं च कारय ॥

रामलक्ष्मणयो राजंस्ततो वैवाहिकं कुरु ॥ २६२ ॥

जनकं गाधिजः प्राह कुशध्वजसुताद्वयम् ॥

राजन् भरतशत्रुघ्नपत्न्यर्थे वरये पुनः ॥ २६३ ॥

यदुक्तं भवता ब्रह्मंस्तदस्तु च्छात्र एष ते ॥

एतदुत्तरफल्गुन्यां चतुर्णामस्तु मंगलम् ॥ २६४ ॥

राजैवमुक्त्वा जनकं वसिष्ठं च सकीशिकम् ॥

विसर्जयामास मुदा स्तुत्वा दशरथं नृपम् ॥ २६५ ॥

शमना रघूत्तंसस्तद्गोदानविधौ गयाम् ।

ददौ चत्वारि लक्षाणि ब्राह्मणेभ्यो यथाविधि ॥ २६६ ॥

नकस्य पुरीं प्राप्तस्तदा भरतमातुलः ॥

युधाजिद्विगिनेयं स्वं गृहं नेतुं पितुर्गिरा ॥ २६७ ॥

उक्तः समयस्तमिन् सीतां रामाय मैथिलः ॥

उर्मिलां लक्ष्मणायादाद्विधिनद्भूरिदक्षिणाम् ॥ २६८ ॥

नकस्यानुजः प्रादाद्भरतायापि माण्डवीम् ॥

शत्रुघ्नाय च सत्कृत्य श्रुतकीर्तिं कुशध्वजः ॥ २६९ ॥

स्मिन्मूर्ते विजये विवाहोऽभून्महान्मनाम् ॥

पुष्पवृष्टिरभूदिव्या दिव्यदुन्दुभिनिस्स्रनः ॥ २७० ॥

यवाणां विवाहेऽभून्मृगमप्सरसामपि ।

गंधर्वपतयस्तत्र समागय जगुः कलम् ॥ २७१ ॥

हः सोत्पद्भुतस्तत्र सदारा जनकाचिताः ।

गताः स्वशिषिरां गीराः सर्वे रामपुरःसराः ॥ २७२ ॥

श्रीमतावाप्तकल्याणावयोध्यामिधिलापती ।

आष्टच्छत्रै गाधिजस्तप्तु ययावुत्तरपर्वतम् ॥ २७४ ॥

राजा दशरथो याते गाधिजे मिथिलाधिपम् ।

आष्टच्छत्र ससुतो गतुमुद्यतोभोजिजा पुरीम् ॥ २७५ ॥

महात्मा जनक कन्याधन बहुविध मुदा ।

गवा शतसहस्राणि बहूनि स्ववराणि च ॥ २७६ ॥

जैनु स्व सफलीकर्तुं पर्यश्वरयकुजरम् ।

कन्याशत च प्रत्येक दासीदासान्वरान्मणीन् ॥ २७७ ॥

यक्षेश इव हेमन्श्च रजतस्य महामना ।

बन्ही कोटो प्रसन्नात्मा ददौ यद्यदनुत्तमम् ॥ २७८ ॥

राधव ससुत सर्वि समनुज्ञाप्य तानुगम् ।

प्रविवेश स्वानेल्य मिथिला मिथिलेश्वर ॥ २७९ ॥

महीपतिरथापोध्यामागच्छन्नात्मजै सह ।

ददर्श दुर्निमित्तानि सुनिमित्तानि कानिचित् ॥ २८० ॥

अनितत्रास उर्वीश पप्रच्छ गुरुमात्मन ।

हृदयोत्कापि किमिद दृश्यते भगवन्निति ॥ २८१ ॥

यद्यप्यस्ति भय राजनैव स्थास्याति तच्चिरम् ।

भद्र तवास्तु मा भेषीरित्युक्तो गुरुणा नृप ॥ २८२ ॥

जमदग्निमुत राजा ददर्श क्षत्रियातकम् ।

वाते शाते समुमूल्य गुरून्पि तरून् क्षणात् ॥ २८३ ॥

यमात्कूरतर राम जामदग्न्य निरीक्ष्य ते ।

वसिष्ठप्रमुखा विप्रा पूजयामासुरानता ॥ २८४ ॥

राम दाशरथि रामो जामदग्न्योब्रवीद्गुहा ।

शैव मम धनु सज्ज त्वमिद वैष्णव कुरु ॥ २८५ ॥

मन्यु शमयेतु प्रैव्ह वृद्ध दशरथ स्थितम् ।

अनादृत्य वसिष्ठादीन् वदत दारुणा गिर ॥ २८६ ॥

श्रीमान् दाशरथी रामस्तत्क्रोद्वैष्णवं धनुः ।

आदाय लील्यारोप्य सज्जं कृत्वा महाशरम् ॥ २८७ ॥

राज्ञां कालमुवाचेदं वचनं शृणु भार्गव ।

ब्राह्मणोऽसीति पूज्यो मे विश्वामित्रकृतेन च ॥ २८८ ॥

मनो मे तद्वधे नास्ति नामदग्न्य वद द्रुतम् ।

गतिं वा तव धर्मं वा हन्म्यमोघो ह्ययं शरः ॥ २८९ ॥

जमदग्निमुतः प्राह गतिं हंतुं न मेऽर्हसि ।

जाहि त्वं शरमुख्येन धर्ममप्रतिमं मम ॥ २९० ॥

पदहं विश्वनाथेन त्वयाद्य विमुत्कीरुतः ।

नचेयं मम काकुत्स्थ ब्रीडा भवितुर्मर्हति ॥ २९१ ॥

रामो दाशरथिः श्रीमांश्चिन्तेषु शरमद्भुतम् ।

दृष्ट्वा धर्मं हतं नैज वैष्णवेन महेषुणा ॥ २९२ ॥

महेंद्रं पर्वतश्रेष्ठं रामं कृत्वा प्रदक्षिणम् ।

पूजितो भार्गवः पृष्ट्वा जगामात्मगतिं प्रभुः ॥ २९३ ॥

जलेगहस्ते श्रीरामो ददौ तद्वैष्णवं धनुः ।

अर्पयान्त्वा ततः प्राह पितरं विद्मलं प्रभुम् ॥ २९४ ॥

यथागतं गतस्तात भार्गवस्तव बौहिनी ।

प्रयात्वयोध्याभिमुखी त्वया नाथेन पालिता ॥ २९५ ॥

जग्राह रामं बाहुभ्यां मूर्ध्न्युपाग्राय चासकृत् ।

पुनर्जातं नृपो मेने पुत्रमात्मानमेव च ॥ २९६ ॥

यथात्रयोध्यां मुदितो मुदितां ध्वजमालिनीम् ।

पुत्रैरनुगतः श्रीमान् श्रीमाद्विः ॥ महायशः ॥ २९७ ॥

राजा भरतशत्रुघ्नौ द्रष्टुं मातामह ततः ।

युधाजिता मातुलेन सह प्रेषितवान्मुदा ॥ २९८ ॥

मनांसि रामः सर्वेषां रंजयामास सद्गुणैः ।

स वारिदो जनौघस्तु मयूर इव तत्परः ॥ २९९ ॥

॥ इति श्रीमन्मंत्ररामायणे वाल्मीकि श्रीरामनन्दनमयूरः

विरचिते त्रयोविंशोऽध्यायः ॥

अयोध्या कांडम्.

स श्री दशरथो राजा रामाय गुणशालिने ॥
 उद्यतोऽभूद्यौवराज्य दातुं गुर्वनुमोदित ॥ १ ॥
 प रा भ्युदयसद्देतावभिषेकेऽपिवल्लभा ॥
 विप्र चकार कैकेयी मधराभिन्नधीर्वलात् ॥ २ ॥
 स म र्योऽपि नृप सखपाशवद्धोऽबलोऽभवत् ॥
 निर्वंधात्पूर्वदत्तौ सा वरौ जग्राह निर्घृणा ॥ ३ ॥
 भ ज तामद्य भरतो यौवराज्यमकटक ॥
 रामश्चतुर्दश समाश्वीरोऽजिनधरो वन ॥ ४ ॥
 अ य शस्करमेव तत्तस्या आकर्ण्य भाषित ॥
 राजोवाच सुदुर्बुद्धे किमिदं ते चिकीर्षित ॥ ५ ॥
 नि रा गस प्रिय राम देवि न शक्तुमर्हसि ॥
 मूर्ध्नां सृष्टशामि ते पादावित्यप्यार्ततरोऽब्रवीत् ॥ ६ ॥
 सा म ध्यर्थमभूद्राजा मूर्छामसरुदागत ॥
 कैकेयीसदने रात्रिं सर्वां दुस्तेन सोऽनयत् ॥ ७ ॥
 द्वि ज श्रेष्ठो वसिष्ठोऽथ सुमत्र सचिवोत्तम ॥
 प्रातः प्रोवाच राजानमभिषेकार्थमानय ॥ ८ ॥
 स य यावाश्चु कैकेयीसदने तं नृपोत्तमं ॥
 ददर्श भूमावस्वस्थ पतित शोकाविह्वल ॥ ९ ॥
 प्रा ज लि म सुमत्रस्तं स्तुत्वोवाच प्रबोधयन् ॥
 गुरुरामाभिषेकार्थं राजेन्द्र त्वां प्रतीक्षते ॥ १० ॥
 प्रि य मप्याह तं राजा शोकरक्तेक्षणस्तदा ॥
 वावयैस्तु खलु मर्माणि मम भूयो निरुतासि ॥ ११ ॥
 स रा जनाय कुरुण श्रुत्वा दीनं च तं प्रभु ॥
 दृष्ट्वा बद्धाजालिं किञ्चित्तस्मादेशादपाकमत् ॥ १२ ॥
 स म यज्ञाय कैकेयीं प्राह मन्त्रिन् समुत्सुकं ॥
 रामाभिषेकहर्षेण सुतरां जातजागर ॥ १३ ॥

स श्री मानयमदीवं राजा निद्रामुपागतः ॥

राममानय भद्र ते नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥

न रा धिपतिपत्न्येत्यमुक्तः स सचिवोऽब्रवीत् ॥

अश्रुत्वाऽहं प्रमोर्वाक्यं कथं गच्छामि भामिनि ॥ १५ ॥

तं म हीपतिरप्याह गच्छ राममिहानय ॥

इत्युक्तः सचिवः प्राप रामप्रासादमाशुगः ॥ १६ ॥

त्वां न गत्याः पतिर्द्रष्टुमिच्छतीत्याह सांजलिः ॥

रामोऽपि सीतामावृच्छ्य दृष्टो राजानमप्यगात् ॥ १७ ॥

अ य र्धापूर्वरूपस्य स पूर्वं चरणी पितुः ॥

यदे राचरः पश्चान्कैकेय्याः सुसमाहितः ॥ १८ ॥

स रा जा राम इत्युक्त्वा वाप्पपर्याकुलेक्षणः ॥

शशाक दीनतामाप्तो नेक्षितुं नाभिभाषितुं ॥ १९ ॥

तं म नुष्येश्वरं दृष्ट्वा तयारूपं भयावहं ॥

रामोऽपि भयमापन्नः पदा स्तब्धेव पैतृगं ॥ २० ॥

प्रां न ङिः प्राह कैकेयी मम वाऽन्यस्य वाऽऽगता ॥

क्रुद्धः प्रभुस्तदाचक्ष मातरेण प्रसादय ॥ २१ ॥

स्व य माहाऽतिधृष्टा सा नायं क्रुद्धो नराधिपः ॥

राम व्यसनमप्यस्य न च किञ्चन विद्यते ॥ २२ ॥

रा न श्रेष्ठः कुमाराय तद्वधादक्ति न स्फुट ॥

प्रियं त्वामप्रियं वक्तुं नास्य वाणी प्रवर्तते ॥ २३ ॥

त्वं य न्मद्यमनेनास्ति स्वयं राम प्रतिश्रुत ॥

तदवश्यं कुरु क्षिप्रं पितुरानृण्यमानुहि ॥ २४ ॥

पु रा मद्य वर दत्त्वा स्वयं मामभिपूज्य च ॥

न पश्चात्तप्यते राम यथान्यः प्राकृतस्तथा ॥ २५ ॥

म म राम प्रतिज्ञाय ददामीति वर प्रभुः ॥

॥ निरर्थं गतजले सेतुबंधनमिच्छति ॥ २६ ॥

तां श्री मानववीद्रामो मातर्वाक्यात्प्रभोरहं ॥

भक्षयेयं विषं तीक्ष्णं पतेयं पावकेऽर्णवे ॥ २७ ॥

ध रा पतेर्वचो ब्रूहि मातर्पदम्भिकांसितं ॥

करिष्ये प्रतिजाने च रामोद्विर्नाभिभाषते ॥ २८ ॥

ते म होग्रमतिः प्राह राज्ञा दत्तौ वरी मम ॥

पुरा दैवासुरे युद्धे मया गुप्तेन संकटे ॥ २९ ॥

अ ज वशप्रदीपोऽयं भरतस्याभिषेचनं ॥

तत्र मे याचितो राम गमन तव कानने ॥ ३० ॥

स य क्षति निदेशे त्वं राज्ञाऽनेन प्रतिश्रुतं ॥

कुर्वरप्य प्रवेष्टव्यं चतुर्दश समाश्वया ॥ ३१ ॥

त्व रा जानमृतं कर्तुं जटाचीरधरोभव ॥

→ सप्त सप्त च वर्षाणि दडकारण्यमाश्रितः ॥ ३२ ॥

ग म न त्वमयोध्यातः कुर्वद्वैव वनं प्रति ॥

? युवराजोऽस्ति भरतः सैशसंधू पिता तव ॥ ३३ ॥

ख ङ नप्रियकृद्रामः प्रोवाचांस्व स्वयं कुतः ॥

राज्ञा नाज्ञाप्यते वाचा भरतस्याभिषेचनं ॥ ३४ ॥

प्रि ष मस्य भवत्याश्च कर्तुं मातरहं धनं ॥

प्राणान्सीतामपि भ्रात्रे दद्यां त्वत्पेरितः सुखं ॥ ३५ ॥

भु ज गोवोग्ररूपा सा पुनरुचे गते त्वयि ॥

रामाय तव तातोऽद्य न वै स्नास्यति भोक्ष्यते ॥ ३६ ॥

श य ने न्यपतद्राज्ञा तच्छ्रुत्वाऽश्रुपारिधुतः ॥

धिक्रष्टमिति निश्वस्य कैकेय्या वागिषुततः ॥ ३७ ॥

तं रा ज्ञान समुत्थाप्य कैकेय्याऽभिप्रचोदितः ॥

कैशयेवाहतो राज्ञो रामो गंतुं कृतत्वरः ॥ ३८ ॥

ता म ब्रवीदर्धपरोनाहं भातरसंशयं ॥

विद्धि मामृषिभिस्तुल्यं विमलं धर्ममास्थित ॥ ३९ ॥

- या श्री मतोऽस्य प्रीतिः सा मया कार्या निजासुभिः ॥
 नद्वतो धर्मचरणं किंचिदस्ति महत्तरं ॥ ४० ॥
- त ग वानधुनैवात्र भयसा वचनादहं ॥
 बने वत्स्यामि विजने वर्षाणि हि चतुर्दश ॥ ४१ ॥
- क्ष म स्व तावकैकोपि यावत्तां पुत्रवत्सलां ॥
 कौसल्यामहमाष्टच्छद्य सीतां चानुनयाम्यहं ॥ ४२ ॥
- वि ज नं दंडकारण्यं गत एवाहमाज्ञया ॥
 शुश्रूषस्व नृपं कष्टं परमं चरमं वयः ॥ ४३ ॥
- न य विदर्मावेत्ताधुर्भरतो न रतोऽपायि ॥
 शुश्रूषामस्य सततं यथा कुर्यात्तथा कुरु ॥ ४४ ॥
- स रा मस्य वचः श्रुत्वा भृशं दुःखगतः पिता ॥
 शोकादशक्नुवन् वक्तुं प्रसूरोद महास्वनं ॥ ४५ ॥
- न म स्कल नृपं स्त्रिणं कैकेयीमपि दुर्धियं ॥
 रामः प्रदत्तणीकल्य मानुरतिक्रमाययौ ॥ ४६ ॥
- तं ज नन्या गृहं यातं कुपितो लक्ष्मणोऽन्वगात् ॥
 कैकेयीं तद्वशं तातं हंतुकामो महाबलः ॥ ४७ ॥
- प्रि य पुत्राऽथ कौसल्या पतितं पादयोः सुतं ॥
 'आर्त्तलिङ्ग्य मूर्ध्न्यवघ्नाय ददावाशिषनुत्तमां ॥ ४८ ॥
- वि ज नं दंडकारण्यं प्रस्थितो राघवोऽब्रवीत् ॥
 गमिष्यामि वनं मातर्गामनुज्ञातुमर्हसि ॥ ४९ ॥
- प्र य च्छति महाराजो भरताय वसुंधरां ॥
 मां पुनर्दंडकारण्यं विवासयाति तापसं ॥ ५० ॥
- ची रा जिनधरो मातश्चतुर्दश समा बने ॥
 वन्येन नृपि कर्ताऽहं कैकेयाः प्रियकारणात् ॥ ५१ ॥
- सा म हस्यप्रिये वाक्ये श्रुते राक्ष्यतिवत्सला ॥
 सहसा महसा त्यक्ता पपात भुवि मूर्च्छिता ॥ ५२ ॥

- तां श्री मान्यातरं रामः क्षिप्रमुत्थाप्य बिन्दुहलां ॥
 सात्वयामास सौमित्रिमपि तातवधोद्यतं ॥ ५३ ॥
- प रा कमस्य वत्सार्थं न कालः पितुराज्ञया ॥
 गुमिष्यामि वनं श्रेयः पुत्रस्यैकं गुरोर्वचः ॥ ५४ ॥
- रा म मामहिताचारा कैकेयी दुर्वचः सदा ॥
 श्रावयिष्यति तन्नाहं सोढुं शक्ता कथंचन ॥ ५५ ॥
- ब्र ज तस्तव मां शक्या नैष्युर्य भविता परं ॥
 वत्स त्वया विना नाहं जीविष्यामि प्रसीद मे ॥ ५६ ॥
- न य मामामि धर्मज्ञ यशस्ते भविताऽनघ ॥
 इत्यादि करुणं श्रुत्वा रामो मातरमब्रवीत् ॥ ५७ ॥
- त्वं रा जि रात्रि कैकेया दृढि दुर्वागिपुक्षते ॥
 मया च रोहेते वृद्धे न प्रेम शीथिलीकुरु ॥ ५८ ॥
- प्र म दानां कुलीनानां पत्युर्नान्या गतिर्हिता ॥
 एवमुक्त्वाऽसकृद्रामो नत्वा पादौ विनिर्गतः ॥ ५९ ॥
- त ज गामाथ निर्लभ्यं सीताया रघुसत्तमः ॥
 कृतस्वस्त्ययनो मात्रा तांच कृत्वा प्रदक्षिणं ॥ ६० ॥
- प्रि य सत्तम नो ह्यत्र न बालव्येनेने सिते ॥
 कुतःस्तुतस्त्वं नासीति कांतं पप्रच्छ जानकी ॥ ६१ ॥
- रा ज पुत्रि महावंशप्रभवे धर्मचारिणि ॥
 शृणु तत्रभवांस्तातः प्रब्राजयति मां वने ॥ ६२ ॥
- प्रि य या खलु कैकेय्या पुरा दत्तौ वरौ प्रभुः ॥
 याचितस्तत्र चैकेन भरतस्याभिषेचने ॥ ६३ ॥
- चो रा जिनभृतोऽन्येन मम प्रब्राजनं वने ॥
 चतुर्दशहि वर्षाणि वस्तव्यं दंडके मया ॥ ६४ ॥
- प्र म दे कानन याते मयि तापससेविते ॥
 व्रतोपवासपरया भवितव्यं त्वयाऽनघे ॥ ६५ ॥

स श्री मान्कैल्य उत्थाय पिता मम जनेश्वरः ॥

वंदितव्यस्त्वया माता कीसल्या चान्यमातरः ॥ ६६ ॥

तौ रा जपुत्रौ भरतशत्रुघ्नौ मम सुप्रियौ ॥

भ्रातृ-पुत्रसमौ देवि द्रष्टव्यौ प्रीतये मम ॥ ६७ ॥

न म नागपि कर्तव्यं विप्रियं भरतस्य ते ॥

सहि राजा च वैदेहि देशस्य च कुलस्य च ॥ ६८ ॥

सा ज गत्यात्मजा क्रुद्धा प्रणयादिदमब्रवीत् ॥

आर्यपुत्र पिता माता भ्राता पुत्रस्तथा स्नुषा ॥ ६९ ॥

नि य मादुपजीवंति स्वं स्वं भाग्यं न चेतरेत् ॥

भर्तुर्भाग्यं तु नार्येका प्राप्नोति पुरुषर्षभ ॥ ७० ॥

यी रा तश्चाहमादिष्टा गुरुभिस्त्वमिव ध्रुवं ॥

न पिता नात्मजो माता स्त्रीणामेका पतिर्गतिः ॥ ७१ ॥ —

त्य म दैन वनं दुर्गं प्रस्थितो यदि राघव ॥

अग्रतस्ते गमिष्यामि मृद्वती कुशकंटकान् ॥ ७२ ॥

ग ज गामिनि मा मयं वद दुःखतरं वनं ॥

इत्युवाचासकृद्रामो न नेतुमकरोन्मनः ॥ ७३ ॥

न य मां वीर विश्रब्धः पापं मयि न विद्यते ॥

यदि नेच्छसि मां नेतुं मरिष्यामि त्वया विना ॥ ७४ ॥

रा ज कन्येति शोकार्ता विलप्य करुणं बहु ॥

पतिमालिङ्ग्य बाहुभ्यां कंठे चुक्रोश सुस्वरं ॥ ७५ ॥

आ य ताक्षि प्रियेऽहं त्वां सह नेष्यामि सर्वथा

त्वं हातुं न मया शक्या प्रीतिरात्मवता यथा ॥ ७६ ॥

य रा रोहेऽद्य सर्वस्वं क्षिप्रं ब्राह्मणसात्कुरु ॥

इत्युक्ता जानकी पत्न्या कृतवत्सखिलं तथा ॥ ७७ ॥

प्रे म याधिपतेः साक्षाद्धनेश इव भक्तिमान् ॥

रामस्य चरणौ गाढं निपीड्योवाच लक्ष्मणः ॥ ७८ ॥

भोः श्री मन् रामभद्रार्य स्वानुगं नय मामपि ॥
 इत्युक्तवत् सौमित्रि कौसल्येयोऽब्रवीदिदं ॥ ७९ ॥
 धी रा र्यत्रत वत्स त्व मम प्राणसमः सखा ॥
 कौसल्यांच सुमित्राच वद कोऽत्र भारेप्यति ॥ ८० ॥
 त म य प्राह कौसल्या सुमित्रां भरतः स्वय ॥
 तवैव तेजसा राम पूजयिष्यत्यसशय ॥ ८१ ॥
 ते ज सा त वधिष्यामि नोचेदत्र न सशयः ॥
 कौसल्या त्रिभूपादार्या सहस्र मद्विधानापि ॥ ८२ ॥
 न य ज्ञा स्वस्य मातुश्च मम सा भरणक्षमा ॥
 यस्याः सहस्र ग्रामाणा सप्राप्तमुपजीविभिः ॥ ८३ ॥
 श रा सन समादाय खेनित्र पिटकौ धरः ॥
 अग्रतस्ते गमिष्यामि पथान् त्वां प्रदर्शयन् ॥ ८४ ॥
 श्र म आर्य न मेऽरण्ये भविता दयया तव ॥
 कृत्य सर्वं करिष्यामि जाग्रतः स्वपतश्च ते ॥ ८५ ॥
 त्र ज वत्साशु पृच्छेत् त्व सर्वमेव सुहृज्जन ॥
 ये च राज्ञे ददौ दिव्ये महात्मा वरुणः स्वय ॥ ८६ ॥
 सौ य कासनरत्ने च खड्गावक्षयसायकौ ॥
 तुणावाचाप्यंगेहस्यमानयैतद्धन वर ॥ ८७ ॥
 स ज ग्राहायुधं सर्वं गुरुमागस्य लक्ष्मण ॥
 श्रीराम दर्शयामास पुनस्त राघवोऽब्रवीत् ॥ ७८ ॥
 स्म य मय धन यन्मे त्वया सह परतप ॥
 द्विजेभ्यो दातुमिच्छामि लक्ष्मणानुमतेन तैः ॥ ८९ ॥
 ध रा सुरवर वत्स सुयज्ञ गुरुनदन ॥
 त्वमानमान्याश्चाश्वत्र सर्वान् वत्सोपजीविन् ॥ ९० ॥
 त म हर्षितुत गत्वा सौमित्रि प्राह मदिर ॥
 सखे सुयज्ञ राजस्य पश्य दुष्करकारिणः ॥ ९१ ॥

- स श्री मत्सदनं प्राप्तः शीघ्रं सौमित्रिणा सह ॥
तं नत्वा पूजयामास स सीतेलक्ष्मणाग्रजः ॥ ९२ ॥
- हा रा दिभिरलंकारै रामस्तं प्रत्युजयत् ॥
तत्पत्न्यै प्रददौ सीता स्मभूषाः शीलभूषणा ॥ ९३ ॥
- स य स्तमन्याद्विप्रेभ्यो धनं रामःसलक्ष्मणः ॥
प्रददावुपजीविभ्यः सीताऽपि प्रीतमानसा ॥ ९४ ॥
- तौ ज गमुरथो द्रष्टुं पितरं सीतया सह ॥
पत्न्यामेव महासत्वी सुमुत्तौ रामलक्ष्मणी ॥ ९५ ॥
- वै य स्पपौरप्रमुखो जनः सर्वोऽपि राघवी ॥
जानकींच तथा दृष्ट्वा बभूवातीव विव्धलः ॥ ९६ ॥
- न रा नार्योऽपि राजानं कैकेयो भृशदुःखिताः ॥
गर्हयामासुरत्नं श्रीरामस्तवनादृताः ॥ ९७ ॥
- स म र्धं पालनेऽस्माकं रामं राजीवलोचनं ॥
गच्छंतमनुगच्छामो वयमियदुबन् जनाः ॥ ९८ ॥
- स ज नन्या गृहं गत्वा दृष्ट्वा पितरमाकुञ्चं ॥
सुमंत्रं राघवः प्राह पितुराख्याहि मामिति ॥ ९९ ॥
- न य ज्ञः स सुमंत्रस्तं संबोध्य प्राह भूपति ॥
द्वारि तिष्ठत्ययं रामस्त्वाभिदानो दिदृक्षते ॥ १०० ॥
- तां ज नेश्वरमायातः प्रष्टुं पृष्ट्वा सुहृज्जनं ॥
वनं गंतुं सुतः सिद्धस्तवसत्यपराक्रमः ॥ १०१ ॥
- तं य त्ना दग्रवीद्राजा सुमंत्र शृणु मे वचः ॥
दारैः परिभूतः सर्वैर्द्रष्टुमिच्छामि राघवं ॥ १०२ ॥
- दा रा स्ते तत्र भूमतुराजायाऽऽज्ञां सुमंत्रतः ॥
कौसल्यां परिवार्याती आजग्मुस्ताम्रलोचनाः ॥ १०३ ॥
- स म हिप्या तथा सार्धात्रिशया योपितां वृतः ॥
उवाच राजा तं सूतं सुमंत्रानय मे सुतं ॥ १०४ ॥

त श्री मत सुत दृष्टा सूतानीत महोपति ॥

उत्पपातासनात्तुर्णमार्त स्त्रीजनसवृत ॥ १०५ ॥

ओ रा दालिगन कर्तुमभिदुद्राव वेगत ॥

तमेस प्राप्य दुःखार्त पपात भुवि मूर्च्छित ॥ १०६ ॥

त म सा व्याकुल रामोऽभ्यपतत्त सलक्ष्मण ॥

स्त्रीसहस्रानिनादोभूद्वाहा रामेति वेश्मनि ॥ १०७ ॥

रा ज श्रेष्ठ परिष्वज्य भुजाभ्या रामलक्ष्मणी ॥

सीता च निःसु पर्यंके रुदतस्त शनैस्त्रय ॥ १०८ ॥

श य ने लब्धसङ्ग त राम प्रोवाच साजोल ॥

आवृच्छे त्वा महाराज पश्य त्व कुशलेन मा ॥ १०९ ॥

मा रा जश्रियमभ्येतु जानकी भजदात्रया ॥

लक्ष्मण चानुजानीहि वार्यमाणौ नवेच्छत ॥ ११० ॥

त म हीश उवाचैन कैकेय्या वरदानत ॥

मोहित मा निगृह्य त्व भव राम भुव पति ॥ १११ ॥

प्रा ज लिस्तमुवाचासी राम ससपराक्रम ॥

भवान् वर्षसहस्राय महाराज धरापति ॥ ११२ ॥

प्रि य कृत्तकारण्य राग्य नाद्य मुदे मम ॥

रत्न पादौ ग्रहीष्यामि प्रतिज्ञा ते पुन पित ॥ ११३ ॥

र ज नी त्वमिमामेका पुत्र मा गच्छ सर्वथा ॥

तया सहाह भोक्ष्यामि दीनो राजा ब्रवीदिति ॥ ११४ ॥

प्रि य न सीतदाश्रयं नैव ज्येष्ठ सुतोमम ॥

अपानृतकथ यत्त तात मा कर्तुमिच्छासि ॥ ११५ ॥

त रा म प्राह ये मेद न गुणा श्वस्तु ते पित ॥

गुणे गमनमेवात सर्वकामाक्षिरत्र मे ॥ ११६ ॥

नि म शो मास्तु वपुधा भरताय प्रदीयता ॥

भ्रात तयप्रतिज्ञोस्तु वा गच्छाभ्यद पित ॥ ११७ ॥

॥ श्री मान् सुतमालिङ्ग्य श्रुत्वा मूर्च्छितोऽभवत् ॥

देव्यः समस्ता रुरुदुःकैकेयीं तामृते भृशम् ॥११८॥

कू रा मनार्या कैकेयीं सुमंत्रः प्राह किं त्वया ॥

प्रारब्धं व्यसने देवि मा भज्जय रघोःकुलम् ॥ ११९ ॥

न म हीं भरतोजातु त्रातुमहोम्रजे सति ॥

वयं तत्र गमिष्यामो यत्र रामो गमिष्यति ॥१२०॥

द्वि ज स्ते विषये कश्चिन्नानार्ये वस्तुमर्हति ॥

पतिर्ष्नीं त्वामहं मन्ये कुलघ्नीमपि चांततः ॥ १२१ ॥

त्वं य त्पत्युर्न मरणाद्भीता ङ्हीता महाजनात् ॥

दुःशीलं तव मन्येहं यथा मातुस्तथैवहि ॥ १२२ ॥

धी रा वदन्ति निवान्न स्ववेत्सीदं नतन्मृषा ॥

पितृन् समनुजायंते नरा मातरमंगनाः ॥ १२३ ॥

स म स्तं नृपतोरित्यं सुमंत्रकृतगंजनौ ॥

न तस्मान्नाग्रहं दुष्टाग्रवीदशरयस्ततः ॥ १२४ ॥

रं ल नायास्य सृष्ट्वादो वणिजोवारयोपितः ॥

सेना व्याधाश्च निर्यातु धनमस्त्रान्नराशयः ॥ १२५ ॥

भ य माप्पात्रपोवाच नृपेनं क्रियते पादे ॥

निःसारं भरतो राज्यं शून्यं नाभिप्रपत्स्यते ॥१२६॥

तां ज गत्प्राधपःप्राह पूर्वमेव ममाहिते ॥

सर्वं त्यक्त्वा वने रामो यात्वित्येवं न कि वृतम् ॥१२७॥

सा य शस्कारिणी प्राह तव वंशे समंजसम् ॥

यथा तस्याज सगरस्त्वमप्येनं तथा त्यज ॥१२८॥

स रा जा तद्वचःश्रुत्वा तां धिगिग्रहीत्तदा ॥

कैकेप्याःसेनकजनः सर्वेऽपि त्रीढितोऽभवत् ॥१२९॥

तां म ह्येमात्रस्रोपःसिद्धार्थोऽप्यब्रवीत् हितम् ॥

तदप्यणु प्रभोःपादा पादान्तया न तया श्रुतम् ॥१३०॥

- स श्री मान् सगरः पौरवालघ्नं सूनुमन्यजत् ॥
 रामः किमकरोत्पापं येनैवमुपरुध्यते ॥ १३१ ॥
- न रा धेव वय दोष पश्यामो यदि पश्यासि ॥
 त्वमद्यब्रूहि तत्त्वेन तदा रामो विवास्यते ॥ १३२ ॥
- तां य नुप्येधरोऽथाह भुक्ष्य राज्यं यथासुखम् ॥
 अनुव्राजिष्याम्यद्याहं रामं सर्वैर्जनैः सह ॥ १३३ ॥
- रा ज न्ये सत्तराज्यस्य किं सैन्येन घनेन वा ॥
 त्वक्वा गजं कः कैक्ष्यापां कुरुते मानसं कृती ॥ १३४ ॥
- स य मेवानुजानामि सर्वं प्रीतेन चेतसा ॥
 त्वनित्रपिटके चोभे चीराण्येवानयतु मे ॥ १३५ ॥
- सा रा म इत्युक्तवति स्वयं केकयकन्यका ॥
 चीराण्यादस्य तं प्राह परिधन्वेति निस्त्रया ॥ १३६ ॥
- स म हार्दमवाक्षिप्य सूक्ष्म वासो रघूत्तमः ॥
 मुनिवस्त्रमस्तौथ लक्ष्मणोऽप्युल्लक्षणः ॥ १३७ ॥
- न ज ग्राह न सा चीरं सीता कौशेयगतिनी ॥
 परं तप्येक्ष्य सत्रस्ता पृथ्वी बँगुरामिव ॥ १३८ ॥
- भ य लज्जाकुला राममुवाचाकुशला सती ॥
 कथनु चीरं बध्नाति मुनयो वनगतिनः ॥ १३९ ॥
- नि ज फले सती कृत्वा चीरं तस्थौ तदा प्रभुः ॥
 तस्या बन्ध तत्तूर्णं कौशेयस्योपरि स्वयम् ॥ १४० ॥
- न य नै र्मुमुक्षुस्तोयं तदा रामस्य मातरः ॥
 ऊचुर्नित्यं नियुक्तेयं वनगते न मा नय ॥ १४१ ॥
- धी रा ग्रणीर्वसिष्ठेस्तां निर्भस्यानयमास्थिताम् ॥
 केकेयीमग्र्यैर्कृद्धः सत्रान्नो नपधर्मवित् ॥ १४२ ॥
- म म ही भरतः पित्रा द्यदत्तां शास्तुमिच्छति ॥
 तापि वा पुनरदस्तुं यदि जातो महीपतेः ॥ १४३ ॥

- स श्री मानेवमुक्त्वा तां बहुसद्वृत्तवर्जिताम् ॥
 सीतामप्याह वसे त्वं चीरं मा स्पृश जातुचित् ॥ १४४ ॥
- गु रा वेवं यदत्यार्तो राजा धिक्कृत्य तां खल्यम् ॥
 तस्याववाक्-शिरास्तुष्णीं रामस्तमिदमब्रवीत् ॥ १४५ ॥
- म म धार्मिकमातेयं कौसल्या त्वां न गृह्णते ॥
 मया हीनामिमां देव भूयः संमंतुमर्हसि ॥ १४६ ॥
- रा ज श्रेष्ठ शते श्रुत्वा वनं संप्रस्थितं सुतम् ॥
 नाशक्रोददुःखस्यार्तो विललापातिवत्सलः ॥ १४७ ॥
- अ य सा घटितं नूनं हृदयं मे न दीर्यते ॥
 विरस्ता बहवो जीवा कृतास्तन्मामुपस्थितम् ॥ १४८ ॥
- न रा धियो विलप्यैवं सुमंत्रं प्राह मे रयम् ॥
 आनय त्वमितो नेतुं रामं जैनपदांतरम् ॥ १४९ ॥
- स म यज्ञस्तथा चक्रे तं पुनः प्राह पार्थिवः ॥
 रथे स्थापय जानक्या वातास्याभूषणानिच ॥ १५० ॥
- रा ज पुत्रीं नतां श्वश्रूः कौसल्या माणिभूषणैः ॥
 भूषयित्वा समालिङ्ग्य साश्रु प्राह मनस्विनीं ॥ १५१ ॥
- म य ता भज भर्तारं पतिरेव गतिः स्त्रियः ।
 तव देव समस्तोप सधनो निर्धनोऽपि वा ॥ १५२ ॥
- भ ज नीपोऽधर्मतव्यो नायं प्रव्रजितोऽपि ते ॥
 जनकस्य सुताऽसित्यं धर्मं जानासि शाश्वतं ॥ १५३ ॥
- सा य ज्ञातिसंभूता श्वश्रू प्रोवाच सांजलिः ॥
 करिष्ये सर्वमेवाहमार्या यदनुशास्ति माम् ॥ १५४ ॥
- तां रा मः प्रांजलिः प्राह मातरं पुत्रवत्सलाम् ॥
 - अंश मा दुःखिता भूत्वा पश्येत्स्वं पितरं मम ॥ १५५ ॥
- रा म ग्रामिह संप्राप्तं मां द्रक्ष्यसि सुददृतम् ॥
 सुप्तायास्ते गमिष्यन्ति नम वर्षाणि पच च ॥ १५६ ॥

- सु श्री रेवं प्रसूमुक्ता मातृरन्या नतोऽब्रवीत् ॥
 संवासात् परुषं किंचिदज्ञानादापि यत्कृतम् ॥ १५७ ॥
 आ रा धने यन्स्त्वलितं मातरः शीलभूषणाः ॥
 तन्मे समुपजानीत सर्वाश्चामंत्रयामि यः ॥ १५८ ॥
 स य स्नास्ता शीतं श्रुत्वा रानस्य प्राञ्जयेगिरम् ॥
 हृदुर्ध्वस्तला रामास्तस्यै प्रददुराशियः ॥ १५९ ॥
 प ज नानिलशीतांबुद्धतमोहं धरापतिम् ॥
 नत्वा सौमित्रेसोताभ्यां सह रामो विनिर्ययी ॥ १६० ॥
 र य त्नात्प्रणतं पुत्रं सुमित्रा पुत्रवत्तला ॥
 रामं दशरथं विद्धि मां विद्धि जनकात्मजाम् ॥ १६१ ॥
 त्वं रा जधानीमटवीं विद्धि शत्रुघ्नपूज ॥
 अश्रुपूर्णमुखीयाह प्रस्थितं निर्जनं वनम् ॥ १६२ ॥
 अ म लात्मा तथेत्युक्त्वा नत्वा सर्वा नृपांगनाः ॥
 रामेण सीनया सार्धमारुरोह रथोत्तमम् ॥ १६३ ॥
 म ज तूर्णमिति ग्राह सुमंत्रं राम आत्मवान् ॥
 यं जनेशोजनभाषि क्षणं तिष्ठेयचोदयत् ॥ १६४ ॥
 मि य पुत्राननं द्रष्टुमुत्थाप्य द्वारमागतः ॥
 गच्छयेय इतं रामे पपात भुवि भूनिः ॥ १६५ ॥
 न ज नन्या न तातस्य न मित्राणां तथा वचः ॥
 तत्पूर्वं मानयानास रामः श्रुत्वाप्यकर्णयत् ॥ १६६ ॥
 न य नं चरनं मया तिपो हृदुर्ध्वस्तलेः ॥
 श्रीतस्या पनिमुत्थाप्य समाभ्रातृयशकुलं ॥ १६७ ॥
 ता रा इयस्य भुजं धृत्वा दक्षिणं मोदरांतरे ॥
 नेतु प्रचञ्चितां वार्य कैकेयी चार्धगल्गा ॥ १६८ ॥
 अ म नोजचरित्रा तानाह राजा न मां स्पृश ॥
 नाहं या इत्यनेच्छामे न तं भार्या न नो मी ॥ १६९ ॥

स श्री ला भाष्यतीतः स्याद्भरतश्चेदुराशये ॥

यन्मे प्रदद्यात्प्रोत्थय मा मां तदत्तमन्वगात् ॥ १७० ॥

का रा, मे वत कैकेय्या मेहमेतदसंशयम् ॥

मां राममातुः सदनं नयान्वयन्नवीनृपः ॥ १७१ ॥

स म हिप्या गृहे नीतः शायितः शयनोत्तमे ॥

अपश्यद्रामराहितं तदच्चंद्रमित्रावरम् ॥ १७२ ॥

र ज न्यां चिंतयन् रामं भुजमुद्यम्य भूषितः ॥

उच्चैः स्वरेण प्राक्रोशद्वा राम विजहासि नौ ॥ १७३ ॥

तं य शरिनमयाप्तमयोध्यां पुनरागतं ॥

दृष्ट्वालिख्य भविष्यंति प्रहृष्टा ये त उत्तमाः ॥ १७४ ॥

न रा धीशो वदन्नित्यं महिषीमाकुलोऽब्रवीत् ॥

न त्वां पश्यामि कौसल्ये साधु मां पाणिना सृश ॥ १७५ ॥

म म देव्यलिनी पद्मं महावातत्ततं यथा ॥

यत्सं तेऽनुगता द्रोक्षिरद्यापि न निवर्तते ॥ १७६ ॥

सा ज नन्यापि रामस्य विललापाकुला शुचा ॥

सभायं सानुजं रामं पश्येयं किमहं नृप ॥ १७७ ॥

द य या सक्तया नूनं मया राजनूपुरा बलात् ॥

यत्सेषु पातुकामेषु मातृणां शातिताःस्तनाः ॥ १७८ ॥

द्वि ज राजमिवाब्हादप्रद विद्याविशारदम् ॥

नैकपुत्रा विना पुत्रमहं जीविदुमुत्सहे ॥ १७९ ॥

व य स्ये व प्रिया साध्वी सुमित्रा रामसंस्तवैः ॥

शमयामास कौसल्याशोकमभिर्मवात्रुभिः ॥ १८० ॥

ची रा जिनधरं रामं गच्छतमपराजितम् ॥

सीतेवानुगता लक्ष्मीस्तस्य किं नाम दुर्लभं ॥ १८१ ॥

हि म राक्षिस्तथा युक्तशीतोष्णोऽतिसुखोऽनिलः ॥

शुचि सेविष्यते रामं न रविस्तापयिष्यति ॥ १८२ ॥

- ॥ श्री मान् गाधिजो यस्मै सर्वास्त्राण्याशिषो ददौ ॥
तस्य के न भविष्यन्ति नम्राः सम्राट् तवात्मजः ॥ १८३ ॥
- पौ रा राम पुरीं त्यक्त्वानुगताः सर्व एव ते ॥
पांथा वटमिव श्रान्ता वार्योघा इव वारिधिम् ॥ १८४ ॥
- ॥ म सातीरमागम्य पीत्वा तोयं द्रुमच्छदैः ॥
सूतानुजरुते रामः सुप्वाप शयने प्रभुः ॥ १८५ ॥
- त ज नान्वक्षमूलेषु सुप्तानालोक्य दुःखितान् ॥
अपृष्टैव जगमाशु दर्शितोदग्गतिः क्षणं ॥ १८६ ॥
- द य मानमपि त्यक्तस्नेहं मत्वा रघूत्तमम् ॥
पौरा रुदंतो निःश्रीकामयोध्यामगमन् शनैः ॥ १८७ ॥
- प रा वृक्ष विना रामभागवान्स्वपतीन् स्त्रियः ॥
रुदत्योर्गहयामासुरात्मजेऽन्वप्यनादराः ॥ १८८ ॥
- गो म तीमतरत्तीर्त्वा पूर्वं वेदश्रुतिं नदीम् ॥
उत्तीर्य स्यंदिकां रामः कोसलानत्यगादृतं ॥ १८९ ॥
- श्री ज न्हुकन्यामगमन् मुन्याश्रमविभूषिताम् ॥
॥ १९० ॥
- म य र्णां ससृतेः प्राप्य शृंगरेस्पुरं प्राति ॥
तत्रैगुदीतरोर्मले रथात्प्रभुरवातरत् ॥ १९१ ॥
- ॥ ज नैः सह धर्मात्मा रामस्यात्मतमः सरसा ॥
गुहो राजा निषादानामाजगाम समुत्सुकः ॥ १९२ ॥
- तं य शस्वी स्वयं रामः समालिङ्ग्यात्रवीदिति ॥
प्रियेः पितुर्हयैस्तृप्तेरहमंगं सुपूजितः ॥ १९३ ॥
- स रा प्राबुद्धकं प्राश्य सुप्ते रामे घरातले ॥
गुहः सत्कृष्णोऽतिष्ठाद्विनिद्रश्चापवाणभून् ॥ १९४ ॥
- र म णीयगुणः प्रातः सुमत्रं बहु सांत्वयन् ॥
पितुः समीपं याहीति प्रोवाच निरहानुस्म ॥ १९५ ॥

स श्री मान् षटदुग्धेन गुहानीतेन राघवः ॥

स लक्ष्मणो जटाः कृत्वाऽतरन्नाना समुद्रगां ॥ १९६ ॥

य रा हादीन्मृगान् हत्वा चतुरः स कृताशनः ॥

न्यग्रोधमूले सुप्त्वाथ प्रातर्निर्गम्य राघवः ॥ १९७ ॥

स म दर्शिनमर्चाहं भरद्वाजं रघूद्वहः ॥

प्रयागे सायमासाद्य ननाम परया मुदा ॥ १९८ ॥

र ज नीमवतद्रामो भरद्वाजाश्रमेऽर्चितः ॥

चित्रकूटमगात्तेन मुनिना प्रोक्तवर्त्मना ॥ १९९ ॥

ती य मस्य स्वसारं तां तोर्त्वा काष्ठैः कृतप्लवौ ॥

तस्यास्तीरे निशां नीत्वा चित्रकूटं नगं गतौ ॥ २०० ॥

ध रा मरचरान्तत्वा वाल्मीकिप्रमुत्तान्प्रभुः ॥

तत्राकरोत्पर्ण-शालां लक्ष्मणो भ्रातुराज्ञया ॥ २०१ ॥

॥ म स्तं रामवृत्तान्तं गुहचारनिवेदितं ॥

ज्ञात्वा सुमंत्रः साकेतं प्रययौ गाढदुर्मनाः ॥ २०२ ॥

रा ज मार्गेण सचिवः सुमंत्रः पिहिताननः ॥

यत्र राजा दशरथस्तदेवोपययौ गृह ॥ २०३ ॥

आ य ताक्ष्यस्तु ता दृष्ट्वा सूतं रामं विनाऽगतं ॥

रुदुर्नृपतेर्भार्या मुष्टितोन्यपतन्नृपः ॥ २०४ ॥

र ज न्यामथपष्ठ्यां स शार्पं स्मृत्वा तमात्मनः ॥

महिषीं कथयामास राजा दशरथः स्वयं ॥ २०५ ॥

क्ष य प्रियेण सत्यानां निशायां शट्रुवेधिना ॥

शूरा कुस्तिभवो वैश्यपुत्रो देवि मया हतः ॥ २०६ ॥

मां रा ज्ञि तत्पिता प्राह कुपितः पुत्रघातिनं ॥

यथाहं पुत्रशोकेन त्वमप्यार्तो मरिष्यासे ॥ २०७ ॥

स, म मासून् मुनेः शापः प्राप्तो हर्तुमसंशयः ॥

अंजलिं ते करोम्यद्य सान्नि मर्तुं क्षमस्व मे ॥ २०८ ॥

वि श्री रत्नाकुले राजा हा रामेति वदन्मुहु ॥

१ अर्धरात्रे स्मरन् पुत्र जीवितातमुपागमत् ॥ २०९ ॥

त रा त्र्यन्ते मृतं ज्ञात्वा रुरुदु सकला स्त्रिय ॥

भूय शोकार्णवे मग्न सर्वमन्त पुर पुर ॥ २१० ॥

त म ह्या पालक तैलद्रोण्या सवेश्य साधव ॥

चक्रुर्वसिष्ठेनादिष्टा सचिवा कार्यमस्य यत् ॥ २११ ॥

स ज वेन पटून् दूतान वसिष्ठ प्राहिणोत्स्वय ॥

गत्वा भरतशत्रुघ्नावानिन्युस्ते पूर्वा प्रति ॥ २१२ ॥

प्र य त्नात्सप्तभिर्गत्वा दिनैस्तावद्विरेव ते ॥

दूता भरतशत्रुघ्नागदाय पुनरागता ॥ २१३ ॥

त्व रा वानेव मातु स ज्ञात्वा दुष्कर्म तत्तथा ॥

गर्हयामास ता पापा भरतो भरतोर्देष ॥ २१४ ॥

आ म बुद्धेऽहिते क्रूरे भूरेषा तस्य धर्मत ॥

य कौसल्यासुत श्रीमास्त्वया रामो विवासित ॥ २१५ ॥

त्व ज गर्जितचरिता रामस्य त्वयि मातृधी ॥

अतोह न खजामि त्वा दुष्टा तस्यैव गौरवान् ॥ २१६ ॥

प्र य त सोसकृत्द्रोषात्ता धिक्कृत्वातिव सला ॥

कौसल्या सावयामास चक्र तातस्य सक्रिया ॥ २१७ ॥

स्व ज नया समक्ष ता मधरा हन्तुमुद्यत ॥

शत्रुघ्न वारयामास भरतो रामसाध्वसात् ॥ २१८ ॥

गे य कीर्तिगुरोराज्ञा विलम्बापि महामति ॥

भरतस्यक्तराज्येह श्रीराम शरण यया ॥ २१९ ॥

वी रा मान्यगुरुभ्रातृमातृपौरसुदृढत ॥

भरत शृंगवेरस्थगुहेन सह सगत ॥ २२० ॥

॥ म हर्षिर्भरद्वाज परोक्ष्य शुचिमानस ॥

ससैय पूजयामास विसर्ज्याग्रजप्रिय ॥ २२१ ॥

- तं श्री मंतं चित्रकूटे ददर्श भरतोऽग्रजं ॥
 पतित्वा पादयोस्तस्य रुरोदातीवभक्तिमान् ॥ २२२ ॥
- पै रा सुं पितरं श्रुत्वा हातातेति भृशं रुदन् ॥
 सदारः सानुजो रामस्तस्मै नद्यां जलं ददौ ॥ २२३ ॥
- स म मापैर्वसिष्ठादौः सत्त्वैर्मातृभिर्भृशं ॥
 गुरुरभ्यर्थितो रामो भरतेन निवर्तनं ॥ २२४ ॥
- तं न गादानुजं रामश्चतुर्दश समा वने ॥
 मया स्थेयं त्वया कार्यं राज्यं तातस्य शासनात् ॥ २२५ ॥
- श्रे य एतत्परं विद्वन्स्तु सत्यं वचः पितुः ॥
 प्रियमस्याश्वमे मातुर्निर्वध तात मा कुरु ॥ २२६ ॥
- भा रा पनयनं तेऽहं कर्ता पूर्णे चतुर्दशे ॥
 मारोदीस्तात वर्षाणि गमिष्यथाशु मा शुचः ॥ २२७ ॥
- तं म हा मुनयः क्षिप्रं दशकंठवधैपिणः ॥
 भरतं प्रोचुरार्यस्य ग्राह्यं रामस्य ते वचः ॥ २२८ ॥
- द्वि न वर्षो वसिष्ठोऽपि प्रोवाचेन ततः प्रभुं ॥
 भरतः प्रार्थयामास पादुके हेमभूषिते ॥ २२९ ॥
- द प यार्थाधिरोह त्वं पादाभ्यां भक्तवत्सल ॥
 एतेहि सर्वलोकस्य योगक्षेमं विधास्यतः ॥ २३० ॥
- ते न स्मीशः सोधिरुह्य व्यवमुच्य च पादुके ॥
 प्रायच्छत्पुरुषव्याघ्रो भरताय महात्मने ॥ २३१ ॥
- प्र प तोराममाहातावहं पूर्णे चतुर्दशे ॥
 नद्रक्ष्यामि यदि त्वां तु प्रवेक्ष्यामि हुताशने ॥ २३२ ॥
- आ रा ध्यं भरतो नत्वा रामं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
 मूर्ध्नि ते पादुके धृत्वा प्रययौ साश्रुलोचनः ॥ २३३ ॥
- तं म हर्षि भरद्वाजं नत्वाऽयोध्यां गतो व्रती ॥
 नंदिग्रामेऽवसन्मातुः संस्थाप्य पितुरालये ॥ २३४ ॥

- स श्री मान् राघवो हतुर्मेद्र काक कृतागत ॥
चिक्षेपाशु कुशे ब्राह्म सयोज्य प्रियकृत् स्त्रिया. ॥ ३३५ ॥
- प रा भूत स वधाम सर्वत्र प्रस्तमानस ॥
ब्रह्मणो वचनाद्वाम प्राणार्थी शरण गत ॥ ३३६ ॥
- स म र्थेनातिकारुण्यात् सीतावचनगौरवात् ॥
रक्षितोऽस्त्राय दत्तैक तदक्षि प्राणसकटे ॥ ३३७ ॥
- द्वि ज वृद पते श्रुत्वा तत्र षोडा प्रभु खरात् ॥
रावणावरजात् पापात् जनस्थाननिवासिन. ॥ ३३८ ॥
- भ य द्रुतेषु विप्रेषु तत्रत्येषु गिरेस्ततः
रामोऽत्रैराश्रम गत्वा प्रणनाम तमादरात् ॥ ३३९ ॥
- दा रा नुजान्वित राम भगवानात्रिराहत ॥
सप्रक्ष्यागीचकारातिप्रेम्णा पुत्रमिवीरस ॥ ३४० ॥
- स म शील महाभागामनसूया प्रिया स्वय ॥
प्रतिगृह्णीत्य वैदेहीमिमामियत्रवीन्मुनि ॥ ३४१ ॥
- नि ज पत्न्या महासाध्व्या प्रभाव तपसोद्भूत ॥
रामायासावाचचले शृणु वत्सेति सादर ॥ ३४२ ॥
- ता य दा भूदनावृष्टिर्दश वर्षाणि राघव ॥
अनया तात सृष्टानि मृगानि च फलानि च ॥ ३४३ ॥
- भो ज ह्युक्थाप्यनया स्नानार्थे च तपस्विना ॥
आहूय सहसा वत्स स्नाश्रमेऽस्मिन्प्रवर्तिता ॥ ३४४ ॥
- भ य प्रशमन राम शिघ्राना लीलया कृत ॥
दशवर्षसहस्राणि तपस्तप्त पुराऽनया ॥ ३४५ ॥
- सु रा णामपि कार्पाथमनयोग्रप्रभावया ॥
दशरात्र कृता रात्रि सेय मातर तेऽनघ ॥ ३४६ ॥
- न म स्कार्या समस्तानामिम राम तपस्विनी ॥
अभिगच्छतु वैदेही वृद्धामक्रोधना प्रति ॥ ३४७ ॥

स श्री मान्मेयिलीमाह श्रुतं त्वेत्तन्मुनेर्वचः ॥

श्रेयोर्यं राजपुत्रि त्वमभिगच्छ तपस्विनीं ॥ २४८ ॥

ध रा कन्या तपेत्पुक्त्वा मुनेः पत्नीं महासतीं ॥

। अम्यवादयदव्यग्रां स्वं नाम समुदाहरत् ॥ २४९ ॥

सा म हार्षीप्रियां नत्वा तापसीं तां दमान्विता ॥

। बद्धांजलिपुटा दृष्टा पर्यपृच्छदनामय ॥ २५० ॥

प्रां ज लि जानकीमाह ब्राह्मणी ब्रह्मवादिनी ॥

बालाऽपि वत्से प्रौढा त्वं दिप्त्वा धर्ममवेक्षते ॥ २५१ ॥

प्रि य मेतं त्वमेवं चेद्वत्से नित्यमनुव्रता ॥

शुद्धं यशश्च धर्मं च जगत्सु समवाप्तसि ॥ २५२ ॥

न रा धिपसुते सीते किं प्रियं करवाणि ते ॥

। इति श्रुत्वा वचस्तस्याः सा तां प्रांजलिरब्रवीत् ॥ २५३ ॥

म य सर्वं प्रियं मातर्जातं त्वत्पाददर्शनात् ॥

। कृतकृत्याऽस्मि ते दृष्ट्वा दुर्लभोऽयमनुग्रहः ॥ २५४ ॥

भा ज नं तां प्रसादस्य ज्ञात्वा सीतामयाब्रवीत् ॥

। इदं दिव्यं परं मान्यं भूषणान्पुनरं वरं ॥ २५५ ॥

प्र य च्छामे गृहाण त्वमंगारामं च कन्यके ॥

। शोभायिष्यसि गात्राणि सर्वमेतत्सदा नवं ॥ २५६ ॥

स्त ज स्तथांगारामं च वस्त्रमाभूषणानि सा ॥

। प्रतिगृह्णातिके तस्यौ बद्धांजलिद्वारधीः ॥ २५७ ॥

प्रि य मस्या मुनेः पत्न्याः कर्तुं सीता स्वयंवरं ॥

। आत्मनः कथयामास पृष्टं सर्वं सविस्तरं ॥ २५८ ॥

तां रा मोऽलंरुतां दृष्ट्वा जानकीमनसूयया ॥

। जहर्ष लक्ष्मणोऽप्यत्र मुनिमोपृष्ट निर्ययी ॥ २५९ ॥

स म यूरमिवांभोदो मुनिसंघं प्रहर्षयन् ॥

। यत्नं विवेश श्रीरामो मनः शुद्धं सतामित्र ॥ २६० ॥

॥ इति श्रीमंत्ररामायणे रामनंदनमयूरविरचितेऽयोध्याकांडे विशो मंत्रः ॥

आरण्यकांडम्.

रामः श्रीमान् स प्रविश्य दंडकारण्यमान्मवान् ॥

ददर्श तत्र पुण्याद्वयं तापसाश्रममंडलम् ॥ १ ॥

सुचि रा हितसंकल्पा रुचिरांशि तपोधनाः ॥

श्रीरामं पूजयामासु राक्षसेभ्योऽभयार्थिनः ॥ २ ॥

जगा म तैरनुज्ञातस्तस्मादाश्रममंडलात् ॥

विराधं राक्षसं रामो ददर्शातीव भीषणम् ॥ ३ ॥

सीतां ज ग्राह सहस्रा सोऽभिदुत्य निशाचरः ॥

बाणैर्विद्धोऽपि तां त्यक्त्वा तावुभौ रामलक्ष्मणौ ॥ ४ ॥

धृत्वा य यौ बलान्मन्यस्य स्कंधे बालाविवेश्वरौ ॥

रुदोद सीता शोकात्ता ततः कुद्वौ बलांबुधौ ॥ ५ ॥

प्रव रा भ्यामसिम्भ्यां तं चक्रतुर्बाहुवर्जितं ॥

उद्यम्योद्यम्य बाहुभ्यां तौ निष्पिपितुर्भुवि ॥ ६ ॥

विद्धो म भण्यपि शरैः च्छिन्नबाहुश्चमुष्टिभिः ॥

पाणिभिर्मर्दितो गाढं तथापि न ममार सः ॥

गाढं ज गन्पातिः कंठे पाद्रेनाक्रम्य राक्षसम् ॥

उवाच लक्ष्मण गर्ते पिहितोऽयं मरिष्यति ॥ ८ ॥

मुक्तो य क्षेशशापान्तं राघवं ग्राह तुवरः ॥

शरभंगं मुनिं गच्छ स ते श्रेयो विधास्यति ॥ ९ ॥

गर्ते ज गयां निक्षिप्य मृदापर्यं निशाचरम् ॥

शरभगाश्रमं सीतामाश्वास्याभिजगाम सः ॥ १० ॥

तद म स्थमिवादित्यं दूरात्संप्रेक्ष्य वासवं ॥

शरभगेन संमंज्य तस्मिन्नपगते प्रभुः ॥ ११ ॥

सदा रा भ्यः स्वयं रामः सदारानुजानिर्मुनि ॥

स्वनाम संकीर्त्य ततो ननाम विनयेन तम् ॥ १२ ॥

कोऽप म त्रागतो देव शीत पृष्ठो महामुनिः ॥

शरभंगोऽवशेक्ष्य मां नेतुं हरिरागतः ॥ १३ ॥

सोहं श्री मंत्रमभ्यर्च्य त्वां प्रियातिथिमागतम् ॥

ब्रह्मलोकं गमिष्यामि त्वत्समक्षं जगद्गुरो ॥ १४ ॥

इति रा जीवनेत्रं तमुक्त्वा संपूज्य सादरम् ॥

प्रविश्यामौ क्षणादेव दिव्यरूपोऽभवन्मुनिः ॥ १५ ॥

पिता म हादिभिर्देवैर्देवर्षिभिरुपागतेः ॥

नीतोविमानमारोप्य रामदर्शननिर्वृतः ॥ १६ ॥

समा ज स्तत्र तत्रत्यमहर्षीणां रघूत्तमं ॥

सत्कृत्य दर्शयामास राक्षसैर्निहतान्मुनीन् ॥ १७ ॥

तेभ्यो य शश्विप्रवरोऽभयं दत्त्वाऽभयप्रदः ॥

शरभंगप्रकथितं सुतीक्ष्णाश्रममप्यगात् ॥ १८ ॥

तं स्म रा धिकलावण्यं सदारं सानुजं नतम् ॥

आलिङ्ग्य मुर्धेयघ्राय सुतीक्ष्णोऽतीवनिर्वृतः ॥ १९ ॥

पर म प्रेमलात् तस्मात्प्राप्य सत्कोरमुत्तमं ॥

अन्यान्पि ययौ द्रष्टुं दंडकारण्यवासिनः ॥ २० ॥

मार्गे ज नकजेवाच्च हिंसा नेष्टा तपोवने ॥

तामाह ब्रह्मरक्षार्थं हिंसां कार्येति राघवः ॥ २१ ॥

रामो य यौ वने धन्वी कवची सासिरग्रतः ॥

मध्ये सीता पृष्ठतस्तु लक्ष्मणोऽनुजगाम ताम् ॥ २२ ॥

ते यो ज नायतं सायं तदाकं ददृशुर्वने ॥

गीतवादित्रनिर्घोष तस्मिन् शुश्रुबुरहुतम् ॥ २३ ॥

विस्म य स्य पदे रामः पप्रच्छ सहवासिनं ॥

सुनिर्धर्मपूतं नाम स आह रघुर्नन्दनम् ॥ २४ ॥

अप्र रा स्तपसोभीता मांडकर्णेर्महात्मनः ॥

विभ्रं कर्तुं योजितास्तैः पंचाप्तरस उत्तमाः ॥ २५ ॥

नीतो म दनवश्यत्वं ताभिरत्र स तापसः ॥

तासां सरसि रामायं गीतवादित्रसदृशानि ॥ २६ ॥

श्रुत्वा श्री मान्महाश्वर्यामेत्याह जयतां वरः ॥

जगाम चाश्रमास्तेषां पर्यायेण तपस्विनां ॥ २७ ॥

भूसु रा णामाश्रमेषु रममाणस्य सत्पते ॥

सुखेन दंडकारण्ये ययुः सवत्सरा दश ॥ २८ ॥

आश्रमं प्रवरं रामः सुतीक्ष्णस्य मुने पुन ॥

जगाम न्यवसत्तत्र कचित्कालमरिंदमः ॥ २९ ॥

घटं ह स्थाश्रमं रामः सुतीक्ष्णप्रोक्तवर्त्मना ॥

गच्छस्तद्वातुरभ्यागादाश्रमं प्रथमं पथि ॥ ३० ॥

कथां य हास्करां रामः कुभजस्य महात्मनः ॥

वातापोन्वलयोर्दुः कथयामास सन्मतां ॥ ३१ ॥

भ्रातु रा श्रममासाद्य कुभयोनेस्तपोनिधेः ॥

रामः सीता च सौमित्रिः सत्कार्त्तं प्राप्य निर्वृताः ॥ ३२ ॥

जगा म तदनु भ्रात्रा सीतयानुगतः पथि ॥

पुण्यं रम्याश्रमपदं रामः कलशजन्मनः ॥ ३३ ॥

अनु ज न्मानमनुगं लक्ष्मण राघवोऽवधीत् ॥

आश्रमोऽयं भगवतो यच्छाता मृगपक्षिणः ॥ ३४ ॥

वत्सा य माश्रमः सेव्यः प्रयतैरेव नेतरैः ॥

नात्र रक्ष.प्रवेशोऽस्ति प्रतापोऽस्य मुनेर्महान् ॥ ३५ ॥

पत्ने स सोऽनिशं भीतो विध्योऽद्यापि न वर्धते ॥

यत् किं बहुनोक्तेन पीतोयेनाखिलोऽबुधिः ॥ ३६ ॥

विन य ह्योऽस्ति सौमित्रे सात न प्रविशाग्रतः ॥

नियेदयेह मां प्राप्तमृपये सह सीतया ॥ ३७ ॥

तदा सा मुक्तिमाकर्ण्य प्रविश्याश्रममद्भुतम् ॥

अगस्त्यशिष्यमासाद्य वाक्यमेतदुवाच सः ॥ ३८ ॥

पुत्रो म ह्यपतेर्न्येष्टो रामो दशरथस्य यः ॥

प्राप्नोद्भूतं मुनिश्रेष्ठ भार्यया सह सीतया ॥ ३९ ॥

अहं श्री मत एतस्य भक्तो भ्राताऽनुजोद्विज ॥ ४० ॥
 इष्टुमिच्छाम इति त भगवन्तं निवेद्यताम् ॥ ४० ॥
 सोमे रा लयमासाद्य प्रोवाच प्रोजलिर्गुरुम् ॥ ४१ ॥
 भगवन् सीतया प्राप्तौ त्वां द्रष्टुं रामलक्ष्मणौ ॥ ४१ ॥
 श्रुत्वा म हात्मा तं प्राह यत्त किं न प्रवेशितौ ॥ ४२ ॥
 मयापि रामागमन मनसा कांक्षित चिरम् ॥ ४२ ॥
 सानु न न्याममाशु त्वे ससीतं राममानय ॥ ४३ ॥
 इत्युक्तः स तपेत्युक्त्वा लक्ष्मणं प्राह तापसः ॥ ४३ ॥
 दर्शय काम्रजस्तेऽय भगनांस्तु प्रतीक्षते ॥ ४४ ॥
 सभार्यः स मुनिं द्रष्टुमेतु प्रावेशतु स्वयम् ॥ ४४ ॥
 स त्व रा षान् सुमित्राणां पुत्रस्तपृषिणात्मनः ॥ ४५ ॥
 अग्रजं दर्शयामास रामं सीतासमान्वित ॥ ४५ ॥
 शिष्यो म हर्षेस्तद्विद्वान् प्रैश्रितं यचनं ब्रुवन् ॥ ४६ ॥
 प्रावेशपथयान्यार्य सत्कारार्हं सुसत्कृतम् ॥ ४६ ॥
 रामो न नकजा देवो लक्ष्मणश्चाश्रमे मुनेः ॥ ४७ ॥
 देवस्थानानि पश्यंतः प्रवेश चकुरुस्तुकाः ॥ ४७ ॥
 ततो य याभ्रातिर्मांशुर्निर्गतोऽभिगृहान्मुनिः ॥ ४८ ॥
 तं दृष्ट्वा राघवः प्राह पश्य लक्ष्मण यः श्रुतः ॥ ४८ ॥
 सोऽयं न गति विख्यातः कुंभजन्माऽपरोविधिः ॥ ४९ ॥
 औदार्येणावगच्छामि निदानं तपसाभिद ॥ ४९ ॥
 आम्नोय राक्षस्तस्याथ सीतया सह सानुजः ॥ ५० ॥
 पादौ नप्राह विनयाक्षमः सद्धर्मपालकः ॥ ५० ॥
 सदा रा वरज राममगस्थोऽभ्यर्च्य वैष्णवम् ॥ ५१ ॥
 धनुः शरं ब्रह्मदत्तं तूणी चाक्षयसायकौ ॥ ५१ ॥
 ददौ म हासि चोवाच महर्द्रेणेदमपितम् ॥ ५२ ॥
 जयाय प्रतिगृणीष्व त्वमायुधमनुत्तमम् ॥ ५२ ॥

रामः श्री मान् गृहीत्वा तान्यायुधानि महामूर्ध्नि ॥ १४ ॥

॥ ननाम यस्याश्विनितो न नामे ह्यूनमोजसा ॥ १३ ॥

कांता रा खिन्नचित्तेयं कांता राम तवोचिता ॥ १५ ॥

॥ धन्या जनकराजस्य कन्यां मन्यामहे वयं ॥ १४ ॥

एवं म नोहरां वाचं वदतं कुंभसंभवं ॥ १५ ॥

॥ उवाच प्राञ्जलिर्नत्वा सत्वाकारो रघूत्तमः ॥ १५ ॥

सानु ज स्य सभार्यस्य गुणैस्तुष्टोऽसि मे गुरो ॥ १६ ॥

॥ धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मि वस्तुं देशं तु बोधय ॥ १६ ॥

वासा य ते स्थलं राम गोदावर्यास्तटेऽनघे ॥ १७ ॥

॥ श्रूयतं पंचवटीत्यास्ते कुरु तत्राश्रमं शुभं ॥ १७ ॥

इत्य रा तिवधोद्युक्त उक्तस्तेन महर्षिणा ॥ १८ ॥

॥ तं प्रणम्य रघूत्तमस्ततः पंचवटीं गयी ॥ १८ ॥

स भी म विक्रमो रामो गच्छन् पंचवटीं पथि ॥ १९ ॥

॥ आससादांतरा गृध्रं महाकायं महामर्ति ॥ १९ ॥

सानु ज स्तं प्रमृगृध्र मेने मनसि राक्षसं ॥ २० ॥

॥ क्रोमवानिति पप्रच्छ स चाह प्रीतमानसः ॥ २० ॥

सखा य भात्मनोविद्धि पितुर्दशरथस्य मां ॥ २१ ॥

॥ वत्स रामारुणसुतं गृध्रं नाम्ना जटायुषं ॥ २१ ॥

अग्र ज न्मा च मे नाम्ना संपातिरिति विश्रुतः ॥ २२ ॥

॥ सहायस्ते भविष्यामि रतिष्यामि च जानकी ॥ २२ ॥

तं व य स्वं पितुः प्रेम्णा प्रतिपूज्य स्तुषामिमां ॥ २३ ॥

॥ ज्ञात त्वं पालयेत्युक्त्वा रामः पंचवटीं गतः ॥ २३ ॥

रुचि रा मग्रजाज्ञातः पर्णशालां महाप्रतिः ॥ २४ ॥

॥ पंचवटीं चकाराशु सौमित्रिर्मित्रवत्सलः ॥ २४ ॥

तस्यां म नुप्पचरितः ससीतः सानुजः सुरसं ॥ २५ ॥

॥ उवाच भगवान् रामो मुनिवृत्तिं समाश्रितः ॥ २५ ॥

तत्र श्री महाराम हेमते प्रेक्ष्य राक्षसी ॥

॥ १ ॥ यदृच्छयाऽऽ गता पापा बभूव स्मरमोहिता ॥ ६६ ॥

स्वसा राक्षसराजस्य रडा शूर्पणखाभिवा ॥

॥ २ ॥ समासाद्य सुदुर्वृत्ता सद्वृत्तमशिवा शिवे ॥ ६७ ॥

अस मर्या समर्थ त सुस्वर भैरवस्वना ॥

॥ ३ ॥ प्रियरूप विरूपा सा वृद्धा तरुणमब्रवीत् ॥ ६८ ॥

कस्त्व जटो शस्त्रधरः सभार्यो योतुसेवित ॥

॥ ४ ॥ इम देश कथं प्राप्तः किमागमनकारणम् ॥ ६९ ॥

रामो यथायदाखिल ऋजुबुद्धितयेवता ॥

॥ ५ ॥ आदितः कथयामास विस्तराद्वृत्तमात्मनः ॥ ७० ॥

ताच्च रामोऽप्यपेक्षा त्वं मनोज्ञागीह राक्षसी ॥

॥ ६ ॥ प्रतिभासि भ्रम द्रुहि तत्त्वेनेत्यवदत्प्रभुः ॥ ७१ ॥

वृत्तं मधुरवाग् व्यक्तं कथयामास कामुकी ॥

॥ ७ ॥ अहं शूर्पणखा नाम राक्षसी कामरूपिणी ॥ ७२ ॥

भ्राता जगैश्वर्यो मे यदि ते श्रोत्रमागत ॥

॥ ८ ॥ प्रवृद्धनिद्रश्च सदा कुभकर्णो महाबलः ॥ ७३ ॥

तथा यत्तात्मा धर्मज्ञस्य कतराक्षतचेष्टितः ॥

॥ ९ ॥ विभीषणः ख्यातवीर्यो भ्रातरौ खरदूयणौ ॥ ७४ ॥

तेभ्यो जन्मत एवाह वीर्येणाभ्यधिका सदा ॥

॥ १० ॥ त्वामुपेताऽस्मि भावेन भर्तारं पुरुषोत्तम ॥ ७५ ॥

चिरा य भव मे भर्ता सीतया किं करिष्यसि ॥

॥ ११ ॥ विकृता च विरूपा च न सेय सदृशी तव ॥ ७६ ॥

अहं रामानुरूपा ते भार्यारूपेण पश्य मा ॥

॥ १२ ॥ इमां तेऽहं सह भ्रात्रा भक्षयेष्यामि मानुषी ॥ ७७ ॥

एव म स्यावचः श्रुत्वा प्रहस्याह विशारद ॥

॥ १३ ॥ कृतदारोऽस्मि भवति भार्येय दयिता मम ॥ ७८ ॥

शृणु श्री मति रामाणां त्वद्विधानां तु सर्वथा ॥ ८० ॥

॥ १ ॥ स्वच्छंदचित्तवृत्तीनां संपत्नी दुःसहा खलु ॥ ७९ ॥

एष रा जीव नयनोऽरुतदारो गुणाकरः ॥ ८० ॥

॥ २ ॥ एन भज विशालाक्षि भर्तारं भ्रातरं मम ॥ ८० ॥

सा का म मोहिता रामं विसृज्योवाच लक्ष्मणम् ॥ ८१ ॥

॥ ३ ॥ अस्य रूपस्य ते युक्ता भार्याहं चरचणिनी ॥ ८१ ॥

मां भ ज प्रियमख्यंतं त्व वने प्राप्स्यसि भुवः ॥ ८२ ॥

॥ ४ ॥ तवः शूर्पणखां स्मित्वा सौमित्रिर्युक्तमब्रवीत् ॥ ८२ ॥

यवी य सी भवार्थस्य भार्या त्वं मदिरक्षणे ॥ ८३ ॥

॥ ५ ॥ कथं दासस्य मे दासी भार्या भवितुमिच्छाति ॥ ८३ ॥

एतां रा त्रिचरि स्पष्टं विरूपां निर्णेतोदरीं ॥ ८४ ॥

॥ ६ ॥ शृद्धां भार्या परित्यज्य त्वामेवैष मज्जिष्यति ॥ ८४ ॥

रूप म सद्भुतमिदं कोहि संसज्य सुंदरि ॥ ८५ ॥

॥ ७ ॥ मानुषीषु वरारोहे कुर्याद्भावं, विचक्षणाः ॥ ८५ ॥

सोट ज स्यं पुनारामं परिहाता विचक्षणा ॥ ८६ ॥

॥ ८ ॥ ससीतमतिदुर्धर्ममब्रवीत् क्लाममोहिता ॥ ८६ ॥

इमां य स्मादनष्टम्य विरूपामसतीं स्त्रियं ॥ ८७ ॥

॥ ९ ॥ भनुरूपां सुकुलनां न मां त्वं बहु मन्यसे ॥ ८७ ॥

तदो ज सीतामत्राहं भक्षयिष्यामि मानुषीं ॥ ८८ ॥

॥ १० ॥ स्वयां सह चरिष्यामि निःसपत्ना, यथासुख ॥ ८८ ॥

अन्या य वृत्तेत्युक्त्वा सा तां मृगाक्षीमलौतेदृक् ॥ ८९ ॥

॥ ११ ॥ अभ्यगच्छसुसक्रुद्धा महोत्का रोहिणीपिवः ॥ ८९ ॥

तां कू रा मसतीं वाचा निगृह्य कुपितः प्रभुः ॥ ९० ॥

॥ १२ ॥ उवाच लक्ष्मणं क्रूरैः परिहासो न समतः ॥ ९० ॥

इमां य सामसाध्वीं त्वं विरूपामतिदारुणां ॥ ९१ ॥

॥ १३ ॥ रासतीं पुरुषव्याघ्र विरूपयितुमर्हसि ॥ ९१ ॥

इति श्री मत आर्यस्य श्रुत्वाज्ञां लक्ष्मणः कृत्ती ॥ १०० ॥

॥ १०१ ॥ उद्धृत्य स्वर्गं चिच्छेद तस्या नासां श्रुती च सः ॥ १०२ ॥

प्रल रा सिंघ्छन्नकर्णनासात्युग्रं विनैद्य सा ॥ १०३ ॥

॥ १०४ ॥ यंयागतं प्रदुद्राव घोरं शूर्पणखा विनं ॥ १०५ ॥

तदा म होत्रा सा पापा राक्षसी शोणितेक्षिता ॥ १०६ ॥

॥ १०७ ॥ चिकार विविधावादान्यथा प्रावृषि तोयदः ॥ १०८ ॥

स्वाम ज स्य खरस्यान्ती जनस्थानगतस्य सा ॥ १०९ ॥

॥ ११० ॥ पपात पुरतः कूराकाराऽऽकाशादिवाशानिः ॥ १११ ॥

त्रोऽय शस्करं दृष्ट्वा तत्तां पप्रच्छ केन ते ॥ ११२ ॥

॥ ११३ ॥ दुर्दशेयं कृता ब्रूहि कोऽगुप्त्या प्रतुदसंहि ॥ ११४ ॥

॥ ११५ ॥ सु रा णां पतिः शक्रः शक्तः कर्तुं ममामियं ॥ ११६ ॥

॥ ११७ ॥ कोऽयमेवं महावीर्यस्त्वां विरूपा चकार यः ॥ ११८ ॥

॥ ११९ ॥ तं द्रष्टुं म या हतस्पोमैः शरीः संकृतमर्मणः ॥ १२० ॥

॥ १२१ ॥ सफेनं रुधिरं कस्य मेदिनी पातुमिच्छति ॥ १२२ ॥

॥ १२३ ॥ ताव्या ज हार तरुणीं सुकुमारी महोर्वली ॥ १२४ ॥

॥ १२५ ॥ पुढरीकविशालाक्षी चीररुष्णाजिनांबरी ॥ १२६ ॥

॥ १२७ ॥ तव य स्को धर्मरती कलमूलाशनी मुनी ॥ १२८ ॥

॥ १२९ ॥ मुन्त्री दशरथस्यास्तां आतरी रामलेहमणी ॥ १३० ॥

॥ १३१ ॥ दृष्ट्वा ज गत्यनुपमा तयोर्मध्ये सुमध्यमा ॥ १३२ ॥

॥ १३३ ॥ तरुणी रूपसंपन्ना सर्वाभरणभूषिता ॥ १३४ ॥

॥ १३५ ॥ संभू य ताम्पां आतृभ्यां निमित्तौक्य तां स्त्रियं ॥ १३६ ॥

॥ १३७ ॥ इमामवस्थो नीताऽहं ययाऽनाया सती तथा ॥ १३८ ॥

॥ १३९ ॥ तयो रा गस्कृतीरय तस्यांश्चापि खरानृजोः ॥ १४० ॥

॥ १४१ ॥ सफेनं पातुमिच्छामि रुधिरं रणमूर्धनि ॥ १४२ ॥

॥ १४३ ॥ एव म स्याः खरः श्रुत्वा स्वमुः प्रियं चकौषिणं ॥ १४४ ॥

॥ १४५ ॥ वीरानाज्ञापयामास चतुर्दश निशाचरान् ॥ १४६ ॥

रामः श्रीमांस्तया सार्द्धमात्मानं हन्तुमागतान् ॥

॥ उवाच नौ तापसयोः किमर्थमुपहिंसनं ॥ १०५ ॥

ऊचू रा क्षसवीरास्ते भर्तुर्नः कर्तुरप्रिय ॥

॥ त्वं रक्तमियं पातु राम कामयतेऽघुना ॥ १०६ ॥

ते प्र म चाः परे शून्यान्वेवमुक्त्वा प्रचिक्षिपुः ॥

॥ तानि चिच्छेद तावोद्भूः शरैरामश्चतुर्दश ॥ १०७ ॥

सतो न घान तान् रामश्चतुर्दशभिराशुगैः ॥

॥ क्रुद्धा प्रधाविताभूयः सा किञ्चिच्छुष्कशोणिता ॥ १०८ ॥

दत्ता य सेऽस्यभिमतं तत्कर्तुं राक्षसा मया ॥

॥ स्वसः पुनां सेदिषि किं यप्रच्छेति स तां खरः ॥ १०९ ॥

पाम रा स्ते हतास्तेन तदैवेति शशप्त सा ॥

॥ निन्द च खरं मर्याद्वीतस्त्व बालिशेति तं ॥ ११० ॥

सोऽतिम न्युः खरः प्राह दूषणं स्वचम्पति ॥

॥ चतुर्दश सहस्राणि निर्मातुं मम राक्षसाः ॥ १११ ॥

रथं न यावह क्षिप्रमुपस्थापय सायुध ॥

॥ तेन चोद्योजिता सेना स्पंदनः स्थापितोऽग्रतः ॥

तं ज य प्रदमाह्वयं स्पंदनं राक्षसः खरः ॥

॥ निर्जगाम जनस्थानात् कृत्वा स्वबलमग्रतः ॥ ११२ ॥

परा न यदमत्युग्रमुत्पातशतमुदतः ॥

॥ अक्षितयन् खरः प्राप्त आश्रमं कालचोदितः ॥ ११३ ॥

तद्ग य प्रदमुदामदुदुभिर्व्यनिसूचितः ॥

॥ रक्षः सैन्यं हन्तुकामो रामो रुक्मणमब्रवीत् ॥ ११४ ॥

त्वं वी रा शु धनुष्पाणिर्गृहीत्वा जानको द्रुत ॥

॥ गुह्यामाश्रयं शैलस्य दुर्गां पादपसकुला ॥ ११५ ॥

वत्स म द्वाक्यमेतन्न प्रत्याख्येयमिह त्वया-॥

॥ ममासि क्षापितोऽग्निम्यां सौमित्रे गच्छ माचिरं ॥ ११६ ॥

गते श्री मति सौमित्रौ गुहामादाय जानकीं ॥
 रामो वभूव सभद्धो रत्नसां निघनेप्सया ॥ ११८ ॥
 ज्योत्स्नि रा त्रिचरध्वंसं द्रष्टुं देवाः समागताः ॥
 तेजसाप्यापितं रामं ददृशुर्विस्मयान्विताः ॥ ११९ ॥
 अथा म र्पवशं सैन्यं खरस्य त्रिविधायुधं ॥
 ववर्ष रामे सर्वत्र मेघजालमिवाचले ॥ १२० ॥
 यथा ज लधरं वातः शस्त्रीधं व्यधमत्प्रभुः ॥
 गांधर्वेण बलं कृत्स्नं नवानाशु खरस्य तत् ॥ १२१ ॥
 अत्र य त्नेन तत्सैन्यं हत्वा दाशरथी रणे ॥
 म्यवधीदूषणं सेनापतिं त्रिशिरसं च तं ॥ १२२ ॥
 प्रल रा युध उदामः खरो राक्षसपुंगवः ॥
 मुष्टिदेशे रघुपतेर्धनुश्चिच्छेद संगरे ॥ १२३ ॥
 ततो म हृद्धनुर्दत्तं यदगस्त्रेण वैष्णवं ॥
 तत्सज्यमकरोद्दामस्तं ततस्त खरैः शिरैः ॥ १२४ ॥
 खरो ज न्ये छिन्नगदच्छिन्नसालो निरायुधः ॥
 मत्तो हधिरगंधेन राममप्यद्रवद्भुतं ॥ १२५ ॥
 दृष्ट्वा य शरिवरामस्तमापततं महाजवं ॥
 अपासर्पाहित्रिपदं किञ्चित्स्वरितविक्रमः ॥ १२६ ॥
 धनं—ज—यामं नाशाय खरस्य समरे शरं ॥
 रामो जग्राह दिव्यं तं ब्रह्मदंढमिवापरं ॥ १२७ ॥
 जपा य दत्तं मुनिना कुंभजेन महात्मना ॥
 संदधे च स धर्मात्मा भ्रूमोच च खरं प्रति ॥ १२८ ॥
 मुक्तो रा धवराजेन खरोरस्यपतच्छरः ॥
 म पपात खरो भूमौ दह्यमानः शराग्निना ॥ १२९ ॥
 पुरा म हेशानिर्दग्धः श्वेतारण्ये यथांघ्रुकः ॥
 स वृत्र इव वज्रेण फेनेन नभोचर्यथा ॥ १३० ॥

- रामे श्री मति सप्राप्तविजये निहते खरे ॥
 देवदुदुभयोनेदु पुष्पवृष्टिर्महत्प्रभूत् ॥ १३१ ॥
 अम रा अब्रुवन् दृष्टा अहो सर्वे निशाचरा ॥
 अर्द्धाधिकमुहूर्तेन रामेण निहता रणे ॥ १३२ ॥
 राम म हर्ष योऽगस्त्यप्रमुखा हर्षनिर्भरा ॥
 पूजयित्वाचुरिद्रस्त शरभगाश्रम स्वय ॥ १३३ ॥
 समा ज गमितदर्धमिम देशमुपापत ॥
 आनीतस्त्व वधायैषा राक्षसाना महर्षिभि ॥ १३४ ॥
 प्रत्य य स्वयि नो राम राजर्षिकुलभूषण ॥
 स्वस्यस्तु ते कृत कार्यं महदशरथात्मज ॥ १३५ ॥
 एव रा क्षसहतार पूज्यमान महर्षिभि ॥
 लक्ष्मणो मुदितोऽभ्येस ननामाप्रजमीश्वर ॥ १३६ ॥
 रक्षो म देनमाश्लिष्ट समीक्ष्य विजयश्रिया ॥
 बभूव दृष्टा वैदेही भर्तार परिष्वजे ॥ १३७ ॥
 ततो ज वेन निर्गस जनस्थानादकपन ॥
 प्रविश्य लका वित्रस्तो रावण वाक्यमब्रवीत् ॥
 सैन्य य ते जनस्थाने प्रभो तत्सकल हत ॥
 खरश्च निहत सख्ये कथंचिदहमागत ॥ १३८ ॥
 श्रुत्वा ज गद्गुनिवार्यप्रतापो दशकधर ॥
 अकपनमुवाचेद निर्दहन्निव तेजसा ॥ १३९ ॥
 रे कोऽय मेव बलवान् जनस्थानविनाशकृत् ॥
 कृत्वा मे विप्रिय शक्य सुख प्राप्तु न वञ्चिणा ॥ १४० ॥
 राज्ञे रा जेन न न वा यमेन न च विष्णुना ॥
 कालस्यचाप्यह कालो दहेयमपि पावक ॥ १४१ ॥
 मृत्यु म रणधर्मेण सयोजयितुमुत्तरे ॥
 अकपनस्तथा क्रुद्ध ययाचेऽभयमीश्वर ॥ १४२ ॥

ददौ श्री मान् दशग्रीवोऽभय तत उवाच सः ॥

पुत्रो दशरथस्यास्ते रामो नाम महाबलः ॥ १४४ ॥

तेन रा वण वीरेण भास्कराधिकतेजसा ॥

सदूषणः सत्रिशिरा जनस्थाने हतः खरः : ॥ १४५ ॥

तस्त म न्युर्दशग्रीवः श्रुत्वाऽकपनभाषित ॥

नागैश्च इव निश्चस्य वचन चेदमब्रवीत् ॥ १४६ ॥

मभु ज स्त्रिदशैर्युक्तः स रामो वैद्वसंयुतः ॥

उपधातो जनस्थान ब्रूहि कञ्चिदकंपन ॥ १४७ ॥

अभ य प्रदमुग्र तमुवाचेदमकपनः ॥

रामो नाम महातेजाः श्रेष्ठः सर्वधनुष्मतां ॥ १४८ ॥

तस्य रौ केदुसंकाशवदनो दुद्रुभिस्वनः ॥

कनीयान् लक्ष्मणो भ्राताऽनुरूपो वीर्यसंपदा ॥ १४९ ॥

यथा म रुतसहायोऽमिर्दुःसहः सर्वदेहिनां ॥

तथा सलक्ष्मणो रामो द्विपतां राक्षसेश्वर ॥ १५० ॥

हता ज नस्थानगताः सर्वे रामेण राक्षसाः ॥

न तस्य पुरतः स्थातु शक्यमद्भुततेजसैः ॥ १५१ ॥

वृत्ता य तभुजः स्पामो रामो राजीवलोचनः ॥

दृष्टः पलायमानैस्तैः सर्वैरेवाग्रतः स्थितैः ॥ १५२ ॥

स्थयं ज नस्थानमह गमिष्यामि सलक्ष्मणं ॥

रामं हंतुमिति ग्राह क्रोधांधो दशकंधरः ॥ १५३ ॥

प्रल य ज्वलनाकारं तमाहाकंपनः प्रभो ॥

असाध्यः कुपितो रामो निक्रमेण महायशाः ॥ १५४ ॥

नहि रा जन् स रामोऽद्य शक्यो जेतुं रणे त्वया ॥

समग्रैराक्षसैर्वाऽपि स्वर्गः पापजनैरिव ॥ १५५ ॥

न त म न्ये बध्यमह सर्वे देवासुरैरपि ॥

अय तस्य बधोपायस्तमाकर्णय मन्मुखात् ॥ १५६ ॥

तस्य श्री रिव भार्याऽऽस्ते सीता नामातिसुंदरी ॥

इयामा समविभक्तागौ स्त्रीरत्न रत्नभूषिता ॥ १५७ ॥

तां ह रा शु प्रलोम्य त्वं प्रथमं राममयस्मि ॥

सीतया रहितः क्षिप्र सोऽसह्यो न भविष्यति ॥ १५८ ॥

मत्वा य तं हित तस्य तमुवाचाथरावणः ॥

नाट प्रातर्गोमप्यामि समानेप्यामि तामिह ॥ १५९ ॥

ततोऽ ज्ञे हृद्यैः प्रवरैर्वैर्मनो दशाननः ॥

सीतां हर्तुमनाः क्षिप्र लंकाया निर्गतोबली ॥ १६० ॥

स वि^१ य त्पथमाविश्य रथमारुह्य कामगम् ॥

उत्तर तीरमगमत्तीर्त्वा नदनदीपांत ॥ १६१ ॥

प्राप रा क्षसराट् तूर्णं ताटकातनयाश्रम ॥

त मारीचोऽर्चयामास मक्ष्यभोज्यैरमानुषैः ॥ १६२ ॥

स्वाश्र म प्राप्तमधिप स मारीचोऽब्रवीदिदम् ॥

कश्चित्ते कुशल राजन् किमर्थं तूर्णमागतः ॥ १६३ ॥

तं रौ ज राजावरजः प्राह रामेण तात मे ॥

जनस्थानमवध्यं तत्सर्वं युधि निपातितम् ॥ १६४ ॥

सहा य श्व भवाद्यांग तद्भार्या-हरणे मम ॥

इत्युक्तो राक्षसेन्द्रेण मारीचो वाक्यमब्रवीत् ॥ १६५ ॥

त्वया ज गल्पते तात को न नदति नदितः ॥

आख्याता केन वा सीता मित्ररूपेण शत्रुणा ॥ १६६ ॥

नेद य शास्कर कर्म स्वदारेषु रमस्य सः ॥

सभाषो रमतां रामो वनेषु स्वपुर व्रज ॥ १६७ ॥

एव रा क्षसराहुक्तो मारीचेन हितैषिणा ॥

न्यवर्तत पुरां लंकां विज्ञेय च गृहोत्तमम् ॥ १६८ ॥

अथा य राशिमप्येव लंकायां धातर निज ॥

मुस्त शूर्पणखा भद्रं विरूपितमदर्शयत् ॥ १६९ ॥

हत श्री सत्यं स्वसः केन कृतैवं वद सत्वरम् ॥

॥ रुदतीमिति पप्रच्छ रावणः क्रोधमूर्छितः ॥ १७० ॥

साऽऽह रा मस्य दयितां त्वदर्थं हर्तुमुद्यता ॥

भ्रातस्तस्यानुजेनाहं लक्ष्मणेन विरूपिता ॥ १७१ ॥

त्वं प्र म त्तः कामभोगे स्वैरवृत्तो निरंकुशः ॥

समुत्पन्नं भयं घोरं बोद्धव्यं नावनुष्यसे ॥ १७२ ॥

त्वम ज्ञे स्तं विगृह्यार्थेदेवगंधर्वदानवैः ॥

अयुक्तचौरश्चपलः कथं राजा भविष्यसि ॥ १७३ ॥

वियै य स्यावनेऽशक्तो जनस्थानक्षयं भयं ॥

१ रामादाशरथेः प्राप्तं न जानासि नडोऽस्पलं ॥ १७४ ॥

न चा रा यस्य स ह्यंधो राजानश्चारचक्षुषः ॥

विपन्नराज्यो न चिराद्विपत्तिं प्राप्स्यसेऽवशः ॥ १७५ ॥

त्वं स म र्थोऽसि चेत्सत्यं रत्नभोक्ता दशानन ॥

रामस्य दयितां सीतां स्त्रीरत्नं भुंक्व तेजसा ॥ १७६ ॥

सा रा ज ते स्वरूपेण साक्षाच्छीरिव जानकी ॥

न तादृशी दृष्टपूर्वा श्रुतपूर्वाऽपि वांगना ॥ १७७ ॥

सीता य स्य भनेद्धार्या यं च दृष्टा परिष्वजेत् ॥

अभिजीवेत्स सर्वेषु लोकेष्वपि पुरंदरात् ॥ १७८ ॥

भूयो ज गाम रामस्य हर्तु भार्यां स रावणः ॥

पिशाचास्यैः खरैर्पुक्तं रथमारुह्य कामगम् ॥ १७९ ॥

तन म स्याश्रमं प्राप्तस्ताटकायाः पुनर्दुतम् ॥

दृष्ट्वा चतुःशतक्रोशशाखं पथि महावटम् ॥ १८० ॥

आद रा त्पूजयित्वा तं मारीचः प्राह रावणम् ॥

रानञ्छमस्तु ते कञ्चित्किं पुनस्तूर्णमागतः ॥ १८१ ॥

ततो म नुष्यभुग्भर्ताऽब्रवीन्मारीच सर्वथा ॥

रामः पित्रा परित्यक्तो दुर्वृत्तोऽराज्यभागोति ॥ १८२ ॥

मम श्री मत् उद्धृत्तो रामो वैरं विना रणे ॥

जनस्थानं जघानांग स्वसारं च व्यरूपयत् ॥ १८३ ॥

हत्वा रा त्रिचरान् सर्वान् सस्तरान्सहदूषणान् ॥

दत्तवानभय तत्र मुनिभ्यः परमोद्धतः ॥ १८४ ॥

कृत्वा म माप्रियं धृष्टो निर्दयोभूतहिंसकः ॥

न विभेति मनुष्योऽपि भक्तो भक्तो जयश्रिया ॥ १८५ ॥

रक्षो ज नेश्वरस्याद्य सहायो भव मे सखे ॥

सौवर्णस्त्वं मृगो भूत्वा सीतायाः प्रमुखे चर ॥ १८६ ॥

त्वामा य ताक्षी दृष्ट्वैव सौवर्णं मृगमद्भुतं ॥

मृद्वतामिति भर्तारं लक्ष्मणं चाभिधास्यति ॥ १८७ ॥

तपो रा श्रमतो जातेऽपगमे तां ययासुखम् ॥

निरावाधो हरिष्यामि कृतार्थेनान्तरात्मना ॥ १८८ ॥

इत्य म स्य वचः श्रुत्वा मारोचस्य महात्मनः ॥

शुष्कं समभवद्भुवनं परित्रस्तो बभूव सः ॥ १८९ ॥

कृतां ज लिखतं प्रोवाच हितं तस्यात्मनश्च यत् ॥

मामैवं वद उद्धृत्त इति व्यक्तो न राघवः ॥ १९० ॥

पित्रा य दुक्तं तत्सत्यं कर्तुं काननमागतः ॥

रामो जगद्धितस्त्राताऽसतां हता सतां प्रभुः ॥ १९१ ॥

कथं ज नकजां हर्तुं दशकंधर वाञ्छसि ॥

शीर्यमसद्भुतं तस्य पेद्मघहं त्वं न वेत्सि तत् ॥ १९२ ॥

त्वमा य सः कथं मर्तुं जातोऽस्यास्थाय साहसं ॥

नैन धर्यापितुं शक्या दीप्तस्याग्नेःशिलेव सा ॥ १९३ ॥

मुने रा श्रम एनेन गाधिजस्यावताऽध्वरम् ॥

शरेण ताहितः लिप्तः समुद्रे शतयांजने ॥ १९४ ॥

नैवं म तुं त्वया कार्यं राजंस्यां नानुयाम्यह ॥

रामभूतमिदं सर्वमरण्यं प्रतिभाति मे ॥ १९५ ॥

न मां श्री मंतमेवं त्वं वक्तुमर्होऽद्य मे वचः ॥
 नोचेत्करोषि मारीच हन्मि त्वाहं न संशयम् ॥ १९६ ॥
 एवं रा क्षतरानोक्तो मारीचः स उवाच तम् ॥
 श्रेयो मे मरणं रामान्न त्वचोऽतो ब्रजाम्यहम् ॥ १९७ ॥
 ध्रुवं म रिप्यस्यचिरात्तु पुत्रादिभिः सह ॥
 इत्युक्त्वा स्पष्टमुद्धृतं सैन्यद्वो भूतसराक्षसः ॥ १९८ ॥
 स रा ज राजावरजस्तं परिष्वज्य सांत्वयन् ॥
 'रयं तेन सहासृष्ट गतः पंचवटीं द्रुतम् ॥ १९९ ॥
 राजा य योक्तो मारीचो रथादुत्तीर्य सत्ववान् ॥
 मृगो भूत्वाऽऽश्रमद्वारि रामस्य विचचार सः ॥ २०० ॥
 रुचि रा ह्या मृगं दृष्ट्वा तमत्यद्भुतदर्शनम् ॥
 उत्सृज्य पुष्यावचयमाहूती रामलक्ष्मणौ ॥ २०१ ॥
 सौ रा म लक्ष्मणौ वीरावाहूती मंक्षुं सीतया ॥
 वक्ष्यमाणौ तु तं देशं रम्यं ददृशतुर्मृगम् ॥ २०२ ॥
 रामं ज गाद सौमित्रिर्नास्ति रत्नमयो मृगः ॥
 तमेवैतमहं मन्ये मारीचं पापरूपिणम् ॥ २०३ ॥
 स मा य या विविधया चरतो मृगायां वने ॥
 अनेन हि हता राम राजानो बहवो पुरा ॥ २०४ ॥
 तं सा ज नकजा वीरं प्रतिवार्याशु लक्ष्मणम् ॥
 उवाच रामं संदृष्टा लुब्धना इतचेतना ॥ २०५ ॥
 आन य त्वं मृगं धृत्वा क्रीडार्थेनोभविष्यति ॥
 आर्यपुत्राभिराभोऽसौ भृशं हरति मे मनः ॥ २०६ ॥
 सैम रा श्वमराश्वान्ये दृष्ट्वा नानाविधा मृगाः ॥
 नानेन सदृशो राजन् दृष्टुर्वो मृगो मया ॥ २०७ ॥
 मृगो म मायं श्वश्रूणां मरतस्य तवापि च ॥
 अंतःपुरे वसन्निखं विस्मयं जनयिष्यति ॥ २०८ ॥

यदि श्री मान्मग्रहण जीवनभ्येत्तयमृग ॥

अजिन नरशार्दूल रुचिर तु भविष्यति ॥ २०९ ॥

इति रा.भावचः श्रुत्वा रामो लक्ष्मणमब्रवीत् ॥

वत्स त्वदुक्त चेत्सत्य कार्योरसोवधो मया ॥ २१० ॥

अस्या य हा न्महो नो चेद्रुहीतेनास्य वा त्वचा ॥

सीतां रसन्वसात्रैव यावदागमन मम ॥ २११ ॥

एव म लज पत्राक्ष उक्त्वा खह्गी धनुर्धरः ॥

मायामृग सुचपल त्वरयाऽनुसतार तम् ॥ २१२ ॥

स भ य व्याकुलो राममापतत धनुर्धरम् ॥

बभूवातर्हितो दृष्ट्वा पुनः सदृशेऽभवत् ॥ २१३ ॥

तमा रा निर्गत दृष्ट्वा दृष्ट्वा दृष्ट्वा वने मृगम् ॥

छिन्नाधैरिव सवीत शारदं चद्रमडलं ॥ २१४ ॥

अरि य र्दनमुग्रेषु चापे सधाय राघवः ॥

मुमोच ज्वलित कीपादस्त्र ब्रह्मविनिधितम् ॥ २१५ ॥

भृश ज वेन हृदय तस्थेपुर्निर्विभेद सः ॥

तालमात्र मथोत्प्लुत्य न्यपतत्स भृशातुरः ॥ २१६ ॥

सम य प्राप्तमाज्ञाय स चकार ततः स्वनम् ॥

महात राघवस्येव हा सीते लक्ष्मणेति च ॥ २१७ ॥

तया स मृगरूप तन्मारीचो जीवित च ॥

जगाम मनसा सीता रामो भ्रातुर्वच. स्मरन् ॥ २१८ ॥

सम य स्त स्वन श्रुत्वा प्रभुरप्यभवद्दने ॥

अर्चितयत्कथ सीता लक्ष्मणश्च कथ भवेत् ॥ २१९ ॥

ससा रा श्रममेवान्य निहत्य शैपत प्रभुः ॥

तन्मात द्रुतमादाय भृश मनसि शार्कितः ॥ २२० ॥

आतं य हास्वन श्रुत्वा भर्तुर्गता भयाकुला ॥

उवाच लक्ष्मण सीता गच्छ जानीहि राघवम् ॥ २२१ ॥

पशं श्री मंत मापन्नं रक्षसां त्रातुमर्हसि ॥

तं क्षिप्रमभिधाव त्व भ्रातरं शरणीषिणम् ॥ २२२ ॥

भर्तु रा र्तस्य शब्दोऽलं क्रोशतोऽद्य श्रुतो मया ॥

न हि मे जीवितं स्थाने हृदयं वाऽवतिष्ठते ॥ २२३ ॥

जगा म न तयोक्तः ॥ भ्रातुराज्ञाय शासनम् ॥

तमुवाच ततस्तत्र क्षुभिता जनकात्मजा ॥ २२४ ॥

न ब्र ज स्याशु कस्मात्त्वं त्रातुं प्राणप्रियं मम ॥

सीभिन्ने मित्ररूपेण भ्रातुः शत्रुरसि ध्रुवम् ॥ २२५ ॥

अस्यां य स्त्वमवस्थायां भ्रातरं नाभिपद्यसे ॥

इच्छसि त्वं विनश्यंतं रामं लक्ष्मणमत्कृते ॥ २२६ ॥

तद्धी-रा-श्राव्यमाकर्ण्य सीतां सीभिन्नरमणीत ॥

सुरासुरैरवाक्यस्ते भर्ता नेतु न सशयः ॥ २२७ ॥

न त्वा म स्मिन्वने हातुमुत्सहे राचव विना ॥

अनिवार्यं बल तस्य बलैर्बलवतामपि ॥ २२८ ॥

रामो ज गन्धर्व्यस्तं प्रतियुध्येत कः पुमान् ॥

रक्षसः स स्वरोदेधि नैव त्वं वक्तुमर्हसि ॥ २२९ ॥

मृगं य-मैक्ष्यं नीत्वा शीघ्रं रामो महायशाः ॥

आगमिष्याति ते भर्ता हर्तायुद्धिपतां मृधे ॥ २३० ॥

त्वं स ज त्रासमार्येण न्यस्तासि मयि मैथिलि ॥

रक्षसां वैरमस्माभिस्त्रां सक्तुं नोत्सहे वने ॥ २३१ ॥

क्रुद्धा य यार्थं वाचं तमुवाचारत्तलोचना ॥

अनार्याकरुणारभ नृशंस कुलपांसन ॥ २३२ ॥

अहं रा मस्य मन्ये ते व्यसन परम प्रियम् ॥

नैवं चित्रं सपत्नेषु पापं लक्ष्मण यद्वेत् ॥ २३३ ॥

रामं म त्कृत एवैकमेकोऽरण्येऽनुगच्छसि ॥

सुदुष्टत्वं प्रतिष्ठन्नः प्रयुक्तो भरतेन वा ॥ २३४ ॥

राम श्री मत माश्रिय कामयेय कथ परम् ॥

समस्त तव सौमित्रे प्राणास्यक्त म्यसशयम् ॥२३५॥

निष्ठु रा णि वचास्युक्त सीता प्रानलिरत्रवोत् ॥

उत्तर नोत्सहे वक्तु दैवत भवती मम ॥२३६॥

वाक्य म प्रतिरूप तु न चित्र स्त्रीषु मैथिलि ॥

विमुक्तधर्माश्चपलास्तीक्ष्णाभेदकरा स्त्रिय ॥२३७॥

वचो ज नककन्येऽहमोदृश न सहे तव ॥

श्रोत्रयोरुभयोर्मध्ये तप्तनाराचसन्निभम् ॥ २३८ ॥

धित्वा य दद्य मामेव नश्यती त्व विशकसे ॥

यास्यामि यत्रकाकुत्स्थ स्वस्ति तेऽस्तु वरानने ॥२३९॥

स दा रा नग्रजस्यार्त प्रणम्य रचिताजालि ॥

बहुशोऽवेक्ष्य ता राम समीप सत्वर ययौ ॥ २४० ॥

आश्र म स्था तदा सीतामभिचक्राम रावण ॥

तिप्रमतरमासाद्य पैरिव्राजकवेपभृत् ॥ २४१ ॥

रक्षो ज वेनाससाद ता ताम्या रहिता बने ॥

वियुक्ता चद्रसूर्याभ्या सध्यामिव महत्तम ॥ २४२ ॥

सम य स्तत्तणे वातो निश्चलोऽभूद्द्रुमव्रज ॥

स्तिमित गतुमारेभे गोदावर्षेपि तद्वयात् ॥ २४३ ॥

ता रा ज कन्या कामार्त प्रशशस दशानन ॥

मनेहरसि रूपेण नदी कूलमिवाभस्ता ॥ २४४ ॥

सुव य स्ते विशाखाक्षि श्रीर्वा त्वमथवा रते ॥

अत्यद्भुतमिद रूप कापि दृष्ट नहोदृश ॥ २४५ ॥

का त्व रा मे बने सिंहव्याघ्रराक्षससेविते ॥

ब्रह्मह श्रोतुमिच्छामि नाम वृत्त च देवि ते ॥ २४६ ॥

पूय म स्नान मत्वा भित्तुमाश्रममागतम् ॥

कथयामास वैदेही निजवृत्तमशेषत ॥ २४७ ॥

मम श्री मान् दशरथ. श्वशुरो जनक. पिता ॥

रामो दाशरार्थिर्भर्ता वनवासो गुरोर्गिरा ॥ २४८ ॥

नद्यो रा-रण्यवासो मे भयदः पत्युरोजसा ॥

आगमिष्यति मे भर्ता वन्यमादाय पुष्कलम् ॥ २४९

वस्तु म न त्वया शक्य गोत्रं नाम च किं तव ॥

एकश्च दण्डकारण्ये किमर्थं चरति द्विज ॥ २५० ॥

एव ज नककन्यायां ब्रुवत्यां स महाबलः ॥

प्रत्युवाचोत्तरं तत्र रावणो राक्षसाधिपः ॥ २५१ ॥

लोका य स्मादिमे व्रस्ताः सदेवा-सुरमानुषा. ॥

अहं स रावणो नाम सीते रक्षोगणेश्वरः ॥ २५२ ॥

रश्मि राक्षी सुवर्णां त्वा श्रुत्वा हृष्टाऽतिसुदरी ॥

रुचि स्वकेषु दारेषु नाधिगच्छाम्यनिन्दिते ॥ २५३ ॥

उत्त म स्त्रीसहस्राणामाहतानामितस्तवः ॥

सर्वेषामेव भद्रं ते ममाग्रमहिषी भव ॥ २५४ ॥

लंका ज लधिना सीते परिक्षिता पुरी मम ॥

तस्यामुपवने साक मया त्व विचरिष्यासि ॥ २५५ ॥

भार्या यदि त्व भवति मम सद्ब्रह्मभूषिताः ॥

दास्यः परिचरिष्यन्ति त्वां पचाशच्छतान्यपि ॥ २५६ ॥

तं सा ज नफुलोवाच शौर्दूलोत्तोर्यदंतर ॥

यत्तर्ह्य काकयोरज्ञस्तस्य ते च तदतरम् ॥ २५७ ॥

रक्षो य दतर लोके स्पष्ट सिंहशृगालयोः ॥

तदतर राघवस्य तव च क्षुद्र किं त्वया ॥ २५८ ॥

स्थिते रा जीवनयने रामे नाये धनुर्धरे ॥

इताप्यह त्वया पापं गमिष्यामि न ते वशम् ॥२५९॥

शति म न्युमती सीता तमुक्त्वा रजनीचरम् ॥

प्रेमाना वभौ तन्वी प्रवाते कदलीव सा ॥ २६० ॥

१ 'पूज्या नो महिषीभन' इति वा पठ. २ 'देवी' इति वा पाठ ३ व्यास य
मार्जारः ४ गह्वरः

दृष्ट्वा श्री जानकीं भोषा वेपमाना दशानन ॥

स्वरूप कालरूपाम भेजे भृश भयङ्करम् ॥ २६१ ॥

दिक्क्षिप रा विंशतिभुजो नीलजाम्बवतसन्निभ ॥

रक्तावरधर प्रेक्ष्य मैथिलीरावणोऽन्नवीत् ॥ २६२ ॥

सीते य नोरयस्तेचेत्त्रिषु लोकेषु विश्रुतम् ॥

मामाश्रय वरारोहे तवाह सदृश पाति ॥ २६३ ॥

आत्म ज स्तेन राज्ञा स स्वपदे स्थापित प्रिय ॥

मदवीर्यस्ततो उपेष्ट सुत प्रस्थायपितो वनम् ॥ २६४ ॥

तेना य ताति साम्राज्यच्युतेन गतचेतसा ॥

किं करिष्यासि बाभ्रोस्तापसेनवितजसा ॥ २६५ ॥

नि स्वे रा मे पितृवक्ते तपरिशील मितायुषि ॥

कैर्गुणैरनुरक्तासि मूढे पण्डितमानिनि ॥ २६६ ॥

त्यक्त्वा य हीं स्त्रीवचसा योऽस्मिन्वसति कानने ॥

स्नेहस्तत्र न दुर्वृद्धी माये भावोऽस्तुते चिरम् ॥ २६७ ॥

एव ज नकजाम्बुक्वा स वामेन करेण ताम् ॥

केशेषु दक्षिणेनोर्वो परिजग्राह साहसी ॥ २६८ ॥

आदा य सीतामकेन रथमारोपयत्तदा ॥

प्राद्वमृत्युसकाश स दृष्ट्वा वनदेवता ॥ २६९ ॥

परि ज ग्राह स यदा दारुण प्रसभे सा ॥

अतिचुक्रोश हा राम हा रामेति भृशानुरा ॥ २७० ॥

आदा य तां निवेष्टतीं पद्मगैर्द्वधूमिव ॥

सकाम आश्रमात्तस्मादुत्पपात स तार्क्ष्यवन् ॥ २७१ ॥

सीता रा क्षतरात्रेण न्हियमाणा विह्वयता ॥

भृश चुक्रोश मतेव सौमित्रे किं न पासि माम् ॥ २७२ ॥

फथ य-हा-भुजे त्व मां न्हियमाणां न रतसा ॥

नानीये तात सौमित्रे गुरुचितप्रसादक ॥ २७३ ॥

कथं श्री मन्त्रातकालं शासनं न करोष्यरौ ॥

ननु नामाविनीतानां विनेतासि परंतप ॥ २७२ ॥

पाप रा क्षस कर्मतः कुरुष्वे कान्तमोहितः ॥

जीवितांतकरं घोर रामाद्व्यसनमामुहि ॥ २७५ ॥

यः का म स्ते स केकेयी सिद्धोऽद्य सुखमामुहि ॥

आमंत्रये जनस्थानं वदे गोदावरीं नदीम् ॥ २७६ ॥

देवा ज नस्थानगता ये मृगास्तरवोऽद्वयः ॥

नमस्करोमि तेभ्योऽद्य शरणं यामि तानहम् ॥ २७७ ॥

रामा—य शंसत क्षिप्रं दुरात्मा रावणो बलात् ॥

मामकामां हरयेष व्याघ्रोवाल्मृगीमिव ॥ २७८ ॥

मां त्व रा बान्महातेजाः परलोकगतां प्रभुः ॥

आनेत्यसि प्रियां भायां वैर्वस्वतद्वतामपि ॥ २७९ ॥

एवं म हीना कुरुण विलपंती सुदुःखिता ॥

वनस्पतिगतं मृगं दृष्ट्वाचायतेक्षणा ॥ २८० ॥

ह हो ज टायो पश्यायुं न्हियमाणां बलेन माम् ॥

बधून्नाथामिव ते रक्षसाऽनेन पापिना ॥ २८१ ॥

आर्या म मद्य नो शक्यः क्रूरोवारयितुं त्वया ॥

सन्धवान् नितकौशी च सायुधश्चापिदुर्मतिः ॥ २८२ ॥

सरो ज लोचनायेदं रामाय हरणं मम ॥

आख्यातव्यमशेषेण लक्ष्मणाय च धीमते ॥ २८३ ॥

महा य शाः ॥ सुतोऽपि शुश्रावैतां बधूंगिरम् ॥

ददर्श रावणं मृगो वैदेही च स्नुषां निजाम् ॥ २८४ ॥

स तं रा त्रिचराधीशं व्याजहार शुभां गिरम् ॥

शृणु भगवत्प्रसन्नः चतुर्गुणः प्रसन्नः ॥ २८५ ॥

अह म स्य वनस्येशो मृगराजः पुरातनः ॥

सख्युर्दशरथस्येयं स्नुषा मम च धर्मतः ॥ २८६ ॥

राम श्री मान् सर्वलोकराज सर्वहिते रत ॥
 तस्यैषा दयिता साध्वी मुचैना माऽनय कुरु ॥ २८७ ॥
 इमा रा क्षसराज त्व मयि त्रातरि जीवति ॥
 नैव नेष्यसि रामस्य प्रिया गीतामन्त्रक्रियाम् ॥ २८७ ॥
 कार्यं म या प्रिय सर्वं तस्यावश्य महात्मन ॥
 जीवितेनापि रामस्य तथा दशरथस्य च ॥ २८९ ॥
 अह ज राग्रस्ततनु शक्तिहीनश्चिरतन ॥
 षष्टिर्वर्षसहस्राणि जातानि मम रावण ॥ २९० ॥
 त्व व य स्यदा मध्येऽसि रथी खड्गी शरासनो ॥
 तथापि कुशलो सीतामादाय न गमिष्यसि ॥ २९१ ॥
 इति रा क्षसराज स श्रुत्वा क्रुद्ध खगेश्वर ॥
 अभिदुष्टाव नि सीम समरोऽभूत्तयो द्वयो ॥ २९२ ॥
 सोऽसम र्घणमुप्रेषून् पक्षाम्या प्रविधूय त ॥
 रावण विरथ चक्रे शक्रेष्वशनिभगदम् ॥ २९३ ॥
 बभ ज कार्मुक तस्य चरणाम्या खगेश्वर ॥
 द्वितीय च नखैस्तस्य व्रणान् गात्रे चकार स ॥ २९४ ॥
 तत्का य त्राणमपि च व्यधुनोद्गुह्रस्तत्तम ॥
 अकेनादाय वैदेहीं पपात भुवि रावण. ॥ २९५ ॥
 अह ज प्रवर दृष्ट्वा जरया श्रातमाशु ॥
 उत्पपात पुनर्दृष्टो गृहीत्वा मैथिलीं तत ॥ २९६ ॥
 निधा य जानकीमके खड्गशेष दशाननम् ॥
 गच्छत स समुत्पथ तभावार्याव्रजोदृषा ॥ २९७ ॥
 तत्क रा चरितो मार्गो नैव चीरनिषेवित ॥
 स्त्रीरत्नमेतद्वैडिश त्व मीनो राक्षसाधम ॥ २९८ ॥
 उक्त्वा य त्त मनस्त्वैव तत्पृष्ठ विददार स ॥
 अधिरूढो गजौरोहोपया स्याद्दुष्टवारणम् ॥ २९९ ॥

पुनः श्रो मान् स प्रहारान् दुःसहानकरोदृशम् ॥

केशाश्चोत्पाटयामास नखपक्षमुत्तायुधः ॥ ३०० ॥

गृध्र रा जेन स तदा क्षिप्यमानो मुहुर्मुहुः ॥

अमर्षस्फुरितोद्गन्धः सन् प्राकपत निशाचरः ॥ ३०१ ॥

ता वा म तौऽकेन तदा सपरिष्वज्य जानकी ॥

तलेऽनाभिजघनार्तो जटायु क्रोधमूर्च्छितः ॥ ३०२ ॥

क्रुद्धो ज टायुस्त तस्य प्रहारमनिश्चितयन् ॥

तुडेन त्रोटयामास तस्य वामभुजान्दश ॥ ३०३ ॥

भुजा य क्षपतेर्भातु पूर्ववत्सहसाऽभवन् ॥

विपज्जालावलीयुक्ता बाष्पिकादिव पञ्चगाः ॥ ३०४ ॥

ततो रा क्षसलोकेशः सीतानुत्सृज्य वीर्यवान् ॥

मुष्टिम्यां चरणाम्या च गृत्रराजमैषोऽययत् ॥ ३०५ ॥

सप्रा म स्तत्र स तयो मुहूर्तमतिवीर्ययोः ॥

बभूव घोरो वयसा रत्नसामगिराजयोः ॥ ३०६ ॥

य न ज टायोरामार्थं कुर्वाणस्य दशाननः ॥

पक्षो पादौ च पार्श्वौ च सङ्गमुद्धृत्य सोऽच्छिनत् ॥ ३०७ ॥

आल य स्तुतितत्कीर्तिपुण्यधीनां स पतिराद् ॥

निपपात च्छिन्नपक्षो धरण्यामल्पनीलितः ॥ ३०८ ॥

दृष्ट्वा ज टायुष भूमौ रक्ताद्रं पातित इतम् ॥

अभ्यध्रुवत वैदेही स्ववग्निमिव दु रिता ॥ ३०९ ॥

त व य स्य प्रिय राज्ञः श्वशुरस्याडजेश्वरम् ॥

सीता भुजाभ्यामालिङ्ग्य रुरोद परया शुचा ॥ ३१० ॥

सा तौ रा पमुखी सीता मिलनपाकुन्नेद्रिया ॥

क रामलक्ष्मणौ वीरौ हा कष्ट दैव किं कृतम् ॥ ३११ ॥

अय म हात्मा कृपया त्रातु मामिह सगतः ॥

शेते विनिहतो भूमौ ममभाग्याद्विहग्नः ॥ ३१२ ॥

मोरोपतकृत

पुन श्री दौनुज सीता बगुनिव महादुमान् ॥
 परष्वजतीं जग्राह कशेष्वतकसीनम् ॥ ३१३ ॥
 सच रा चरमुद्गातमधेन तमसा वृत्तम् ॥
 प्रधर्षिताया वैदेह्या जगत्सर्वमभूत्तदा ॥ ३१४ ॥
 पिता म ह परामृष्टा दृष्ट्वा ज्ञानेन जानकीं ॥
 कृत कार्यमिति श्रीमान् व्याजहार भविष्यवेत् ॥ ३१५ ॥
 ये द्वि ज प्रवरा सर्वे ददकारण्यवासिन ॥
 प्रधर्षिताया सीताया आसन् त्विन्नाश्व हर्षिता ॥ ३१६ ॥
 आदा य रामरामेति रुदतीं लक्ष्मणेति ताम् ॥
 जगामाकाशमाविश्य राहुश्चद्रप्रभामिव ॥ ३१७ ॥
 पु रा रव्य मणिमय भ्रष्ट तच्चरणानुजात् ॥
 पपात भूषण भूषी विद्यु मङ्गलसन्निभम् ॥ ३१८ ॥
 ददा म हीधरे पच वानरान् जनकात्मजा ॥
 तमप्ये सोत्तरीयाणि भूषणानि मुमोच सा ॥ ३१९ ॥
 ते ता ज नकजा देवीं विक्रीशता प्लवगमा ॥
 नेत्रैरनिमिषैर्व्योम्नि ददृशु पिङ्गलोचना ॥ ३२० ॥
 विहा य सा गृहीत्वा तामकेन भूजगोभिः ॥
 पपासिधुमातेक्रम्य प्रविवेश निजा पुरीम् ॥ ३२१ ॥
 ज रा ज पुत्रीं निदधे रावणोऽत पुरे निजे ॥
 रक्षार्थं स्थापयामास राक्षसीघोरदर्शना ॥ ३२२ ॥
 निधा य स्वाल्पे सीता रावणोऽष्टी निशाचरान् ॥
 ज्ञातु प्रगृहीतं रामस्य प्रेपयामास समतान् ॥ ३२३ ॥
 सस्म रा तं पुन सीता प्रलेभयितुमात्नन ॥
 प्राप्तादान् दर्शयामास मणिकाचननिर्मितान् ॥ ३२४ ॥
 नाना म णि मयान् भावान् महार्हान् यदुर्भान् ॥
 वापीश्च मणिसोपाना सहस्राणि स्वयोजिताम् ॥ ३२५ ॥

ततः श्री दानुजः सीतामुवाच शृणु सुंदरी ॥

द्वात्रिंशत्कोटिसंख्या मे राक्षसाः सति संमताः ॥३२६॥

किं रा स्ते विना वृद्धैर्बालैस्तेषां तु शोभने ॥

सहस्रमेकमेकस्य मम कार्यपुरःसरम् ॥ ३२७ ॥

इदं म द्राज्यतत्रंयत्वायि सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥

जीवितंच विशालाक्षि त्वं मेऽसुख्योगक्षयसी ॥ ३२८ ॥

त्वम ज स्वाशु मा सीते मम भूर्यो भव मिये ॥

किं करिष्यसि रामेण मानुषेणारूपतेजसा ॥ ३२९ ॥

पीड य त्यसितौपागे कामो मां मृशदारुणः ॥

साधु किं तेऽन्ययानुद्धया रोचयस्व वचो मम ॥३३०॥

ननु रा सुरसंघैर्मे शक्या धर्षयितुं पुरी ॥

परिक्षिप्ता समुद्रेण लंकेयं शतयोजनम् ॥ ३३१ ॥

म हाजवः पादौर्न शक्यो वायुरवरे ॥

तपाहं-विक्रमैरन्यै, सत्यं विद्धि वचो मम ॥३३२॥

एव ज स्यतमस्य तमुवाच जनकात्मजा ॥

मा पाप व्यापदं प्राप्तुं मा कुलामय कामय ॥ ३३३ ॥

त्वां प्र य त्वं विना रामो लक्ष्मणश्च महानलः ॥

हनिष्यत्यचिरारूपुत्रैर्भ्रातृभिः सचिवैः सह ॥ ३३४ ॥

महा ज वैर्मवैर्बाणैः प्रणित्वा रहितं रणे ॥

कर्तुं समर्थो मे भर्ता स्मर्तासि वचनं तदा ॥ ३३५ ॥

अन य न जड त्वां धिक् परस्त्रीसंगलालसं ॥

कालसंक्रामस्त्वं मे पत्युर्जातुं न सालसं ॥ ३३६ ॥

अथ रा भ्यर्चिता वेदि रथ्यास्तुभ्मांडमंडिता ॥

मंत्रपूता न शक्या सा चांडालेनावमर्दितुम् ॥ ३३७ ॥

अथ म स्पृष्टुमुचिता तथा नाहं खलु त्वया ॥

नेदं रदधं जीवितं मे बधान छिंछाधि वा नपुः ॥ ३३८ ॥

क्रुद्धः श्री मांस्तामुवाच मासान् द्वादश जानाकी ॥

प्रतीक्ष्येऽनेन कालेन यदि नाम्येषि मां ततः ॥ ३३९ ॥

प्रीत रा शाय सुदास्तां ननु छेत्स्याति लेशशः ॥

इत्युक्त्वा राक्षसीर्घोरा उवाच दशकंधरः ॥ ३४० ॥

दर्प म स्या निशाचर्यो हरध्वं कव्यभोजनाः ॥

अशोकवनिकामध्ये नैयतां घोरदर्शनाः ॥ ३४१ ॥

गूढं ज नकजा तत्र रक्ष्यतां सांघतर्जनैः ॥

कुरुध्वं मेवशां सर्वा वन्यां गजवधूमिव ॥ ३४२ ॥

इति य ताः समादिष्टास्तच्चकुरतिदरुणाः ॥

अशोकवनिकां जग्मुः परिगृह्णाशु जानकी ॥ ३४३ ॥

मुघो रा णां राक्षसीनां व्याघ्राणां हरिणीव सा ॥

जानकी वशमापन्ना शर्म लेभे न किंचन ॥ ३४४ ॥

रामो म नासि तं शब्दं मारीचस्य स्मरन् द्रुतम् ॥

निवृत्तः पृष्ठतः श्रुत्वा गोमयैर्भैरवं रवम् ॥ ३४५ ॥

तूर्णं ज गाम रामः स्वं मैथिलीं द्रष्टुमाश्रमं ॥

हंत घोराणि दृश्यते निमित्तैर्नीतिचितपन् ॥ ३४६ ॥

इदं य स्वास्थ्यमालेभे नागदंष्ट्रस्तूर्णमध्वानि ॥

दूरादनुनमयापांत दृष्ट्वाभूदतिशक्तितः ॥ ३४७ ॥

अनु ज स्य मुखं दृष्ट्वा परिभ्लानं गतप्रभम् ॥

मिलित्वा तेन तं रामः पद्मच्छागतिकारण ॥ ३४८ ॥

विहा य सीतां विविने घोरे रासससेविते ॥

कपं वत्तागतोषि त्वं कृतं गर्ह्यमिदं त्वया ॥ ३४९ ॥

वीर रा त्रिचरैः सीतापहता भक्षितायवा ॥

नास्य संधापश्चक्षुः शयि श्चरति मे मुहुः ॥ ३५० ॥

अपि म ध्ये वन वीर त्वया त्यक्तां पुनः प्रियां ॥

प्राप्स्यामि जानकीं ब्रूहि कुतस्त्यक्त्वा त्वमागतः ॥ ३५१ ॥

१ = यशानि असंगेहे सदेवचन यदेवशममाणमिनिवत्" इति मूल पुस्तके व्याख्यानम्
पराती. १ मातागिण्डो राक्षस्य (वन्धु = वधे मात) २ जट्टकम् (गोन्दाच) ३
अपराधन.

इति श्री मत्तमाष्टः सौमित्रिः खिन्नमानसः ॥

कथयामास तत्सर्वं यदुक्तं पर्यंतं तया ॥ ३५२ ॥

श्रुत्वा रा जीवनयनो वदन् हृद्वेति सत्वरः ॥

धात्रा सहाश्रमं गत्वा नापश्यत्तत्र मैयिली ॥ ३५३ ॥

नात्र म दयिता सीता क स्थिता सा गते त्वयि ॥

गोदावरीं नु यातासौ विचेतुं कुसुमानि वा ॥ ३५४ ॥

उट ज स्तु तया शून्यो निपुणं पश्य लक्ष्मण ॥

इति पियतमां रामोविचिकीय समंततः ॥ ३५५ ॥

निली य नूनं नैर्माद्य करोति कमलेक्षणा ॥

सीते दृष्टासि दृष्टासि ^३कौक्षेयेनासि सूचिता ॥ ३५६ ॥

रामो रा मां विचेतुं तां प्रेषयामास लक्ष्मणं ॥

दृष्टानपि वनोद्देशान्स्वयमप्यसकृद्ययौ ॥ ३५७ ॥

तां दु म क्षमाभृद्वेणेभान् पप्रच्छ प्राणवल्गुभां ॥

प्राणिनो रोदयामास ह्य सीतेति रुदन् स्वयं ॥ ३५८ ॥

गृध्रं ज टायुषं रामः कुर्वन् न्वेषणं वने ॥

अपश्यत् पतितं पृथ्व्यां परं प्रेम्णः पदं विद्वैः ॥ ३५९ ॥

उष्ण्या य तं स निश्वस्य नवीभूतवितृष्यथः ॥

कुतस्तात दशैव त इति पप्रच्छ तं रुदन् ॥ ३६० ॥

सरो ज नेत्र वैदेही हरती रावणादिति ॥

उक्त्वा प्राणान् गह्वी पक्षी रामास्पन्द्यैतलोचनः ॥ ३६१ ॥

चक्रे य यावत्तस्यासौ सर्वाभ्युत्तरक्रियां ॥

पितुः सख्युर्महाशोके तां विस्मृत्य मनःप्रियां ॥ ३६२ ॥

गृध्र रा जं पश्यिष्येत् सकृद्वेत्त्यं स्वप्नो मृतः ॥

यथा दशरथः पूज्यस्तथैव मम लक्ष्मण ॥ ३६३ ॥

एवं म हामनाः प्राह गृध्राय गतिमुत्तमां ॥

स्वयं ददौ तदौदार्यं कोस्ति वक्तुं कविः क्षमः ॥ ३६४ ॥

तत श्री मास सौमित्रि कौचारस्य धनप्रभम् ॥

दिदक्षमाणो वैदेहीं जगामासिधनुर्धर ॥ ३६५ ॥

तौ वी रा वतिवीर्याभ्यां साताहरणदु स्तितौ ॥

मतगस्याश्रम प्राप्ता गिरौ दृष्ट्वा महादरीम् ॥ ३६६ ॥

तस्या म हाकदराया अदूरे विकृताकृतिम् ॥

राससी तौ ददृशतुर्भक्षयतीं मृगा बहून् ॥ ३६७ ॥

वने ज ग्राह सौमित्रि रतु राक्षस्योमुखी ॥

कर्णौ नासास्तनौतस्या स चिच्छेद महासिन्धु ॥ ३६८ ॥

अस्या य तभुजौ भीम कबधो नाम राक्षस ॥

जग्राहातु हरिभ्यामृद्धिपाशौ रामलक्ष्मणौ ॥ ३६९ ॥

तौ व रा भ्या रूपाणाम्या तद्भुजौ याजनावती ॥

ठित्वा मुक्तौ प्रभू तस्मात् ज्ञानिभक्तौ भवादिव ॥ ३७० ॥

सप्त म र्याविष्टुच्छतौ कबध कौ युवा वने ॥

कार्यं किं वामिति तदा सर्वं सौमित्रिरब्रवीत् ॥ ३७१ ॥

शृष्टो ज ग्राह तौ सोऽपि हावा शापान्तमात्मन ॥

दानवोऽह दनुर्नाम्ना सुरूपो रामलक्ष्मणौ ॥ ३७२ ॥

मद्ग य प्रदरूपेण मुनिभ्यस्त्रासदाऽभवत् ॥

शत्रोऽह स्यूलशिरसा युवाभ्यामद्य तारित ॥ ३७३ ॥

कृतो जै यतपिग्राहमेव बन्धप्रहारत ॥

दाहोत्तर करिष्यामि युवयो कार्यमीप्सितम् ॥ ३७४ ॥

तौ य त्पार्थित वारौ तदाहाच्चक्रतु मियम् ॥

दिव्य रूप विमान च प्राप्य तौ दनुरब्रवीत् ॥ ३७५ ॥

मान रा रामवर्तते पच सुग्राव-नायका ॥

ऋष्यमूके गिरौ रम्ये पणपर्वतशोभिते ॥ ३७६ ॥

अपं म प्रभव सधु सुग्रावस्तेन राघव ॥

सख्य कुरु त्व दृष्ट्वा तां श्रमणीं शर्वरां पायि ॥ ३७७ ॥

दनुं श्री मान् रघूत्तमः प्रेषयित्वा दिवं स्वयं ॥

ययौ पथा तदुक्तेन शबर्या रम्यमाश्रमम् ॥ ३७८ ॥

सा प रा मभ्युपगता मुदं सिद्धार्थिसंमता ॥

वयेन पूजयामास भक्ता रामं सलक्ष्मणम् ॥ ३७९ ॥

ताभ्यां म तंगतच्छिष्यप्रभावं परमाद्भुतम् ॥

कथयामास शबरी कंबरी या तपःश्रियः ॥ ३८० ॥

यदा ज गत्पते राम चित्रकूटं त्वमागतः ॥

तदा गता ममाचार्या ब्रह्मलोकं महर्षयः ॥ ३८१ ॥

ते मां य दब्रुवन्रामं संपूज्यातिथिमाश्रमे ॥

आगच्छ ब्रह्मलोकं त्वमिति संपन्नमद्य तत् ॥ ३८२ ॥

शरी रा ज्याहुर्तं हुत्वा हुताशो संप्रहर्षिता ॥

ब्रह्मलोकं गमिष्यामि त्वयाऽऽश्रया रघूत्तम ॥ ३८३ ॥

इति म ह्यात्मनाकांत उक्तस्तामाह सन्मते ॥

शबरी ब्रह्मलोकं त्वं गच्छ श्रेयोऽस्तु नन्मते ॥ ३८४ ॥

नत्वा ज लघ्वरक्ष्यामं रामं सा मंजुभाषिणी ॥

पंपा-वर्त्मोपदिश्यामौ जुहावात्मानमुत्तमा ॥ ३८५ ॥

अनैहा य शबरी दिव्यं रूपं लब्ध्वा हुताशनात् ॥

निर्गम्य व्योमपात्रेण ब्रह्मलोकं नगाम'सा ॥ ३८६ ॥

वीरी ज ग्मतुरध्वानं तदुक्तमनुसृत्य तौ ॥

तां रम्यां सरसीं पंपां शर्पिर्वितधनुर्लतौ ॥ ३८७ ॥

पानी य बाहिनीं पंपां प्राप्नो नाना द्रुमैर्हताम् ॥

सखीभिरेव बह्वीभिर्वेष्टितां पंकजैश्चिताम् ॥ ३८८ ॥

उत्तरा २२ गतिरिच्छति तं मुदा रामः सलक्ष्मणः ॥

पंपां प्राप्य वियोगार्तो विललाप स्मरन्प्रियाम् ॥ ३८९ ॥

दृष्ट्वा म यूरान्दसांश्च सारसान् कोकिलान् शुक्रान् ॥

पंपायास्तीरमासाद्य साऽद्य क्वेत्याह लक्ष्मणम् ॥ ३९० ॥

इति श्री मंत्ररामायणे श्रीरामनंदनमयूरविरचितेऽरण्यकाण्डे

किष्किधाकांडम्.

ता पपा श्री मतीं प्राप्य स्मृत्वा सीता रघूत्तम ॥

विललाप भृश कातावियुक्त कोन बिन्दल ॥ १ ॥

पश्य वी रा च सुखिन कातान्कातार्तिवता खगान् ॥

दुःखास्पदमह सा च वसतेऽद्य मम प्रिया ॥ २ ॥

धया समय एतस्मिन् ये ये काताभिरविता ॥

तत्रि सारयितु त्वाह नाल मेकैव धविता ॥ ३ ॥

वसते ज नितानन्दे स्त्रीमता श्रीमता सताम् ॥

न ता लभेह या प्राप्तो मुद प्राणभृता मताम् ॥ ४ ॥

सा मे प्रिय तमा सीता मरिष्याति मया विना ॥

अह च तामृते वस त्व साधु भरत व्रज ॥ ५ ॥

न हि ता रा जतनया सुकेशी मृदुभाषिणीम् ॥

अपश्यतो मे सौमित्रे जीवितेऽस्ति प्रयोजनम् ॥ ६ ॥

अथ हि म दिराक्षया मे वसतोऽत्यतमोऽस्ति ॥

नून परवशा सीता साऽपि शोचसह यथा ॥ ७ ॥

पश्यामि ज ननीं किनु स्नुषा मे क्वेति वादिनीम् ॥

दृष्टेसीत च मनक गुरु दुहितृवत्तलम् ॥ ८ ॥

अथवा ऽय शशा रघुटपात्मान त्यजतो मम ॥

क्वेय चिता इया वत्स मामनुज्ञातुमर्हसि ॥ ९ ॥

इयम् ज मतीवार्तं विलपतमनायवत् ॥

त सौमित्रिरुवाचार्य न त्व शोचितुमर्हसि ॥ १० ॥

यम प्रिय-जने शोक स्मृत्वा दुःख नियोगजम् ॥

अतिशेहपरिप्लवाद्गतेऽर्थापि दह्यते ॥ ११ ॥

मर्षया रा वणस्तात न भविष्यानि पापरूढ ॥

यदि गच्छति पाताल ततोऽप्यधिकमेव ता ॥ १२ ॥

मैरुत्ती म नुमाधिश लब्ध्वापि तस्य मर्षया ॥

भविता कृतकार्यश्च नधिष्याम्यहमेव तम् ॥ १३ ॥

उत्साहः श्री मता कार्य आर्यनैर्यसवोऽक्षयाः॥

महात्मानं कृतात्मानमुत्तमानं किं न बुध्यसे ॥ १४ ॥

धीरा वी रा महात्मानो नैवं कुर्वति गर्हितम् ॥

चोरस्य तस्य काऽहंता हंताऽहं तान तं रणे ॥ १५ ॥

रायः सप्तमपटो भ्रीतु गिरा प्राप्य पुनर्धृतिम् ॥

पंपातोयं सुधाधारापंपातोऽयं सतां पपी ॥ १६ ॥

पंपातो ज गतु वीराष्ट्यमृकं महागिरिम् ॥

तौ दृष्ट्वैव विनत्रास सुग्रीवः कापिकुंजरः ॥ १७ ॥

आंजने य स्तस्तेन प्रेषितो राघवांतिकम् ॥

नन्वा तापसपेण तावुवाच विचक्षणः ॥ १८ ॥

महाप रा क्रमो देवप्रतिमौ तापसवनौ ॥

देशं कथमिमं प्राप्तं आरयंतौ वनैःकसः ॥ १९ ॥

कौ युवा मे हिमात्रसौ युतिमंतौ धनुर्धरौ ॥

यदृच्छेयैव संप्राप्तौ चंद्रसूर्यौ वसुधराम् ॥ २० ॥

कीशैरा ज स्तीक्ष्णदंडो बाल्यं तेन निराकृतः ॥

सुग्रीनो नाम तद्वाना जगद्धमाते दु खिनः ॥ २१ ॥

तेनाहं य क्षेपेद्राभौ प्रेषितः पवनामजः ॥

भिसुरूपप्रनिच्छन्नो हनूमान्नाम वानरः ॥ २२ ॥

सोऽथ ते ज स्त्विर्वर्षाभ्यां युवाभ्यां सख्याभिच्छति ॥

कामरूपः कामचारी तस्याह मवित्रः प्रियः ॥ २३ ॥

कौसल्ये य स्तु तच्छ्रुत्वा स्तुत्वा त प्राह लक्ष्मणम् ॥

वत्साय पंडितः शक्यं वक्तुं नैवेदगन्यया ॥ २४ ॥

तं वान रा धिपस्याप्तं सचिवं प्राह लक्ष्मणः ॥

विदिता नो गुणा विदन् सुग्रीवस्य महान्वनः ॥ २५ ॥

तमेव म तिमन्त्रावां मार्गावः श्वगेश्वरम् ॥

करिष्यावः प्रियं तस्य वचनात्तव सत्तम ॥ २६ ॥

पप्रच्छ श्री मतो वृत्त रामस्य पवनात्मज ॥

सौमित्रि कथयामास ख्यातो दशरथ प्रभु ॥ २७ ॥

तस्याय रा जसिंहस्य ज्येष्ठ पुत्रो महाबल ॥

रामोनाम वन प्राप्तस्तद्विरा तापसव्रत ॥ २८ ॥

आताड म रचनायस्य लक्ष्मणो नाम किंकर ॥

भार्या रामस्य दयिता सीता नाम जनै श्रुता ॥ २९ ॥

तनया ज नकस्यार्या गोदावर्यास्तटे वने ॥

आश्रया रहिते काले रक्षसापहता^१ तु सा ॥ ३० ॥

न तद्गता य त उद्धृत रक्षो विद्वन् विशेषन ॥

वनुर्नाम दिते पुत्र शापाद्रासतागत ॥ ३१ ॥

ते नाथ रा क्ष पाप कूर सीतापहारिणम् ॥

ज्ञास्यतीति समाख्यात सुग्रावो व्रजता दिवम् ॥ ३२ ॥

एतद्वो म तिमन् सर्वमाख्यात शृच्छतस्तव ॥

अहचाय रघूत्तम सुग्रीव शरण गतौ ॥ ३३ ॥

महारा ज सुते रामे शरण्ये शरणागते ।

यूपै सह सुग्रीव प्रसाद कर्तुमहसि ॥ ३४ ॥

आजने य उवाचाहो ईदृशा सद्गुणार्णवा ॥

द्रष्टुं श्रवान्मरेद्रेण दिष्ट्वा दर्शनमाप्ता ॥ ३५ ॥

त ह्यत्र ज निरैस्तोऽत्र हतदारो रवे सुन ॥

सुग्रावो वर्तते वीरौ साहाय्य वा करिष्यति ॥ ३६ ॥

तस्मान्न य त्त त सार्धं गच्छाम ऋगेश्वरम् ॥

इति श्रुत्वा तपेत्येवमूचतू रामलक्ष्मणौ ॥ ३७ ॥

तत स रा म सौमित्रि शृण्वरोप्य माहति ॥

तौ सुग्रावावचक्षते तद्दृष्टं च यथाश्रुतम् ॥ ३८ ॥

सुग्रावो म नुजेंद्रस्य सुतौ दशरथस्य तौ ॥

दृष्ट्वा प्रीतोऽभवत्तस्मा रवीहेनो शरणागतौ ॥ ३९ ॥

सुग्रीवः श्री मतामाद्यं प्रीत्योवाच रघूत्तमम् ॥

भवान् धर्मनिनीतश्च सुतपाः सर्वमन्त्रलः ॥ १० ॥

आख्याता राजसुत मे त्वद्गुणा वातसूनुना ॥

तन्ममैवैष सत्कारो ल्यामश्चैवोत्तमः प्रभी ॥ ११ ॥

यत्नं का म पत्ते सख्यं वानरेण मया सह ॥

रोचते यदि सौहार्दं बाहुरेष प्रसारितः ॥ १२ ॥

नरीन ज लदश्याम राम कामशनोत्तम ॥

गृह्यतां पाणिना पाणिर्मूर्णदा वध्यतां ध्रुवा ॥ १३ ॥

एतन्नि य वचः श्रुत्वा सुग्रीवस्य सुभाषितम् ॥

संप्रहृष्टमना हस्तं पीडयामास पाणिना ॥ १४ ॥

तं वान रा णामधिपं पर्यष्वजत पौडितम् ॥

रामः सौहृदमालंब्य हर्षयामास हर्षितः ॥ १५ ॥

पावक म यनोद्धूतं चक्रतुस्तौ प्रदक्षिणम् ॥

सखायी रामसुग्रीवौ मलपादौ वभूवतुः ॥ १६ ॥

तौ नाभि ज मनुस्तृप्तिमन्योन्य वक्षिण सन्मती ॥

रामः प्राह सखा मे तमेकं दुःखं सुखं च नौ ॥ १७ ॥

स रामा य ददौ शाखां भङ्त्वा सालस्य पुष्पिताम् ॥

लक्ष्मणाय मरुपुत्रश्चन्दनस्य मनोरमां ॥ १८ ॥

तस्या रा ज सुतो रामः सुग्रीवश्च महामनाः ॥

निपसाद महाभागो लक्ष्मणश्चारुलक्षणः ॥ १९ ॥

राम य य स्तः सुग्रीव उवाच रघुनन्दन ॥

वालिनो मे महाबाहो भयार्तस्याभयं कुरु ॥ २० ॥

तमाह रा धवो मित्रमुपकारफलं सखे ॥

शनैरेदं वैधिष्यामि तव दारामहारिणम् ॥ २१ ॥

सोऽपि रा म मुवाचाहं सम्प्रनेयामि जानकीम् ॥

अनुमानात्तु जानामि मैथिली सा न वंशपः ॥ २२ ॥

रक्षसा श्री मती व्योम्नि द्रियमाणा बलीयसा ॥

दृष्टा सा राम रामेति क्रोशन्ती लक्ष्मणेति च ॥ ५३ ॥

सा वान रा णामस्माक मध्ये राम भुमोच यत् ॥

उत्तरीय समूष तदर्शयिष्यामि तेऽनघ ॥ ५४ ॥

रामस्त म ब्रवीत्तूर्णं सखे तदर्शयाद्य माम् ॥

आनयोत्तिष्ठ सुग्रीव किमर्यं प्रविलम्बसे ॥ ५५ ॥

कपिरा ज रतस्य गिरेर्गुहा तूर्णं प्रविश्य तत् ॥

आनीय दर्शयामास साम्बर रत्नभूषणम् ॥ ५६ ॥

उत्तरी य मथालोक्य रामस्तद्भूषणानि च ॥

हा प्रिये जानकीत्युक्त्वा प्रवदन्नपतन्तिता ॥ ५७ ॥

अलङ्का रा नुत्तरीय दृढि कृत्वा रुदन्बहु ॥

उवाच लक्ष्मण पश्य प्रियाया भूषणानि मे ॥ ५८ ॥

॥ वास्य म ब्रवीज्जाने न केयूरे न कुण्डले ॥

नूपूरे त्वभिजानामि निय पादाभिव दनात् ॥ ५९ ॥

कपिरा ज मयाच्छ्रद्धरक्षसा निममृश्वने ॥

क देश मे प्रिया सीता नीना जानासि चेद्बद ॥ ६० ॥

नयामि य मल्लोक त सह सर्वेर्निशाचरै ॥

इति श्रुत्वा प्रभोवर्त्तियमुवाच कपिनायक ॥ ६१ ॥

न जाने ज गतां नाथ तस्य देश कुल वग्म ॥

सत्य तु प्रीतिजानामि त्वज शोकमरिदम ॥ ६२ ॥

अह म य त्न राजैव करिष्याम्यचिरात्तया ॥

यथा त्व मुदिरदशम राम प्राप्त्यसि भियिलोम् ॥ ६३ ॥

मयापि रा घव प्राप्त व्यसन स्त्रीविषेगजम् ॥

परन्तु नेव शोचामि प्रारुतो यानरोऽपि सत् ॥ ६४ ॥

इति मे म वन श्रुत्वा हिते वास्यं रघूदह ॥

सपारेष्वप्य बाहुभ्यां सरास्यमिदमवसीत् ॥ ६५ ॥

यत्तव श्री मतः कार्यं प्रयमं तत् करोम्यहम् ॥

त्वं प्रपन्नं कुरु सखे सीतायाः परिभारिणि ॥ ६६ ॥

कथं वै—रा-भिरुद्धतः सुग्रीव इदि बालिनः ॥

तत्त्वं कथय तत्त्वेन करिष्ये प्रियमेव ते ॥ ६७ ॥

इदि मे म न्युरुद्धतः श्रुत्वा त्वामवमानितम् ॥

जानीहीषुर्मया सृष्टो निरस्तश्च रिपुस्तव ॥ ६८ ॥

कापिः प्रां ज लिराहार्यं दुन्दुभेः पूर्वजः सुतः ॥

मायावी नाम तेजस्वी बलदसो महासुरः ॥ ६९ ॥

स्त्रीरुते य दभूद्वर तेन राघव बालिनः ॥

तद्घोरमेकदा शत्रुः किष्किधाद्वारमागतः ॥ ७० ॥

आहूय रा त्रौ युद्धाय नर्दति स्म स कोपनः ॥

सुतो बाली स्वनं श्रुत्वा क्रोधान्न ममृषे प्रभो ॥ ७१ ॥

हंतुं त म सुरं बाली निःसृतोऽहं च राघव ॥

दृष्ट्वा मां बालिनं भीतः प्राद्वक्तसोऽसुर स्तदा ॥ ७२ ॥

विवरं ज गतां नाय जगत्मा जवनोऽहितः ॥

संप्राविशत्स मायावी मायावीर्यो रभुत्तम ॥ ७३ ॥

कौतुके य बिलद्वारि स्वपादशपयैः स्वयम् ॥

अस्थापयत्स मां बाली प्रविशतं निवार्य सः ॥ ७४ ॥

रघुरा ज ततस्तूर्णे विशति स्म महाबिलम् ॥

तस्य तत्र प्रविष्टस्य साग्रसंवत्सरो गतः ॥ ७५ ॥

नर्दतां य खदा तत्र दैयानां निनदोऽभवत् ॥

स श्रोत्रमागतो मे नो बालिनः शौर्यशालिनः ॥ ७६ ॥

रक्तपू रा द्विलातस्मात् सफेनाद्राम निःसृतात् ॥

भ्रातुर्धमहं मत्वा भृशं शोकाकुलोऽभवम् ॥ ७७ ॥

बिलस्य म हतो द्वारं शिलया गिरिमात्रया ॥

विधाय चोदकं कृत्वा किष्किधामागतः सखे ॥ ७८ ॥

तद्वृत्त श्री मतो ज्ञात वालिनो भत्रिभि प्रभो ॥

ततोऽह तै समागम्य समेतैरभिषेचित ॥ ७९ ॥

न्यायेन रा ज्य तत्तस्य मायि शासति राघव ॥

हत्वा तैमसुर वाली किष्किधामगतो गुहाम् ॥ ८० ॥

काकुत्स्थ म त्वा मा शत्रु राज्यकाम स साहसो ॥

इयेष भक्त प्रणत हतु बध्वा स्वमत्रिण ॥ ८१ ॥

मयाप्र ज इति स्नात समर्थेनापि निग्रहे ॥

स निर्वासितवान् राम वस्त्रेणैकेन मा कपि ॥ ८२ ॥

तस्माद् य मभूद्भारे कातवानखिला महोम् ॥

रामाहमपाविद्धश्च इतदारश्च वालिना ॥ ८३ ॥

एत दु—रा-धर्षनग वालिन कारणातरे ॥

प्रविष्टोऽरिम महाराज वैरमेवमभून्महतू ॥ ८४ ॥

उवाच म धुहा रामस्त सुग्रीव शुचाकुलम् ॥

आत्मानुमानात्पश्यामि ममस्व शोकसागरे ॥ ८५ ॥

सुग्रीव ज हि शोक मे शरा प्राणहरा रिपो ॥

त्वामह तारयिष्यामि काम प्राप्स्यसि पुष्कलम् ॥ ८६ ॥

प्राप्तम य उवाचापो सुग्रीवो राघव प्रभुम् ॥

वालिन पीरुष श्रुत्वा विधत्स्व यदनतरम् ॥ ८७ ॥

चतुरो ज लधीन् व्रीहो मुहूर्ते नियमुधित ॥

कामयनुदिते सूर्ये वाली व्यपगतह्रम ॥ ८८ ॥

गुरूण्य य त्तत शैलशिराराणि स वीरवान् ॥

उर्ध्वं कटुकवाक्षिन्वा प्रतिगृण्हाति राघव ॥ ८९ ॥

मनुष्य रा ज माहिषो दुदुभिर्नाम दारुण ॥

मम युद्ध प्रयच्छेति स उवाच महार्णवम् ॥ ९० ॥

नाह स म र्य श्वशुर शकरस्थ हिमचल ॥

॥ पक्षीयव्रीहाम सागरो वरदार्षितम् ॥ ९१ ॥

श्वशुरः श्री गैलस्यापि गर्जेद्रप्रतिभाः शिलाः ॥

क्षिपंतं बहुगर्जतं प्रादुर्भूषात्रवीदिदम् ॥ ९२ ॥

यो वान रा णामधिपो वाली शक्रान्मज्जो बली ॥

प्रदास्यति स ते युद्धं न त्वं मां ह्येष्टुमर्हसि ॥ ९३ ॥

किर्द्विक्थां म हिषः प्राप्य रुद्धा द्वारं मदोद्धतः ॥

ननर्द कंपयन् भूमिं दुन्दुभिर्दुन्दुभिर्यया ॥ ९४ ॥

सुरैः स ज गर्तो मतो दारयमास भूरुहान् ॥

भञ्जनं द्वारं विषाणाम्यांमालिखन् कारिराडिव ॥ ९५ ॥

तं लुला य मरिं वाली निष्क्रम्यांतःपुराद्दुषा ॥

उवाच दुन्दुभे प्राणान् रक्ष त्वं विदितोऽस्मि मे ॥ ९६ ॥

कपे गि रा किमनया स्त्रीणामंतिक उक्तया ॥

मह्यं युद्धं प्रयच्छाद्य ततो ज्ञास्यामि ते बलम् ॥ ९७ ॥

श्रुत्वा म हिषमोक्तं वालिना हेममालिना ॥

निहतो लीलया क्षितो वेगेनैकेन योजनम् ॥ ९८ ॥

राजरा ज तमाविध्य गजायुतबलं खलम् ॥

गृहीत्वा शृंगयोर्दूरं चिक्षेप कपिकेसरं ॥ ९९ ॥

ये लुला य स्य वदनादुद्धता रक्तबिंदवः ॥

मयेतुस्तेऽनिलोन्मिता मतेगस्याश्रमे शुचौ ॥ १०० ॥

मुनिरा ज स्वतिकुद्धः शप्तवान् वालिनं प्रभो ॥

तेनात्र न प्रवेष्टव्यं प्रविष्टस्य वधो भवेत् ॥ १०१ ॥

वालिनो य इह स्थाने केचित्स्यास्यंति वानराः ॥

बहुवर्षाणि शैलत्वं तेषामपि भविष्यति ॥ १०२ ॥

तं वान रा णां वदनात् शापं श्रुत्वा कपीश्वरः ॥

ऋष्यमूकामिमं द्रष्टुमपि राम विमेत्यलम् ॥ १०३ ॥

अतोह म त्र तिष्ठामि द्विषोऽपगतसाध्वसः ॥

गिरिकूटनिभः शुष्कः कायस्तस्यैष दृश्यते ॥ १०४ ॥

इमे च श्री भृतः शालाः सप्त शाखावलंबिनः ॥

यत्रैकुं घटते बाली निष्पन्नयितुमोजसा ॥ १०५ ॥

एतद्धि रा म तद्द्वार्य मया सर्वं प्रकाशितम् ॥

कथं तं बालिनं हंतुं समरे शक्ष्यसे नृप ॥ १०६ ॥

सुग्रीव म य तच्छ्रुत्वा प्रहसल्लक्ष्मणोऽब्रवीत् ॥

कस्मिन्कर्मणि निर्वृत्ते श्रद्धया बालिनो बधम् ॥ १०७ ॥

कपि रा ज ऊवाचांग सप्त शालानिमान् पुरा ॥

एवमेकैकशो बाली पीडयामास चासकृत् ॥ १०८ ॥

एषाम—यमेवं राम एकमेकेषुणा यदि ॥

विदारयेद्धतं मन्ये बालिनं शक्तिशालिनम् ॥ १०९ ॥

परिक्षास रा सुरक्षास्थि पादेनैकेन लक्ष्मण ॥

तद्यस्य प्रक्षिपेद्यापि तरसा द्वे धनुःशते ॥ ११० ॥

उवाच म धुरं रामः प्रययो मे न विक्रमे ॥

तर्हि तं समरे श्लाघ्यमहमुत्पादयामि ते ॥ १११ ॥

उक्त्वैवं ज गदीशस्तं दुन्दुभेः कायपंजरम् ॥

पादांगुष्ठेन विक्षेप लीलया दशयोजनम् ॥ ११२ ॥

भार्द्रः का य खदा, शुष्क इदानी, तेन राघव ॥

नात्र शायं बलं ब्रातुमिनि कीशाधिपोऽब्रवीत् ॥ ११३ ॥

तच्छ्रुत्वा ज गता नायः शालामुद्दिश्य सायकम् ॥

मुमोचाशु स तान् सप्त भित्वा भूमिं च दुर्धरः ॥ ११४ ॥

पराक्ते य मयातच्छ्वा दानवान् शरार्थं पुनः ॥

प्रविशेश मुहूर्तेन तद्दृष्ट्वा निस्मिनः कपिः ॥ ११५ ॥

प्रगम्य रा यवापाह सैशानपि सुरान् शरैः ॥

समर्पयन् रणे हंतुं किं पुनर्बालिनं प्रभो ॥ ११६ ॥

अरिं त म दैव रणे कश्चिदप्य महाभुज ॥

नहि दाशरूपे तुभ्यं मया बद्धोऽप्यमंजलिः ॥ ११७ ॥

तं रामः श्री पतिः प्रेम्णा परिभ्रज्याव्रवीत्सखे ॥

इतो गच्छाम किर्त्तिकर्षां क्षिप्रं गच्छ त्वमग्रतः ॥ ११८ ॥

गत्वा चारु दराति तमाब्ध्य भ्रातृगोपिनेन ॥

त्वया समागतं पापं हंताशु मम मार्गणः ॥ ११९ ॥

तपेति म हृदास्थाय धैर्यं कीदृशो गतोऽग्रतः ॥

वृक्षैरात्मानमावृत्य रामोऽतिदुःखमहावने ॥ १२० ॥

सुग्रीवो ज नितोत्साहो बध्ना परिकरं दृढं ॥

वेगेन ध्वनदद्घोरं कोपादाहूय वालिनं ॥ १२१ ॥

समरा य समाहूतः क्रोधाधो बानरेधरः ॥

निष्पपात सुसंरब्धो भास्करोऽस्त्रैतटादिब ॥ १२२ ॥

ततः प रा क्रमतोस्तयो भ्रात्रोः सरोषयोः ॥

रणोऽभवत्सुनुमुलो बुधांगारकयोरिव ॥ १२३ ॥

दृष्ट्वा स म स्वरूपौ तानुभौ देवाविवाशिनौ ॥

नाभगच्छसुकंठं तं वालिनं वापि राघवः ॥ १२४ ॥

ततो नि ज मिषु मोक्तुं बुद्धे चक्रे न राघवः ॥

भग्नः सुकंठोऽज्ञानानो नार्यं शैलमनुद्रुतः ॥ १२५ ॥

प्राप्ताभ य मभिप्रेक्ष्य ऋष्यमूकमगं गतं ॥

मुक्तोद्यसि त्वमित्युक्त्वा परावृत्तः कपीधरः ॥ १२६ ॥

सहानु ज स्तमागच्छद्राघवोऽमुमुनाच सः ॥

आब्धपररोति मामुक्त्वा किमिदानीं त्वया कृतं ॥ १२७ ॥

रामो य य स्मं ह्रग तमुवाचाभिसात्वयन् ॥

श्रूयतां कारणं तात क्रोधश्च व्यपनीयतां ॥ १२८ ॥

परस्प रा भिन्नरूपस्वराविक्रमवेगयोः ॥

सादृश्यातिशयाद्वात्रोर्व्यक्तिर्वा नोपलक्षिता ॥ १२९ ॥

ह्रग म पतेऽयंतं सादृश्यान्मोहितेन वा ॥

त्वद्घातशक्तितेनेधुर्न प्रक्षिप्तः सखे मया ॥ १३० ॥

तत्त्वया श्री मता भूयो योद्धव्यं तेन बालिना ॥ १३० ॥

हंताहं तात तं दृष्ट्वा त्वय्यभिज्ञानमुज्ज्वलम् ॥ १३१ ॥

उक्तैवेवं रा घनः प्राह लक्ष्मणोत्तिष्ठ सत्वरम् ॥

प्रफुल्लं नागपुष्पां त्वं सख्युः कंठे स्वयं कुरु ॥ १३२ ॥

झरंग म स्तया कंठे कृतया लतया बभौ ॥

आकाशे शारदश्वंद्री यया नक्षत्रमालया ॥ १३३ ॥

सुप्रीतो ज एकामस्तां किङ्किरुवां प्राप्य बालिनम् ॥

आह्वयामास सहसा स्वपुरात् श्लोऽपि निर्गतः ॥ १३४ ॥

बाली प्र य तपोऽतिशक्ताय श्रुतवृत्तम् ॥

निवारितोऽपि निरगादपुनर्गतये गृहान् ॥ १३५ ॥

तं रंग रा य प्रवृत्तं पुनर्बालिनमुद्धनम् ॥

हीयमानं च सुश्रीवं दृष्ट्वा श्रितहितः प्रभुः ॥ १३६ ॥

बाणेन म हता रामस्ताडयामास वक्षसि ॥

स विद्वबक्षाः सहसा निषपात धरातले ॥ १३७ ॥

इत्यत्र ज श्वेदूतो गतसत्त्वो विचेतनः ॥

पातितः पूवगाभीशः प्रभोः परशराहतः ॥ १३८ ॥

मुरना य कटोत्ता या माला कंठेऽस्य कांचनी ॥

ग दधार श्रियं प्राणान् पातितस्यापि बालिनः ॥ १३९ ॥

देवैरा ज सुतो दृष्ट्वा सन्निपे सानुजं प्रभुम् ॥

गर्हयामास बहुशः पराङ्मुखभाषतः ॥ १४० ॥

कः क्षत्रि य कुले जातः श्रुतवान् नष्टधंशयः ॥

धर्मलिंगनिष्ठः कूरं कर्म समाचरेत् ॥ १४१ ॥

शटः कू रा चरणवान् मिथ्या प्रथितमानसः

कथं दशरथेन त्वं जातः पापो महान्मना ॥ १४२ ॥

गुप्तोऽय म नसः कर्तुमिषमेतत्कृतं तया ॥

सदारप्रतिक्रमेन राम कामपरात्मना ॥ १४३ ॥

राजं श्री मदांघ्रं तं पूर्वं सप्रार्थितोऽहं ॥

नैकाहेन क्रिमाहर्ता कंठे बद्धा तवांतिर्क ॥ १४४ ॥

पारावा रा प्सु वा न्यस्तां पातले चापि मैथिलीं ॥

आनयेयं तवादेगाद्वयग्रीव इव श्रुतिं ॥ १४५ ॥

इत्यादि म न्यमान् राममुत्तच कुवचः कपिः ॥

तमुवाच प्रभुर्न त्वं धर्मं जानासि वानर ॥ १४६ ॥

भरतो ज गतोपालस्तदाशङ्कारिणा मया ॥

कथ्या अधार्मिकः सर्वे नृपैरन्यैरपि क्षिती ॥ १४७ ॥

त्वं यवी य सउदृत्त भार्यायां खलु वर्तसे ॥

पुत्रः कनीयान् धर्मेण तद्भार्या च स्तुपा मता ॥ १४८ ॥

भ्रातृदा रा पदार्तरं हत्वा त्वां वानराधमं ॥

धर्मस्य रक्षणाद्भोक्तसंग्रहोऽयं मया कृतः ॥ १४९ ॥

नमेऽत्र म नसस्ताप इच्छन् दृश्याश्च भूमिपाः ॥

मृगान् हत्वापि निर्दोषास्त्वं च शालामृगः स्फुटं ॥ १५० ॥

इत्युक्तो ज गदीशेन बाल्युवाच रघूत्तम ॥

मया यदुक्तं परुषं तत्क्षमस्व कृपां कुरु ॥ १५१ ॥

मम का य जमयंतामिष तौरेयमंगदं ॥

पालयामुं च सुग्रीवं पुत्रवद्वधुवत् प्रभोः ॥ १५२ ॥

रघुरा ज मम प्राणप्रियां तारां तपस्विनीं ॥

सुग्रीवो नावमन्येत तथा कर्तुं त्वमर्हसि ॥ १५३ ॥

कौसल्ये य स्तमाह त्वं बालिन् पुण्यां गतिं व्रज ॥

सुतं ते पालयिष्यावस्तां तारां च शुचं सज ॥ १५४ ॥

तत्र ता रा येयी पद्मगां रुदती ससुता द्रुत ॥

रामादिभिर्देवैश्चित्तैस्तस्याविलापितं श्रुतम् ॥ १५५ ॥

कांचनी म य तां मालां सुग्रीवाय ददौ स्वयं ॥

रामस्य कुरु साहाय्यं तारायाश्च वचो हितं ॥ १५६ ॥

राज्यस्य श्री स्वा भजतु पाल्यागदमात्मज ॥

करिष्यति महत्कर्मैश्वराचानुजमानत ॥ १५७ ॥

उवाच रा जा कीशानामय त पुत्रमगद ॥

वत्स त्राता पिता तेऽय सुग्रीवस्त्वममु भज ॥ १५८ ॥

इत्युक्त्वा म रण प्राप्तो गतो वाली वरा गति

सुग्रीव कर्म तत् कृत्वा पश्चात् तप्तोऽभवद्दृश ॥ १५९ ॥

उवाच ज गता नाथमृष्यमूकमह गिर ॥

गतुमिच्छामि किञ्चिदधामगद पालयिष्यति ॥ १६० ॥

आजने य प्रभृतयो वानरा राम जानकी ॥

विचिन्वतु समर्थस्व हतु दारापहारिण ॥ १६१ ॥

न वान रा णा राज्य मे प्रिय राम न जीवित ॥

हत्वाग्रज रूपा जातोऽकीर्ते शोकस्य भाजन ॥ १६२ ॥

त शुच म हती प्राप्त सुग्रीव राघव प्रभु ॥

स्वयमाश्वासयामास मधुराभिर्हितोक्तिभि ॥ १६३ ॥

सा प्रभ ज नपुत्रेण तारा पूर्वप्रबोधिता ॥

उवाच राम शोकार्ता भो भो राजीबलोचन ॥ १६४ ॥

रघुना य क मे भर्ता येन सप्रेषितो दिव ॥

मा च तेनैव बाणेन पत्यु प्रेषय सन्निधि ॥ १६५ ॥

मा दिना ज लदश्याम धामधाम वराकृते ॥

रभोर्वश्यादपस्त्रेभि स्वर्गेऽपि न स रस्यते ॥ १६६ ॥

अग्रमे य दयस्तारामुवाच प्रभुसत्तम ॥

शोक मा कुरु भरे त्व सुग्रीवान्मुदमाप्स्यसि ॥ १६७ ॥

त्व यौव रा ज्ये तनय दृष्ट्वांगदमपि स्थित ॥

प्रीत प्राप्स्यसि कल्याणि नेरपन्यस्पन्द शुचा ॥ १६८ ॥

कुरु त्व म स्य सुग्रीव प्रेतकार्यननर ॥

इदुवाच तदा युक्त सांमितिर्मित्रवसत् ॥ १६९ ॥

अंगदः श्री मदाज्ञप्तः पितुर्दाहं यथाविधिं ॥
 चकारानन्तरं रामं हनूमान् बाण्यमब्रवीत् ॥१७०॥
 राजाधि ग ज राम त्वं किष्किधायां कुरु स्थितिम् ॥
 अर्चयिष्यति रत्नैस्वामभिषिक्तः कपीश्वरः ॥१७१॥
 घनश्या म स्तमाहाहं चतुर्दश समाः पुरम् ॥
 ग्रामं वा न प्रवेक्ष्यामि पितुर्निर्देशकास्कः ॥१७२॥
 कपिरा ज स्वयं तस्यां गुहायामभिषिच्यताम् ॥
 सुग्रीवमप्युवाच त्वं वालिनः पुत्रमंगदम् ॥ १७३ ॥
 मम मि य ममुं योग्यं यौवराज्येऽभिषेचय ॥
 प्रावृष्यस्यां प्रस्रवणे स्यास्यामि सहलक्ष्मणः ॥१७४॥
 कार्तिके रा षणवधे यतस्व साचिवैस्तह ॥
 एष नः समयः सौम्य प्रविश त्वं स्वमालयम् ॥१७५॥
 इत्युक्ते म कंटाधीशो तस्मिन् राज्यपदे स्थिते ॥
 आजगाम सह भ्रात्रा रामः प्रस्रवणं गिरिम् ॥१७६॥
 उवाच ज लमुक्काले गुहायां सानुजः प्रभुः ॥
 अहर्निशं प्रियतमां स्मरंस्तद्विरहाकुलः ॥ १७७ ॥
 स्मृत्वाप्रि य तमां रामो बभूवार्तमना यदा ॥
 तदा पुनर्लब्धधृतिं तं चकार स लक्ष्मणः ॥ १७८ ॥
 रामोऽनु ज मुवाचाहं स्थितोऽस्मि वचने तव ॥
 सुग्रीवस्य नदीनां च प्रेसादमनुपालयन् ॥ १७९ ॥
 आंजने य स्तदोवाच सुग्रीवं रतिलंपटम् ॥
 कार्यं चितय रामस्य स्मृत्वा तेन कृतं प्रियम् ॥१८०॥
 स वान श नक्षेपास्तांस्त्वमाज्ञापय सांगदः ॥
 इत्युवाच स वध्यो मे यः पक्षं लंघयिष्यति ॥१८१॥
 प्रवंग म पतेराज्ञां पुरस्कृत्याशु वानरान् ॥
 दूतान् प्रस्थापयामास हनूमानंगदश्च सः ॥१८२॥

शरद श्री रतीवार्तं यदा चक्रे मनस्तदा ॥

उवाच लक्ष्मण रामो न स मत्त कपि श्रिया ॥१८३॥

व्रज वी रा धुनैव त्व किष्किधा ब्रूहि त काप ॥

न स सकुचित पथा येन वाली हतो गत ॥१८४॥

शाली स म एकेन शरेणैको हतो मया ॥

त्वा तु सत्यादतिकात हनिष्यामि सन्नाधव ॥१८५॥

सुमित्रा ज स्तदोवाच हामि सत्यच्युत कपि ॥

यदार्य कार्यमस्माक वालीपुत्र कारेष्यति ॥१८६॥

रूपाल य स्त सौमेतिमुवाच पुरुषोत्तम ॥

स्मर सख्य महाबाहो मैव त्व कुरु निश्चय ॥१८७॥

सामैव रा त्ति तस्मिन् प्रयम कुरु लक्ष्मण ॥

कालोऽतिकातइत्येव ब्रूहीपशपि माऽप्रिय ॥१८८॥

रुक्माणि म तिमन्मैव ब्रूहि प्रीति समीक्ष्य ता ॥

इत्यग्रजोक्त सौमिनिर्जगाम भजन कपे ॥१८९॥

रामानु ज स्वतिकुद्ध स-भयकरकार्मुक ॥

किष्किधायाश्वलन् मार्गे त्वया परया युत ॥१९०॥

ते त भ य परीतामा धुब्ध दृष्ट्वा प्रवगमा ॥

कालमृत्युयुगाताभ शनशो विप्रदुदुवु ॥१९१॥

कौशरा ज गृह प्राप्य भयव्याकुलमानसा ॥

क्रोधमागमन चैव लक्ष्मणस्य न्यवेदयन् ॥१९२॥

साधिवा य लवतस्ते किष्किधाद्वाररक्षणे ॥

कपीनाज्ञापयामासु सालतालशिलायुधान् ॥१९३॥

द्विगुण रा धन कुद्ध कपीन् दृष्ट्वा रणोद्यतान् ॥

अगदस्त समासाद्य विषादमगमत् पर ॥१९४॥

त प्रणा य पर ग्राह लक्ष्मणो न स मागत ॥

मुग्धीनाय स्थित शारि नोद्यागच्छ सत्तर ॥१९५॥

स गतः श्री-मताज्ञप्तो नत्वा तारां रुमां गुरुम् ॥

कथयामास सौमित्रिः क्रुद्ध आगत इत्ययम् ॥१९६॥

स वान रा धिपः सुप्तस्तदुक्तं न विवृद्धवान् ॥

यदासीन्मदप्रसन्नश्च मदनेन च मोहितः ॥१९७॥

प्लवंग म भटाश्वकुर्भीताः क्रिल्लकेलां समम् ॥

महता तेन शब्देन प्रत्यनुध्यत वानरः ॥१९८॥

रामानु ज मतिक्रुद्धमागतं वानरेश्वर. ॥

श्रुत्वांगदादभूत्प्रसन्नः सोऽष्टच्छत् कोपकारणम् ॥१९९॥

आंजने य उवाच त्वं प्रसन्नः कपिनायक ॥

प्रवृत्तां शरदं राजन् न जानीषेऽत एव रुद्धं ॥२००॥

त्वं तिष्ठ रा जन् समये भर्तुर्भार्येव तद्वगे ॥

मूर्ध्ना प्रणम्य सौमित्रि त्वं प्रसादय सत्वरम् ॥२०१॥

प्लवंग म पतिः पुत्रमंगदं कनकांगदम् ॥

प्रेषयामास सौमित्रिमेतरानेतुमाशु तम् ॥ २०२ ॥

अंगदो ज वतो गन्वा नत्वा सौमित्रिमादरात् ॥

प्रवेशयामास पुरीमयोध्याधिकसंपदम् ॥ २०३ ॥

कौशा भ य प्रांजलयो दूरे तस्थुर्निरायुधाः ॥

प्रविष्टे लक्ष्मणे वीरे नोचुः किंचिदधोमुखाः ॥२०४॥

सुग्रीवो ज नितत्रासोऽभवच्छ्रुत्वा धनुर्ग्रन्थिम् ॥

तारामुवाच गच्छ त्वं तं स्तुताऽपैरुपं कुरु ॥२०५॥

तारामि य समादिष्टा प्रत्युद्गम्य मदाकुला ॥

सांत्वयामास सौमित्रि सा सुधासारसूक्तिभिः ॥२०६॥

दृष्ट्वा ता रा समानीते सौमित्रि कुपिते भृशम् ॥

रुमया सह सुग्रीव उचस्थी कांचनासनात् ॥२०७॥

प्रांजलि म हिलावृन्दान्सितं पुरतः स्थितम् ॥

लक्ष्मणः क्रोधरक्ताक्षो मदशोणासमव्रवीत् ॥२०८॥

कृतम् श्रीमदाविष्णुसूत्रेण मदाय दृढते ॥

मिथ्याप्रतिज्ञ सुग्रीव राम च विस्मृत कथम् ॥२०९॥

गोधने सु रा पे चौरै च तथा भग्नव्रते जने ॥

निष्कृतेर्विहिता सद्भि कृतघ्ने नास्ति निष्कृति ॥२१०॥

ननु ना म कृतार्थेन लया रामस्य वानर ॥

सीताया मागणे यत्न कार्य आनृण्यमिच्छता ॥२११॥

कौशरा ज कृते तिष्ठ समये तमये स्मर ॥

नोचेत् सद्य शरैस्तस्य हतो द्रक्ष्यसि वालिनम् ॥२१२॥

तारा श्रे य स्फुर वाक्यमुवाच विनयान्विता ॥

कुमार नैव वक्तव्यो नाय परुषमर्हति ॥२१३॥

न शठो रा जपुत्रायमुपकार न विस्मृत ॥

राज्य रुमा मा कीर्तिच प्राप्तो रामप्रसादत ॥२१४॥

सुटु ल म नुभ्यादी प्राप्येद सुखमुत्तमम् ॥

प्राप्तकाल न जानीते विश्वामित्रो यथा मुनि ॥२१५॥

स गाधि ज स्तदाऽऽसक्तो घृताच्या वसरान् दश ॥

अहोऽमन्यत धर्मा मा कि पुनर्य ट्यैकज्जन ॥२१६॥

अविता य मनोऽस्य त्व सहसा रोषमुत्पन्नम् ॥

कर्तुं नार्हसि सांमित्रे मित्रेऽस्मिन् मित्रवत्सल ॥२१७॥

महारा ज प्रियार्थं मा रुमाभगदमप्ययम् ॥

राय प्राणाश्च सुग्रीवस्यजेदिति मतिर्मम ॥२१८॥

राम मि य तमायुक्त हत्वा त राक्षसाधमम् ॥

कारिष्ययेव न विरादव मे नास्ति सशय ॥२१९॥

रुकाया श सप्ताना तु राजपुत्र श्रुतानि मे ॥

शतकोटिसहस्राणि तथा पटयुतानि च ॥२२०॥

नरोत्त म तथा विंशत् सहस्राणि शतानि च ॥

एवमाख्यातवा ॥ गंगे सद्यभिज्ञो हरीश्वर ॥२२१॥

कपीनां श्री मतानेन तयर्क्षाणां च राघव ॥
 कोटीरनेका आनेन दूताः संप्रेषिताः प्रभो ॥२२२॥
 तान्वा न रा न् महावीर्यान्कुक्षांश्चामितविक्रमान् ॥
 प्रतीक्षमाणोऽयं वीर न निर्याति हरीश्वरः ॥२२३॥
 अद्य त्वा म मिता ऋता गोलंगूलाश्च सत्तम ॥
 उपयास्यंति सिद्धयर्थं जहि कोपमरिदम् ॥२२४॥
 प्रीत्या भ ज स्व सुग्रीवं भजमानं महाभुज ॥
 इति तारावचः श्रुत्वा प्रसन्नो लक्ष्मणोऽभवत् ॥२२५॥
 तं सखा य मुवाचायो सुग्रीवो मधुरं वचः ॥
 सीतां प्राप्स्यति रामस्तं रावणं च बधिष्यति ॥२२६॥
 कः शक्तो रा ज सिंहस्य ख्यातस्य स्वेन कर्मणा ॥
 तादृशं प्रतिकुर्वीत लेशेनापि नृपात्मज ॥२२७॥
 येन प्र म धितो वालो बाणेनिकेन लीलया ॥
 माहेश्वरं धनुर्भग्नं सहस्रिस्तस्य किं प्रभोः ॥२२८॥
 राजरा ज स्य व्रजतो हंतुं तं रावणं रणे ॥
 अनुयातां करिष्यामि दासोऽहं वानरैः सह ॥२२९॥
 सौमित्रे य शतिकर्तुं किञ्चिद्भिश्चासतः प्रभो ॥
 प्रेक्ष्यस्य मे तत् क्षतव्यं न कश्चिन्नापराध्यति ॥२३०॥
 कपिरा ज स्य वाक्येन प्रीतः सौमित्रिरब्रवीत् ॥
 त्वया नाथेन मे भ्राता सनायः सर्वथा सखे ॥२३१॥
 योग्यः त्रि-य-मिमां भोक्तुं त्वं सुग्रीव कपीश्वर ॥
 यत्तुं रामतन्वत्तः कोऽन्यः सत्यतुले बले ॥२३२॥
 सदृशो रा घवेण त्वं विक्रमेण बलेन च ॥
 सहायो देवतैर्दत्ताशिराय कापिपुंगव ॥२३३॥
 किंतु त्व म देव सखे निष्क्रम्येतो मया सह ॥
 सात्वयस्व वयस्यं तं भार्याहरणदुःखितम् ॥२३४॥

शोचत श्री मत श्रुत्वा विष्णुप भृशदु सहम् ॥

यन्मया परुषाण्युक्तस्त दामस्य सखे मम ॥२३५॥

तद्भुत्वा रा घववच सुग्रीवो दृष्टमानस ॥

उवाच मारुति दूतान् पुन प्रेरय शीघ्रगान् ॥२३६॥

स्थिता हि म गिरौ कीशा कैलासे मदरे तथा ॥

महेन्द्रविंध्ययोर्वेऽन्ये मेरुपार्श्वगता अपि ॥२३७॥

धरात्य ज नगोत्रे च येऽस्ताद्रावुदयाचले ॥

शथिवीवर्तिन सर्वान् महाबलपराक्रमान् ॥२३८॥

इहान य ख तान् प्राप्तानहोभिर्दशाभिस्तु ये ॥

हतप्यास्ते दुरात्मानो राजशासनदृषका ॥२३९॥

स समी रा त्वजो दूतान् कोटिश प्रादिणोद् हुतम् ॥

पूर्वं गतै समाहूता आययु कपिकोटय ॥२४०॥

कीशा हि म बाति प्राज्य माहेश्वर सवान्नजम् ॥

मूल फल च जगृहुर्मासतृप्तिप्रदायकम् ॥२४१॥

नानरा ज वनास्तस्मिन् मुहूर्ते बहुकोटय ॥

आगता सर्वतो दृष्टा सुग्रीव प्लवगेश्वरम् ॥२४२॥

यदुपा य नमानीत दिव्य मूल फल मुदा ॥

सुग्रीवायार्पयामासुर्नमश्चक्रु कृपार्थिन ॥२४३॥

रामानु ज स्तदोवाच प्लवगेद्र मयासह ॥

निर्गच्छ राघव द्रष्टु यदि ते सौम्य रोचते ॥२४४॥

कपिना य क आहार्य स्थेय त्वच्छासने मया ॥

इत्युक्त्वा तेन ताराद्या प्रेयस्पस्ता विसर्जिता ॥२४५॥

आरोह रा घन पूर्वं शिविकाया कपोश्वर

ब्रह्महर्षोऽसर्वैर्युक्त स्वयमारुह्य निर्ययौ ॥ २४६ ॥

नरोत्त य स्थितेर्देश प्राप्य यानासङ्क्षण ॥

अवनार्य पपाताय समूर्ध्ना पादयो प्रभो ॥ २४७ ॥

रामेण श्री-मता प्रेम्णा दृढमालिङ्गितः सखा ॥

सांत्वितश्च यथान्याय बोधितः संस्तुतो भृशम् ॥ २४८ ॥

आगता रा ज्ञ आज्ञातः कपयो न पयोधराः ॥

यथा तथा रजोव्रातैः कुर्वतो दुर्दिनं तदा ॥ २४९ ॥

कपीनां म हतां सेना असंख्याः सिंधुसन्निभाः ॥ ~ ~ ~

समागतास्ताः संप्रेक्ष्य दृष्टो रामः सलक्ष्मणः ॥ २५० ॥

सुग्रीवो ज्ञ गतां नाथमुवाचैतत्समागतम् ॥ ~ ~ ~

त्वत्सैन्यं त्वद्वशे युक्तमाज्ञापयितुमर्हसि ॥ २५१ ॥

तं सखा म मृतिप्रेम्णां परिप्लव्यान्नवीत्प्रभुः ॥ ~ ~ ~

ज्ञायतां सीम्य वैदेहो यदि जीवति वा न वा ॥ २५२ ॥

देशश्च रा वणस्यादौ ज्ञेयः कार्येऽत्र लक्ष्मणः ॥ ~ ~ ~

नैव नैवाहमप्यद्य त्वमेवाज्ञाकरः प्रभुः ॥ २५३ ॥

हृवंग—म-पतिः श्रुत्वा प्रभूक्तं मुदितस्ततः ॥

विनतं प्रेषयामास दिशं पूर्वां महाबलम् ॥ २५४ ॥

तनया ज्ञ नकस्पेष्टा रावणश्च दुराशयः ॥

मार्गितव्यो वसन्मासादूर्ध्वं वध्यो भवेन्मम ॥ २५५ ॥

एवं ना य क आज्ञाप्य विनतं तं तथांगदं ॥

जांबवंतं हनूमंतं वैदेवं च द्विविदं कपिम् ॥ २५६ ॥

नीलं ग ज्ञ मथान्यांश्च दक्षिणां दिशमीश्वरः ॥

कृत्वाऽन्वार्धं मासमाशु प्रेषयामास सिद्धये ॥ २५७ ॥

तारोढ म करं कीशं सुपेणं वीर्यसागरम् ॥

यूयपं बुद्धिसंपन्नं प्रतीचीमादिशादिशम् ॥ २५८ ॥

स गान रा धिपः ग्राह ततः शतबलिं कपिम् ॥

त्वमुदीचीं दिशं गत्वा तत्रान्वेष्य जानकोम् ॥ २५९ ॥

सुग्रीवं म रुतः पुत्रे दृष्ट्वा विश्वस्तमानसम् ॥

अंगुलीयमभिज्ञानं रामस्तस्मै ददौ निजम् ॥ २६० ॥

सीतायाः श्री मता कीशाः प्रेरिताः परियार्गणे ॥

गताः स्वां स्वां दिशं सर्वे महोत्साहाः सहस्रशः ॥ २६१ ॥

सुग्रीवं रा घवोऽष्टच्छस्त्रे कथय तत्त्वतः ॥

कथं भवान् विजानीते सकलं मंडलं भुवः ॥ २६२ ॥

द्वयंग—य-पतिः प्राह बालिनाहमनुद्रुतः ॥

तदा सप्तचिवो धावन् दृष्टवान् मंडलं भुवः ॥ २६३ ॥

बातात्म—स-मुखा वीराः सांगदाः सर्वतो दिशम् ॥

अन्वेषमाणा ददृशुर्न ते तां जनकात्मजाम् ॥ २६४ ॥

महाका—य-मथारण्येऽसुरं बालिसुतोऽद्भुतः ॥

रावणोऽयमिति ज्ञात्वा व्यसुं चक्रे तलेनैतम् ॥ २६५ ॥

ते वान—रा बिलं किञ्चिददृशुः क्षुत्तृढर्दिताः ॥

तस्मान्निर्गच्छतो दृष्ट्वा पक्षिणो हंससारसान् ॥ २६६ ॥

तास्मिस्त म स आवासे प्रविश्य कपयो बिले ॥

गत्वा योजनमेकं तेऽपश्यन् हेममयांस्तस्मिन् ॥ २६७ ॥

वापीश्व ज लज्जैर्मया मणिसोपानभूषिताः ॥

प्रासादं क्रीचनं तत्र स्त्रियं वृद्धां महाप्रभाम् ॥ २६८ ॥

कस्याल य स्वं का मातरिति नत्वा हनुमता ॥

पृष्टा सोवाच वनेदं स्थानं मयविनिर्मितम् ॥ २६९ ॥

देवरा ज स्तमशानिप्रहोरणावधीद्रुया ॥

हेमायां स्वर्गवेद्यायां सूक्तं नक्तं दिवं मयं ॥ २७० ॥

हिरण्य य-मिदं गेहं वनमस्युत्तमं स्वयम् ॥

दत्तं स्वयभुवा तस्यै हेमायै वानरोत्तम ॥ २७१ ॥

तन्मंदि—रा-वनं, तस्याः सख्या कर्तुमिह स्थिता ॥

दुहिता मेरुसावर्णेरहं नाम्ना स्वयंप्रभा ॥ २७२ ॥

• एवं ता य धीर्बानयैः कलैस्तोयैरतर्पयत् ॥

के दूयं ब्रूत किं कार्यामिनि पद्मं तान् कपीन् ॥ २७३ ॥

- त आहुः श्री मति श्रीमान् रामो दशरथात्मजः ॥
 रक्षसा रावणेनास्य सीता प्रियतमा हता ॥ २७४ ॥
- सखा न रा धिराजस्य सुग्रीवः कपिनायकः ॥
 तेन मातर्वयं सीतां मार्गतैवं प्रचोदिताः ॥ २७५ ॥
- दिशं य म स्य संप्राप्ता ऋष्टुं तां तं च रावणम् ॥
 विचित्रं तु वन सर्वं क्षुधितास्तृपिता वयम् ॥ २७६ ॥
- विलं तु ज लपानार्यं प्रविष्टा जलपक्षिणः ॥
 नहिर्निर्गच्छतो मातर्दष्टृवा नो नृत्तमीदृशम् ॥ २७७ ॥
- समयो य स्तु तेनार्ये सुग्रीवेण कृतो महान् ॥
 सव्यतिक्रांत एयात्र विलेऽस्माकं महासति ॥ २७८ ॥
- तां तपो रा क्षिममर्ला प्रपन्नाः शरणं वयम् ॥
 सा त्वमस्मान् विलादस्मादुत्तारयितुमर्हसि ॥ २७९ ॥
- सोवाच म न्य एतस्मात्प्रविष्टेन निवर्तितुम् ॥
 जीवता दुष्करं कीक्षाः सत्यमेतदब्रवीमि वः ॥ २८० ॥
- भयं अ ज त चक्षुषि निमील्यत वानराः ॥
 तपसाऽह विलादस्मात्तारयिष्यामि पुत्रकाः ॥ २८१ ॥
- ततस्ते य द्वाया प्रोक्तास्तया सर्वे निमीलिताः ॥
 निमिषांतरमात्रेण विलादुत्तारितास्तया ॥ २८२ ॥
- विप्यस्य दे-गतीप्रस्य पादे पुष्पितपादपे ॥
 उपविश्वार्णव दृष्ट्वा चितां प्राप्ताः प्लवंगमाः ॥ २८३ ॥
- अनुष्ठे य स्य कार्यस्य तेऽसिद्धौ भयशांकिताः ॥
 व्यतीते समये श्रान्ता निपेतुर्वानराः क्षिती ॥ २८४ ॥
- तान्स ता श सुतः प्राह युक्त प्रायोपवेशनम् ॥
 मासस्त्वृक्षविले पूर्णो हरयः किञ्च नुम्यते ॥ २८५ ॥
- इदानी म कृतार्थानां मर्तव्य नात्र सशयः ॥
 तोष्णदण्डो हि सुग्रीवो वयमल्पपराधिनः ॥ २८६ ॥

येन स्त्री श्री श्व मत्सेन भ्रातुर्व्येष्टस्य भुज्यते ॥

अकार्यं तस्य किं घातं मत्पितुर्यो ह्यकारयत् ॥ २८७ ॥

कपिस्ता रा भिषस्तत्र तदोवाच वयं बिले ॥

प्रविश्य निर्भयाः सर्वे वसाम यदि रोचते ॥ २८८ ॥

उवाच म रुतः पुत्रो यां घात्रीं मन्यसे गुहाम् ॥

अस्यास्वीपत्करं मन्ये लक्ष्मणेयोर्विदारणम् ॥ २८९ ॥

देवरा ज स्य बाणेन स्वल्पमेव कृतं तदा ॥

लक्ष्मणो निशितैर्वाणिर्भियात्पत्रपुटं यथा ॥ २९० ॥

धर्माश्र य श्व सुग्रीवः सत्यसंधो महाव्रतः ॥

तारायाः प्रियकामश्च स त्वां जानु न नाशयेत् ॥ २९१ ॥

प्राह ता-रा-त्मजो भ्रातुर्जीवतो महिषीं प्रियाम् ॥

धर्मेण मातरं यस्तु स्वीकरोति जुगुप्सितः ॥ २९२ ॥

भो हनु-मन् पश्यासि त्वं क धर्मं तत्र वानरे ॥

आदिष्टा मार्गितुं सीतां लक्ष्मणस्ये भयाद्वयम् ॥ २९३ ॥

न बंधु-ज-नितं श्रेयो मरणं वानरर्षभाः ॥

सद्गतेः कारणं मन्ये वरं प्रायोपवेशनम् ॥ २९४ ॥

विनिश्च-य-मिम कृत्वा रुदन् दर्भेषु दुर्मुखः ॥

मृद्धान्तांऽगदो भूमौ विवेशास्वस्यमानसः ॥ २९५ ॥

ते स रा ज सुतं दृष्ट्वा तथार्वस्थ सुदुःखिताः ॥

जाववप्रमुखाः प्रायमुपविष्टा वनौकसः ॥ २९६ ॥

परमा य स्तचित्तास्ते चक्रुः प्रायोपवेशनम् ॥

सुग्रीवमभिनिर्दंतः प्रशंसंतश्च बालिन ॥ २९७ ॥

रा गृध्र रा ज सपानिर्देवाचं देशनागतः ॥

भ्राता जटापुषः श्रीमान् निदृष्यातवन्पौरुषः ॥ २९८ ॥

विहंग म स्नान् प्रगमान् दृष्ट्वावाच स तृट्ठयोः ॥

एषां प्रायोपविष्टानां मत्स्यप्ये मृतं मृतम् ॥ २९९ ॥

तच्छ्रुत्वा श्री मतः पुत्रो मरुतः सुतमब्रवीत् ॥

पश्य गृध्रमिषः कालः प्राप्तोऽस्माकं विपत्तये ॥ ३०० ॥

न कृतं रा घवस्येष्टं कार्यं राक्षस्य शासनं ॥ १ -

अस्माकमियमज्ञाता विपत्तिः साहसागता ॥ ३०१ ॥

प्रियका म स्तथा धन्यो जटायुर्गृध्रनायकः ॥

रावणान्मरण प्राप्तः स गतिं परमां गतः ॥ ३०२ ॥

प्राणान् प्र ज हता तेन गृध्रेण जटायुषा ॥

प्रियं कृतं दाशरथेः सद्युः सूनोर्बहात्मनः ॥ ३०३ ॥

तथा व प मपि प्राणान् राक्षस्यैव महाप्रभोः ॥

प्रियार्थं निश्चेतास्त्यक्तुं केहस्यानृणतार्थिनः ॥ ३०४ ॥

स गृध रा जस्तच्छ्रुत्वा तानुवाच छयंगमान् ॥

कोऽयं गिरा घोषयति भ्रातुर्भूम जटायुषः ॥ ३०५ ॥

प्रियस्य म रणं कीशाः कंपयन्मे भृशमिनः ॥

सूर्याशुदग्धपक्ष्वादहं विस्त्रप्तुमक्षमः ॥ ३०६ ॥

समीपं म गतोभृत्तोनीत्वा मां दयया द्रुतम् ॥

वृत्तं पवीपसः कीशाः कथयध्वं सविस्तरम् ॥ ३०७ ॥

ते तु प्रा प गताः कीशाः श्रद्धधुर्नैव तद्वचः ॥

वचनं भक्षणार्थनः करोतीत्येष मेनिरे ॥ ३०८ ॥

तारात्म क प्रभृतपथक्रुः क्रूरां मतिं तदा ॥

सर्वयाप्रायमासीनान्यदि नो भक्षयिष्यति ॥ ३०९ ॥

शटिह य लतः सर्वे वयमत्र वनौकसः ॥

कृतरुस्या भाविष्यामः सिद्धिमिष्टामितो गताः ॥ ३१० ॥

ततस्ता रा लजः श्रृंगादवतीर्य गिरेः स्वयम् ॥

कथयामास गृधाय तस्मै वृत्तांतमादितः ॥ ३११ ॥

स श्रुत्वा म रणं भ्रातुः सपाती रावणात्तथा ॥

रुरोदोवाच च कपीन् बाष्पसंदिग्धया गिरा ॥ ३१२ ॥

वियात श्री रत्न वृद्ध शृण्वस्तदापि मर्षये ॥

अशक्तो दग्धपक्षत्वाद्भ्रातृर्वैराविमोक्षणे ॥ ३१३ ॥

आवा पुनरप्यवधे वृत्ते बधू जयैषिणौ ॥

आदिसमुपयातौ स्वो ज्वलन्त रश्मिमास्त्रिणम् ॥ ३१४ ॥

प्राप्तेऽर्के मध्यमस्तार्क्ष्यो जटासुरभवत्तदा ॥

आच्छादितः स पक्षाभ्या मया केहेन वानराः ॥ ३१५ ॥

तदानु न भवन् जातो दग्धपक्षोऽर्कतेजसा ॥

तप्तोऽह पतितो विंध्ये पर्वतेऽस्मिन् यदृच्छया ॥ ३१६ ॥

गुहात् य इह भ्रातुस्ततः प्रभृति काचन ॥

प्रवृत्तिर्न मया लब्धा श्रुताऽक्षेपमीदृशी ॥ ३१७ ॥

गृभ्र ता रात्मज प्राह रावण रावणालयम् ॥

अतिके यदि वा दूरे यदि जानासि शस न ॥ ३१८ ॥

विहग म पति प्राह लोकान् वेदमप्येतिलानहम् ॥

क्षीरधेर्मथन देवासुरयुद्ध विविक्रमम् ॥ ३१९ ॥

तत मे न रया तेन प्राणाश्च शिथिल्य मम ॥

रामस्य यदिद कार्यं कर्तव्य प्रयम मया ॥ ३२० ॥

इष्टा मि व ति रूपाद्या सर्वाभरणभाषिता ॥

कोशती रामरामेति लक्ष्मणेति च भामिनी ॥ ३२१ ॥

तामह न गतीभर्तु नैनकस्य महात्मनः ॥

रावणेन तृता कन्या मये रामस्य कीर्तिनात् ॥ ३२२ ॥

इतस्तो य निधेर्द्विपि पुलंका वातयोजने ॥

तामभ्यास्ते विश्रवस्तनुजो रावणाभिधः ॥ ३२३ ॥

तस्यां ता रा जतनया रावणात्.पुरे सती ॥

रुद्धा वसति लकाया राक्षसीभि सुराक्षिता ॥ ३२४ ॥

श्राग्विह म ध्व प्रवगा रतिता द्रक्ष्यय तत्र ताम् ॥

बानेन खटु पश्यामि दृष्ट्वा प्रत्यागमिष्यय ॥ ३२५ ॥

इहस्यः श्री मतीं सीतां तं च पश्यामि रावणम् ॥

आयोजनशतात्साप्राद् गृध्राः पश्यन्ति निजगः ॥ ३२६ ॥

मां वान रा भवन्तोऽब्धिं नयन्तु भृशदुर्बलम् ॥

प्रदास्याम्युदकं भाने स्वर्गताय महामने ॥ ३२७ ॥

तथा से य कट्यश्वकुः स्वदेशे स्थापितं पुनः ॥

उवाच जानवान् दृष्ट्वा त्वया वाऽन्येन जानकी ॥ ३२८ ॥

तमंड अ वरः प्राह सुपार्श्वो नाम मत्सुतः ॥

आहारार्थं गतः प्रातः प्राप्तः सायमनामिषः ॥ ३२९ ॥

पुनः'मि य करोऽप्यंग क्षुधितेन मया भृशम् ॥

दुर्वाक्यैः पीडितः साधुर्मामिवोचत्समापयन् ॥ ३३० ॥

साताहा रा धमुद्युक्तो महर्षेऽहं नगे स्थितः ॥

व्योम्यपश्यं स्त्रियं गौरीं हरतं कज्जलप्रभम् ॥ ३३१ ॥

प्रहीतु म हमाहारमुद्युतः पुरुषं स्त्रियम् ॥

स पुमान् प्रांजलिः प्राह मार्गं देहीति मां पितः ॥ ३३२ ॥

भक्तः स अ नक प्रव्हो मया तूष्णं ततो गतः ॥

म हि सामोपपन्नानां प्रहर्ता विद्यते भुवि ॥ ३३३ ॥

सैभाज य द्विर्मां सिद्धेः पश्चादिति निवेदितम् ॥

स रावणः सा च सीता रामस्य दयिता सती ॥ ३३४ ॥

नंदिनी अ नक्तस्यायां स्नुषां दशरथस्य ताम् ॥

पश्यन् स्थितोऽहं रामेति लक्ष्मणेति च वादिनीम् ॥ ३३५ ॥

कालाभ य स्य तातायं हेतुस्तेन निरामिषः ॥

भागतोऽहमिति प्राह सुपार्श्वस्तनयो मम ॥ ३३६ ॥

निशाक रा रुचः सुतपा मुनिर्मागव्रीत्पुरा ॥

तिष्ठेह विष्णो रामस्य त्वं साहाय्यं करिष्यसि ॥ ३३७ ॥

नायेन म नुवंशस्य जानक्याः परिमार्गणे ॥

प्रेषिताः कपयो वृता एष्यन्तीह महानलाः ॥ ३३८ ॥

आख्येया श्री मतस्तेभ्यः संपाते महिषी त्वया ॥

सर्वथा न तु गंतव्यमीदृशः क्व गमिष्यसि ॥ ३३९ ॥

कार्ये सु रा णां विप्राणां रामस्यैद्रस्य चाऽऽत्मनः ॥

इह स्थित्वा कृते वत्त त्वं सप्तौ भविष्यसि ॥ ३४० ॥

मुनिर्मा म ब्रवीदेवं पश्चान्त्वर्गं जगाम सः ॥

साम्राण्यष्टौ सहस्राणि वर्षाण्यत्राभवन्मम ॥ ३४१ ॥

मयाऽऽत्म ज्ञ स्तदात्पर्यं वाग्भिः संताजितो रुपा ॥

तेन सत्यापि सामर्थ्ये न नाता जानकी यतः ॥ ३४२ ॥

समस्त य मिदं तस्य निशाकरमुनेर्वचः ॥

तन्मसादान्ववौ पक्षावुत्पन्नौ मम पश्यत ॥ ३४३ ॥

तान्वान रा नुवाचाथ संपातिर्गृध्रभूषतिः ॥

पक्षलाभो ममाय वः सिद्धिप्रत्ययकारकः ॥ ३४४ ॥

विहगो म स्तदेत्युक्त्वा जिज्ञासुः स्वो गतिं ततः ॥

उत्पपात गिरेः श्रृंगात्पुनस्तद्वणवन्मुदा ॥ ३४५ ॥

श्रुत्वाड ज्ञ स्य वचनं ते लब्धप्रसयास्तदा ॥

बभूवुर्हीनार्दूला विक्रमाभ्युदयोन्मुखा ॥ ३४६ ॥

प्रेक्ष्य तो य निधिं कीशा आकाशमिव दुस्तरम् ॥

निषेदुः सहिताः कार्यं कथमित्यनुवंस्तदा ॥ ३४७ ॥

यान्पात्म ज्ञ स्तानुवाच किं विपन्णाः इवंगमाः ॥

विषादो हंति पुरुषं बालं क्रुद्ध इवोरगः ॥ ३४८ ॥

कोऽद्य तो य निधिं वीरोलंघयिष्यति तेजसा ॥

क्वः करिष्यति शुभ्रोवं सन्दसंधमर्दिदम् ॥ ३४९ ॥

शुतान्दा रा नू प्रसादेन कस्य पण्डेय संगताः ॥

यदि कश्चि सन्नयो नो ददावभयदक्षिणाम् ॥ ३५० ॥

स्य स म र्याः सर्वेऽपि प्रतिबधो नरो गतौ ॥

प्रभून् पश्य दा शक्तिः प्रवने प्रगर्भभाः ॥ ३५१ ॥

तत्तस्य श्री मन्त्रः श्रुत्वा वालिस्तनोऽवचस्तदा ॥

आवभाषे गजस्तत्र ह्येव दशपोजनम् ॥ ३५२ ॥

तथाप—रा—कमी प्राह गवाक्षोऽहं तु विंशतिम् ॥

शरमर्द्धाशदृषमश्वत्थीरश्महामनाः ॥ ३५३ ॥

ह्यवग म सु पंचाशद् गंधमादननामकः ॥

मैदः कीशोत्तमः पाठिं सप्तति द्विविदः कपिः ॥ ३५४ ॥

तथा ते ज्ञ स्य तिलकः सुयेणोऽक्षीति मिस्य ॥

ततो वृद्धतर्मस्तेषां जांबवान् प्रत्यभापत ॥ ३५५ ॥

अंये य य सि का शक्तिर्गैरोचैनि-मखे मया ॥

प्रदाक्षिणोक्तः पूरं क्रममाणस्त्रिविक्रमः ॥ ३५६ ॥

रा मे प रा कमो नष्ट इदानीमहमंगद ॥

नवार्तिं योजनानां तु गमिष्यामि न संशयः ॥ ३५७ ॥

न मे ग य नसामर्थ्यं संप्रसंगद तादृशम् ॥

नैतानताच सांतिद्विः कार्यस्यास्य भविष्यति ॥ ३५८ ॥

तं वालि ज्ञ तथाचाह गमिष्यामि शतं पुनः ॥

निर्वर्तने तु मे शक्तिः स्यान्नवेति न निश्चितम् ॥ ३५९ ॥

ब्रह्म का य ज आह त्वं योजनानामारिक्षमः ॥

कामं शतं सहस्रं वा गंतुं प्रतिनिवर्तितुम् ॥ ३६० ॥

युवरा ज्ञ न हि प्रेप्यः प्रेप्यैः प्रेषयिता कचित् ॥

स्वामी कर्त्तव्यं सैन्यस्य तस्मात्पाल्यः सदा भवान् ॥ ३६१ ॥

वालि का य ज आहाहं गमिष्यामि नचापरः ॥

यदास्माभिः खलु पुनः कार्यं प्रापोपवेशनम् ॥ ३६२ ॥

तमाह रा जा क्रसाणां चित्तमंगद मा कुरु ॥

एष संचोदयाम्येतं यः कार्यं साधयिष्यति ॥ ३६३ ॥

ततः स म रूतः पुन्रं प्रैतुतिं रदासि स्थितम् ॥

उपेक्ष तन्प्रमाणस्तमुवाच प्रहर्षयन् ॥ ३६४ ॥

हनूमान्	श्री मताऽसि त्व सुग्रीवेण सम स्वयम् ॥ तेजसा लक्ष्मणेनापि रामेण प्रभुणाऽपि च ॥३६५॥
विहग	रा जपवनतपनै समवेगवान् ॥ - - - हनूमन्नासि शक्तस्त्वमेक सागरलघने ॥ ३६६ ॥
स्वर्वेया	म हिता तात विख्याता पुजिकस्यला ॥ शापेनसा केसरिणो भाया जाताऽजनाभिधा ॥३६७॥
ता प्रभ	ज न आलोक्य सुदरीं काममोहित ॥ पारिरेभेबलात्तस्या त्व जातोऽसि महाबल ॥३६८॥
गुणाल	य स्तव सुतो महाबुद्धिपराक्रम ॥ लघने प्लवने चैव भविष्यति मया सम ॥३६९॥
इति धी	रा धिवीराग त्व मातरमुवाच यत् ॥ भगवान् मारुत सय तत् सर्व त्वयि दृश्यते ॥३७०॥
दृष्ट्वा त्व	म कमुदित फल भत्वा तदाशया ॥ सद्यो जातो योजनाना शतानि त्रीणि त्व गत ॥३७१॥
देवरा	ज स्वर्गप्यशानि मुमोच शिखरे गिरे ॥ पततस्तव बालस्य वामो हनुरभग्यत ॥ ३७२ ॥
नामधे	य मतस्तेऽभूद्धनूमानिति मारुते ॥ दृष्ट्वात्वा निहत क्रुद्धस्त्रैलोक्य नानिलो ववी ॥३७३॥
सभाते	ज गति ब्रह्मा प्रीत्या तुम्य वर ददौ ॥ अशस्त्रवध्यता युद्धे स्वच्छदमरण हरि ॥ ३७४ ॥
कृते श्रे	य सि ते देवै प्रसन्नोऽभूत्पिता तव ॥ त्व हि वायुसुतो वत्स प्लवने चापि तन्मम ॥३७५॥
मया पु	रा बलैर्यज्ञे प्रादुर्भते त्रिविक्रमे ॥ त्रि सप्तकल शयिनीपरिकाता प्रदक्षिणा ॥३७६॥
निर्मय्य	म मृत याभि प्रक्षिणाभिः पयोनिधौ ॥ ता मयीपद्य सप्त सचिता देवशासनात् ॥३७७॥

- सोऽहं तु श्री मतः कार्यं कर्तुं रामस्य न क्षमः ॥
समर्थस्य मिदानीं ते न सिंघोलैघने श्रमः ॥ ३७८ ।
- अद्य त्व रा हितोत्तिष्ठ स्वजनान्किमुपेक्षते ॥
विक्रमस्व महा वेगं विष्णुस्त्रीन् विक्रमानि ॥ ३७९
- इत्येनं म करावासं क्रमितुं शतयोजनं ॥
संसूयमानो हनुमान् व्यवर्धत महाबलः ॥ ३८० ॥
- तं प्रभं ज नजं कीशा विस्मिता ददृशुस्तदा ॥
जीविक्रमं कृतोत्साहं नारायणमिव प्रजाः ॥ ३८१ ॥
- आंजने य स्य वदनं अभिमाणस्य तद्वभौ ॥
अंबरोपोपनं दीप्तं स च बन्धिरिव स्वयम् ॥ ३८२ ।
- स समी रा लज्जो मध्याद्गानराणां समुत्थितः ॥
अभिवाद्य हरीन् वृद्धान् प्रदृष्ट इदमब्रवीत् ॥ ३८३ ॥
- औरसो म रतः पुत्रः भूवने नास्ति तत्तमः ॥
सहस्रवारं शक्तोभि मेरुं कर्तुं प्रदाक्षिणम् ॥ ३८४ ॥
- अहं भु-ज-द्वयस्यास्य वेगनुग्राहुराशिना ॥
समाप्लावयितुं लोकमुत्तहे सच्चराचरम् ॥ ३८५ ॥
- अहं तो य निधीन् सर्वाच्छोषयिष्यामि तेजसा ॥
अहं द्रक्ष्यामि वैदेहीं प्रमोदध्वं प्लवंगमाः ॥ ३८६ ॥
- लंकां भु त बलेनाहं समुत्पाद्याश्वानराः ॥
गच्छेयमिति मे बुद्धिरित्युवाचानिलात्मजः ॥ ३८७ ॥
- प्रहर्षं य न् हरीन् सर्वान् महेंद्रस्य महागिरेः ॥
आरुरोहोच्चिशिखरं स्तुतो जांबवता पुनः ॥ ३८८ ॥
- वसुंध रा धरस्तेन बाहुभ्यां पीडितो यदा ॥
कंपितो निःसृताब्जं बुशिलस्त्रस्तो मृगव्रजः ॥ ३८९ ॥
- समीक्ष्य म रतः पुत्रं महेंद्रशिखरास्थितम् ॥
प्रदृष्टा मुदिरं दृष्ट्वा मयूरा इव वानराः ॥ ३९० ॥

इति श्री मंत्ररामायणे श्रीरामनंदन मयूर विरचिते किंकिधाकण्डे
त्रिशतमोऽध्यायः

सुंदर-कांडं.

उत्प्लुत्य स श्री कंठस्य मार्गणस्त्रिपुर यथा ॥

लंकां जगाम जवन. पवनस्योरसः सुतः ॥ १ ॥

तद्वेगधा—रा-पातिता द्रुमास्तं क्षणमन्वयुः ॥

प्रस्थितं दीर्घमध्वानं स्वधुमिव बांधवाः ॥ २ ॥

अन्वयुस्तं म स्तुत्रभूरुवेगोथिता द्रुमाः ॥

दानमानादिभिस्तुष्टाः सैन्या इव महीपति ॥ ३ ॥

व्योम्नि तद्व ज दंडौ तौ ददृशाते प्रसारितौ ॥

परिताम्रादिनेष्कांतौ पंचास्याविव पञ्चगौ ॥ ४ ॥

छायाऽब्धेः प य सि व्यक्ता तदा माध्याह्निकी कपेः ॥

दशयोजनविस्तीर्णा त्रिशयोजनमायता ॥ ५ ॥

वस्त्रापहा रा सहसा देहा इव शरीरेणाम् ॥

वेगाज्जलेत्सारणतो विमृता जलजतवः ॥ ६ ॥

याति येन म हाकायो वेगेन महता कापिः ॥

तेन मार्गेण सहसा श्रोणीरुत इवार्णवः ॥ ७ ॥

दृष्ट्वा तमं ज नापुत्र प्लवमानं द्रुतं तदा ॥

ववृषुः पुष्पवर्षाणि देवगंधर्वदानवाः ॥ ८ ॥

मैनांक तो—य-राश्युकोर्विश्रामार्थं समुत्थित ॥

वित्रं मत्पौरसाऽधस्तं पातयामास मारुतिः ॥ ९ ॥

त्रातः प्रभं—ज-नेनाहं पूज्यस्त्रं मे तदात्मजः ॥

मायि विश्रम्य गृहेति मैनाकादिरुवाच तं ॥ १० ॥

सृष्ट्वांजने य स्तं प्राह कार्यकाल्ये गिरेऽ द्य मे ॥

प्रतिज्ञा च कृता सौम्य न स्यातव्यमिहांतरा ॥ ११ ॥

उन्वेयमा—रा-त्वरया जगाम सा महाबलः ॥

मैनाकायाभयंप्रादात्तेन तुष्टः शचीपतिः ॥ १२ ॥

ततः सुरा य रत्नूनोः परोक्षार्थं महीनसः ॥

वित्रं कुरु तमित्यूचुः सुरसां नागमातरं ॥ १३ ॥

रुद्धाऽध्वानं श्री मतः सा विभती राक्षसं वपुः ॥

उवाच मे प्रदिष्टत्वं सुरैर्भक्ष्यः प्लवंगम ॥ १४ ॥

धात्रा पुराऽ रा घनतः प्रसन्नेनैष मे वरः ॥ - -

दत्तत्वां भक्षयिष्यामि प्रविशेदं ममाननं ॥ १५ ॥

इत्युक्त्वा सा म हृदक्त्रं व्यादाय पुरतः स्थिता ॥

एवमुक्तेः सुरसया प्रत्दष्टवदनोऽब्रवीत् ॥ १६ ॥

भरे रामो अ गन्धायः प्रविष्टो दण्डकावनं ॥

रावणेन इता तस्य प्रिया जनकनंदिनी ॥ १७ ॥

तदर्शना य गच्छामि दूतोऽहं रामशासनात् ॥

कर्तुमर्हसि रामस्य सौख्यं विषयवासिनि ॥ १८ ॥

अथवा तां रा जपुत्रीं हृष्टा रामं च तं प्रभुं ॥

त्वद्वक्त्रमागमिष्यामि सख्यं प्रतिशृणोमि ते ॥ १९ ॥

इत्युक्त्वा का म हृषा सा मया दृष्टो विधेर्वरात् ॥

न कश्चिन्मुच्यते मत्ते-इत्युवाचोऽप्रदर्शना ॥ २० ॥

स उवाचां-अ-नेयस्तां क्रुद्धो दिग्भोजनाननां-॥ -

कुरु त्वं तादृशं वक्त्रं येन मां विपद्दिव्यसि ॥ २१ ॥

शति व्यादा-य, वदनं स्थितामुक्त्वा स्वयं प्रभुः-॥

दक्षयोजनविस्तारो हनुमानभवत्तदा ॥ २२ ॥

प्रचकार अ-वेनास्यं सा च विंशतियोजनं ॥ -

त्रिंशद्योजनविस्तारो हनुमान् बुद्धिमानभूत् ॥ २३ ॥

ततः साऽप्या-य-तं चक्रे द्विगुणं वक्त्रमात्मनः ॥

बभूव हनुमान् वीरः पञ्चाशद्योजनोच्छ्रितः ॥ २४ ॥

पुनश्चका-रा-स्यमसौ षष्टियोजनविस्तृतं ॥

चक्रे स्वदेहं सैक्यातः कपिः सप्ततियोजनं ॥ २५ ॥

चकार सा म-हद्वक्त्रमशीत्या योजनैर्मितं ॥

बभूव सोऽनलप्रप्यो हरिर्नवतियोजनः ॥ २६ ॥

सद्धर्मेण श्री रिष सा ववृधे सरसा सुख ॥

शतयोजनविस्तार चकारातिभयकरम् ॥ २७ ॥

तदा समीर-र-त्मजनिर्वभूवागुष्ठमावक ॥

वक्रत्रे प्रविश्य निर्गत्य गगनस्थ उवाच ताम् ॥ २८ ॥

दाक्षायणि म-यि क्रोधो माऽस्तु देवि नमोऽस्तु ते ॥

यास्यामोह प्रविष्टोऽस्मि मुख सत्यो वरस्तन ॥ २९ ॥

साऽब्रवीद न-नासूनो गच्छ सौम्य ययासुख ॥

समानय च वैदेहा राघवेण महात्मना ॥ ३० ॥

वापेस्तन-य, उद्युक्तो जगामाप पुनर्दुतम् ॥

ब्रम्हदत्तवरात्तस्य छाया जग्राह सिद्धिका ॥ ३१ ॥

सुप्रोबोक्ता रा क्षसी ता बुद्ध्या ववृधे कपि ॥

यक्रत्र प्रसारयासास सा पातालबरोपम ॥ ३२ ॥

तस्या मुखे म हयाशु सक्षिप्याभानमाभवान् ॥

निपपात सुरैर्दृष्टो राहोरास्ये शशोष स ॥ ३३ ॥

छित्वा हृद-न-नासूनुस्तस्यास्त क्षणमवरम् ॥ -

जगाम रामकार्याधी मने सपातविक्रम ॥ ३४ ॥

सक्षिप्य का-य-युद्धि च प्रवेग च महामति ॥

समासाद्यावृधेस्तीर लवाशो निपपात स ॥ ३५ ॥

लवाश-न-नाया स रिञ्जत सूनुरनिश्वसन् ॥

ददर्श गिरिवर्षस्य मूर्ध्नि लम्का वनेर्षताम् ॥ ३६ ॥

जगाम तां य शर्वाशो विश्वकर्मविनिर्मिता ॥ -

रम्या वृतां काचनेन प्राकारेण महापुरीम् ॥ ३७ ॥

अनुमात्रो र-प्रिमुखे वभूवाद्भुतदर्शन ॥

ददर्श प्रविशत तमय लम्काधेदेवता ॥ ३८ ॥

पुरस्तात्ता म हानादा वायुसूनोरौदित ॥

पद्भ्य कस्व कनासि कौर्षेणेह समागत ॥ ३९ ॥

तामुवाच श्री हनुमान् का त्वं हारेऽवतिष्ठसे ॥

किमर्थं चापि मां क्रोधान्निर्भर्त्सयसि दास्यणे ॥ ४० ॥

यस्मोक्ता रा प्रतिमा साऽब्रवीच्चमहं कपे ॥ - -

लंकाऽस्मि दशवक्रस्य नियोगपरिपालिका ॥ ४१ ॥

हनूमांस्ता म योवाच लंकां द्रक्ष्यामि निस्तुलां ॥

इत्यर्थमिह संप्राप्तः परं कौतूहलं हि मे ॥ ४२ ॥

पुनर्वात न माहेयं पुरी रावणपालिता ॥

मामनिर्जिन्य न द्रष्टुं शक्यते वानर त्वया ॥ ४३ ॥

तामांने य स्तुत्वाऽऽह मैवं मार्गं प्रयच्छ मे ॥ -

दृष्ट्वा पुरीमिमां भद्रेऽहं गतास्मि यथागतम् ॥ ४४ ॥

सैवमुक्ता रा वणस्य पुरी नादं भयकरं ॥

कृत्वा तलेनानिलजं ताडयामास वेगिता ॥ ४५ ॥

स ह्रवंग म ययौऽपि वामहस्तस्य मुष्टिना ॥

ताडयामास तां स्त्रीति नातिकुद्धो विवेकवान् ॥ ४६ ॥

पपात ग न राजेन स्पृष्टा रमेव सा पुरी ॥

कृपाविकार तेजस्वी मन्यमानः स्त्रियं च ताम् ॥ ४७ ॥

भृशोद्विमा य शोराशिकर्पि सा गद्गदाक्षरं ॥

उवाचागार्वतं वाक्यं परिभूता बलीयसा ॥ ४८ ॥

प्रसीद वि न यस्तेऽस्तु मां त्रायस्व महाभुज ॥

मह्यं स्ययभुवा दत्तो वरः पूर्वं महाभुज ॥ ४९ ॥

वानरस्त्वां य दा कश्चिद्विक्रमाद्गमनयेत् ॥

तदा त्वया हि विज्ञेय रक्षसां भयमागतं ॥ ५० ॥

स कीशवी रा न प्राप्तः समयस्तव दर्शनात् ॥

स्वयभूविहितः सत्यो न तस्यास्ति व्यतिक्रमः ॥ ५१ ॥

राक्षसाना म य सौम्य विनाशः समुपागतः ॥

सीतानिमित्तं राज्ञश्च रावणस्य दुरान्यनः ॥ ५२ ॥

सद्धर्मेण श्री रिच सा ववृधे सुरसा सुखं ।

शतयोजनविस्तारं चकारातिमयंकरम् ॥ २७ ॥

तदा समी-रा-त्मजनिर्वभृवांगुष्ठमात्रकः ॥

वक्त्रे प्रविश्य निर्गत्य गगनस्थ उवाच ताम् ॥ २८ ॥

दाक्षायणि म-यि क्रोधो माऽस्तु देवि नमोऽस्तु ते ॥

यास्यामीह प्रविश्यामि मुखं सन्यो वरस्तन ॥ २९ ॥

साऽब्रवीदं ज-नासूनो गच्छ सौम्य ययासुखं ॥

सैमानय च वैदेहीं राघवेण महात्मना ॥ ३० ॥

वायस्तन-घ, उद्युक्तो जगामाथ पुनर्दुतम् ॥

ब्रह्मदत्तवरात्तस्य छायं जग्राह सिंहिका ॥ ३१ ॥

सुग्रीवोक्तां रा ससी तां बुद्ध्या ववृधे कपिः ॥

यकूत्रं प्रसारयामास सा पातालंबरोपमं ॥ ३२ ॥

तस्या मुखे म हस्माशु संक्षिप्यात्मानमात्मवान् ॥

निपपात सुरैर्दृष्टो राहोरास्ये शशीव सः ॥ ३३ ॥

ष्ठित्वा हृदं-ज-नासूनुस्तस्यास्तत्क्षणमंबरम् ॥ -

जगाम रामकार्याधी मनैःसंपातविक्रमः ॥ ३४ ॥

संक्षिप्य का-घ-भृद्धिं च प्रवेगं च महामतिः ॥ -

समासाद्यांभुधेस्तीरं लंकां निपपात सः ॥ ३५ ॥

लंकाशव-ज-नायाः स रिठनः सूनुरनिश्वसन् ॥

ददर्श गिरिवर्षस्य भूर्धि लंकां धनैर्वृताम् ॥ ३६ ॥

जगाम तां शर्वाद्रो विश्वकर्मविनिर्मितां ॥ -

रम्यां वृतां कांचनेन प्राकोरेण महापुरीम् ॥ ३७ ॥

ओनुमात्रो री-त्रिमुखे नभ्वाद्भुतदर्शनः ॥

ददर्श प्रविशंत तमघं वंकाधिदेवना ॥ ३८ ॥

पुस्तान्ता म हानादा वायुसूनोरैविष्टन ॥

पुनरु कस्तव केनासि कर्पिणिह समागतः ॥ ३९ ॥

मत्वा प्रिया श्री रामस्य ता स्त्रिय रूपसपदा ॥

हर्षेण महता युक्तो ननद हरियूयप. ॥ ६६ ॥

स तामसा रा माश्वेन खन्ना बुद्धि समुत्थिता ॥

चकार चिनामपरा हनूमानतिशुद्धिमान् ॥ ६७ ॥

राजवस्य म हिष्येऽमुपस्यातु पर जनम् ॥

स्वप्तुं भोक्तुमशक्तुं नार्ह्येव कथञ्चन ॥ ६८ ॥

न त्रिष्वपि ज गत्स्वन्य कश्चिद्गमसम पुमान् ॥

अन्येषाभिति निश्चिन्य चचारान्यत्र मासति ॥ ६९ ॥

योपितामा य तातोणा सहस्राणि ददर्श त ॥ -

न ता नतार्गी लावण्यशीलभारेण जानर्गी ॥ ७० ॥

स्त्रिभुवित्तो रा वणस्य तस्मादत्त पुराद्वाहि ॥

निर्गम्य त्रितामकरोदीनो जानक्यदर्शनात् ॥ ७१ ॥

इदं खलु म मायर्जं धर्मलोप करिष्याति ॥

यमसुसपरस्त्रीणामदाजात विलोकन ॥ ७२ ॥

इत्येवम व नास्तुर्धर्मसाम्प्रसादकित ॥

नित्यं पानमुमे स चिंतयामास मासति ॥ ७३ ॥

सीता न धि य ते नूनं यन्न दृष्टा विचिन्वता ॥

रावणेन हता वाग्ना शीलरक्षणतत्परा ॥ ७४ ॥

अदृष्ट्वा ता ज नकजा क प्रवक्ष्यामि तान्कपीन् ॥

किं वा वक्ष्याति मा वृद्धो जात्रवानगदश्च स ॥ ७५ ॥

कृत्वा निश्च य मदाह योग्य प्रायोपवेशने ॥

भूयोऽथवा विवेप्यामि न यत्र विचय क्त ॥ ७६ ॥

नास्ति सीता रा जरुन्वा लकायामिति सर्वथा ॥

रामस्य प्रियभार्यस्य न निवेदयितु क्षम ॥ ७७ ॥

निवेदने म हान् दोष स्या स्यादनिवेदने ॥

कथं नु खलु कर्तव्य निषम प्रतिभाति मे ॥ ७८ ॥

तत्त्वं पुरीं श्री संपन्नां प्रविश्य कपि-सुतम् ॥

विधत्स्व सर्व कार्याणि यानि यानीह वाञ्छसि ॥ ५३ ॥

रामस्य दा रा न्युयां त्वमन्वेषय ययासुखं ॥

इत्युक्तो द्वारतः कीशः प्राकारमवपुषुवे ॥ ५४ ॥

द्विपतां वा म मंघ्रि स मुघ्रि चक्रे महामतिः ॥

प्रविश्य रात्रौ तां लंकां ददर्श भवनान्यथ ॥ ५५ ॥

ब्रह्मं देवीं न नकजां रामस्य दयितां पुरि ॥

भवनाद्भवन् गच्छन् ददर्श च मरुत्सुतः ॥ ५६ ॥

स भोजने-य स्तस्यां तान् विवेश महतो गृहान् ॥

रावणभ्रातृजनयप्रधानानां महानवः ॥ ५७ ॥

तत्ताचिव्यं रा विनायश्चक्रे लंकां प्रकाशयन् ॥

पुष्पकं रावणस्यान्तःपुरं सर्वं ददर्श सः ॥ ५८ ॥

मुखसुमेऽ म सारातो ताः स्त्रियो विविधप्रभाः ॥

ज्वलन्तः काञ्चना दीपाः पश्यन्तोऽनिमिषा इव ॥ ५९ ॥

ता विप्रा न पिंसुता दैत्यगन्धर्वयोपितः ॥

रसतां चाभवन् कन्यास्तस्य कामवशंगताः ॥ ६० ॥

प्रियास्ताःप्रिय माता नो तत्र काश्चिद्बलाद्भूताः ॥

नान्यकामा नान्यपूर्वा वराहो जानकीं विना ॥ ६१ ॥

पन्नाशरा न स्य यथा संति भार्या इमा इह ॥

शीता यदीदृशी भरमेवास्येत्येवोक्तापिः ॥ ६२ ॥

भूयोऽचन य देवं ता विशिष्टा गुणतो ध्रुवं ॥

अतोऽसमस्यां कृतवान् कष्टं दुष्टो निशाचरः ॥ ६३ ॥

प्राप्य सुप्तं रा क्षीरं परमोद्विग्नमानसः ॥

तस्मादतिवस्ते इव सोऽप्राप्तोऽन्वितस्तुतः ॥ ६४ ॥

स्थानानर म याताञ्च रावणं प्रेक्षते स्म सः ॥

ददर्श रूपगणपन्नान्य मंदोदरीं ययिः ॥ ६५ ॥

मत्वा प्रिया श्री रामस्य ता स्त्रिय रूपसपदा ॥
हर्षेण महता युक्तो नर्नद हरियूथपः ॥ ६६ ॥

स तामसा रा माश्वेव लक्त्वा बुद्धि समुत्थिता ॥
चकार चिंतामपरा हनूमानतिबुद्धिमान् ॥ ६७ ॥

राघवस्य म द्विष्येवमुपस्थातु पर जनम् ॥
स्वप्तुं भोक्तुमलक्तुं नार्हत्येव कथचन ॥ ६८ ॥

न त्रिष्वपि ज गत्स्वन्य कश्चिद्रामसम पुमान् ॥
अन्येयमिति निश्चित्य चचारान्यत्र मारुतिः ॥ ६९ ॥

योपिताम य ताक्षीणा सहस्राणि ददर्श सः ॥
न ता नतागीं लावण्यशीलभारेण जानकीं ॥ ७० ॥

खिन्नचित्तो रा वणस्य तस्मादत पुराद्वहि ॥
निर्गम्य चिंतामफरोदीनो जानक्यदर्शनात् ॥ ७१ ॥

इद खलु म मात्यर्थं धर्मलोप करिष्यति ॥
यत्प्रसुप्तपरस्त्रीणामद्यजात विलोकन ॥ ७२ ॥

इत्येवम ज नास्तुर्धर्मसाधसशक्तिः ॥
निमृश्य पानमुमे स चिंतयामास मारुतिः ॥ ७३ ॥

सीता न धि य ते नूनं यन्न दृष्टा विचिन्वता ॥
रात्रेण हता बाला शीलरक्षणतत्परा ॥ ७४ ॥

अदृष्ट्वा ता ज नम्रजा कि प्रवक्ष्यामि तान्कपीन् ॥
किं वा वक्ष्याति मा वृद्धो जाववानगदश्च स ॥ ७५ ॥

कृत्वा निश्च म मदाह योग्य प्रायोपवेशने ॥
भूयोऽथवा निवेप्यामि न यत्र विचयः कृतः ॥ ७६ ॥

नास्ति सीता रा जकन्या लकायामिति सर्वथा ॥
रामस्य प्रियभार्यस्य न निवेदयितु क्षमः ॥ ७७ ॥

क्षिणेदने म हान् दोष स्तथा स्यादनिवेदने ॥
कथं नु खलु कर्तव्य निपम प्रतिभाति मे ॥ ७८ ॥

मत्वा यदि श्री. काकुत्स्थं वक्ष्यामि परुष वचः ॥

सीता मया न दृष्टेति ततस्प्रक्ष्यति जीवितम् ॥ ७९ ॥

लोकानसा रा नखिलान् विना रामेण मन्यते ॥

भृशानुरक्त. सौमित्रिस्तक्षणात् भविष्यति ॥ ८० ॥

स ह्वंग म राजोऽपि प्राणांस्त्यक्ष्यत्यसंशय ॥

रुमांगदश्च तारा च ताश्च रामस्य मातरः ॥ ८१ ॥

रामं सानु ज मात्मेष्ट परं श्रुत्वा तथागतम् ॥

भरतस्तमनुभ्राता शत्रुघ्नो न भविष्यति ॥ ८२ ॥

वानराः क्ष य मेप्यति सुग्रीवे राज्ञे सस्यते ॥

इक्ष्वाकुकुलनाशश्च नाशश्चैव वनौकसां ॥ ८३ ॥

मयीहस्थे रा घवौ तावाशया खलु सर्वथा ॥

प्राणान् ध्रुव धरिष्येते वानराश्च तरस्विनः ॥ ८४ ॥

चित्ति क्त्वा म हांत वा प्रवेक्ष्याम्यरैणीसुत ॥

नेतः प्रतिगमिष्यामि तामदृष्ट्वाऽसितेक्षणां ॥ ८५ ॥

स कीशकुं ज रे भूयाश्चितयामास बुद्धिमान् ॥

विनाशे बहवो दोषा जीवन् प्रामोति भद्रक ॥ ८६ ॥

पावत्तामा य ताक्षी नो पश्यामि प्रभुकाभिर्नीं ॥

तापदेतां पुरी लकां विचिनोमि पुनः पुनः ॥ ८७ ॥

इमामद्य ज येनाहमशोकवनिकामपि ॥

गुर्यामधिगमिष्यामि नहीयं विचिता मया ॥ ८८ ॥

कृत्वा निश्च य मेव स श्रीरामाय महात्मने ॥

लक्ष्मणापाय सीतायै सुग्रीतायोप्रतेजसे ॥ ८९ ॥

नत्वा समो रा लभवो रुद्रादिभ्यः कृतांजलिः ॥

उदतिष्ठज्जगानायमशोरुवनिको प्राप्ते ॥ ९० ॥

अनेकदु म सपन्नामशोकवनिकां गतः ॥

कांचिनीं शिशुषां रम्यां महतीभारुहोह सः ॥ ९१ ॥

समारुह्य श्री मतीं तां शिशुपां पर्णसंवृताम् ॥

अशोकानिकागोभामपश्यत्परमा कपिः ॥ ९२ ॥

तत्राविष्ट रा व्यासाद सहस्रस्नभमद्भुतम् ॥

ददर्श तस्य निकटे वृक्षमूले प्रभोः प्रियाम् ॥ ९३ ॥

तां वाससा म लयता सवीर्णां राक्षसीवृताम् ॥

उपवासकृशां दीनां श्वसतां च पुनः पुनः ॥ ९४ ॥

निलोक्य रा ज महिषी सोनेयमिति बुद्धिमान् ॥

तर्कयामास रामेण कथितैर्भव्यलक्षणेः ॥ ९५ ॥

यूथवष्टा य थारण्ये श्वभिः परिवृता मृगौ ॥

तथा तां राक्षसीरुद्धां दृष्ट्वाऽभृदुःखितः कपिः ॥ ९६ ॥

इय सीता रा घनस्य महिषो परमप्रिया ॥

प्रणष्टाऽपि सती यस्य मनसो न प्रणश्यति ॥ ९७ ॥

अस्या देव्या य नस्तस्मिन् तस्य चास्या प्रतिष्ठितम् ॥

तेनेय स च धर्मा मा मुहूर्तमपि जीवति ॥ ९८ ॥

इत्याह सीऽ ज नासूनुर्दष्टः सीतां विलोक्य ताम् ॥

जगाम मनसा राम प्रशशस च त प्रभुम् ॥ ९९ ॥

घोरा काला य समहाशूलमुद्गरधारिणी ॥

ददर्श राक्षसीस्तत्र सदा मांससुराप्रियाः ॥ १०० ॥

दशास्यो र ज नीगेपे कामार्तः स्त्रीशितावृतः ॥

तत्राजगाम सहसा वैदेहिगतमानसः ॥ १०१ ॥

उग्रतेजा य दापि स प्रभजनमुतस्तदा ॥

शास्त्रातरेऽभयद्रुदो निर्भूतस्तस्य तेजसा ॥ १०२ ॥

समागते रा क्षेत्रे दीपिकाभिः प्रकाशिते ॥

प्रापेपत वरारीहा प्रवाते कदलीव सा ॥ १०३ ॥

ऊरुभ्यां सा य मुदरं बाहुभ्यां च पयोधरी ॥

राप्रच्छाद्योपनिष्टा सा रुदती शीलसादरा ॥ १०४ ॥

संदेहक्षुः श्री मतीं तामुपासर्पत्सरावणः ॥

ददर्श दीनामासीनां धरण्यां संशितव्रताम् ॥ १०५ ॥

शुद्ध प्रचा रा मन्यार्तामुवाच दशंकधरः ॥

मो दृष्ट्वा देवि कस्मात्त्वमप्रसन्ना भयाकुला ॥ १०६ ॥

त्वां देवीं का म ये सीते बहु मन्यस्व मां प्रिये ॥

रक्षोभर्मः परस्त्रीणां हरणं गमनं खलु ॥ १०७ ॥

तथाप्यं नु ज पत्राक्षे त्वां न स्मक्ष्याम्यहं बलात् ॥

मयि विश्वसिहि प्राप्ते मैव भूः शोकलालसा ॥ १०८ ॥

पानानि श य नानि त्वं दिव्यान्याभरणानि च ॥

अवराणि महार्हाणि लभस्व मदिरक्षणे ॥ १०९ ॥

स्त्रीरत्नं त्वं रा वणं मां मैवं भूः प्राप्य मैथिले ॥

यौवन माऽस्तु तेऽमोघ कुरु गात्रेषु भूयणम् ॥ ११० ॥

यद्यत्तव य नोत्तांगि गात्रं पश्यामि शोभने ॥

तस्मिंस्तस्मिन्पृथुश्रोणि चक्षुर्मम निवश्यते ॥ १११ ॥

भव मे कं ज नेत्रे त्वं भार्या मोह विसर्जय ॥

बन्हीनामुत्तमस्त्रीणां ममाग्रमाहिषी भव ॥ ११२ ॥

त्रिलोकेभ्यो य स्रजता यानि रत्नानि भाषिणि ॥

इतानि तानि सर्वाणि राग्यं चेदं ददामि ते ॥ ११३ ॥

तव पित्रे ज नकजे तव हेतोर्विलासिनी ॥

प्रदास्यामि विजिग्याहं सर्वापि वसुधराम् ॥ ११४ ॥

असह्यस्त य ति मया ममा ममा मयार्णवे ॥

अशक्ताः पुरतः स्थातुं मम सर्वे सुरासुराः ॥ ११५ ॥

गतश्रिया रा जनुति तेन न किं करिष्यसि ॥

द्रुमप्यसमर्प्यस्त्वां शंके जीवति वा न वा ॥ ११६ ॥

सीने लज्ज य पि त्वं ते लज्जन्तु त्वयि बांधवाः ॥

न स रामो मया तुल्यस्तेजसा तपसाऽपि वा ॥ ११७ ॥

वाक्य तस्य श्री मतो सा श्रुत्वा रौद्रस्य रक्षतः ॥ ११८ ॥

तृणमतरतः कृत्वा प्रत्युवाच महासती ॥

मत्तः प्रवो रा धिपतेः कलत्रात्सकुलोद्भवात् ॥

निवर्तयस्व दारेषु प्रीयतां ते मनः सदा ॥ ११९ ॥

अकार्यं न म या कार्यमेकपत्न्या विगर्हितम् ॥

न मां प्रार्थयितुं योग्यस्त्वं सिद्धिमिव पापकृत् ॥ १२० ॥

इत्युक्त्वा सा ज नकजा राक्षसं रावणं खलम् ॥

स्मृत्वा रामं परावृत्य स्थित्वा भूय उवाच तम् ॥ १२१ ॥

निशाचर य था भार्यास्तवान्येषां तथा ध्रुवम् ॥

श्रेयस्कामेन तु सदा परिहार्याः परस्त्रियः ॥ १२२ ॥

नात्र सतो रा निचर सतो वा नानुवर्तसे ॥

रक्षसां त्वमभावाय न गृण्हासि सतां वचः ॥ १२३ ॥

क्षपाचर म नुष्येद्रमिया लोभयितु त्वया ॥

नाह क्षत्रिया न खरोतप्राप्या जातु रवेः प्रभा ॥ १२४ ॥

उपाधाय ज नैद्रस्य तस्य तं सकृत् भुजम् ॥

कथ नामोपधास्यामि भुजमन्यस्य केस्यचित् ॥ १२५ ॥

मां समानं प्र रामेण साधु रावण दुःखिताम् ॥

रामः सखा त्वया कार्यं बधं घोरमनिच्छता ॥ १२६ ॥

धर्मज्ञोऽसी ज गच्छ्यातः शरणागतवत्सलः ॥

तेन मैत्री भवतु ते यदि जीविनुमिच्छसि ॥ १२७ ॥

मां चास्मै प्र-य-तो भूत्वा निर्यातयितुमर्हसि ॥

अन्यथा त्व हि कुर्वाणः परां प्राप्स्यसि चापदम् ॥ १२८ ॥

शराः सुघो रा नामांका रामलक्ष्मणयोः क्षणात् ॥

लकां शून्यां करिष्यति ज्वालितास्या इवोरगाः ॥ १२९ ॥

राक्षसाध म चौर्येण शून्यस्थाऽह त्वया हता ॥

तयोस्त्यक्त्वाऽऽश्रम दूर गतयोर्नरसिंहयोः ॥ १३० ॥

उपाग्राय श्री मतोर्न त्वया गंधलवं तयोः ॥

शक्य संदर्शने स्थातु शुना शार्दूलयोरिव ॥ १३१ ॥

असशयं रौ जराजगिरि बांऽवुं पतेः सभां ॥

गतोऽपि त्वं दाशरथेरागस्कृन्ने मनिष्यसि ॥ १३२ ॥

तत्सीताया म हच्छुत्वा पुरुष वाक्यमोदशम् ॥

उवाच भूयस्तां राजा रक्षसां दशकंधरः ॥ १३३ ॥

लोकेस्त्रीणां ज नःसर्व इष्टः सांत्वयिता खलु ॥

त्वया तु परिभूतोऽहमसकृत्सांत्वयन्नपि ॥ १३४ ॥

त्वयि तु न्या य तः प्राप्त मम क्रोध सुदारुणम् ॥

सीते त्वद्विषयः कामो निरुणाद्वि इदुत्थितः ॥ १३५ ॥

नाम. कामो रा जकन्ये यस्मिन्नेव निवध्यते ॥

जने तस्मिन्नुक्तोशः केहश्च खलु जायते ॥ १३६ ॥

रक्षितव्यी म या मासी द्वौ पुरा योऽवधिः कृतः ॥

ततः शयनमारोह मम त्वं वरवर्णिनि ॥ १३७ ॥

आभ्यामुखं ज नरुजे भर्तारं मामनिच्छतीम् ॥

त्वां मम प्रातराशाम सैदाश्चेत्स्पति खंडशः ॥ १३८ ॥

तां सीता द य या देवगर्धतनयास्तदा ॥

नेत्रैराश्वासयामासुस्तर्जितां तेन रक्षता ॥ १३९ ॥

आश्वासिता ज नकजा देवीभिरथ तं पुनः ॥

उवाच क गतो रामाद्यभोरधम मोक्ष्यसे ॥ १४० ॥

वने दत्तो य या सिंहस्तथा रामो महार्महाः ॥

तं नीच शशमच्छ्रेष्ठ तिपनिह न रुज्जसे ॥ १४१ ॥

पाशोद्विच्छ १४ धर्मे न जेजे शान्ति कथम् ॥

एव व्याहरतः सार्धं कथं भिन्ना न शीर्यति ॥ १४२ ॥

भस्म तां पा म राशहं रामासंदेगतस्तथा ॥

तपसः पाप्माद्यापि नरुम्यामतेनसा ॥ १४३ ॥

शूरो भ्राता श्री-दनाम्नो वरैः समुदितो वरैः ॥ —

तथा राममपोद्भवं दारचौर्यं कुतः कृतम् ॥ १४४ ॥

एवमुक्ते रा तर्सेदो भृशं क्रुद्धोऽतिदुर्मतिः ॥

उत्काल्य नयने क्रूरे ज्ञानकोमन्त्रवैतत ॥ १४५ ॥

एव पर म धृष्टे त्वामर्यहीनमनुव्रते ॥

नाशयाप्यथ वैदेहि भृशं परुषभाषिणीम् ॥ १४६ ॥

त्वं भद्रभा त न नासि दुर्व्रतं बहु मन्यसे ॥

श्रीमंतं मामनादृत्य गतश्रीकमनुव्रता ॥ १४७ ॥

षट्स्यामि य मय्यर्थं प्रियवक्तारमीश्वरम् ॥

वक्ष्याऽसि मम निःशंकं कैवं वक्तुमिहार्हति ॥ १४८ ॥

प्रोवाच धो रा बहुशो राक्षसीमांसभोजनाः ॥

मया भद्रशगा सीता क्षिप्रं भवति सर्वथा ॥ १४९ ॥

तथाऽद्य सा म प्रमुखैरुपायैः कुरुतातिलाः ॥

इत्याज्ञप्ता दशास्येन लोमहर्षणदर्शनाः ॥ १५० ॥

तथाऽति र-ज-सा व्याप्तं तर्जयतं नृपात्मजाम् ॥

तं धौन्यमालिनीकान्तं परिध्वन्येदमब्रवीत् ॥ १५१ ॥

मया क्रीड य थाकामं सीतया किं तवानया ॥

विवर्णया कृपणया मानुष्या राक्षसेश्वर ॥ १५२ ॥

नूनमेया न नकजा न महामोगभाननम् ॥

अकामां कामयानस्य शरीरमुपतप्यते ॥ १५३ ॥

एव मुक्त्वा य क्षस्विन्या तयाऽन्यवापसारितः ॥

महसन् प्रस्थितो राजा प्रविवेश निवेशनम् ॥ १५४ ॥

तां राक्षस्यो रा नकन्यां रावणाज्ञावशानुगाः ॥

परं परुषया वाचा तर्जयत्योऽनुबन् बहु ॥ १५५ ॥

पुत्रस्पर्श म हर्षेत्वं सूनोर्विश्रवतः स्तुषा ॥

भर्ग्येकजटोराच तथा हरेजटाऽपरा ॥ १५६ ॥

अयद्भुत—श्री, त्रि-जगद्रत्न-भोक्ता सुवंशजः—॥

कुतो न रोचते भर्ता किं त्वं प्रव्रजिते रता ॥ १५७ ॥

भव भार्या रा जराजन्मातुः प्रव्रजितं त्यज ॥

अभिलषो वरं दुग्धे-मुग्धे कः कांजिके रसः ॥ १५८ ॥

असरुद्धी म वीर्येण सुरगंधर्वदानवाः ॥

निर्जिताः समरे येन स ते पार्श्वमुपागतः ॥ १५९ ॥

तस्य त्व भ ज तः सर्वा समृद्धिं जयतो जगत् ॥

भार्यात्वं राक्षसेन्द्रस्य किं न कामयसेऽग्ने ॥ १६० ॥

दिवाकरो य स्य भयान्न तपत्यद्रयो, जलम् ॥

मुंचन्ति तरवः पुष्पं फलं वातो न नातिच ॥ १६१ ॥

त त्व कथं रा क्षसेंद्रं दशास्यमवमन्यसे ॥

कामं खादत मां सर्वा न करिष्यामि वो वचः ॥ १६२ ॥

शक्र पुलो म नादेवो श्रीवसिष्ठमरुंधती ॥

तयाऽहमिह्नाकुवरं रामं पीतमनुव्रता ॥ १६३ ॥

सोऽस्तु भर्ता न मन्यन्मन्यन् कौतं न कामये ॥

यामे-नाप्यग्निणा स्प्रष्टुं नाहमिच्छामि रावणम् ॥ १६४ ॥

एव श्रुत य दा, वाक्य राक्षस्यः क्रोधमूर्च्छिताः ॥

भर्त्सयति स्म परस्परवचनैस्तामनिदिताम् ॥ १६५ ॥

भर्त्सयमाना न नकन्ता राक्षसीभिः समततः ॥

रुदती शिशपामूलं गत्वा तस्थी तपास्विनी ॥ १६६ ॥

विनाराण्या य दि त्वं नो वचनं न करिष्यासे ॥

भर्त्सयिष्यामहेऽद्य त्वामित्युवाचातिनिर्दया ॥ १६७ ॥

ता राक्षस्यो रा जपुरीं मर्तुकिप्रियकारिणीम् ॥

त्वां मारयाम इत्युचुर्लोमहर्षणदर्शनाः ॥ १६८ ॥

विकटा ना म तामाह भर्तार रावणं भज ॥

नोचेदुत्पाश हृदय मत्स्ययिष्याम्यहं तव ॥ १६९ ॥

- एवं कूराः श्री मतीं तामन्याश्चोचुः सुदारुणम् ॥
हंतव्या राक्षसैर्द्रस्य यदाज्ञाभंगकारिणी ॥ १७० ॥
- कुंडोदरो रा क्षसस्त्री ग्राह मे दोहदो महान् ॥
खादेयमस्या हृदय कोमलायाः स्रवंधनम् ॥ १७१ ॥
- विद्यसा ना म दुर्वृत्ता तदोवाच मयंकरम् ॥
कठमस्था नृशसायाः पीडयामः किमास्यते ॥ १७२ ॥
- मृतेति र ज नीचर्यो रावणाय निवेद्यताम् ॥
ततोऽसहायमेवास्मान् स्वादतेति स वक्षति ॥ १७३ ॥
- ततो निर्द य मश्राज्यमत्यंतं लोमहर्षणम् ॥
उवाचाजामुखी पिंडान् कुरुतेमां विशस्य तान् ॥ १७४ ॥
- यथायथ रा क्षसीम्यः सर्वाम्योऽपि विभागशः ॥
विभजामानया मोघो विवादो मे न रोचते ॥ १७५ ॥
- आनीयता म य मद्यमिति क्षर्षणखाऽब्रवीत् ॥
भुक्त्वा पीत्वा च नृत्यामःस्तुत्वा देवीं निकुभिलाम् ॥ १७६ ॥
- निर्भर्त्सिता ज गत्पूज्या ताभिरेवं तदा भृशम् ॥
सा बालाऽरुददत्त्यार्ता प्रत्युवाच च ताः पुनः ॥ १७७ ॥
- नारी न न्या य तो रक्षोभार्या भवितुमर्हति ॥
कर्म खादत मां सर्वा न करिष्यामि वो वचः ॥ १७८ ॥
- उष्णीर्नेत्र ज छिः सीता आपयंती पयोधरी ॥
अशोक शाखामालंब्य वेपमानाऽरुददृशम् ॥ १७९ ॥
- हा राम प्रि य हा सौम्य सौमित्रे गुरुवसल ॥
हा कौसल्ये हा सुमित्रे शति सीता रुरोद सा ॥ १८० ॥
- पीडिताया रा क्षसीभिर्वियुक्तायाः प्रियेण मे ॥
न ह्यस्ति जीवितेनार्यो मर्तुमप्यत्र दुर्घटम् ॥ १८१ ॥
- हृदयं म म येनेद न दु स्तेन विशीर्यते ॥
अश्मसारमय नूनमथवाप्यजरामरम् ॥ १८२ ॥

सीता च सु श्री राख्दा श्वेतादि सिधुवेष्टितं ॥ १९६ ॥
मुक्ता-शुद्धावरधरा शुद्धमास्यानुलेपना ॥ १९६ ॥

ततश्च ये रा जपुत्री रामेण सह संगता ॥ १९७ ॥
आख्दा पुष्पकं यानं प्रस्थिता चोत्तरा दिश ॥ १९७ ॥

रावणश्च म या स्वमेष्टितो रक्तसर्गवरः ॥ १९८ ॥
प्रस्थितः खरयानेन राक्षसीदक्षिणा दिश ॥ १९८ ॥

दशास्यात्म ज वर्गश्च कुंभकर्णश्च तद्विधः ॥ १९९ ॥
दृष्ट्वा ख्दा गुता सर्वे सचिवा दक्षिणा दिश ॥ १९९ ॥

एक एव यथा रामः श्वेतचक्रो विभीषणः ॥ २०० ॥
चतुर्भिः सचिर्वेष्टितो मया स्वमे विपद्गतः ॥ २०० ॥

लंका सार्व रा त्रिवीर्यमुद्वे रक्तसर्गवरः ॥ २०१ ॥
सागरे पतिता दृष्ट्वा भृङ्गोपुरतो रणा ॥ २०१ ॥

भागसाऽल म ल प्रोक्ता मयोपरमत्त द्रुतम् ॥ २०२ ॥
इति ध्वं न चिरादेना सीतां प्राप्नोति राघवः ॥ २०२ ॥

रामस्तीर्त्वा ज लनिधिं दयितादुःखदायिनीः ॥ २०३ ॥
धातयेत्येवमामेयी गुप्स्यन्ति ह निशेचरेः ॥ २०३ ॥

महद्वा म माग्राभि तदलं परुषोक्तिभिः ॥ २०४ ॥
अभिमां चाम विदेहीमेतद्वि मम रोचते ॥ २०४ ॥

सवा यूयं ज नकजा भस्तितामप्यसाधयत ॥ २०५ ॥
प्राचर्ष्य रक्षसां घोरं भयं रामादुपस्थितं ॥ २०५ ॥

कुलजा द य या पूर्णा प्रसन्ना प्रणिपाततः ॥ २०६ ॥
अल्पेया परित्रातुं राक्षस्यो महतोभयात् ॥ २०६ ॥

वर्ममस्या रा जपुत्र्योः स्फुरच्चक्षुः प्रदृश्यते ॥ २०७ ॥
कपटे गह्वरुश्च दक्षिणाया हृदक्षिणः ॥ २०७ ॥

पक्षो चोत्त म सामोक्तिर्व्रूते मुहुर्निमां सती ॥ २०८ ॥
आगतं शोभनं प्रत्युद्गच्छेति प्रेरयन्निव ॥ २०८ ॥

तां न्हीमती श्री मती सा भर्तुर्विजयहर्षिता ॥

उवाच यदि तत्तस्य भवेयं-शरणं हि वः ॥२०९॥

पुनश्च सा रा जकन्या विलप्य बहुदुःखिता ॥

जग्राह वेण्युद्धयनं शाखां तस्य द्रुमस्य च ॥२१०॥

विषं शस्त्र म लभ्यं मे कंठमुद्धस्य जीवितम् ॥

स्याज्यमित्यकरोद्बुद्धिं यावच्छोककुल सती ॥२११॥

तावत्पंक ख पत्राभमस्फुरद्दामगीक्षणम् ॥

भुजश्चोरुश्च तेनाशु पुनर्धैर्यमवाप सा ॥२१२॥

स आंजने य स्तत्सर्वं दृष्ट्वा श्रुत्वा महामतिः ॥

चिंतां चकार बहुधा सीतां दृष्ट्वा प्रहर्षितः ॥२१३॥

यदिग्रहं रा मरामां शोकोपहतचेतनाम् ॥

अनाश्वास्य गमिष्यामि दोषवद्गमनं भवेत् ॥२१४॥

इतो गते म यि स्पष्टं शोकार्तेयं नृपात्मजा ॥

परिव्राणमपश्यती सर्वथा जीवितं त्यजेत् ॥२१५॥

अत्रैव र ख नीशेये कार्यमाश्वासनं मया ॥

निशाचरीणां प्रत्यक्षमक्षमं चाभिभाषितुं ॥२१६॥

पृच्छेदामो य दि स मां किं मां सीताऽब्रवीदिति ॥

किमहं तं प्रतिब्रूयामसंभाष्य सुमन्यमां ॥२१७॥

रसणीया ख नकजा रामस्य कुशलोक्तिभिः ॥

कथं नु त्वं कर्तव्यं महत्कृष्टं गतो ग्रहं ॥२१८॥

करोमि कं य लमहं किं कृत्वा सुरुतं भवेत् ॥

रामन्दमणसुग्रीवमसादः प्राप्यते कथं ॥२१९॥

आसाशाहं रा-ससीनामंतरं मानुषीं गिरम् ॥

उदाहरिष्याम्येवं सप्ततिसूक्ष्मतनुः कपिः ॥२२०॥

मां रावणं म न्यमाना सीता भीता भविष्यति ॥

यदि वाचं प्रदास्यामि दिनातिरिच सस्त्रतां ॥२२१॥

अथवा तं श्री-मदात्रं श्रीराममनुकीर्तयन् ॥ -

नैनामुद्वेजयिष्यामि सीतां तद्रतमानसां ॥ २२२ ॥

इतिरुत्वा रा-जदूतो मार्ति मतिमतांवरः ॥ -

समीपदेशे मधुरं वचनं व्याजहार सः ॥ २२३ ॥

गुणानुत्त म-शीलस्य सख्युर्वयम्भृतोऽ तुल्यन् ॥ -

राज्ञो दशरथस्यादौ वर्णयामास मासतिः ॥ २२४ ॥

तस्यचात्म ज मुख्यस्य श्रीरामस्य जगत्पतेः ॥ -

लक्ष्मणस्य महाबुद्धेर्जनकस्य च धीमतः ॥ २२५ ॥

पतंप्राप्तं य शश्वाम्रघं त्यक्ते राज्ये गुरोर्गिरा ॥ -

जगौ जनस्थानवासिरस कदनमद्भुतं ॥ २२६ ॥

तस्या देव्या रा वणेन हरण सोऽन्वकीर्तयत् ॥ -

सुग्रीवेण तनः सख्यं बलिनो बालिनो वर्य ॥ २२७ ॥

तदप्रति य सत्त्वैजाः सीतायाः परिमार्गणं ॥

आत्मना लंघन सिधोः सुग्रीवस्य निदेशतः ॥ २२८ ॥

कीर्तयित्वा ज गादाय वानैर्दृष्टेयमीश्वरो ॥

धन्योऽहं कृतकृत्योऽस्मि रामस्यैव प्रसादतः ॥ २२९ ॥

तच्छ्रुत्वा मि य मलयंतं प्रथमं मुदिताऽभवत् ॥

दृष्ट्वा कपिं ततः सीता भीता रावणशंकया ॥ २३० ॥

सोऽवतीर्य ज नासुनुर्विद्रुमामाननो द्रुमात् ॥

विनीतवेषः कृपणः प्रणिपत्योपसृत्य च ॥ २३१ ॥

उवाचादा य स शिरस्यंजलिं मधुरां गिरं ॥

का त्वं पद्मपत्रशासि क्षिप्रकौशेयवासिनि ॥ २३२ ॥

तिष्ठस्युदा य वृक्षस्य शाखामालंब्य भाषिनि ॥

किमर्थं तव नेत्राभ्यां वारि खवति शोकजं ॥ २३३ ॥

किन्तु चंद्र-म-सा होना पतिता विनेयालयात् ॥

रोहिणी वाऽरुंधती त्वं वसिष्ठाकपरिच्युता ॥ २३४ ॥

जनकस्य श्री-मती त्व सुतेति प्रतिभासि मे ॥ २३५ ॥

॥ २३५ ॥ त्वां रामदयिता मन्ये तन्नामग्रहणादहम् ॥ २३५ ॥

पंचवन्धां रा-वणेन वञ्चयामयिता यदि ॥ २३६ ॥

॥ २३६ ॥ सीता त्वमासि भद्रं ते तन्ममाचक्ष्व पृच्छतः ॥ २३६ ॥

सीतेवाच म-नुष्येन्द्रो राजा दशरथः प्रभुः ॥ २३७ ॥

॥ २३७ ॥ तस्य स्नुषाऽहं रामस्य भार्या जनकनंदिनी ॥ २३७ ॥

रावणेन ज-नस्थानाद्भुताऽहं वस मायया ॥ २३८ ॥

॥ २३८ ॥ द्वी मासौ तेने मे काले जीवितानुग्रह-कृतः ॥ २३८ ॥

तन्मासद्व-य-तः, पश्चादहं अद्यापि जीवितं ॥ २३९ ॥

॥ २३९ ॥ तुच्छुष्या तां महाबुद्धिः सांत्वमुत्तरमब्रवीत् ॥ २३९ ॥

आज्ञयाऽहं रा-घवस्य देवि दूत-इहागतः ॥ २४० ॥

॥ २४० ॥ वेदेहि कुशली रामः स त्वां कौशलमब्रवीत् ॥ २४० ॥

लक्ष्मणश्च म हातेजा भर्तुस्तिऽनुचरः प्रियः ॥ २४१ ॥

॥ २४१ ॥ कर्मपाच्छोकसंनतः शिरसा तेऽभिवादनम् ॥ २४१ ॥

तच्छ्रुत्वा सा ज नकजा संप्रहृष्टेदमब्रवीत् ॥ २४२ ॥

॥ २४२ ॥ एति जीवतमानंदो नरं वर्षशतादपि ॥ २४२ ॥

सत्या गीये य मर्त्यां लीकंती प्रतिभाति मे ॥ २४३ ॥

॥ २४३ ॥ मत्तां पश्यामि कुशलं कथयतं श्रवणम् ॥ २४३ ॥

इत्युक्त्वा सा ज नकजा पुनः शंकान्विताऽभवत् ॥ २४४ ॥

॥ २४४ ॥ समीपमागतं दृष्ट्वा तमममृत रावणम् ॥ २४४ ॥

वंदमानं प तात्मानं दीर्घमुद्यस्य साऽब्रवीत् ॥ २४५ ॥

॥ २४५ ॥ रावणस्त्वमासि प्राप्नुत्पादयसि मे पुनः ॥ २४५ ॥

अथ त्व रा घास्य दूत एवातिगतर ॥ २४६ ॥

॥ २४६ ॥ मनसो हि मम मोतिरुत्पन्ना तव दर्शनात् ॥ २४६ ॥

यदि श्रीरा म दूतस्त्वमागतो भद्रमस्तु ते ॥ २४७ ॥

॥ २४७ ॥ नम प्रियस्य रामस्य गुणान् कथय वानर ॥ २४७ ॥

गुणान्कपिः श्री-रामस्याख्य च सुमनोहरम् ॥ १२४० ॥

॥ १२४० ॥ सीमिवोरापे सद्बुद्धिर्वर्णयामास तत्ततः ॥१२४८॥

गुणान्श्रुत्वा रा-वधपोल्लसणानि त्वं सो पुनः ॥ १२४९ ॥

॥ १२४९ ॥ तप्यप्रच्छ सख्य क कय समेण भनतामिति ॥१२४९॥

स ह्वयं — म-नायेन सुग्रीवेर्ण समागमम् ॥ १२५० ॥

॥ १२५० ॥ निस्तरात्कथयामास मतिमन्माहितात्मजः ॥१२५०॥

स्वं च प्रभं-ज-नसुत सुग्रीवतश्चित्र प्रिय ॥ १२५१ ॥

॥ १२५१ ॥ कथयित्वा कपि-र्षाकां तस्याश्वितामपानुदत् ॥१२५१॥

त्वद्भर्तुः प्रि य कदेवि सखा सर्वकपोधरः ॥ १२५२ ॥

॥ १२५२ ॥ महाप्रतापः सुग्रीवः सखा क्रीशलमब्रवीत् ॥१२५२॥

सर्वान् रणे रा तिवर्तान् हत्वा सदशकंधरान् ॥ १२५३ ॥

॥ १२५३ ॥ अचिराद्यामितो देवि नेता जेता द्विपां प्रभुः ॥१२५३॥

प्रबलाः स मरं कर्तुं ध्यानरा मानराक्षय ॥ १२५४ ॥

॥ १२५४ ॥ अत्रागमिष्यत्यचिरात्सुग्रीवेण सहामिताः ॥१२५४॥

संपातिना जटापोस्त्वमप्रजेन निवेदिता ॥ १२५५ ॥

॥ १२५५ ॥ शतयोजनमभोधि सीर्षकोऽहमिहागतः ॥१२५५॥

रामांगुली य मेतच्छं गृहाणार्यं तदर्पितम् ॥ १२५६ ॥

॥ १२५६ ॥ इत्युक्त्वा स ददी मुद्रामजली धरेणोभुवः ॥१२५६॥

तद्गृहीत्वा ज नफजा प्रेक्षमाणां गुलीयक ॥ १२५७ ॥

॥ १२५७ ॥ भर्तारमिव संप्राप्ता मुदिताऽभूदयात्रोत् ॥१२५७॥

कुशली स य दि श्रीमान् सानुजो रघुसत्तमः ॥ १२५८ ॥

॥ १२५८ ॥ किं नु क्षिति न दहति प्रलयाग्निरित्येततः ॥१२५८॥

शक्तिमती रा घनो हि सुराणामपि निग्रहे ॥ १२५९ ॥

॥ १२५९ ॥ ममैव तु न दुःखानामस्ति मन्ये विपर्ययः ॥१२५९॥

काञ्चिन् मे म रहितो विवासान्धये राघवः ॥ १२६० ॥

॥ १२६० ॥ काञ्चिन्यां व्यसनादस्मात्कारुत्तमो मोचयिष्याति ॥१२६०॥

उवाच तां श्री हनुमान् इहस्थां त्वां न वेत्ति सः ॥

तेन त्वां नानयत्माशु शचीमिव पुरंदरः ॥ २६१ ॥

श्रुत्वोक्तं मे रा घवस्त्वां क्षिप्रमेप्स्यति सानुजः ॥

चमूं प्रकर्षन्महतीं ह्यर्यक्षगणसंयुतां ॥ २६२ ॥

करिष्यति य नुर्व्यद्रो लंकां निहतराक्षसां ॥ - -

विष्टंभयित्वा बाणौघैरक्षोभ्यं बर्हणालयं ॥ २६३ ॥

अदर्शनं ज शोकेन राघवः परिपूरितः ॥ - -

न शर्म लभते सीते सिंहादित इव द्विपः ॥ २६४ ॥

यथा सुन य नं यक्त्वं पत्युर्दृश्यसि सत्वरं ॥

तथा शोपे मंदरेण विध्वेन मलयेन च ॥ २६५ ॥

॥ नैव मांसं रा मभद्रो भुंक्ते मयं न सेवते ॥

धन्यं विहितमश्नाति भैक्तं कैले स पंचमे ॥ २६६ ॥

न दंशजं य शकजं स्पर्शं जानाति राघवः ॥

अहीजापनयत्संगात्सद्रतेनांतरात्मना ॥ २६७ ॥

रामोऽनिद्रोऽ ज स्वमेव सुप्तोऽपि च कदाचन ॥

सीतेति मधुरां माणां व्याहरन्प्रतिबुध्यते ॥ २६८ ॥

तमुवाचा य ताक्षी सा यावदेव न पूर्यते ॥

अयं संसरः कालस्तापद्वि मम जीवितं ॥ २६९ ॥

मासोऽयम ज नासूनो वर्तते दशमः खलु ॥

राज्येन नृशसेन ममैव समयैः कृतः ॥ २७० ॥

विभीषणो य तपरो मम प्रत्यर्पणं प्रति ॥

तेनानुनीतो दिक्षुडो न च तन्मन्यते राजः ॥ २७१ ॥

न रोचते रा वणस्य मम प्रत्यर्पणं कपे ॥

आर्क्यस्यापि सद्रुदेवचो न कुरुते हृदि ॥ २७२ ॥

या कला ना य सुमतिर्विभीषणसुता कपे ॥

तथा ममैतदाख्यातं मात्रा प्राहितया स्वयं ॥ २७३ ॥

- अयोवाच श्री मतीं तां वायुसूनुर्विचक्षणः ॥
सीते श्रुत्वा न मद्वाक्यं तिप्रमेप्यति राघवः ॥ २७४ ॥
- अपवा त्वां रा नकन्ये मोचयिष्यामि दारुणात् ॥
अस्माद्दुःखादुपारोह मम पृष्ठमनिदिते ॥ २७५ ॥
- सरायणा म पि पुरी वोद्गु शक्तिर्ममास्ति हि ॥
प्रापयिष्यामि रामाय त्वामदेव नृपात्मजे ॥ २७६ ॥
- सीतोवाचां न नासूनो कपित्वमुचितं तव ॥
कथमल्पशरीरस्त्वं मामितो नेतुमिच्छसि ॥ २७७ ॥
- तस्याः प्रल य हेतोः स मेरुमंदरसन्निभम् ॥
स्वाकारं दर्शयामास तं दृष्ट्वा वाच जानकी ॥ २७८ ॥
- वत्स वायो रा त्वजस्त्वं गतिर्दीप्तिश्चैतेऽद्भुता ॥
प्राकृतोऽन्यः कथचेमां भूमिमागन्तुमर्हति ॥ २७९ ॥
- अयुक्तं तु म या गंतुं कपिश्रेष्ठ तया सह ॥
भवतो वायुवेगस्य वेगो मां मोहयिष्यति ॥ २८० ॥
- प्रपतेयं न लनिधौ पृष्ठाद्वेगवत्स्त्व ॥
भवेयमाशु विवशा यौदसामन्त्रमुत्तम ॥ २८१ ॥
- नाहमिच्छे य मन्यस्य गात्रं स्पृष्टुं स्वतः कपे ॥
अनीशा चाप्यनाथा च रक्ष स्पर्शं तदा मता ॥ २८२ ॥
- यदि रामो न गन्तायो हत्वेह दशकधरम् ॥
गृहीत्वा मामितो गच्छेत् तत्तस्य सदृशं भवेत् ॥ २८३ ॥
- स आंजने य स्तामाह त्वयोक्त शुभदर्शने ॥
सदृश स्त्रीस्वभावस्य साध्वीनां विनयस्यच ॥ २८४ ॥
- अभिज्ञानं रा नपुत्रि प्रयच्छ त्वमपि प्रभोः ॥
येन प्राप्तप्रत्ययं सत्प्रसन्नं ममेता मनः ॥ २८५ ॥
- देव्युवाच म ह्येदस्य पुत्रः काकः स मां पुरा ॥
चित्रकूटेऽसरुत्तात व्यदारयत दुर्मतिः ॥ २८६ ॥

ब्रम्हास्त्रेण श्री मताऽऽशु दर्भे संयोज्य मासुते ॥

प्रक्षिप्ते वायसस्त्रस्तोस्त्रिजगत्सु परिश्रमन् ॥ २८७ ॥

स त्राणमा रा वजनकादीश्वरात्परमोष्ठिनः ॥ -

अप्राप्य शरणं राम प्राप्तो मुक्तोऽक्षिदानतः ॥ २८८ ॥

एतदेक म भिजानमिमं चूडामणि च मे ॥

नय दर्शय रामाय सत्यप्रत्ययकारकम् ॥ २८९ ॥

एवमुक्तोऽ ज नासूनुर्नचा तां विश्वमातरम् ॥

मणिमाशिपमादाय गमनायोपचक्रमे ॥ २९० ॥

तमुवाचाऽऽ य तासौ सा वाष्पगद्गदया गिरा ॥

हनूमन्कुशलं घृयाः सहितौ रामलक्ष्मणी ॥ २९१ ॥

ह्रवंगरी रा धिपतिं सुग्रीवं सचिवैर्युतं ॥

पृद्धान् सर्वान् कर्पाश्चापि ब्रूयास्त्वं कुशलं कपे ॥ २९२ ॥

यथाच स म हाबाहुर्मां तारयति राघवः ॥

अस्माद्दुःखांशुधेः शीघ्रं त्वं तथा कर्तुमर्हसि ॥ २९३ ॥

ह्रवंगमा ज एनिधि तरिष्येति कथं नु ते ॥

तरिष्यत कथं तौ च दुस्तरं रामलक्ष्मणी ॥ २९४ ॥

तदाजने य स्तामाह सुग्रीवो वानरेश्वरः ॥

सत्त्वा रामस्य सत्त्वाद्यस्तर्पणे कृतनिश्चयः ॥ २९५ ॥

कोटिशस्ते ज सा पूर्णाः सन्वतनो महायत्नाः ॥

मैन मुकल्पसंपाता निदेशे तस्य वानराः ॥ २९६ ॥

मनुष्यास्ते य लक्ष्मीला महिशिष्टाश्च वानराः ॥

मत्तः कोऽपि न होनोऽयमहं तानदिहागतः ॥ २९७ ॥

किंपुनस्ते य क्षि बीरा महान्यपराक्रमाः ॥

न हि प्ररष्टाः प्रेक्ष्यते प्रेक्ष्यते होतरे जनाः ॥ २९८ ॥

एष्यति ते य हात्कामेकोपातेन जानाके ॥

मम पृष्ठगती तौ च नृभिर्हानागमिष्यतः ॥ २९९ ॥

- तानेव्यत श्री-मदीशो ह वा रावणमाह्वे ॥ -
शपे सत्येन ते देवि लंका भक्ष्योकरिष्यत ॥ ३०० ॥
- इत्युक्त्वा ता रा जसुता नत्वा निर्गम्य मासति ॥ -
वभज तद्वन कर्तुं युद्ध द्रष्टु दशाननम् ॥ ३०१ ॥
- राक्षसीना म हृष्ट स चकार भयावहम् ॥
तास्त दृष्ट्वा महाकाय पप्रच्छुर्जनकात्मना ॥ ३०२ ॥
- कोऽय जल ज पगति किं, निमित्तमिहागत ॥
सयादश्च कृतोऽनेन त्वया त कययासिल ॥ ३०३ ॥
- उवाच न्या म निपुणा रक्षसा कामरूपिणा ॥
विज्ञाने मम का शक्तिर्नैव जानामि कोह्य ॥ ३०४ ॥
- भीतास्येन रा त्रिचर वेदम्यह कामरूपिण ॥
यूयमेवास्य जानीत योऽय यद्वा करिष्यति ॥ ३०५ ॥
- अहिरेव, म तो-जातुमहे पादान्न सशयः ॥ -
इत्युक्त्वास्तास्ततो भीता राभस्यो रावण गताः ॥ ३०६ ॥
- शशसू र-ज-नीचयो वानरः कश्चिदागत ॥ २
जानयथा कृतसनादस्तिष्ठन्यमितविक्रम ॥ ३०७ ॥
- राजन् सा, तो-य-जाक्षी त भ्रमग वृत्तसाहसम् ॥
नास्माभिर्गुहा-घटा निवेदयितुमिच्छति ॥ ३०८ ॥
- शक्रस्य, रा-ज-राजस्य दूतो वाऽय महाबल ॥
प्रेषितो वाऽपि, रामेण सीतान्वेषणकाक्षया ॥ ३०९ ॥
- तेनैवाद्य म दत्तत प्रिय तन मनोहरम् ॥
नानामृगासृगाकीर्ण नाशित प्रमदाननम् ॥ ३१० ॥
- तस्मिन्वने रा सक्षेत्र प्रदेशोनाशितोऽस्त्रिल ॥
यत्र सा जानकी देवी स एकोऽनेन रक्षितः ॥ ३११ ॥
- तच्छ्रुत्वा स म हातेना रावणो राक्षसेश्वर ॥
चितामिरिव जज्ज्वाल कोपसर्वार्तिदाणः ॥ ३१२ ॥

लोचनाभ्यां श्री-दशत्रोः प्रापतन्नश्रुविंदवः ॥ -

दीप्ताभ्यामिव दीपाभ्यां सार्चिषः स्नेहविंदवः ॥३१३॥

किंकराख्यान् रा क्षतान् स व्यादिदेश महाबलान् ॥

भवनात्तेऽपुतान्यष्टौ निर्ययुर्विविधायुधाः ॥३१४॥

॥ इयं म शार्दूलः पुच्छमाविध्य भूतले ॥

जयत्यतिबलो रामो लक्ष्मणश्च महाबलः ॥ ३१५॥

स सुग्रीवो ज यति नो राजा रामेण पालितः ॥

दासोऽहं कोसलैद्रस्य हनूमान्मारुतात्मजः ॥३१६॥

अहं निर्भ य एवास्मि शिलावृक्षनखायुधः

न रावणसहस्रं मे युद्धे प्रतिबलं भवेत् ॥ ३१७ ॥

अदीपित्वा रा क्षतानां पुरीं नत्वा च मैथिलीं ॥

समृद्धार्थी गमिष्यामि म्रियेतां सर्वरक्षसां ॥ ३१८ ॥

एवं तस्य म रूतूनोर्गर्जतो ध्वनिना खगाः ॥—

निपेतुर्नभसस्त्रस्तास्तेऽभवन् खलु किंकराः ॥३१९॥

किंकरास्तैऽ ज नासूनुमभिपेतुरितस्ततः ॥ - -

॥ तैःपरिवृतः शूरेः सर्वतः सुमहाबलः ॥३२०॥

आससादौ य सं भीमं परिधं तोरणाश्रितं ॥ - -

घोरं परिधमादाय जघान रजनीचरान् ॥ ३२१ ॥

द्विधाः क्षत ज दिग्धांगा हतशेषा निशाचराः ॥ - -

निहतान् किंकरान्सर्वान् रावणाय न्यवेदयन् ॥३२२॥

महस्तका य जं राजा प्राहिणोर्जंबुमाश्लिनं ॥

अवांतरे कपिभक्त्वा चैयमासादमद्भुतम् ॥३२३॥

चैयस्तर्भं रा मटूतो गृहीत्वा हंतुमागतान् ॥

चैयपालान् शानं तेन जघान रजनीचरान् ॥ ३२४ ॥

विश्राज्य ना म कापं च जंबुमाश्लिनागतम् ॥

प्रगृह्य परिधं घोरं तं जघनानिग्रमजः ॥३२५॥

- तदाकर्ण्य श्री द्रुपुः सभान्यान् मन्त्रिनन्दनान् ॥
प्रेषयामास सत्रजान् स तानपि यमसंयम् ॥ ३२६ ॥
- सेनापतीन् रा क्षसेन्द्रो दुर्धरप्रमुखांस्ततः ॥
पंच प्रहितवान् क्रुद्धः समरे दृष्टविक्रमान् ॥ ३२७ ॥
- जघान स य रे तानप्यतितेजा मरुत्सुतः ॥
कुमारमक्षं च ततश्चोदयामास रावणः ॥ ३२८ ॥
- अक्षमप्यं ज नापुत्रो घृत्वा चरणपोर्जलात् ॥
आविष्य व्योम्नि चिक्षेप व्यसुं तौर्क्ष्य इयोरंगं ॥ ३२९ ॥
- ज्येष्ठं तन य निद्रस्य जेतारं रावणस्ततः ॥
मारुतेः प्रेषयामास निमहायास्त्रनिद्वरम् ॥ ३३० ॥
- स तेजस्वी रा क्षसेन्द्रं नत्वा कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
व्यालैश्चतुर्भिर्भुक्तं स्वं रथमारुह्य निर्ययी ॥ ३३१ ॥
- ईरनिस्त—म—रक्षाघो मारुतिश्च बहावलः ॥
यक्षसिद्धयुषो द्रष्टुं तपोर्पुङ्गं समागताः ॥ ३३२ ॥
- समेतावं ज नामंदोदरीपुत्रौ महाबलौ ॥
सुरासुरेद्राविव तौ बद्धवैरौ विशारदौ ॥ ३३३ ॥
- अवश्यं सं य ति ज्ञात्वा ब्रम्हास्त्रेणैग्रनित्कारि ॥
बवंधाय स निश्चेष्टोऽभवद्बुधपतत्तदा ॥ ३३४ ॥
- मारुतिः कं ज जास्त्रं तद्बुध्वात्मनि रुतास्पदं ॥
मुहूर्तमात्रान्मुक्तं च ज्ञात्वाऽऽसीन्मिषविह्वलः ॥ ३३५ ॥
- नैवास्तिभ य भस्त्रान्मे बद्धस्येपदपि स्फुटम् ॥
पितामहमर्हद्दाम्यां रासितस्यानिलेन च ॥ ३३६ ॥
- ग्रहणेऽधो रा क्षसैश्च महन्मे गुणदर्शनम् ॥
राक्षसेन्द्रेण संवादस्तस्माद्गृह्णन्तु मां परे ॥ ३३७ ॥
- निश्चितार्थं य नस्येवं बंधुः शैणरज्जुभिः ॥
स मुक्तोऽस्त्रेण सहते नास्त्रबंधोऽन्यबंधनम् ॥ ३३८ ॥

नासा जय श्री रिति तं दृष्ट्वा वद्धं निशाचरैः ॥

मेने मनस्यगाञ्छितामस्त्रतत्त्वविदिद्रजिन् ॥ ३३९ ॥

स राक्षसै रा वणस्य समीप दृष्टमानसैः ॥

क्षिपाद्विस्ताडयद्विश्च प्राकृष्यत कुत्रुद्धिभिः ॥ ३४० ॥

इन्द्रजितं म हविर्यमस्त्रमुक्त प्लवंगमं ॥

रज्जुवद्धं रावणाय सगणाय व्यदर्शयत् ॥ ३४१ ॥

दृष्ट्वा तं रा ज राजस्य भ्रातर कपिपण्डितः ॥

मनसा चितयामास तेजसा तस्य मोहितः ॥ ३४२ ॥

अस्मिन्नेको य श्वर्मो न स्याद्राक्षसनायके ॥

स्यादयं गुरुर्येकस्य सशक्रस्यापि रक्षिता ॥ ३४३ ॥

प्रहस्तरा रा वणस्य निदेशादिदमत्रवीन् ॥

समाश्वीताहि भद्र ते न भीः कार्या त्वया कपे ॥ ३४४ ॥

प्रेषितोऽसि म हेद्रेण कुबेरेण चमेन वा ॥

वरुणेनालवं राक्षो दूतस्त्वविष्णुनाऽथवा ॥ ३४५ ॥

नैर त्वं ते ज सा भासि रूपमात्रेण वानरः ॥

मोक्षः सत्यादसयातु दुर्लभ तव जीवितं ॥ ३४६ ॥

रावणाल य एतस्मिन्प्रेमेशोऽथ त्वया कपे ॥

क्रिनिमित्तःकृतो ब्रूहि तत्त्वतो मोक्ष्यसे ततः ॥ ३४७ ॥

अत्रपीदं ज नापुवस्तदा रक्षोगणेश्वरम् ॥

तेजसा भगवान्मदी बाणोमेति विशांकितं ॥ ३४८ ॥

न शक्रस्य य मस्याहं श्रीदस्य वरुणस्य वा ॥

जायैर कभिःशृगो निष्णुना नास्मि चोदितः ॥ ३४९ ॥

अवागतो रा वणस्य दर्शनार्थमहं कपिः ॥

तदिदं दुर्लभ तेन नाशितं प्रमदाननम् ॥ ३५० ॥

रक्षोभिस्तु म यादुद्धं रक्षार्थं कृतवानन ॥

तामेव दृष्ट्वाग्नेन व्रक्षारामनुसर्तवम् ॥ ३५१ ॥

तवातिकं श्री रामस्य कार्येणाहमिहागतः ॥

प्रेषितोऽस्मि हरिणि सुग्रीवेण महात्मना ॥ ३५१ ॥

स त्वां भ्राता रा क्षेपे स्वर्णं कुशलमब्रवीत् ॥

भ्रातुः शृणु समादेशमिह चामुज च समम् ॥ ३५२ ॥

हरेः सत्ता म हातेना राज्ञा दशरथः श्रुतः ॥

तस्य ज्येष्ठः सुतो रामः प्रभुः सत्यपराक्रमः ॥ ३५३ ॥

तस्य प्रिया न नकजा लक्ष्मणस्तत्समोऽनुजः ॥

स ताम्यां दंडकारण्यमागतः पितुराब्रवीत् ॥ ३५४ ॥

तद्वापीं प्रे य ता नष्टा जनस्थाने पातिव्रता ॥

स सानुजो मार्गयस्तामृष्यमूकारिमागतः ॥ ३५५ ॥

सलहमणो रा म भद्रः सुग्रीवेणाय संगतः ॥

तस्य तेन प्रतिज्ञातं स्त्रीतायाः परिमार्गणम् ॥ ३५६ ॥

सुग्रीवस्य म नुष्याणामिदृणापि महात्मना ॥

राघवेण प्रतिज्ञातं हरिराज्यं निवेदितुम् ॥ ३५७ ॥

प्रभुणा रा न पुत्रेण हत्वा बालिनमाहवे ॥

सुग्रीवः स्यापितो राज्ये हर्यक्षाणां गणेश्वरः ॥ ३५८ ॥

प्रभुणा सं य ति हतः शरेणैकेन रावण ॥

त्वया विज्ञातपूर्वः स बाली नानरपुंगवः ॥ ३५९ ॥

तामन्वेष्टुं न नकजां कोटेशः सत्य-संगैरः ॥

हरीन् समिपयामास दिशः सर्वा हरिश्वरः ॥ ३६० ॥

अहं तु प य सां राशि शतयोजनमायतम् ॥

लंघयित्वा प्रभोर्भार्यां तां दिदृशुरिहागतः ॥ ३६१ ॥

भमता सा रा न कन्या दृष्टा तव गृहे मया ॥

परदासन्महाप्राज्ञो नोपरोद्धुं त्वमर्हसि ॥ ३६२ ॥

सतामसं म ते घोरे सर्वधर्मार्थनाशके ॥

न हि कर्मणि सज्जते बुद्धिमंतो भवाद्विधाः ॥ ३६३ ॥

राघवस्य श्री मतः को लक्ष्मणस्य च धीमतः ॥

शरणाग्रमग्रतः स्थातु शक्तो देवासुरेण्यपि ॥ ३६५ ॥

ये व्यलोकं रा घवस्य कृत्वा सुखमवाप्नुयात् ॥

राजस्त्रिण्यपि लोकेषु विद्यते न स कश्चन ॥ ३६६ ॥

तत्रावण म या प्रोक्तं त्रिकालहितमर्थवत् ॥

धर्मं मन्यस्व बचनं जानकी प्रतिदीयताम् ॥ ३६७ ॥

नेयं शक्या अ रैयितुं सासुरैरमरैरापि ॥

वियसंपृक्तमत्ययं भुक्तमन्मिवैजसां ॥ ३६८ ॥

अवध्यत्वं य दप्यस्ति धर्मस्तत्र हि कारणम् ॥

तस्माच्चया धर्महानिर्न कार्या राक्षसाधिप ॥ ३६९ ॥

जनस्थाने रा क्षसानां विनाशं बालिनस्तथा ॥

रामसुग्रीवसद्व्यं च बुध्वा त्वं स्वहितं कुरु ॥ ३७० ॥

एकः काम म हं लंकां शक्तो नाशयितुं खलु ॥

प्रभोराज्ञां विना नैतन्मया कार्यं दशानन ॥ ३७१ ॥

प्रतिज्ञातं अ नन्द्रेण हर्षलक्षणसंनिधौ ॥

उत्सादनमभिवाण्या जानकी यैः प्रथयिता ॥ ३७२ ॥

त्वद्रूढे ये- य मानीता रुद्धा तिष्ठति रावण ॥

कालरात्रीति तां विद्धि सर्वलंकाविनाशिनी ॥ ३७३ ॥

अपकुर्वन् अ गद्गर्तुः साक्षादपि पुरंदरः ॥

न सुखं प्राप्नुयादन्यः किं पुनस्त्वद्विधो जनः ॥ ३७४ ॥

नगतां त्र य मप्येतद्राजन् सङ्गत्य लीलया ॥

पुनरेव तया सष्टुं शक्तो रामो महानलः ॥ ३७५ ॥

सलक्ष्मणं रा पयं यः प्रतिपुध्यत रावण ॥

सर्वथा सर्वभूतेषु सर्वकालेषु नास्ति राः ॥ ३७६ ॥

विष्णुना स म शोऽस्य कृत्वा निप्रियमोदशम् ॥

रामस्य राजासिंहस्य दुर्लभं तत्र जीवेनम् ॥ ३७७ ॥

नात-सूनोः श्री मतस्तच्छ्रुत्वा नचनमुद्धतः ।

आज्ञापयद्वधं तस्य रावणः क्रोधमूर्च्छितः ॥ ३७८ ॥

विभीषणो रा क्षर्त्तुं वारयामास सूक्तिभिः ।

दूतोऽवध्यो महाराज क्षमस्वेति पुनः पुनः ॥ ३७९ ॥

प्रेषितोऽय म तिकूरो यैर्दूतो राक्षसेश्वर ।

तेष्वेव पान्यतां दंडो न कोऽप्यस्य वधे गुणः ॥ ३८० ॥

युद्धायोषोऽ ज येदेव तावयं रामलक्ष्मणौ ।

युद्धमिय महाराज जीवन्वास्मिन् महान् गुणः ॥ ३८१ ॥

तन्मनः मि य माकर्ण्य आनुर्वाक्यमयात्रगौत् ।

कपीनां किल लांगूलमिटं भवति दाहणं ॥ ३८२ ॥

तदस्य वी रा-रा कपेर्दीप्यतां दुर्मतेर्दुतम् ।

स्वस्वामिनिकटं पापस्तेन दग्धेन गच्छतु ॥ ३८३ ॥

सचैत्वरं म म पुरं रक्षोभिः परिणोयताम् ।

इत्याज्ञापयदत्युग्रः पुत्रघातातितप्तधीः ॥ ३८४ ॥

तच्छ्रुत्वा रा न नचनं राक्षसाः कोपकृकशाः ।

आवेष्टयंत लांगूलं नोर्णैः कार्पासिकैः पटैः ॥ ३८५ ॥

स आंजने य स्तु तदा व्यवर्धत कुनूहली ।

शुष्कमिधनमासाद्य वनेष्विन हुताशनः ॥ ३८६ ॥

परिपिब्यां ज ना-सूनोः पुच्छं तैलेन भूयसा ॥

वर्द्धमाने तव शीघ्रं ज्वलनं समयोजयन् ॥ ३८७ ॥

इतोऽन्यतो य पादेगं नेत्रून् देवहतान् कपिः ।

लांगूलेन प्रदोषेन राक्षसांस्तानतादपत् ॥ ३८८ ॥

तं मावर्ति रा क्षत्तास्ते लंकायां सर्वतस्तदा ।

परिगृह्य ययुर्गृह्य घोषयंतोऽस्य कर्म तत् ॥ ३८९ ॥

शंख-भेरी—य हानादिश्वारयन्ते स्म तां पुरीम् ।

तच्छ्रुत्वा राक्षसीप्रोक्तं सीताऽग्निं क्षरणं ययौ ॥ ३९० ॥

सख्युः सूनोः श्री मदाग्निः प्रार्थितः प्रभुकांतया ।

संप्रदीप्तोऽपि लांगूललोमैकमपि नाददत् ॥ ३९१ ॥

प्रदीप्तेऽग्नौ रा मदूतश्चितयामास सन्मतिः ।

संप्रदीप्तोऽप्ययं कस्मान्न मां दहति पावकः ॥ ३९२ ॥

दृश्यते च म हाज्वालः करोति च न मे रंजम् ।

हिमस्य पिंड इव मे लांगूलाग्ने प्रतिष्ठितः ॥ ३९३ ॥

अथवाऽयं न नकजा-भर्तुः शीतः प्रभावतः ।

सागरस्यादरस्तादाक्षिमाग्नेर्न करिष्यति ॥ ३९४ ॥

सीताया द य या नूनं तेजसा राघवस्य च ।

पितुश्च मम सख्येन न मां दहति पावकः ॥ ३९५ ॥

भूपः स बी रा धिपतिश्चितयामास चेतसि ।

कथमस्माद्विधस्यैवमर्धमैवंधनं कृतम् ॥ ३९६ ॥

प्रतिक्रिया म या योग्या कार्या बुद्धिमतेति सः ।

छित्वा पाशानुत्पपात ददाह विनदन् पुरीम् ॥ ३९७ ॥

स कीर्ति-कुं न रो भूयः परिधं तोरणाभ्रितम् ।

गृहीत्वा रक्षिणः सर्वान् सूदयामास राक्षसान् ॥ ३९८ ॥

पितुः सखा म मनलं समृद्धैरक्षतां गृहीः ।

कृतद्वस्तर्पयामास साधुप्रत्युपकारवित् ॥ ३९९ ॥

ततो धनं न यस्यायं कुर्वन्स्तर्पणमीप्सितम् ।

राजादिभवनाग्नेषु विचचार महाकापिः ॥ ४०० ॥

लंका निर्भ य चेनाः स भवनाद्भवन् व्रजन् ।

ददाह रुद्रप्रहित- शरो दैत्यपुरोनिव ॥ ४०१ ॥

तूष्णीयसा रा शिशैर्त्यया बहिर्न तृप्याति ।

तपेयदापे नो तृप्तः कृते रसोवधे कापिः ॥ ४०२ ॥

लंका सर्वा म हानेना दग्वा लांगूल-पावकम् ।

निर्वापयामास तदा समुद्रे हरि-पुंगवः ॥ ४०३ ॥

लंकां दग्धा श्री हनुमान् पश्चात्तप्तोऽभवत्तदा ।

आत्मानं गर्हयन्नेव चितपाशास दुःखितः ॥ ४०४ ॥

धिगस्तु मां रा धवस्य प्रियां विस्मृत्य पावकः ।

उदीपितोऽत्र लंकायां दग्धा नूनं तपस्विनी ॥ ४०५ ॥

कार्य-नाशो य हानस्य क्रुद्धेनायं मया कृतः ।

धन्या विवेकिनः संतो हत सत्यमहं कपिः ॥ ४०६ ॥

नूनं देवी न नकजा सा दग्धा लंकया सह ।

हा मया दहता लंकां न सीता परिरक्षिता ॥ ४०७ ॥

पदर्यम य मारंभस्तत्कार्यमवसादितम् ।

लंकायाः कश्चिदुद्देशो न दग्धः प्रदृश्यते ॥ ४०८ ॥

धिग्धिग्भावं रा जसं मे कार्यसर्वस्व-घातिना ।

कर्ण शक्यो मया द्रष्टुं रामः स च हरीश्वरः ॥ ४०९ ॥

निमित्तानि य हा बुद्धिर्दृष्टा शुभ-फलानि तः ।

किञ्चिन्स्वस्यो वातसूनुस्ततः पुनरर्चितयत् ॥ ४१० ॥

अथवा ते न सा स्वेन रक्षिता जनकालम्बा ।

न नशिष्यति कन्याणी नाभिरभी प्रवर्तते ॥ ४११ ॥

धर्मात्मा प्र य तो रामः प्रियां तस्यातितेजसः ।

स्वचरित्राभिगुप्तां न स्मृष्टमर्हति पावकः ॥ ४१२ ॥

नूनं धनं न यो राम-प्रभावेनाद्य मां कपिं ।

सुरुतेन च सीताया नादहत्किमु तां सतीं ॥ ४१३ ॥

एवं चित य ता तेन चारणानां महात्मनां ।

आत्मानं स्तुवतां वानयं श्रुतमंबरचारिणाम् ॥ ४१४ ॥

अहो समी रा त्यजेन सादृष्टाकारतोरणा ।

लंका दग्धा न सीतेति विस्मयोऽद्भुत एव नः ॥ ४१५ ॥

तत्सुधोष य माकर्ण्य वानयं स पवनात्मजः ।

जगाम यत्र सा देवी नत्वा ताम्रवतीन्मुदा ॥ ४१६ ॥

दिष्ट्याऽक्षता श्री मति त्वा पश्यामि जनकात्मजे ।

अयमागत एवाह राम सुग्रीव लक्ष्मणे ॥ ४१७ ॥

इति सीता रा जसुता समाश्वास्य मरुत्सुत ।

नवा दृष्ट्वा पुन क्षिप्र निर्जगाम मनोगति ॥ ४१८ ॥

गतो गिरि म रिष्टाख्यमारुह्योत्प्लुय ख गत ।

तद्द्वार पीडितो भूमौ निमग्न ॥ महानग ॥ ४१९ ॥

त भैनाक ज लनिधौ दृष्ट्वा तौर्द्व्यगति कपि ।

आगच्छन् दरतो दृष्ट्वा महेंद्रमकरोद् ध्वनि ॥ ४२० ॥

श्रुत्वाजने— य-निनद जायवानब्रवी कपीन् ।

सर्वथा कृतकार्योऽयमस्य नादो हि तादृश ॥ ४२१ ॥

ते कीशवी—रा वृक्षाग्रादृक्षाम्राणि तनागतम् ।

शित्वराच्छित्वराग्राणि दृष्ट्वा जग्मुर्दिदृश्व ॥ ४२२ ॥

गिरेस्ततो म हेंद्रस्य शिखरे पादपाकुले ।

पपात नभस्तच्छिन्नपक्षोऽत्रिरिव माहति ॥ ४२३ ॥

ब्रवगकु ज रा सर्वे परिवार्योपतस्थिरे ।

वृद्धान्नत्वागदच्चाप दृष्ट्वा सीतेति सोऽब्रवीत् ॥ ४२४ ॥

आदायोपा य ना पार्या मूलानि च फलानि च ।

पूजा चकुमरुत्सूनोज्ज्वलप्रमुखा मुदा ॥ ४२५ ॥

सविस्तर ज गग्राणतनयो वृत्तमादित ।

कथयामास ॥ श्रीमान् धीमान् श्रीमान् पराक्रमी ॥ ४२६ ॥

अगदाह य उत्कृष्टप्रताप वाननदाम् ।

तुष्टुर्दृष्टरोमाण साधु साधिति तेऽब्रुवन् ॥ ४२७ ॥

ततोऽगद्रे रा जसुतोऽब्रवीद्वा दशाननम् ।

अस्मात्तिर्यङ्मया सा शमाय जनका मजा ॥ ४२८ ॥

तमुवाच म हागुहिरांनना प्रभुग रायन ।

विचेतु यपनाहन्ता नानेतु बालि-नदन ॥ ४२९ ॥

- अस्माभिस्तु श्री मदाज्ञा यथाकार्यं तथा खलु ॥
 प्रवृत्तिरेव सीताया निवेदाशु महाभुज ॥ ४३० ॥
- कथंचित्तां रा जकन्यामस्माभिर्निर्जिता प्रभुः ॥
 चेन्नाभिरोचयेद्रामस्तत्तत्त्वं निफल भवेत् ॥ ४३१ ॥
- तेन सुक्त म गृणहस्तत्साधु साध्विति चात्रुषन् ॥
 महर्द्राग्रात्समुद्रुन्याह्वत प्रवर्ग्यभा ॥ ४३२ ॥
- ते प्रवृत्तिं ज गद्रवे समाख्यातु प्रहर्षिताः ॥
 आगच्छतो मधुवन समासिदुः प्रवंगमाः ॥ ४३३ ॥
- सुग्रीवस्य य दन्यर्थं प्रिय नदन सनिभम् ॥
 मातुलः कपिराजस्य नाम्ना दविमुखः कपिः ॥ ४३४ ॥
- कौशिरहो रा त्रमेव यस्य त्राण परायण. ॥
 तत्प्राप्य ते मधुवन सर्वभूतमनोहरम् ॥ ४३५ ॥
- कुमार तं म धून्यत्तुमभ्ययाचत लोलुपाः ॥
 फलानि च सुगधीनि मूलानि च कृतश्रमाः ॥ ४३६ ॥
- युनराजो ज नापुत्र-प्रतापेन प्रहर्षितः ॥
 तेषामाज्ञां ददौ तत्र यथेष्ट-मधु-भक्षणे ॥ ४३७ ॥
- सर्वे पीत्वा य येष्टं ते मधूनि मधु-लोलुपाः ॥
 अभक्षयन् सुगधीनि मूलानि च फलानि च ॥ ४३८ ॥
- ते प्रहर्षं ज ग्मुरथ प्राग्य-पान-मदोत्कटाः ॥
 केचिन्नृत्यति गायति ग्रहसति रुदति च ॥ ४३९ ॥
- द्रुमाग्राग्नि य सपाताद् द्रुमाग्रं जग्मुस्त्कटाः ॥
 न तत्र मत्तो नो कश्चिन्नात्र द्रुमो न कश्चन ॥ ४४० ॥
- विध्वंसिते रा ज-वने कोपाद् दधिमुखः कपिः ॥
 निवारयामास हरीस्ते त धिक्चक्रुस्त्वमदाः ॥ ४४१ ॥
- लब्ध्वा तेऽनु म ति सर्वे मारुतेरंगदादपि ॥
 कुद्ध दधिमुख वीरा ताडयामासुर्बद्धताः ॥ ४४२ ॥

सुग्रीवाय श्री मते स क्रुद्धो दधिमुखः स्वयम् ।

गत्वा निवेदयामास यदगद-मुखैः कृतम् ॥ ४४३ ॥

पप्रच्छ वो रा धिपतिः सुग्रीव लक्ष्मणस्तदा ।

किमय दु खितो राजन् वानरो नक्ति तद्दद ॥ ४४४ ॥

स प्रवग म राजस्तु लक्ष्मण ग्राह राघव ।

भुक्त मधु-वन कीशैरगद-प्रमुखैर्वलात् ॥ ४४५ ॥

दृष्टा देवी ज नकजा ध्रुव रघु-कुलोत्तम ।

नैषामरुत-कार्पाणामीदृश-स्याद्व्यतिक्रमः ॥ ४४६ ॥

ताडिता म य मुत्तृज्य वन-पाला प्रवगमैः ।

कृत निर्विषय सर्वे वन दत्त वर मम ॥ ४४७ ॥

एव श्रुत्वा रा जवाक्य युक्तिमद्रामलक्ष्मणौ ।

प्रहर्षमतुल प्राप्ती सीता-दर्शन-लालसौ ॥ ४४८ ॥

मातुल सा म कुशलः सुग्रीव ग्राह तद्गनम् ।

पालय त्व यथापूर्वं प्रेययाशु कपींश्च तान् ॥ ४४९ ॥

स गत्वा स न वस्तत्र स्थितान् दधिमुखः कसेन् ।

भगद युवराज च दृष्ट्वा च रुतानलिः ॥ ४५० ॥

युवराज य दज्ञानादपराद्ध क्षमस्व तत् ।

ऋष्टमिच्छति राजा त्वां सहैभिर्हरियूयवैः ॥ ४५१ ॥

युवगरा न स्वामाशु शरीरैः सह पश्यतु ।

प्रदृष्टो न तु दृष्टोऽसौ वन श्रुत्वा प्रघर्षितम् ॥ ४५२ ॥

भगदो न य तितूर्ण श्रुत्वा दधि-मुखैरेतम् ।

नगाम हनुमन्मुख्यै- सह सुग्रीव-संनिधिम् ॥ ४५३ ॥

कृताऽप्रतो रा ज-मुत हनुमत च वानराः ।

नानुहृत्य गगन यवोत्सिप्ता इवोपलाः ॥ ४५४ ॥

श्रुत्वा तेषां म हानादान् सुग्रीव ग्राह राघवम् ।

समाभर्ताहि भव ते दृष्टा देवो न सशयः ॥ ४५५ ॥

हनुमता श्री मती सा दृष्टा नान्येन-राघव ॥

नास्त्यस्य कर्मणो हेतुः साधने तद्विधोऽपरः ॥ ४९६ ॥

पेतुः प्रवी ऋ गजंतः प्रदेशेषु समेषु स्वात् ॥

राम-लक्ष्मण-सुग्रीव-चरणेष्वपि ते ततः ॥ ४९७ ॥

हनुमांश्च म हानाद्दुःप्रणम्य शिरसा ततः ॥

नियतमिहस्तां देवीं राघवाय न्यवेदयत् ॥ ४९८ ॥

हनुमतो ज नक-जाः संदृष्ट्यमृतोपमम् ॥

आकर्ण्य वचनं-रामो हर्षभाष सलक्ष्मणः ॥ ४९९ ॥

निश्चितार्थं य शोराशी सुग्रीवं पवनात्मजे ॥

लक्ष्मणः प्रीतिमान् प्रीतिं बहु-मानादवैक्षत ॥ ५०० ॥

क वर्तते रा ज-कन्या कथं चापि मयीति तान् ॥

रामे वृच्छति ते कीशाः प्रेरयन्ति स्म गच्छतिन् ॥ ५०१ ॥

प्रणम्य स म कृत्युत्रः सीतायै तद्विशेषं च तम् ॥

मणिं दत्त्वा राघवाय सर्वं वृत्ते न्यवेदयत् ॥ ५०२ ॥

लंघयित्वा ज ल-निधिं शत-योजनमायतम् ॥

सीतामपश्य लंकायां रावणस्य पुरि-प्रभे ॥ ५०३ ॥

कशांगी नि-य ता दृष्टा राक्षसीभिः सुतर्जिता ॥

रावणाद्भिन्नवृत्तार्थां मर्तव्य-कृत-निश्चया ॥ ५०४ ॥

मनोरथं ज नक-जां लीपि सैन्यस्य-दुःखिता ॥

एक-वेणी-धरा दीना-नित्य चिन्ता-परायणा ॥ ५०५ ॥

दत्त्वाऽगुलिय कं वंशं कीर्तयित्वा गुणोश्च ते ॥

सा मया नरशार्दूल-शनैर्विश्वासिता सती ॥ ५०६ ॥

दत्त्वा मणीं रा ज-पुत्री कौक-वृत्तं च साऽग्रवीन् ॥

त्वां लक्ष्मणं च कुशलं सुग्रीवं चावद-सती ॥ ५०७ ॥

इत्येवं स म कृत्युत्रः प्रोवाच प्राञ्जलिनितः ॥

रामो-भक्त-मयूराणां मुदिरो मुदितस्ततः ॥ ५०८ ॥

इति श्रीमन्मंत्र-रामायणे श्रीगम-नंदन-मयूर-विरचिने श्रीसुंदर-कां

षट्त्रिंशो मंत्रः ॥

युद्ध-कांडम्.

- हनूमदुक्तं श्री रामः श्रुत्वातीव प्रहर्षितः ॥
उवाच वाक्यं यद्योग्यं सुप्रिय-श्रवणोत्तरम् ॥ १ ॥
- कृतं कार्यं प रा शक्यं धमिताऽनिलसूनुना ॥
न ह्यन्यं परि-पश्यामि यस्तरेत्तं महोदाधिम् ॥ २ ॥
- लंकां हि कोना म विशेषनिष्क्रमेत्संप्रविश्य च ॥
भृत्य-कार्यं हनुमता सुग्रीवस्य महत्कृतम् ॥ ३ ॥
- श्रेष्ठं यशोऽस्य ज गति नियोगादधिकं कृतम् ॥
न चात्मा लघुतां नीतः सुग्रीवश्चापि तोषितः ॥ ४ ॥
- अहं रघुन्व य श्वायं लक्ष्मणश्च महाबलः ॥
वैदेद्या दर्शनेनाद्य धर्मतोऽनेन रक्षिताः ॥ ५ ॥
- प्रियादपातुर्व रा हंस्य बापु-सूनोर्महात्मनः ॥
मनः खिन्न ममाकर्तुः कर्मणः सदृशं प्रियम् ॥ ६ ॥
- मया विदानीं म नसा विचार्यैव पुनःपुनः ॥
सर्वस्वभूतोऽयं दत्तः परिष्वंगोऽस्य मारुतेः ॥ ७ ॥
- इत्पुन्या प्रीति ज नितप्रभूतपुल्कः प्रभुः ॥
कृतकार्यं हनूमतं तं रामः परिपस्वजे ॥ ८ ॥
- पप्रच्छ तं प्रि य तमा-प्राप्त्युपायं प्रभूतमः ॥
वीर सा कीदृशी लंका दुर्जया या सुरासुरैः ॥ ९ ॥
- सुदुष्पारस्य ज लुधेः कथं नाम महामते ॥
हरयो दाक्षिणं पारं गमिष्यंत्वं जनात्मज ॥ १० ॥
- इत्पुन्या तामा य तार्क्षी सीतां मन्वाऽतिदुर्लभाम् ॥
शोक-संभ्रांत-हृदयः पुनर्ध्यानमुपागमत् ॥ ११ ॥
- उवाच वान रा धीशस्तं रामं शोक-निव्वहलम् ॥
किं त्वया तप्यते वीर ययाऽन्यः प्रारुतस्तथा ॥ १२ ॥
- मेव भुः पर म ज्ञातव्यं हि राम महाबलः ॥
न्यन संतापमस्ति न कृतम इव सौहृदम् ॥ १३ ॥

लब्धा प्रवृत्तिः श्री मत्वा ज्ञातश्च निर्लेपो रिपोः ॥

संतापस्थाद्य ते स्थानं नैव पश्यामि राघव ॥ १४ ॥

लंघयित्वा न रा धीश पयोधिं लीलया वयम् ॥

आरोक्ष्यामः पुरीं लंकां हनिष्यामश्च ते रिपुम् ॥ १५ ॥

इमे शूराः स म र्थाश्च सर्वथा हरियूषपाः ॥

त्वत्प्रियार्थं कृतोत्साहाः प्रवेष्टुमापि पावकम् ॥ १६ ॥

तेतुं निवस्य ज लघौ लंकां हरिबलं गतम् ॥

रावणो निहतः प्राप्ता जानकीत्युपधारय ॥ १७ ॥

इमे हि हर य स्तत्र लंकायां कामरूपिणः ॥

तानरोन् विहनिष्यन्ति शिलापादपवृष्टिभिः ॥ १८ ॥

इत्येवं कपि रा जस्य श्रुत्वा वचनमर्थवत् ॥

प्रतिजग्राह काकुत्स्थो हनूमंतमथाब्रवीत् ॥ १९ ॥

सर्वथाऽपि स म र्थोऽस्मि सागरस्यास्य लंघने ॥

तपसा सेतुनाऽस्त्रेण ययसः शोषणेन वा ॥ २० ॥

कति दुर्गाण्यां ज नेप द्वाराणि त्रिषतः पुरः ॥

लंकाया गुप्तिकर्मापि ब्रूहि संख्यां बलस्य च ॥ २१ ॥

तं वायु-तन य स्तत्रः कथयामास राघवम् ॥

द्वेदानी राम चत्वारि द्वाराण्यस्या महाबल ॥ २२ ॥

पैरित्वाः सह ज ग्राह-मीनैर्व्यासा भयंकराः ॥

द्वारेषु तासां चत्वारः संक्रमाः परमायताः ॥ २३ ॥

प्राकारः स्वच्छ य शशां राशे तस्याः पुरो महान् ॥

सौवर्णो रत्न-स्वचितो यंत्रैर्गुरुभिराचितः ॥ २४ ॥

पूर्वद्वारि दु रा धर्षा क्युतं भीमराक्षसाः ॥

निर्युतं दक्षिणद्वारि चतुरंगबलान्विताः ॥ २५ ॥

दश लक्षाणि म नुजश्रेष्ठ राम निशाचराः ॥

पश्चिमद्वारमाश्रित्य तिष्ठन्ति प्रियसाहसाः ॥ २६ ॥

तथैव राम श्रीमस्ते न्यवुद सुमदोद्धता ॥

रात्रिचरा महाकाया उत्तरद्वारमाश्रिता ॥ २७ ॥

महो साहा प रा नोर्क ध्वस्त दक्षा महाबला ॥

स्वामि कार्य परा निख सन्नद्धा युद्ध लालसा ॥ २८ ॥

लकायामध्य म स्कधे चतुरर्ग बलाविता ॥

सपादकोटि प्रबलास्तिष्ठति रजनीचरा ॥ २९ ॥

ते सक्रमा रा ज सिंह ध्वस्ता दग्धा च सा पुरी ॥

प्राकारश्च मया भम परिखाश्वावपुरिता ॥ ३० ॥

कपीनाक्षाप य क्षिप्रमगदादीन् महाबलान् ॥

बलैकदेश क्षपितो मयैव रघु-नदन ॥ ३१ ॥

सर्वसै-येन रा जेर त्व चेद्रतुमना असि ॥

मुहूर्तेन तु युक्तेन प्रस्थानमभिरोचय ॥ ३२ ॥

श्रुवा वचन म धाक्ष्य मरुत्सूनो रघूत्तम ॥

सुग्रीवमब्रवीद्राजन् मुहूर्ते विजये शुभे ॥ ३३ ॥

हवा दशास्य न नक सिति पाल सुतो सतीम् ॥

कर्तुं प्रहृष्टा मा चाश प्रयाणमभिरोचय ॥ ३४ ॥

तारा-बल ज य कर ममाद्य इवगेश्वर ॥

श्रुताऽभियान मे सीता रष्ट्रहामेप्यति जीविते ॥ ३५ ॥

एवमाकर्ण्य ज गतां भर्तुर्वाक्य मशस्करम् ॥

हरीनाक्षापयामास प्रस्थानाय हरीश्वर ॥ ३६ ॥

सेनापतिर्न य पटु कृतो नीच पुर सर ॥

अधभो दक्षिणे पार्श्वे स्वामे गृधमादन ॥ ३७ ॥

सेनाया प्रवृत्ता याश्च पश्चाद्भागेऽय जाववान् ॥

अधिरुद्ध हनूमत श्रीरामो लक्ष्मणोऽगदम् ॥ ३८ ॥

सेनार्णवस्य म ध्ये तु सुग्रीवो वानरेश्वर ॥

राघवाभ्या सह श्रीमान् नभौ सूर्य इवोदित ॥ ३९ ॥

सतः प्रयाते श्री रामे हरिः शतबलिः स्वयं ॥

भमन् ररस्त दशभिः कोटिभिर्हरिवाहिनीम् ॥ ४० ॥

असद्य वान रा नोक गर्जमाणं रणोत्सुकम् ॥

विलम्ब्य सख्यं सप्राप्त तौर लवणवारिधेः ॥ ४१ ॥

सेनां ह्वयं म पतिस्तत्र वेद्यवनेषु तां ॥

आवया रामचद्रस्य स्थापयामास निर्भयां ॥ ४२ ॥

दुस्तरं तं तु ज लार्धं विज्योक्त्य रघुनदनः ॥

सीतां स्मृत्वा नियोगार्तो विलापमकरोद्भृश ॥ ४३ ॥

अनाथेवामि य तमा सनाथाऽप्यद्य लक्ष्मण ॥

स्वभानतन्वी सा नूनं शोकेनानशनेन च ॥ ४४ ॥

भूयस्तनुत रा सीता देशकालविपर्ययात् ॥

रक्षो हत्वा हरिष्यामि कदा तस्या मनोव्यथो ॥ ४५ ॥

दुःख दूरेति म म नो वन्त दु खं इतेति न ॥

एतदेवानुशोचामि कपोत्पाद्यतिवर्तते ॥ ४६ ॥

कदानु सारान सुता देवकन्योपमा मम ॥

सोऽकठा कठमालम् मोक्षयत्यानदज जलं ॥ ४७ ॥

एवंभृशं मि य तमां स्मृत्वा शोचतमग्रजं ॥

आश्वासयामास धीरः सीमेतिविधिवोक्तिभिः ॥ ४८ ॥

रावणो वात ज निना दृष्ट्वा कर्म तथा कृतं ॥

पप्रच्छ राक्षसान्कार्यं हि या किंचिदवाद्मुखः ॥ ४९ ॥

आगमिष्यति य लेखं राम उल्लङ्घ्य सागर ॥

एकेन तत्कृत कर्म बहवः कृपयः किमु ॥ ५० ॥

हता रक्षोद रा दग्धा दुर्धरा नगरी मम ॥

तेन वानरमात्रेण दृष्टा सीताऽनुभाषिता ॥ ५१ ॥

उच्यतां नः स म यं यत्कृतं च सुकृतं भवेत् ॥

किं करिष्यामि भद्र वः किं वो युक्तमनतरं ॥ ५२ ॥

तेऽज्ञास्तमृचुः	श्रीं मत्त्व न चिना कर्तुमर्हसि ॥ महाराज जित श्रीद पुष्पक च त्वया हत ॥ ५३ ॥
मृत्युश्च वया प	रा भूतो वाणकिस्तक्षकोऽपि स ॥ त्वद्गयादेडुता राख्य कन्या दत्ता मयेन ते ॥ ५४ ॥
दानवाश्च स	म र्थास्ते भग्ना लब्धवरा पुरा ॥ मायाश्चाग्रेगता बहुघो कुम्भीनस्या पतिर्जित ॥ ५५ ॥
रामाधिकाश्च	ज गतीपतयो निर्जिता रणे ॥ मेघनादेन विजित शक्रो मुक्तो निर्धर्गिरा ॥ ५६ ॥
राजन्नापत्ति	य मद्य प्राकृतादागता जनात् ॥ इदि कार्या त्वया नैव त्व वधिष्यसि राघव ॥ ५७ ॥
अथ प्रहस्तो	रा जान तत्तेनानोस्तदा ऽवधीत् ॥ वय प्रमत्ता विश्वस्ता कपिना तेन वचिता ॥ ५८ ॥
करिष्यामिवि	म त्वां हमा कृन्नामकपिभोजसा ॥ भक्षयिष्यामि त राममाज्ञापयतु मा भवान् ॥ ५९ ॥
त दुर्मुखोऽपि	ख गत पीडक दशरुधर ॥ तथैवावाच दुर्बुद्धिर्वचदद्वोऽपि राक्षस ॥ ६० ॥
सर्व एवार	य ज्ञास्ते तस्य रक्ष पतेस्तदा ॥ सचिवा भ्रातर पुत्राश्चकु प्रोत्साहन भृश ॥ ६१ ॥
सौमित्रे साप्र	ज स्थाय सुग्रीवस्य हनुमत ॥ हननायोधितान् सर्वान् वारयित्वा विभीषण ॥ ६२ ॥
मोजलिर्विन	य ज्ञात प्रोवाचाग्रगमीश्वर ॥ तव किं राक्षसेद्रस्य रामेणापकृत पुरा ॥ ६३ ॥
हत रातोऽप	रा धीति रामेण समरागत ॥ भैर समुदीरयता त्वया तस्य प्रिया हता ॥ ६४ ॥
अनिष्टमिद	म त्वन हरण पर्योपित ॥ महाराज त्वया आग्या सीता भीता मतिर्मम ॥ ६५ ॥

- प्रसादय त्वां श्रीं मंतं तथ्यं पथ्यं नचो मन ॥
गृहाण त्वं महाराज दीयतास्य मैथिली ॥ ६६ ॥
- सीभाग्यवत्यो रा सस्यः संतु संनुष्टमानसाः ॥
त्वं तु मर्तुमिमंकर्तुं नाथ नार्हसि दाहणं ॥ ६७ ॥
- इत्थं वदाति म र्यादामार्गभाजे विभीषणे ॥
विसर्जयित्वा तान् राजा प्रविवेश स्वकं गृहं ॥ ६८ ॥
- भ्रातुर्गृहं र ज न्यते गत्वा तं पुनरेव सः ॥
अत्रवीक्षामराजाय सीतायाः प्रतिपादनं ॥ ६९ ॥
- यदा प्रभृति य लेन त्वयाऽऽनीता नृपात्मजा ॥
तदाप्रभृति दृश्यते निमित्तान्यशुभानि नः ॥ ७० ॥
- लोचये वीर रा माय वैदेही प्रतिदीयतां ॥
भीतास्ते मंत्रिणो वाच्यमवश्यं तु मया हितं ॥ ७१ ॥
- मंत्रिणामिति म ध्ये तं भ्राता भ्रातरमब्रवीत् ॥
सीतामिलापी दुष्टस्तमुवाच दशकंधरः ॥ ७२ ॥
- न पश्याम्यत्र ज गति कुतश्चिद्भयमण्वपि ॥
न जातु प्राप्स्यति पुनः सीतां रामो विभीषण ॥ ७३ ॥
- त्वयं सहायो य दास्य त्रिदर्शो भविष्यति ॥
ममाग्रतः कथं स्थास्यत्यवलो लक्ष्मणाग्रजः ॥ ७४ ॥
- त्युनस्तासोऽनु ज मय स्पंदनं दशकंधरः ॥
समारुह्य ययौ भव्यां सभां मण्युज्वलप्रभां ॥ ७५ ॥
- शुभं समास्था य रथं स्वाग्रजस्य विभीषण ॥
तां संसद ययौ सर्वे मिलिता यत्र राक्षसाः ॥ ७६ ॥
- नेपत्ताद स रा जानं नत्वा रत्नासने शुभे ॥
अथाब्रवीदशमुखः सर्वास्तान् रजनीचरान् ॥ ७७ ॥
- कुम्भकर्णस्ये म मयं रामानाहमचोदय ॥
अयं हि शुभः घण्टागानधुनैव समुत्थितः ॥ ७८ ॥

इयं हि सीता श्री तुल्या मयाऽनीता निजां पुरी ॥ ,

सा तु संवत्सरं कालं भामयाचत जानकी ॥ ७९ ॥

तन्मयाऽप्यभि रा भायाः प्रतिज्ञातं वचः शुभं ॥

श्रोतोऽहं सततं कामाद्यातो ह्य इवाध्वनि ॥ ८० ॥

दूतेनादाम म प्रोक्तं सुग्रीवप्रमुखान् हरीन् ॥

पुरस्कृत्य समुद्रस्य तीरे प्राप्तौ नृपात्मजौ ॥ ८१ ॥

न दातव्या कं ज जेत्वा हंतव्यौ रामलक्ष्मणौ ॥

कामो भ्रमायं तद्वयं यत्तद्धं कार्यासेद्वये ॥ ८२ ॥

कुम्भकर्णोऽन य द्भानुः प्रियं तत्सदसि स्वयम् ॥

उवाच प्रथमं धर्मन्यायोपेतं सतां मतं ॥ ८३ ॥

त्वया परस्त्री रा जेद्र न समोक्ष्य स्वयं वता ॥

महाननर्थः संप्राप्तः किं मत्वेणाधुना प्रभो ॥ ८४ ॥

गते तोये स म त्रे किं सेतुना राक्षसेश्वर ॥

सदीप्ते सदने देव कूपस्य खनेन किं ॥ ८५ ॥

प्रियार्थमग्र ज स्याथ तोऽब्रवौद्रामलक्ष्मणी ॥

हनिष्यामि ससुग्रीवान्भक्षयिष्यामि वानरान् ॥ ८६ ॥

मा चिंतां कुरु य द्भानुः प्रियं तद्भज निर्भयः ॥

वानरा या नरा देवाः के वाऽभ्येऽपि ममाग्रतः ॥ ८७ ॥

महापार्श्वं प्रां ज त्रिस्तं क्रुद्धं रावणमब्रवीत् ॥

ईश्वरस्येश्वर कोऽस्ति तव शत्रुनिवर्हण ॥ ८८ ॥

आकम्पाकम्प य लेन सुंदरीं राक्षसेश्वर ॥

बलाभ्रुकुटनृत्तेन सीतां मुद्वज रमस्य च ॥ ८९ ॥

कुम्भकर्णः प रा नोर्मिद्रजिज्ञमहाबलः ॥

अस्माभिः सहितौ हंतुं समर्थावपि वज्रिणं ॥ ९० ॥

महापार्श्वं त म त्वाप्तं प्रोवाच दशकंधरः ॥

मया पूरे बलादुक्ता सुंदरी पुंजिह्वरुषला ॥ ९१ ॥

- एवं पुनस्त्वं श्री मत्तो बलादन्यां गमिष्यसि ॥
 - फलिष्यत्येव ते मुद्धा मां ब्रह्मेत्यशपद्गुणा ॥ ९२ ॥
- शापभीतो व रा रोहां वैदेहीं शपने शुभे ॥
 नारोहयेऽहमबलां बलाद्वल्वतां वरः ॥ ९३ ॥
- आप्तादयति य त्र्यो मामज्ञात्वा मत्पराक्रमं ॥
 सागरस्येव मे वेगो मारुतस्येव मे गतिः ॥ ९४ ॥
- महोन्काभिः कुं ज रेंद्रं यथा राममहं तथा ॥
 आज्ञावादीपयिष्यामि सप्तहायं महेषुभिः ॥ ९५ ॥
- इति धर्मन्या य हीनं श्लाघमानं दशाननं ॥
 त्रिभीषणो महाबुद्धिरनुजोऽग्रजमब्रवीत् ॥ ९६ ॥
- सीताप्याली प रा नर्थहेतुर्माऽस्यां मनः कुरु ॥
 परस्त्रियाऽनया किं ते रामायैषा प्रदीयतां ॥ ९७ ॥
- यावन्न लंका य त्सुग्राः कीशा दंष्ट्रानखायुधाः ॥
 आगतास्तावदेव सीता रामाय दीयतां ॥ ९८ ॥
- हरे रं या ग ज स्तद्ब्रध्वाघनस्याग्रतः क्षमः ॥
 स्थातुं न कुंभकर्णोऽय नैरन्तिकोऽपि नापरः ॥ ९९ ॥
- कदाचित्कोऽपि य मतो निमुक्तो भविता जनः ॥
 रामस्य सन्निधिं प्राप्य त्वं तु जीवनमुच्यते ॥ १०० ॥
- ततः प्रहस्तो ज गति देनादिभ्यो न नो भयं ॥
 इत्यब्रवीद्भृशं मत्तो त्रिभीषण उवाच तं ॥ १०१ ॥
- कर्तुं परान य स्तस्य रामस्य न मया त्वया ॥
 कुंभकर्णेन वा शक्यो राज्ञा वाऽपि च सर्वथा ॥ १०२ ॥
- राममुक्ताः श रा घोरा न प्रविष्टास्तनी तव ॥
 तेन प्रहस्त पुरतो रावणस्य निकृत्यते ॥ १०३ ॥
- अयं राजा तु य हता व्यसनेनांतहेतुना ॥
 ॥ १०४ ॥ ॥ १०४ ॥ ॥ १०४ ॥ ॥

रक्ष्यः सुताद्विः श्री मांसु निगृह्यापि कचग्रहात् ॥

यथा भोमवलैर्भूतैर्गृहीतोहितकारोभिः ॥ १०५ ॥

इदञ्च प रा नर्थशांतिकामं पिनुर्हितं ॥

गर्हयामास दुर्वृतः सदृच सदसि स्फुटं ॥ १०६ ॥

त्वमत्र वंशे म-हिते भीरुरल्पबल्यो ब्रुधः ॥

भोरो भीषयसे किं नः पिता मे रत्नभुक् प्रभुः ॥ १०७ ॥

मितो नयंत -- न-नको मयावजधरो रणे ॥

क वयं विश्वजेतारः क ष्वंगसखो नरः ॥ १०८ ॥

तमावभाषे य-सैर्देशीलः साधुर्विभीषणः

मंत्रे नाञ्स्वमानीतो येन वध्यः स दुर्मतिः ॥ १०९ ॥

इदनिश्चं न रा-ज्ञोऽस्य हितः पुत्रोऽस्परिभुवं ॥

निवारयसि न प्राप्तं रामान्नाश सुदुर्भते ॥ ११० ॥

अदिवेकी त्व म-स्पृशस्नीदणो वध्योऽतिवालिशः ॥

रामलक्ष्मणयोर्नाल वज्रकोश्याधिकाः शराः ॥ १११ ॥

उक्तवतं नि ज-हिनं शुद्धभावं विभीषणं ॥

अनवीत्यस्य वाक्यं रावणः कालचोदितः ॥ ११२ ॥

ज्ञातीनां ज्ञात म-स्तुष्टा भवति व्यसने सदा ॥

वसेत्सहाहिना नैव ज्ञातिना शत्रुसोविना ॥ ११३ ॥

दले सरसि ज-स्यांनुविद्रु-श्लेषं न गच्छति ॥

तथेपदम्पनार्ये हि सौहृद सर्वथा जने ॥ ११४ ॥

मम भाग्योद य-स्तेन प्रियो ज्ञानिरसि स्फुटं ॥

निरते स्त्रोपु चापल्यं विद्यते ज्ञातितो भयं ॥ ११५ ॥

एवं वक्ता पे रा-शुः स मुहूर्तेऽस्मिन् भवेत्परः ॥

रुतम्र त्यक्तमर्याद त्वां तु धिक् कुल्यसांजन ॥ ११६ ॥

एवमुक्तः स म-नियान् परुषं वाक्यमुच्चकैः ॥

म्यायनादी गदापाणिद्वयनासतनाद्भुत ॥ ११७ ॥

- सार्धं चतुर्भिः श्री मान्सैः सचिवैर्नभासि स्थितः
अत्रबोद्रावणं क्रुद्धः सभायामवमानितः ॥ ११८ ॥
- यथेष्टं ब्रूहि रा जन्मां ज्वेष्ठः पितृसमोऽसि मे ॥
परुष न क्षमेऽहं ते न त्वं धर्मपथे स्थितः ॥ ११९ ॥
- हितकामेन म हितं वाक्यमुक्तं दशानन ॥
न गृण्यकृतामानः कालस्यवशमागताः ॥ १२० ॥
- सुलभास्ते व स्र सं ये पुरुषाः प्रियवादिनः ॥
अप्रियस्य च पथ्यस्य वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ १२१ ॥
- तन्मर्यादु य चोक्तं गुरुत्वाद्धिनमिच्छता ॥
आत्मानं सर्वथा रक्ष पुरीं चेमां सराक्षसां ॥ १२२ ॥
- स्वस्ति तेऽस्तु सु रा राते सुखी भव मया विना ॥
त्वामाष्टच्छत्र गमिष्यामि धर्मन्यायी मती मम ॥ १२३ ॥
- तमेवमुक्त्वा म तिमान् पत्र रामः सलक्ष्मणः ॥
तं देशमागतो व्योम्नि चतुर्भिः सचिवैः सह ॥ १२४ ॥
- इष्ट्वा तं व्योम्नि ज गतीधरामं रावणानुजं ॥
सुग्रीवस्याज्ञया हंतुमुत्पेतुः कपयो ह्यवा ॥ १२५ ॥
- स महात्मा वि य हर्ता सुग्रीवं तांश्च बानरान् ॥
उवाच राक्षसपतेरनुजोऽहं विभीषणः ॥
- जनस्थानां रा ङ कन्या जानकी मायया हता ॥
दशकंठेन सा हृद्धा शुद्धाचारा प्रभुमिषा ॥ १२७ ॥
- ॥ मया राम य ज्ञेन प्रार्थितस्तद्विद्यार्थिना ॥
साधु नियोज्यतां सीता रामावेति पुनः पुनः ॥ १२८ ॥
- हितं वच्चे न रा ज्ञा मे गृहीतं परुषं बहु ॥
-प्रोक्तं ततस्तं लब्ध्वाऽहं रामं शरणमागतः ॥ १२९ ॥
- शरण्याय स म र्थाय राघवाय महात्मने ॥
निवेदयत मां क्षिप्रं विभीषणमुपस्थितं ॥ १३० ॥

स्वयं कर्पाद्रः श्री राममुवाच रघुनन्दन ॥

रावणस्यानुजः साक्षादागतोऽत्र विभीषणः ॥ १३१ ॥

निवेदयत रा माय तिमं मां शरणागतं ॥

इति वक्ति महाराज चतुर्भिः सचिवैः सह ॥ १३२ ॥

अहं तु वध्यं म न्ये तं शत्रुपक्षे न विश्वसेत् ॥

पपञ्च रामः सर्वस्तान्कथं कार्यमिति प्रभुः ॥ १३३ ॥

तत्र तारान्म म स्तद्वदृषभो जाववानापि ॥

अन्ये च शक्य इत्याहुः परीक्ष्यश्च विशेषतः ॥ १३४ ॥

अंजनातन म स्तद्वदः प्रोवाच प्राञ्जलिस्तदा ॥

दौरात्म्यं रावणे दृष्ट्वा विक्रमं च तथा त्वयि ॥ १३५ ॥

शरणं त्वां ध रा धीश शरण्य भक्तवत्सलं ॥

विभीषणोऽयं संप्राप्त इति मन्ये रघूत्तम ॥ १३६ ॥

न लक्ष्यतेऽस्य म तिमन् भुवतो दुष्टभावता ॥

प्रसन्नं वदनं चापितस्मान्मे नास्ति संशयः ॥ १३७ ॥

निःशङ्कोऽयं रा ज न्ये न शठः परितर्पति ॥

न चास्य दुष्टावागस्ति तस्मान्मे नास्ति संशयः ॥ १३८ ॥

उद्योग ते न म तस्य दृष्ट्वा दुष्टं च रावणं ॥

बालिनं च हतं श्रुत्वा सुगीवं चाभिपेक्षितं ॥ १३९ ॥

राग्यकामलि ज गतां नापायं रावणानुजः ॥

बुद्धिपूर्वमिह प्राप्तः कार्यस्ते तस्य संग्रहः ॥ १४० ॥

मयाशक्तपाश म तस्य बालोक्तोऽयं मया प्रभो ॥

प्रमाणं त्वं हि शेषस्य श्रुत्वा बुद्धिमतां वद ॥ १४१ ॥

प्रसन्नानामाऽप्य रा जैरस्मच्छृन्वा मार्गतेर्वचः ॥

प्रत्यभायन् दुर्जर्यः श्रुतवानात्मानि स्थितं ॥ १४२ ॥

विरहितं म म श्राव्यं मचाद्विः श्रेयसि स्थितैः ॥

मितभावेन संप्रार्थं न त्वनेयं कथंचन ॥ १४३ ॥

मामागतो यः श्रीमान् स सकार्यो बंधुन्यया ॥

दोषो यद्यपि तस्य स्वात्सर्ग्यमेनदेहाद् ॥

सुग्रीवः पुनरहाय व्यसनं प्राप्तमग्रतः ॥

यस्यक्तवान् कृतज्ञोऽयं कमन्य न परित्यजेत् ॥१४६॥

समुवाचासी म सत्तः प्रभुः कारुण्यसागरः ॥

व्यसनेषु प्रहृष्टो ज्ञातयोऽन्ये च शत्रवः ॥ १४६ ॥

सुप्रसिद्धं रात्रि वृत्तामिदे लक्ष्मण लीलिकं ॥

पापाद्रात्रो भयं प्राप्तस्तस्मादयमिहागतः ॥ १४७ ॥

मम त्वस्माद् य प्राप्तिर्नास्ति ज्ञानोर्हि साधनं ॥

राज्यकायः स्वोपजीव्यपिरोधं न करिष्यति ॥१४८॥

सन्नेव चतु रा लोके सर्वत्र भूवगेश्वर ॥

तस्माद्विभीषणो ग्राह्यः प्राप्तो धातुर्महद्वयं ॥ १४९ ॥

न भ्रातरः ॥ म स्तास्तु भवेति भरतोपमाः ॥

पुत्रा वा मद्विधास्तात सुददौ वा भवद्विधाः ॥१५०॥

सलक्ष्मणः प्राञ्जलिस्तु सुग्रीवः पुनरब्रवीत् ॥

प्रहृतुं त्वमि विश्वस्ते मयि वा लक्ष्मणेऽपि वा ॥१५१॥

दशाननेना य मिह प्रभो सदितृ आगतः ॥ - -

जिह्वी राक्षसो कथ्यः सचिरीः सह सर्वथा ॥१५२॥

तन्मुनाचार्तं न नदत्तोपदो रघुर्नदनः ॥

दुष्टोऽदुष्टोपियास्वेध न मे कर्तुं क्षमोऽर्हितं ॥१५३॥

पिशाचासुर एषा ये शयिन्यां ये च राक्षसाः ॥ - -

अंगुल्यग्रेण तान् हन्यामिच्छन्हरिणेश्वर ॥ १५४ ॥

श्रूयते हि पु रा व्याधः शत्रुः शरणमागतः ॥

कपोतेनार्चितत्वात् स्वैश्च मासिर्निर्मात्रितः ॥ १५५ ॥

कंदुगीताः सुमहिता गायाः शृणु कपोश्वर ॥

इत्युक्त्वा ताः स्वयं रामो जगौ सर्वसतां मताः ॥१५६॥

प्राणैः सहैव श्री स्याज्या रसता सुकृतं यशः ॥

न प्रांजालेः शत्रुरपि त्रस्तः शरणागतः ॥ १५७ ॥

महती हि पे रा भूतिस्त्यजतः शरणागतं ॥

तस्मादहं करिष्यामि कंदोर्वचनमुत्तमं ॥ १५८ ॥

रघोर्वंशेऽत्र म हति प्रभवो बहवोऽ भवन् ॥

ते सर्वे हि महात्मानः शरणागतपालकाः ॥ १५९ ॥

जगत्सु त्रिष्व ज सुतः ख्यातो दशस्यः प्रभुः ॥

तत्पुत्रोऽहं कथं लक्ष्मं शक्नुयां शरणागतं ॥ १६० ॥

सकृत्पपन्ना य सखे तवास्मीति च याचते ॥

अभय सर्वभूतेभ्यो ददाम्येतद्भूतं भम ॥ १६१ ॥

आनयैनं त्व रा वात्सन् दत्तमस्मै मयाऽभय ॥

विभीषणो वा सुग्रीव यदि वा रावणोऽस्त्वयं ॥ १६२ ॥

स्नुवा ध्रुवं म पतिः श्रीरामं जगतां पतिं ॥

समानयत्स गगनात्समाहूय विभीषणं ॥ १६३ ॥

जहारर्मायद्र ज स्नाद्गहत्स्याया महैद्रजः ॥

निपपत तयोर्मूर्ध्ना पादयोः स विभीषणः ॥ १६४ ॥

उवाच राट्—य—प्रेष्ठ राखणेनावमानितः ॥

तस्मानुजोऽहं त्वामाद्यशरण्यं शरणागतः ॥ १६५ ॥

मक्ता लंका रा ज धानी मित्राणि च धनानि च ॥

भवद्गतं हि मे राख्यं जीवितं च सुखानि च ॥ १६६ ॥

राघवो विन—य—ज्ञं तं सांत्वयित्वाऽब्रवीत्स्वयं ॥

आख्याहि मम तत्त्वेन राक्षसानां बलाबले ॥ १६७ ॥

सोऽब्रवीदिति रा जैद्र वरदाना-स्वयंभुवः ॥

अवध्यः सर्वभूतानां रावणो लोकरावणः ॥ १६८ ॥

कुंभरुणो म ग ग्पेठः शक्रपतिरन्यो सुवि ॥

माणिभद्रस्य जेताऽ स्य प्रहस्यो बाहिनीपतिः ॥ १६९ ॥

- ज्येष्ठः सुतोऽस्य श्री मान्स्त मेघनादाभिधः प्रभो ॥
जातो नाम्नेद्रजिज्जित्वा युधीर्द्रं सुमहाबलः ॥१७०॥
- तथा महोद रा ख्यश्च महापार्श्वोप्यकंपनः ॥
तस्योपतेनापतयो लोकपालसमायुधि ॥ १७१ ॥
- सर्ववीरोत्त म स्वाभिन् लंकार्या कामरूपिणां ॥
दशकोटिसहस्राणि रक्षसां संति मुख्यशः ॥१७२॥
- ये लोकपाला ज न्ये ते भग्नाः सर्वे सुरैःसह ॥
विर्भाषणवचः श्रुत्वा स्वयं रघुवरोऽब्रवीत् ॥१७३॥
- हत्वा रक्षोना म कं तं सप्रहस्तानृजात्मजं ॥
राजानं त्वां करिष्यामि सखं प्रतिश्रृणोमि ते ॥१७४॥
- अथाब्रवीत्स रा जैर्द्र रक्षसानां वधे पुरैः ॥
मैधर्षणेऽह साहाय्यं करिष्यामि यथाबलं ॥१७५॥
- इति वृषाणं म धुरं परिष्वज्य त्रिभीषणं ॥
रामः प्रीतोऽनुजं प्राह समुद्राज्जलमानय ॥१७६॥
- तेन त्वमाशु ज लधेर्जलेनेमं त्रिभीषणं ॥
अभिर्षचाद्य राजानं रक्षसां वीरमानंद ॥१७७॥
- एवमुक्तः प्र म तधोरम्पार्षचाद्विभीषणं ॥
मध्ये बानरमुत्पानां राजानं राजशासनात् ॥१७८॥
- तद्यः प्रसादं ज गतां भर्तुर्दृष्ट्वा ह्रवंगमाः ॥
प्रचक्षुःकुशमहात्मानं साधुसाधिति चाब्रुवन् ॥१७९॥
- अथाब्रवीत्तो—य राशिं तराम कथनित्यमुं ॥
त्रिभीषणं वायुरानुः सुग्रीवश्च महामतिं ॥ १८० ॥
- प्रत्युवाच स रा जायं राघवस्तेजसां निधिः ॥
सागरं पूर्वजकृतं शरणं गंतुमर्हति ॥ १८१ ॥
- सगरेणाये म द्विर्हि खानितः सागरस्ततः ॥
कर्नुमर्हति रामस्य ज्ञातेः कर्षि महोदधिः ॥ १८२॥

विभीषणोक्त श्री भर्तुः सागरस्योपवेशनं ॥

प्रकृत्या धर्मशीलस्य तद्रामस्याप्यरोचत ॥ १८३ ॥

कुशास्तीर्णेऽबु रा शेः स श्रीरामो विमले तटे ॥

संविवेश तदा साक्षाद्देवामिव हुताशनः ॥ १८४ ॥

ततो निविष्टां म हतीं ध्वजिनीं पतिपालितां ॥

अभ्येत्य दृष्ट्वा शार्दूलः प्रतिगम्य दशाननं ॥ १८५ ॥

कथयामास ज लघेः प्रनीरे रामलक्ष्मणौ ॥

सीतायाः पदमायातौ तत्सैन्यं सागरोपमं ॥ १८६ ॥

दानं वा साम यत्नेन भेदोवाऽत्र प्रयुज्यतां ॥

बले निविष्टं त्वं व्याप्य सर्वतो दशयोजनं ॥ १८७ ॥

शुकं नाम त्वं रा युक्तं ततः सदिश्य राक्षसं ॥

प्राहिणोऽसामभेदार्थं सुग्रीवप्रति रावणः ॥ १८८ ॥

शुको विहरा म तनुर्व्योम्नि स्थित्वा कपीश्वरं ॥

उवाच त्वं मम आसक्तं महाराजकुलोद्भवः ॥ १८९ ॥

रामस्य भार्या ज यतां वैरोऽहमहरं यदि ॥

किं तेन तव सुग्रीव किंप्रियां प्रति गम्यतां ॥ १९० ॥

त्यजतो मां प्रियं सखं नास्त्यर्थं कश्चन ॥

अनर्थः प्रत्युत प्राप्तुं लकाऽशक्या नृबानरैः ॥ १९१ ॥

तं त्वमुद्भूतं ज गृह्णानराः पीडितः शुकः ॥

उवाच दूताश्च प्राप्ते राम तत्साधु वार्यतां ॥ १९२ ॥

दूतः प्राणाय य मयं नार्हतीति प्रभोर्वचः ॥

श्रुत्वा तं मुमुचुः कीशाः श्रीशाबावशवर्तिनः ॥ १९३ ॥

गगनगन्ध स रा ज्ञान शुकः सुग्रीवमब्रवीत् ॥

किं मया लघु वक्तव्यो रावणो लोकरावणः ॥ १९४ ॥

वानरेद्रस्तं म वदन्नानुकम्प्योऽसि मे सखा ॥

रामस्यारिम्हन्स्माकं बध्यो बालीव बालिशः ॥ १९५ ॥

प्राता न स त्वां श्री कठो रामात्पाप न मुच्यते ॥

एतत्पत्युत्तर दत्तं निवेदय दशानन ॥ १९१ ॥

तदोगदस्नं रा जानमब्रवीदेव राक्षस ॥

दूतश्चारोऽपि तुलित सर्वसैन्यमनेन नः ॥ १९२ ॥

स्वकां रक्षोष म स्यास्य गमन मे न रोचते ॥

गृह्णातां पुनरन्नाय नध्यता वानरेश्वर ॥ १९८ ॥

राजाक्षया त म गृहुर्विलपतमनायवत् ॥

तत्प्राथितोऽब्रवीद्गमो मुच्यतां दूत आगतः ॥ १९९ ॥

कृशेषु रामो य तवाक् प्रातिशिश्ये पयोनिधेः ॥

वरमिच्छाल्लिङ्गास्तिष्ठ उपाधाय भुज प्रभुः ॥ २०० ॥

न ददौ वारि रा शि त यदा दर्शनमुद्धतः ॥

प्रभुर्मुमोच विशिखान् निविशुस्तंऽनुर्यनेले ॥ २०१ ॥

ग्याकुलोऽभूत्त म हता तेजसा सागरः प्रमो ॥

मामेत्युक्त्वा समुत्पन्न सौमित्रिर्भूतवान्धनु ॥ २०२ ॥

उवाच रामो न लभे शोषितस्येपुतेजसा ॥

पर तीर गमिष्यति पद्मिरेव प्रवगमाः ॥ २०३ ॥

हयुक्त्वा प्रल य वैधमभः प्रभुवरः पुनः ॥

ब्रह्मणोऽस्त्रेण समोऽय शर धनुषि सदधे ॥ २०४ ॥

चापे विकृष्टे न लधि क्षुभितः प्रलये यथा ॥

पर्वतप्रतिमोग्रोर्मिर्न्यतिषकाय योजन ॥ २०५ ॥

सर्वं प्राप्तम य स्नेन ब्रह्मास्त्रेणाभवद्दृशं ॥

सकपा गिरय रुक्मा निष्प्रमोऽभूदिवाकरः ॥ २०६ ॥

सिधुमध्याद् रा कारो नानारत्नैर्निभूषितः ॥

उदयादेरिव रविः सागर स्वयमुत्थितः ॥ २०७ ॥

स उपागम्य म घुरमुवाचामत्र्य राघव ॥

सम्भावे तात तिष्ठति भूतान्यहमपि प्रमो ॥ २०८ ॥

राजेंद्र राम श्री मंस्त्वे कुरु सेतुं माये प्रभो ॥

ग्राहा न प्रहरिष्यंति जलस्तंभो न मे मतः ॥२०९॥

मत्स्वभावो न रा धीश यदगाधोऽहमष्टवः ॥

गार्भत्वं तु विकारो मे क्षमस्व कुरु मद्रचः ॥२१०॥

तमब्रवीश म भद्रः शृणु मे वरुणालय ॥

अमोघोऽयं महाबाणः कस्मिन्देशे निपासतां ॥२११॥

प्रभुं प्रोवाच ज लधिः पापैर्दस्युभिराकुलः ॥

द्रुमकुल्याभिधो देशः शरोऽयं तत्र पात्यतो ॥२१२॥

स्मिन्स्थाने सा य कं तं मुमोच रघुपुंगवः ॥

तत्र व्रणोऽभवत्तोयमुत्पपात रसातलात् ॥ २१३ ॥

व्रणः कूपः श रा र्जातो विश्रुतः सोऽक्षयोदकः ॥

तत्स्थलं मरुकांतारमिति नाम्नाऽभवद्भुवि ॥ २१४ ॥

ददौ वरांश्च मे रवे सुसीरोविविधौषधिः ॥

प्रशम्यश्वाल्परोगश्च सदेशः जेहवानभूत् ॥ २१५ ॥

उवाच रामं ज लधिर्विश्वकर्मसुतो नलः ॥

करोतु मय्यस्य सेतुं धारयिष्याम्यहं प्रभो ॥ २१६ ॥

एवमुक्त्वा तो य राशिस्तदैवांतर्हितोऽभवत् ॥

जगैरगैर्नलः सेतुं चकार शतयोजनं ॥ २१७ ॥

चष्टैः कीशैः कुं ज राभैस्तदान्हा प्रथमेन सः ॥

रचितः सागरे सेतुर्योजनानि चतुर्दश ॥ २१८ ॥

झवंगमैरा य तः य द्वितीयाहेन सत्तरीः ॥

कृतः पयोनिधौ सेतुर्योजनानि तु विशतिः ॥ २१९ ॥

तृतीयेन त्व रा यद्विर्वद्धोऽन्हा सेतुरनुधौ ॥

योजनानि महाकायैरेकविंशतिरेव सः ॥ २२० ॥

चतुर्थेनाथ म हता तैरुत्साहेन वारिधौ ॥

द्वाविंशतियोजनानि निर्मितः सेतुरद्भुतः ॥ २२१ ॥

प्रतापतोय श्री जानेस्तस्यान्वा पंचमेन तैः ॥

स तयोर्विशतिः सेतुर्योजनानि विनिर्मितः ॥ २२२ ॥

कोशैर्धराध रा कारैः रुतः सेतुर्धराधरैः ॥

दशयोजनत्रोत्सर्णिः शतयोजनमायतः ॥ २२३ ॥

नलसेतुं त म मराः सिद्धगंधर्वदानवाः ॥

सीमंतमिव पायोधौ ददृशुस्तेऽतिविस्मिताः ॥ २२४ ॥

ध्रुवंगसेनाः स लार्थं सा तेन नलसेतुना ॥

तीर्णां त्रिभिरहोरात्रैः पुरःसरनिर्भोषणा ॥ २२५ ॥

मरुतस्तन यस्त्वं राम आरुह्य सागरं ॥

सौमित्रिरंगदस्कंधं तीर्णः सेनापुरःसरः ॥ २२६ ॥

महर्षिभिः तु रा स्तत्र पुण्यैर्मंदाकिनीजलैः ॥

समम्प्राविचन् द्विषतस्त्वं जपेद्युवन् प्रभुं ॥ २२७ ॥

उत्तीर्य सिंधु म य तां लंकां पर्वतमूर्धनि ॥

दृष्ट्वा प्रभूक्तः सुग्रीवो मोचयामास तं शुक्रं ॥ २२८ ॥

दशाननं हि स तनुः शुक्रः क्षिप्रमुपागमत् ॥

हसन्नुवाच तं राजा लूनपक्षः कुतो भवान् ॥ २२९ ॥

स शुक्रस्तत्र म त्प्राप्तं बंधनं तर्जनं स्वयं ॥

बाह्विकं चात्रनीशमागमनं सेतुबंधनं ॥ २३० ॥

अस्तवानर स न्मानो महात्मानो महाबलाः ॥

दुर्जयाः समरे राजन्संख्याताः समागताः ॥ २३१ ॥

सीता काऽस्मै प्र ष च्छाशु पुट्टं वा राक्षसेश्वर ॥

पुरीप्रार्कौरमायांति क्षिप्रमेकतरं कुरु ॥ २३२ ॥

रावणस्ताद्री रा क्रुद्धस्तमुवाच सुरासुराः ॥

यदि मां प्रति युष्येरन्न प्रदास्यामि त्रैयिली ॥ २३३ ॥

स राघवो म म नलं नाज्ञासीदेव निस्तुलं ॥

कपित्थैः सहागम्य तेन मां योद्धुमिच्छति ॥ २३४ ॥

इक्षानमाद्यौ श्री मान्त प्राहिणोच्छुकसारणौ ॥

हरिरूपधरौ बीरौ प्रविष्टौ कपिनाहिनी ॥ २३५ ॥

बल तद्भान रा णां तावच्चिंत्यं लोमहर्षणं ॥

नाशक्रुवातां संख्यातुमदाद्यौ शुक्रसारणौ ॥ २३६ ॥

तौ गृहीत्वा स म तिमान्प्रतिच्छन्नावपि स्वयं ॥

आचक्षते राघवाय दर्शयित्वा विभीषणः ॥ २३७ ॥

तौ दृष्ट्वा तं रा ङ्ग सिद्धमूचतु रावणाद्वया ॥

आवां बलं परिज्ञातुमागताविति कातरौ ॥ २३८ ॥

महत्तन्तद य स्नातस्तावुवाच रघुसमः ॥

कृतं कार्यं ययोक्तं चेच्छंदतः प्रतिगम्यतां ॥ २३९ ॥

न दृष्टं वेष्ट रा भेतस्तुग्रीवस्य महद्वलं ॥

विभीषणो वां कात्स्न्येन पुनः संदर्शयिष्यति ॥ २४० ॥

ग्रहणं प्राप्य म सो मा भेतव्यं खलु राक्षसौ ॥

विभीषण सखे मुंच चारी बन्धौ न सर्वथा ॥ २४१ ॥

वित्तेशस्यानु ङ्ग स्तत्र वक्तव्यो वचनं मम ॥

यद्वलं त्वं समाश्रित्य सीतां मे दत्तवानासि ॥ २४२ ॥

तदणे दर्श य त्व त्वं संप्राकारां सतीरणां ॥

लंकां चमूं च पश्यारे शरैर्विध्वंसितां मया ॥ २४३ ॥

इति श्रुत्वा तं ङ्ग येति प्रोक्त्वा लंकां ततो गतौ ॥

तौ दशाननमब्रूतामनुभूतं यदात्मना ॥ २४४ ॥

कौसल्यातन य स्तस्य तत्तुल्यो लक्ष्मणोऽनुजः ॥

विभीषणश्च मतिमान्पुत्रविश्वेन्द्रादिक्रमः ॥ २४५ ॥

चत्वारस्ते प रर कांताः संप्राकारामिमां पुरीं ॥

उत्पाद्य सकामयितुं सर्वे तिष्ठतु वानराः ॥ २४६ ॥

लंकामेकः ॥ म र्थोऽस्ति जेतुं तिष्ठतु ते त्रयः ॥

राजभलं विरोधेन सीता रामाय दीयताम् ॥ २४७ ॥

उवाच राजा श्री मांस्तं सारणं जानकीमहं ॥

न प्रदास्यामि रामाय त्व त्रस्तस्तद्महादुम्भ ॥२४८॥

को हि नाम प रा कस्य रणे मां जेतुमर्हति ॥

स इत्युक्त्वा करोहोच्च प्रासादं तरिदक्षया ॥२४९॥

दृष्ट्वा श्रुत्वा म बलं सर्वत्रार्णवसन्निभ ॥

अमच्छ-सारण तेषां नामसंख्यादि रावणः ॥२५०॥

एव नीलो ॥ स श्वेप सेनुहेतुर्मलस्तथा ॥

एषोऽगदो बालिपुत्रो जावनानृक्षरादय ॥ २५१ ॥

तन्नामरूपं य सेजः सैन्य चापि प्रधानतः ॥

सारणः कथयामास तौच श्रीरामलक्ष्मणौ ॥२५२॥

सैन्यसदया मि रा नैच्या सुग्रीवतचिवा हि ये ॥

एषां कोटिसहस्राणि नव पञ्च च सप्तच ॥२५३॥

प्रसंख्यातास्तेऽ य राणां तेजोगुणसमन्विताः ॥

तथा शक्रुराहस्राणि तथा वृद्धास्तानिच ॥२५४॥

श्रुत्वोत्कर्षं रा ज राजभ्राता रामस्य वार्णित ॥

भर्त्सयामास तौ वीरौ कथति शुकसारणौ ॥२५५॥

हृष्या भवन्ती य न्मृटी शत्रुपक्षप्रशंसिनौ ॥

यदि पूर्वोपकारिर्मे न क्रोधो वृद्धतां व्रजेत् ॥२५६॥

गतावमासी नितत्रासी तावथ रावणः ॥

शार्दूल प्रेषयामास चरन्त्येश्वरैः सह ॥ २५७ ॥

प्रविश्य सैन्यं य तेन रा पश्यन् मायया वृतः ॥

निभीषणेन शार्दूलो ग्राहितः पापधीरिति ॥२५८॥

मोक्षितः सोऽपि रा मेण व्ययमानः श्रुत्वा ॥

अन्येऽपि राक्षसाः क्रीडन्निगृहीता दयालुना ॥२५९॥

स शार्दूलः स य धनं बलिभिर्बानरैः कृतं ॥

पृष्टो राक्षसराजेन कथयामास सान्जलिः ॥२६०॥

यथा समर्थः श्रीं रामस्तथा राजन् विभीषण. ॥

तेन सैन्ये प्रविष्टोऽहं गृहीतस्ताडितः परैः ॥ २६१ ॥

परिणीतोऽस्मि रा जंस्नैर्वन्धमध्येऽसमर्पणैः ॥

यया हनूमान् लंकायां बन्धाऽस्माभिः पुरा प्रभो ॥ २६२ ॥

परिणीय च म न्युग्रैर्रक्तार्द्रोऽहं प्लवंगमैः ॥

रामससीदि नीतोऽस्मि रुपया तेन भोचितः ॥ २६३ ॥

कापिसैन्ये ज्ञ ज न् वयश्चरस्तेषामसंशयं ॥

आयुःशेषात्प्रसादाच्चप्रभोजीवन्निहागतः ॥ २६४ ॥

इत्युक्त्वा स भ य व्यग्रः शार्दूलः सुरशत्रुणा ॥

पुनः पृष्टोऽब्रवीन्मुख्यान् सुग्रीवादीन्सुरांश्च ज्ञान् ॥ २६५ ॥

विशुग्निह्नु सु रा रातिर्महामायमयाब्रवीत् ॥

शितो रामस्य सशरं धनुश्च कुरु माचिरं ॥ २६६ ॥

चक्रे तथैव म नसः सीताया मोहकृत्स तत् ॥

दृष्ट्वा दशाननस्तस्मै भूषण स्वं ददौ मुदा ॥ २६७ ॥

ततः श्रीदानु ज स्तन्वीमशोकवनिकागतां ॥

सीतां ददर्श दुष्टात्मा तामुवाच पतिव्रतां ॥ २६८ ॥

मानवपाश्रित्य य स्य त्वं वीर्यं मामवमन्यसे ॥

स हतो राक्षसैरानी सुप्तोऽभ्युत्तररोधसि ॥ २६९ ॥

छिन्नं मूलं ते ज डेऽद्य त्वदपो निहतो मया ॥

मव मैथिलि भार्या मे किं मृतेन करिष्यसि ॥ २७० ॥

विभीषणो नि य मितो हतौ सुग्रीवमारुती ॥

दिशं प्रव्रजितः शैषैर्लक्ष्मणः प्लवंगैः सह ॥ २७१ ॥

प्रहस्तेन प रा भूतो हतो भर्ता तथाबले ॥

क्षनार्द्धैर्नोघ्नस्तामिदं तस्याद्यतं शिरः ॥ २७२ ॥

शृण्वत्यां पर म कूरां वार्तां तस्यां दशाननः ॥

उवाच राक्षसी येन रामस्य शिर आहतं ॥ २७३ ॥

तमानयाशु श्री होनं पत्युः पश्यन्विय शिरः ॥

इति श्रुत्वा तयाहूतो विशुज्जिह्वो निशाचरः ॥२७४॥

तच्छिरो धनु रा दाप मायावी विनयान्वितः ॥

प्रणाम शिरसा कृत्वा रावणस्याग्रतः स्थितः ॥२७५॥

तमुवाच स म त्याशो विशुज्जिह्वं सकार्मुकं ॥

अग्रतः कुरु सीतायाः शीघ्रं दाशरथेः शिरः ॥२७६॥

धनुः शिरौवु ज युतं सीतायाः पुरतस्तदा ॥

निक्षिप्यादर्शनमगात्स मायावी सपाचरः ॥ २७७ ॥

सीता दृष्ट्वा पि य स्यैव मत्वा तत्कार्मुकं शिरः ॥-

विजगर्हेऽत्र कैकेयीं कोशतीं कुररीं यथा ॥ २७८ ॥

नाला गता ध रा मार्ता सा छिन्ना कदली यथा ॥

तच्छिरः समुपायाय विल्लापापतेक्षणा ॥ २७९ ॥

हा हातास्पद्य म श्राय पितृनावपालनव्रत ॥ - - -

त्वन्नाशात्पश्चिमावस्थां गतास्मि विधवा कृता ॥२८०॥

विलप्य देवी ज गतीसंभवा बहुशस्तदा ॥ -

उवाच रावणं दीना मर्तुकामा पतिव्रता ॥ २८१ ॥

साधु मां घात य क्षिप्रं रामस्योपरि रावण ॥ - - -

तमानय पतिं पत्या कुरु कल्याणमुत्तमं ॥ २८२ ॥

विलप्य सा ज पुण्यामागल रजनीचरः ॥ - - -

उवाच राक्षस त्वाशु महस्तो द्रष्टुमिच्छति ॥ २८३ ॥

एतद्भुत्वा स य क्षेशधाता क्षिप्रं विनिर्गतः ॥ - - -

जगामादर्शनं शीघ्रं तच्चकार्मुकमुत्तमं ॥ २८४ ॥

राक्षसानां स रा जा तु मंत्रिभिः सह निश्चयं ॥ - - -

युद्धस्य कृत्वा स्वबलं सिद्धं चक्रे महाबलः ॥ २८५ ॥

सीतां मोहनि-म-ग्नां तां सस्या नाम राक्षसी ॥ - - -

आश्वासयामास सखीं विभीषणमन प्रिया ॥ २८६ ॥

विभीष्टि मार्यं श्री मांस्ते कुशली सानुजः पतिः ॥

रावणेन कृता मायामाऽयासं शोक्तो ब्रज ॥२८७॥

सिंधुमुखीर्यं रा महे सखि सगच्छमागतः ॥

उपास्थितं त्वां कल्याणं शीत्रं पथा रामेध्यासि ॥२८८॥

दशकंठस्य अ रणं प्राप्त नास्त्यव संशयः ॥

मोक्ष्यते अथितां रामो वेणोमिणीदशस्तव ॥ २८९ ॥

त्वमाहो कुरु न न्याहं कृतायं कर्तुमामनः ॥

भागमिध्यामि रामे ते निवेद्य कुशलं वचः ॥ २९० ॥

सीतोबाबाऽऽशय स्तस्य रावणस्य दुरात्मनः ॥

त्वया निवेदनीयो मे वर एष वृतः सखि ॥ २९१ ॥

सत्वरं सत्वं रा शिः सा सरमा परमादृता ॥

तथेत्युक्त्वा द्रुतं गुप्ता ययौ यत्र दशाननः ॥ २९२ ॥

विभीषणस्य अ द्विषी बुध्वा दशमुखाशयं ॥

भागव्य पार्श्वं जानक्या प्रीत्या दत्तासनाऽब्रवीत् २९३

पुनः सीतेऽस्य अ ननी तथा मातामहश्च यः ॥

ताभ्यां बोधः कृतो यत्नार्थेन्मोक्षार्थं पुनः पुनः ॥२९४॥

बोधितोऽप्यन य होऽयं रावणः सखि दारुणः ॥

न त्वामुत्सहते मोक्तुमर्थमर्थपरो यथा ॥ २९५ ॥

अमृतत्वा रा न पुत्रि कृतो मोक्तु दशाननः ॥

जातु नोत्साहते स्पष्टो निश्चयोऽस्य समंत्रिणः ॥२९६॥

एन पापाश य मरि हत्वा रामः सलहमणः ॥

सीतेऽयो यां प्रति क्षिप्रं त्वां नेष्यत्यसितेक्षणे ॥२९७॥

अत्रकाले सु रा रातेर्भेतोशस्तरनाकुलः ॥

शब्दोऽभूत्कपितैन्यानां कृपयन् धरणीं मुहुः ॥२९८॥

माध्य बाबाय य तिवान् राहो माचमहः स्वयं ॥

वर्धन्यायनिदां मुदयो बोधयामास रावणं ॥ २९९ ॥

न नाशनीया श्री रेण त्वयाऽधर्मेण रावण ॥

रामाय दातुं योग्येयं सीता प्राप्तं यतो भयं ॥३००॥

उवाच रक्षो—राजस्त वनादानीय सुंदरीं ॥

किमर्थं प्रतिदास्यामि मनुष्यस्य भयादहं ॥ ३०१ ॥

द्विधा मयेयं म प्येव न नमेयं तु कस्याचित् ॥

एष मे सहजो दोषः स्वभावो दुरतिक्रमः ॥३०२॥

रूपेणो मनु ज स्तं तु रणे शाखानृगाश्रयं ॥

नाधिप्यामि प्रतिज्ञेय सत्या विश्वजितो मम ॥३०३॥

घोडितः स्वल्पं य मगात्कुद्धे रक्षसि मान्यवान् ॥

लंकायास्तु तदा गुप्तिं कारयामास रावणः ॥३०४॥

पूर्वद्वारे प रा सद्यं महंस्तं वाहिनीपतिं ॥

लंकाया दक्षिणद्वारे महापार्श्वमहोदरी ॥३०५॥

ज्येष्ठ च पश्चिम द्वारे स्थापयामास नंदनं ॥

व्यादिदेशोत्तरद्वारे रावणः शुकसारणी ॥ ३०६ ॥

राजराजानु ज स्तस्मिन्स्वयं च कृतनिश्चयः ॥

कथयामास लंकाया गुप्तिं ज्ञात्वा विभीषणः ॥३०७॥

अमात्यास्तस्य य लेन लकां गत्वा विलिपेणः ॥

पनसानलसंपातिप्रभृत्याख्याः समागताः ॥ ३०८ ॥

तैः सविधानं ज वनैलंकाया यन्निवेदितं ॥

त सर्वं विनिवेद्याय कुंभकर्णानुजोऽब्रवीत् ॥३०९॥

अयुते द्वे ॥ य स्थानां गजारोहास्तथाऽयुतं ॥

अयुतं च रथाल्टा साध्रा कोटिश्च रत्नसां ॥३१०॥

एकैकस्यात्र रा जेद्र युद्धार्थं रत्नसः प्रभो ॥

परीवारः सहस्राणां सहस्रमुपतिष्ठति ॥३११॥

कर्तव्यो नात्र म न्युस्त्वां कोपयेऽहं न भीषये ॥

समर्थो ह्यसि वीर्येण सुराणामपि निग्रहे ॥ ३१२ ॥

ततोऽन्नवोत्स श्री रामो नीलो वानरपुंगवः ॥

ग्रहस्तं प्रतिपोद्धा स्याद्दानैर्बहुभिर्वृतः ॥३१३॥

अगदः कपि रा जस्य पुत्र एष महाबलः ॥

दक्षिणे बाधतां द्वारे महापार्श्वमहोदरी ॥ ३१४ ॥

हनुमान्पथि म द्वारे निष्पीड्येन्नजितं स्वयं ॥

प्रवेशत्वप्रमेयात्मा कपिभिर्वहुभिर्वृतः ॥ ३१५ ॥

यः सदाऽऽशाविज यकृत् प्रजापीडक उद्धतः ॥

तस्याहं राक्षसेद्रस्य स्वयमेव वधे धृतः ॥ ३१६ ॥

वानरेद्रः स्व य मयं जांबवांश्च महायशाः ॥

राक्षसेद्रानुजश्चैष गुल्मे भवति मध्यमे ॥३१७॥

वयं सदा न रा काराः सप्त योत्स्यामहे परान् ॥

न कार्यं मानुषं रूपमृक्षैः कपिभिराहवे ॥ ३१८ ॥

एवमुक्त्वा स म तिमान्सप्तग्रीवाविभीषणः ॥

आरुरोह सुबेलाद्रि लक्ष्मणेन सह प्रभुः ॥३१९॥

ते सुबेलस्य ज गतीधरस्य शिखरे स्थिताः ॥

ददृशुर्ग्रथपा व्योम्नि रचितामिव तां पुरीं ॥३२०॥

आकारवल य स्थैस्तीर्नालवर्णैर्मिश्राचरैः ॥

ददृशुस्ते हरिश्रेष्ठाः प्राकारमपरं कृतं ॥३२१॥

तां दृष्ट्वा ते वि ज यिनो राक्षसान् युद्धकाक्षिणः ॥

मुमुचुर्विविधान्नादान्वानरा रामसन्निधौ ॥ ३२२ ॥

वानरैः प्रल य प्रोद्यद्घनैरिव महारवैः ॥

लका प्रकापिता सर्वा धीःश्रीश्चामरनिद्विषां ॥ ३२३ ॥

स्तततं भ्रम रा लुब्धाः सौगधिक इवाञ्जुजे ॥

अमराः समराणास्तस्निरिषेर्यशसि प्रभोः ॥३२४॥

ततोस्तमग म तूर्यः संध्यया प्रतिराजितः ॥

पूर्णचंद्रप्रदीप्ता च क्षपा समभिवर्तत ॥ ३२५ ॥

सौवर्णमेकं श्री मत्ते विकूटशिखरं वरं ॥

ददृशुस्तत्र तां लंकां निर्मितां विश्वकर्मणा ॥ ३२६ ॥

विचित्रां भास्वरा कारां प्रासादैरुपशोभितां ॥

दशयोजनविस्तीर्णामदुतां द्विगुणायतां ॥ ३२७ ॥

वनैर्मनोरम गुणैः समंतादुपशोभितां ॥

प्रातर्विलोभ्य हरयो रम्याण्युपवनानि ते ॥ ३२८ ॥

विविशुर्वायुः स वनाः सुग्रीवस्य निदेशतः ॥

जम्बुदिशो भयात्तेषां नागाः सिंहाः खगा भृगाः ॥ ३२९ ॥

ततो रामो विष्णुचैः सुवेल्लस्य महागिरैः ॥

आरुरोह ससुग्रीवश्चित्रं शृंगं द्वियोजनं ॥ ३३० ॥

तत्र स्थितः स राजेंद्रो दिशः सर्वा विलोकयन् ॥

ददर्श लंकां कनकप्राकारेण विराजितां ॥ ३३१ ॥

दशकंठचा मराम्यां श्वेतच्छत्रेण शोभितं ॥

तस्या गोपुरशृङ्गस्य ददर्श सुदुरासद ॥ ३३२ ॥

तं कुबेरानुजम्बानं दृष्ट्वाऽशु स कपीश्वरः ॥

उत्थाय पुञ्जवे क्रोधात्प्रभो रामस्य पश्यतः ॥ ३३३ ॥

सुग्रीवो निर्भयः स्वातस्तृणीकृत्य दशाननं ॥

पतितो गोपुरे स्थाने सोऽब्रवीत्प्रत्य वच ॥ ३३४ ॥

भर्तु रामस्य जगतां सखा दातोऽस्मि राक्षस ॥

न ममा मोक्षपतेऽद्य त्वं पार्थिवस्य तेजसा ॥ ३३५ ॥

इत्युक्त्वा सैरयस्तार्क्ष्य इयत्तयोपरि द्विष ॥

पपाताकस्य मुकुटपातपापास भूतले ॥ ३३६ ॥

तमाहरक्षो-रा-त्रो रे निर्मर्यादप्रवगम ॥

सुग्रीवस्यैव परोक्षे मे हीनश्रीवो मार्वाप्यसि ॥ ३३७ ॥

ततः इव मपतिर्निशाचरपतिर्नल्ये ॥

नियुद्धचक्रतुर्घोर विश्वविस्मयकारकं ॥ ३३८ ॥

कृत्वा नियुद्धं श्री दस्य भ्रात्रा तेन सहातुलं ॥

सुबेलस्य पुनः शृगमाजगाम महायशाः ॥ ३३९ ॥

तमुवाच न रा घोशः सखे सुग्रीव साहसं ॥

कर्तुं नार्हसि भूयस्त्वं मम प्राणो नहि श्वरः ॥ ३४० ॥

अथावरुद्ध म हतः सुबेलाग्राद्रधूतमः ॥

रूरोध तानि लुकाया द्वाराणि प्रबलैर्बलैः ॥ ३४१ ॥

अनुस्मरन्ता ज धर्ममाहूपांगदमब्रवीत् ॥

गत्वा सौम्य दशग्रीवं ब्रूहि मद्रचनादिदं ॥ ३४२ ॥

ऋषिदेवा हि य क्षाणार्मवलितेन यत्त्वया ॥

सक्त्वा न्हियं दयां नानाप्रकारं पीडनं कृतं ॥ ३४३ ॥

तद्रोविप्रसु रा शते दाराहरणकर्षितः ॥

आगतोऽह ससुग्रीवो लंकाद्वारे व्यवस्थितः ॥ ३४४ ॥

गमिष्यसि त्वं य हर्षिराजर्षिपदवीमरे ॥

मद्वाणैर्निहतो पुद्गे भविष्यसि यदि स्थिरः ॥ ३४५ ॥

बलेन येन ज नक्तनपां माययाऽधम ॥

मामतिक्राम्य नीच त्वं इतवांस्तन्निदर्शय ॥ ३४६ ॥

सीतां त्वमादा य यदि त्वभ्येषि शरणं न. मां ॥

अराक्षसमिमं लोकं कर्तोऽरिम निशितैः शरैः ॥ ३४७ ॥

धर्मात्मा तेऽनु ज न्माऽयं श्रेष्ठो मां शरणं गतः ॥

लंकैश्वर्यमिदं श्रीमदध्रुवं प्राप्नोत्यकंठकं ॥ ३४८ ॥

न राज्यमन य ज्ञेन भोक्तुं क्षणमपि त्वया ॥

शक्यं मूर्खसहायेन पापेनाविदितात्मना ॥ ३४९ ॥

कृत्वा धृतिं प रा मदा त्व युध्यस्व मया सह ॥

मृतो रणे मद्भिः शिखैः पाप पूतो भविष्यसि ॥ ३५० ॥

चतुःपथं म म प्राप्य न जीवन्प्रतियास्यासि ॥

यदाविशसि लोकांस्त्रीन् खगीभूतो निशाचर ॥ ३५१ ॥

जघन्यज न्वां श्री दस्य हितं नाक्य ब्रवीम्यहं ॥

सुदृष्टा क्रियतां लक्षा क्रियतां चोर्ध्वदैहिकं ॥३५२॥

इन्धमुक्तः स रा मेण तारेयोऽञ्जिष्टकर्मणा ॥

जगामाक्षाशमाविश्य मूर्तिमानिव हव्यवाद् ॥३५३॥

ददर्शात्तान म व्यग्रं रात्रणं सचिवैः सह ॥

तस्यै तस्याऽविदूरेण निपन्यासितमश्रमः ॥३५४॥

ततो भर्तुस्त्रि ज गतां श्रावयामास तद्वचः ॥

दूतोऽहं कोसलैरस्य रामस्याञ्जिष्टकर्मणः ॥३५५॥

अगदस्तन य स्तस्य बालिनश्चेत्त्वया श्रुतः ॥

आह त्वां राघवो रामः कौसल्यानन्दवर्द्धनः ॥३५६॥

निष्पद्य त्वं तु रा राते युध्यस्व पुरुषो भव ॥

हन्ताऽस्मि त्वां सहामास सपुत्रज्ञातिबांधव ॥३५७॥

त्रयो लोकाः सु म नसो भविष्यन्ति हते त्वयि ॥

विभीषणस्य चैश्वर्यं भविष्यति महात्मनः ॥३५८॥

उद्धरिष्यामि ज गतोसुराणां त्वादकंटक ॥

हरेरिभद्रव स्यातुं न त्वं मम पुरः क्षमः ॥३५९॥

देवदानन य क्षाणां गंधर्वैरगपक्षिणां ॥

शनुमुन्मूलयिष्यामि त्वामह लीलपा र्णे ॥३६०॥

उक्त सत्यं नि ज वचः करिष्यामि दशानन ॥

न चेत्सकल्य वैदेहीं प्रणिपन्न प्रदास्यसि ॥३६१॥

तारायास्तन य स्येत्य श्रुत्वा सपरुष वचः ॥

रुष्टः शशास सन्निवानसकृद्द्रव्यतामेति ॥३६२॥

जगृह्युर्व र नानं त्वत्वारो रजनीचराः ॥

ग्राह्यामास तारेयो नलं दर्शयितुं तदा ॥३६३॥

स तान्विहंग म समान्भुजसक्तान्महाबलः ॥

समादापोन्पपाताशु प्रासादं शैलसुभिम् ॥३६४॥

यदोत्पपात श्री मान्स प्रबलः पक्षिराडिव ॥

तस्योत्पतनवेगात्ते निर्धूताः पतिता मृताः ॥ ३६५ ॥

तस्य पादभ रा क्रांतः प्रासादः स महानपि ॥

पफाल शतधा वनप्रहाराद्विमवानिव ॥ ३६६ ॥

जगमानां य ध्ये ॥ रामपार्श्वमुपागतः ॥

भक्त्वा प्रासादशिखर नाम विश्राव्य चान्मनः ॥ ३६७ ॥

तः प्रवृत्त ज न्य तद्दृष्ट्वा कपिरक्षसां ॥

कनत्रा उद्यिता यत्र दुस्तराः शोणितापगाः ॥ ३६८ ॥

पारायास्तन य स्तत्र रात्रियुद्धे भयकरे ॥

तमिद्विजितमत्युग्रं चकार विरय बली ॥ ३६९ ॥

हामायः स रा त्री तावदृश्यो रामलक्ष्मणौ ॥

व्रंथ शरवधेन कूटयोधी निशाचरः ॥ ३७० ॥

बद्धौ भुजग म वीर्विद्यया शरतां गतैः ॥

निष्पदौ पतितौ वीरौ मूर्छितौ रामलक्ष्मणौ ॥ ३७१ ॥

आतौ स्वक्षत ज स्रुत्या भूयस्या समराजिरे ॥

तौ रामलक्ष्मणौ दृष्टौ पुष्पिताविव किंशुकौ ॥ ३७२ ॥

तावुवाच वि य द्वौ रात्रिणिमां सुरेश्वरः ॥

द्रष्टुमामास्तादितु वाऽपि न शक्तः किं पुनर्युवा ॥ ३७३ ॥

यमलोक रा स पुत्रौ नयामीति वदन् शरैः ॥

निर्विभेद पुनस्तीक्ष्णैः प्रजहर्ष ननाद च ॥ ३७४ ॥

तयोर्जगन्ना कयोः शरीरेऽगुलमतर ॥

न हविद्ध नभूवोग्रैः कणिभिर्नाणतां गतैः ॥ ३७५ ॥

दृष्ट्वा खरश रर क्रांतौ जगत्या जगतां पतौ ॥

विभीषणश्च सुग्रीवः सताप परम गतौ ॥ ३७६ ॥

कपयो हनु य न्युख्या व्याकुली परिवार्य तौ ॥

तस्युद्यौ च भुवं चापि वीक्ष्यमाणा वनौकतः ॥ ३७७ ॥

सलक्ष्मण तं श्री रामं परिवार्य स्थितान् कथीन् ॥

यूथपानिषुभिर्घोरैरिताडयदारिद्रमः ॥ ३७८ ॥

एवं सर्वान् प रा भूय हर्षयन् सर्वराक्षसान् ॥

प्रहृष्टो रावणिलंका प्रविशेत् महायशाः ॥ ३७९ ॥

विभीषणोऽथ य तिमनत्रवीह्वानरेश्वरं ॥

पर्यवस्थापयान्मानमनायं मां च संकटे ॥ ३८० ॥

त्वं वैहङ्ग्यं ज क्षिप्रं न मृती रामलक्ष्मणौ ॥

पश्येमौ न जहाति श्रीरघोषीयं न हास्यति ॥ ३८१ ॥

तस्मादाश्वास य स्वातं बलं च ह्रवगाधिप ॥

यावत्सैन्यानि सर्वाणि पुनः सस्थापयाम्यहं ॥ ३८२ ॥

एवंमाश्वास्य रा नानं राक्षसेन्द्रो विभीषणः ॥

विद्रुतं वानरानीकं तत्समाश्वासयत्युनः ॥ ३८३ ॥

इन्द्राजित्सु स म र्यस्ताप्रियं पिवे न्यवेदयत् ॥

उत्पपातासनाद्दृष्टः स पुनं परिपस्वजे ॥ ३८४ ॥

विभीषणाग्र ज न्मा ता राक्षसीरघवीस्वय ॥

हताविन्द्रजिता ख्यात वैदेह्या रामलक्ष्मणौ ॥ ३८५ ॥

तां पुष्पकं य त्नेन समारोप्यायतेक्षणां ॥

दर्शयध्वं हती मर्त्यौ मुद्धे दाशरथी इति ॥ ३८६ ॥

यदाश्रयाद्वा ज पुत्री गर्वान्मां नोपतिष्ठते ॥

सोऽस्या भर्ता सह भ्रात्रा निहतो रणमूर्द्धनि ॥ ३८७ ॥

दृष्ट्वा रणस्त य म्रिय निरपेक्षाऽथ मैत्रिली ॥

मामुपस्थास्यतेऽगत्या सर्वाभरणभूषिता ॥ ३८८ ॥

त्यूत्काऽऽशु रा क्षयः सीतारामोप्य पुष्पकं ॥

निन्युस्त्रिजटयं सार्द्धं साऽपश्यद्रामलक्ष्मणौ ॥ ३८९ ॥

तौ मृतावेव म त्वा सा विन्ध्याप पतिव्रता ॥

पुत्रिण्यविध्वेत्युचुर्ये मां ते ऽनृतनादिनः ॥ ३९० ॥

विहाय दीनां श्री मान्मां कुरुणोऽयं कथं गतः ॥

हा कौतल्ये हा सुमित्रे हा कैकोये सुतो मृतौ ॥ ३९१ ॥

लक्षणानि धरा देवैरान्युक्तानि शुभान्यलं ॥

तान्यद्य निरते रामे वितथान्येव सर्वशः ॥ ३९२ ॥

तथा रामस्य म हिषीं कृपणां बहुविद्बली ॥

परिदेवयमानां तां राक्षसी त्रिजटाऽब्रवीत् ॥ ३९३ ॥

मा विषादं ब्रज शुभे भर्ताऽयं तव जीवति ॥

मूर्च्छितः सानुजो रामो मुखयोः श्रीः शुभाऽनयोः ॥ ३९४ ॥

हते पत्न्या य तासि योधानां वदनान्यलं ॥

विवर्णानि भव्येषां न तथा न मृताविमौ ॥ ३९५ ॥

इदं हि राजराजस्य विमानं पुष्पकं महत् ॥

दिव्यं त्वां धारयेन्नैव यद्येती गतजीवितौ ॥ ३९६ ॥

विश्रब्धाभव न द्वावपैरनुमानैः सुखोदयैः ॥

अहतौ पश्य काकुत्स्थौ जेहादेतद्ब्रवीमि ते ॥ ३९७ ॥

एवमुक्ता त्रिजटा सीता सुरसुतोपमा ॥

कृताञ्जलिर्बुधिमामेवमस्त्विति सा सती ॥ ३९८ ॥

तन्निवर्त्य विषयं सीता त्रिजटया सह ॥

अशोकवनिकां भूयो राक्षसीभिः प्रवेशिता ॥ ३९९ ॥

तः स वीरोऽज कुलप्रदीपः प्रत्यबुध्यत ॥

भातरं दीनवदनं पर्यदेवयदानुरः ॥ ४०० ॥

पंचत्वमद्य यदेष प्राप्तः सौमित्रिरात्मवान् ॥

किंनु मे सीतया कार्यं परिलक्ष्याम्यसूनह ॥ ४०१ ॥

अप्यलेकिधुरा मा मे सीता तुल्या विचिन्वता ॥

न लक्ष्मणसमो भाता सचिवः सांपैरायिकः ॥ ४०२ ॥

किंनु वक्ष्यामि मया तां कौरव्यां भातरं वत ॥

किं कैकोयी किं सुमित्रां पुत्रदर्शमलालतां ॥ ४०३ ॥

साधुगुणाढ्यः श्री मान्यः पातितो हंत मरुते ॥

धिह्रमां दुष्कृतकर्मणमनार्यं दुःखभाजनं ॥ ४०४ ॥

अस्यायेव धरायां स्वं देहं व्यक्ष्याम्यहं वत ॥

तत्तु मिथ्या प्रलपितं मां प्रवक्ष्यत्यसंशयः ॥ ४०५ ॥

पल्लंकायां नो मयाऽयं कृतो राजा विभीषणः ॥

अस्मिन्मुहूर्ते सुग्रीव प्रतिपातुमितोऽर्हसि ॥ ४०६ ॥

पुरस्कृत्यात्मजं मम सैन्यस्तरसागरं ॥

शोकेन सत्वहीनं त्वां राजणोऽभिभविष्यति ॥ ४०७ ॥

यत्तु शक्यं वयस्येन सुहृदा वा परं मम ॥

कृतं सुग्रीव तत्सर्वं भवताऽधर्मभीरुणा ॥ ४०८ ॥

यत्कायं वानरा मित्रैर्भवद्भिर्हनुमन्मुनिभिः ॥

तत्कृतं तेन तुष्यामि स्वस्ति वोऽस्तु यशस्विनः ॥ ४०९ ॥

अनुज्ञातास्ते मया ये समुत्तीर्याद्विधमागताः ॥

भो हृष्टा वानराः सर्वे यथेष्टं गंतुमर्हय ॥ ४१० ॥

यैः श्रुतं तस्य जगतीभर्तुस्तपदिदेवितं ॥

रुदुदुस्ते भृशं दीना ऋक्षाश्च कपयः समं ॥ ४११ ॥

स्यापयित्वा प्रयत्नेन सर्वाः सेना विभीषणः ॥

आजगाम गदापाणिस्त्वारितं यत्नराघवः ॥ ४१२ ॥

तमंजनाभं जनिं दृष्ट्वा सर्वे वनीकृतः ॥

दिशः प्रदुद्रुर्भूता मत्वा रावणिमागतं ॥ ४१३ ॥

हेतुं तेषां मया स्यात् ज्ञात्वा राजा विभीषणं ॥

नां वरंतं पुनर्चितान् पर्यवस्थाप्य हृतं ॥ ४१४ ॥

नां वान्मानरा न्सर्वान् पलायनपरान् स्वयं ॥

सांत्वयामास संनस्तान् संनिर्वर्त्य महामवः ॥ ४१५ ॥

विभीषणः समं केशो दृष्ट्वा तौ रामलक्ष्मणौ ॥

हा हेतुं तेषां सशोक्रांतौ रुरोद विललाप च ॥ ४१६ ॥

- मिलेन हंत श्री मंतावंचिता वृजुविक्रमौ ॥
जीवनद्य विपन्नोऽस्मि नष्टराज्यमनोरयः ॥ ४१७ ॥
- कृतः सकामोऽ रा तिर्नो मेघनादेन रावणः ॥
विलपंतं परिष्वज्य तमुवाच हरोश्वरः ॥ ४१८ ॥
- भविष्यति त म ग्रस्ते कामो धैर्यं सखे कुरु ॥
त्यक्त्वा मोहं निहंतारौ रावणं रामलक्ष्मणौ ॥ ४१९ ॥
- अय बाह्यनु ज स्तन सुषेणं श्वशुरं तदा ॥
अववीक्ष्य च किष्किष्ठां गृहीत्वा रामलक्ष्मणौ ॥ ४२० ॥
- दशास्यायात्य य महं कृत्वा पुत्रादिभिः सह ॥
भैयिलीमानयिष्यामि शक्रो नष्टाभिः श्रियं ॥ ४२१ ॥
- सुषेणो वान रां धीशमव्रवीत्क्षीरसागरे ॥
चंद्रोणौ गिरिश्रेष्ठौ वर्तेते वानरेश्वर ॥ ४२२ ॥
- तत्रौषधी ते म हत्यौ विद्येते नामनी तयोः ॥
संजीवकरणीत्येवं विशल्यकरणीति च ॥ ४२३ ॥
- अदौषधी ते ज वनाः संपातिपनसादयः ॥
अयोत्तानेतुमाश्वेको हनूमान्वा महाजवः ॥ ४२४ ॥
- हताः सुराः सं य तिभ्ये दैत्यैस्तान्धिषणः स्वयं ॥
याम्यामुत्पापयामास निर्मिताभ्यां स्वयंभुवा ॥ ४२५ ॥
- तास्मिन्काले द्वि-ज-श्रेष्ठो महता पक्षवायुना ॥
कंपयन्सार्णवां क्षोणीमानगाम भुजंगभुक् ॥ ४२६ ॥
- दुद्रुवस्तेऽहं य स्वस्ताः पक्षिराजे स्यांगते ॥
जाता ज्ञाता वानराणां मुदिता रुदिताकुलाः ॥ ४२७ ॥
- जपाशिषां न रा धीशौ प्रतिपूज्य स्वश्वरः ॥
विमर्शय च पाणिभ्यां मुखे चंद्रसमप्रभ ॥ ४२८ ॥
- सदृष्टास्तेन म स्तास्ते तयोः संरुद्धव्रणाः ॥
सुवर्णे च तनू सिंगधे प्रभ्वोराशु नभूवतुः ॥ ४२९ ॥

धृतिश्च शक्तिः श्री स्तस्य सांनुजस्य प्रभोस्तदा ॥

द्विगुणाऽभूत्स्मृतिर्बुद्धिर्लल्या मानुषाकृतेः ॥ ४३० ॥

सस्वजे च सुरा धीशप्रतिमौ तावुभौ मुदा ॥

रामस्तमत्रवीदावां व्यसने रक्षितौ त्वया ॥ ४३१ ॥

यथा तातं मे म सिधुं यथाऽने चापितामहं ॥

तथा भवंतमासाद्य हृदयं मे प्रसीदति ॥ ४३२ ॥

को भवान्निरंज स्केलं वसानो वसने शुभे ॥

दिव्यस्वंगरागश्च दिव्याभरणमुपितः ॥ ४३३ ॥

विनतातनय स्तेऽहं सखां प्राणो बहेश्वरः ॥

नाम्ना गच्छ इत्युक्त्वा दृष्ट्वा सोऽगाद्ययागतं ॥ ४३४ ॥

प्रवष्टा वानरा दृष्ट्वा नीरुजौ रामलक्ष्मणौ ॥

सिंहनादं तदा नेदुर्लंगूलं दुधुवुश्च ते ॥ ४३५ ॥

ततः ध्वजं म वरा द्रुमानुत्पात्य कोटिशः ॥

लंकाद्वाराण्युपाजग्मुर्पुद्गलकामा महाबलः ॥ ४३६ ॥

राजरजानु ज स्तेषां ज्ञात्वा हर्षस्य कारणं ॥

संशयस्य बलं मेने धूम्राक्षं प्राहिणोदय ॥ ४३७ ॥

कृतः कीशक्षय स्तेन धूम्राक्षेण रणाजिरे ॥

गिरेः शिखरमादाय सहतो वायुसूनुना ॥ ४३८ ॥

यच्चदंष्ट्रं च ज न्यार्यं प्रैषयामास रावणः ॥

अंगदस्तस्य चिच्छेदे शिरस्तदेतिना रणे ॥ ४३९ ॥

अकंपनं ज य स्यायैर्निर्गतं रावणाज्ञया ॥

हनुमानवधीबुद्धे तरुणा तरुणोर्कषक् ॥ ४४० ॥

प्रहस्तोऽयमु रा नीकपरामवचिक्षणः ॥

रावणप्रहितो युद्धे नीलेन शिलया हतः ॥ ४४१ ॥

अयमुक्त्वा प्र म यितं प्रहस्तं बाहिनीपतिं ॥

निर्ययौ स्वयमेवोग्रः कूरुर्कर्गः दशाननः ॥ ४४२ ॥

हंतुं सुकंठः श्री दस्य भ्रातरं भोगविक्रमं ॥

गृहीत्वाऽद्रेर्महाशृंगमभिदुद्राव वेगवान् ॥ ४४३ ॥

सायकैर्यातु रा जस्तच्चूर्णोरुख महाबलः ॥

शरेणैकेन सुग्रीवं पातयामास भूतले ॥ ४४४ ॥

शैलान्गृहीत्वा य हतो गवासगव्यर्षभाः ॥

प्रदुहुवुस्तेऽपिशरैस्तेन विद्धा निपातिताः ॥ ४४५ ॥

यया वातेन ज लदा भग्नास्तेन बलेमुत्थाः ॥

जग्मुः शरण्यं शरणं रामं कामं मयाकुलाः ॥ ४४६ ॥

कोदंडमादा य परं हंतुं गंतुं समुदातं ॥

प्रांजलिर्लक्ष्मणो राममब्रवीदग्रतः स्थितः ॥ ४४७ ॥

पर्याप्तौऽहं प रा भूतो रावणस्य दुरात्मनः ॥

आर्यं कार्यमिदं कर्तुमनुजानीहि मां प्रभो ॥ ४४८ ॥

तं सोऽब्रवीत्त य योऽसि गच्छ यत्नपरो भव ॥

आत्मानं रक्ष सौमित्रे रावणो हि महाबलः ॥ ४४९ ॥

परिष्वज्याग्र ज मयो मत्वा सौमित्रे राहवे ॥

ययौ ददर्श दिक्षुतुंडं छादयंतं शरैररीन् ॥ ४५० ॥

तं बाधुतन य स्तस्य समासाद्य रथं रणे ॥

उवाच दक्षिणं बाहुमुद्यम्याद्भुताविक्रमः ॥ ४५१ ॥

अवध्यत्वं के ज जस्य वराहैवातुरादिभिः ॥

प्राप्तं त्वया दशग्रीव बानरेभ्यस्तु ते भयं ॥ ४५२ ॥

दक्षिणो मम य सोऽयं बाहुरद्य समुद्यतः ॥

विधमिष्यति ते देहे भूतान्मानं चिरौषितं ॥ ४५३ ॥

संकुद्धो यातु ॥ नस्तमब्रवीत्यहर दुर्तं ॥

ततः पराक्रमं ज्ञात्वा त्वं बधिष्यामि बानर ॥ ४५४ ॥

तमब्रवीत्त य रुतः सूनुः कुद्धं दशाननं ॥

त्वं मया निहतं पूर्वमक्षमात्मसुतं स्मर ॥ ४५५ ॥

रोषेण बंधुः श्री दस्य तलेनोरसि माम्भर्ति ॥

आजघानाहतस्तेन स चचाल मुहुर्मुहुः ॥ ४५६ ॥

स्थैर्यं कृत्वा सु रा रार्तिं तलेनैवाजघान सः ॥

दशग्रीवः कंपितोऽभूद्रूमिकपे यथाऽचलः ॥ ४५७ ॥

दृष्ट्वा विसृज्य म मरा ऋषयो वानरा मुदा ॥

विनेदुः ॥ त्वयाश्वास्य रावणो हरिर्भवोत् ॥ ४५८ ॥

साधु वानर जे न्ये त्वं श्लाघनीयोऽसि वीर्यतः ॥

तमब्रवीत्कापिर्वीर्यं धिगस्तु मम रावण ॥ ४५९ ॥

जीवस्यद्यापि य स्त्वं मे निःशंकं तलताडितः ॥

सकृत् प्रहरेदानीं दुर्बुद्धे किं विकल्पसे ॥ ४६० ॥

ततश्चामम रा राते मामको मुष्टिरुद्धतं ॥

लोकपीडाकरं मत्तं प्रणेप्यति यमक्षयं ॥ ४६१ ॥

ततः स पर म क्रुद्धो मुष्टिमावृत्य दक्षिणं ॥

पातयामास नेगेन वानरोरसि वीर्यवान् ॥ ४६२ ॥

स प्रभंजन ज स्तेन ताडितो दृढमुष्टिना ॥

पुनः पुनः सचचाल प्रवाते विठपी यथा ॥ ४६३ ॥

दृष्ट्वा वायोः का य जं तं व्याकुल दशकंधरः ॥

समुत्सृज्य महातेजा नीलं प्रतिसमम्यगात् ॥ ४६४ ॥

समाश्वस्तः सौज नाजो दृष्ट्वा नीलेन संगतं ॥

उवाच माम्भर्तिर्मेदं युक्तं ते दशकंधर ॥ ४६५ ॥

क्षिता नीलेन य ईलाधरा वृक्षाश्च भूरिशः ॥

रावणस्तान्प्राचेच्छेद शरैरशनिसन्निभैः ॥ ४६६ ॥

भ्रष्टस्वरूपः सु रा रातेर्ध्वजाग्रे निपपात सः ॥

ज्ज्वाल रावणः क्रोधात्ततो नीलो ननाद च ॥ ४६७ ॥

सौमित्रहनु म त्राया रावणस्याग्निर्नंदनं ॥

दृष्ट्वा ध्वजाग्रे चापाग्रे किरीटाग्रे च विस्मिताः ॥ ४६८ ॥

तथैव बधु श्री दस्य कपिलाघनविस्मित ॥

अस्त्रमाहारयायास दोषमाग्नेयमद्भुत ॥ ४६९ ॥

चक्रशुर्वान रा दृष्टा भ्रान्त दृष्ट्वा दशाननं ॥

क्रुद्ध आग्नेयसयुक्त शरमादाय रावण ॥ ४७० ॥

अब्रवीन्नील म श्व जीवित रक्ष वानर ॥

इत्युक्त्वास्त्रप्रयुक्तेन शरेण तमताडयत् ॥ ४७१ ॥

नील पपात ज गतीदृष्टे तत्कालमेव स ॥

परं पितुश्चात्मनश्च तेजसा न मृतस्तदा ॥ ४७२ ॥

ततोऽरातिर्ज य प्रेषु सौमित्रिमभिनिर्वयौ ॥

स। तमाहार्हसि कपीनयोद्धु पश्य मा स्थित ॥ ४७३ ॥

तमुवाच सु रा रातिदिष्ट्या दृष्टोऽसि राघव ॥

अस्मिन्क्षणे मृत्युलोक यास्यसि त्व ममाशुगि ॥ ४७४ ॥

अब्रवीत्स स म युस्त किं पाप त्व विकथसे ॥

महाप्रभावा गन्ति न जातुचिदसत्तम ॥ ४७५ ॥

तत श्रीदानुज श्वक्रे युद्ध सौमित्रिणा सह ॥

सौमित्रिश्च महातेजास्तस्य चिच्छेद सायकान् ॥ ४७६ ॥

सुमित्रातन य स्याथ ललाटे स दशानन ॥

निचखान शर घोर ब्रह्मदत्त पविप्रभ ॥ ४७७ ॥

स रामस्यानु ज स्तेन व्याकुलोऽभूत्क्षण पुनः ॥

सर्वा प्राप्य महातेजा शत्रोश्चिच्छेद कार्मुक ॥ ४७८ ॥

विभिस्तीक्ष्णी सा य कैस्तमाजघानाशु मर्मणि ॥

स चचाल पुनः सर्वा कच्छ्राप्राप दिगोनन ॥ ४७९ ॥

तत शक्ति ख रा माशु ब्रह्मदत्ता महाबल ॥

प्रेषयामास सकृद्धा काली व्याली नवामिव ॥ ४८० ॥

शरैरस्त्रै स म र्येस्ता जघान भरतानुज ॥

तथापि शक्ति सा तस्य विजैव भुजातर ॥ ४८१ ॥

मलयाऽपि शक्त्या श्रीः मान्स ताडितोऽपि स्तनांतरे ॥

॥ ४८३ ॥ विष्णोरमीमांस्यभागमात्मानं प्रत्यनुस्मरत् ॥ ४८२ ॥

हाम्यां भुजाभ्यां रा जा तं जग्राहोपेयं सतरं ॥

॥ ४८३ ॥ चालनेऽपि क्षमो नाभूत्किं तस्योद्धरणे पुनः ॥ ४८३ ॥

तदानीं द्रुत मभ्येयं रावणं वायुनंदनः ॥

॥ ४८४ ॥ आजघानोरासि कुद्धो वज्रकल्पेन मुष्टिना ॥ ४८४ ॥

राजराजानु ज स्तेनं वमन् रुंधिरमाकुलः ॥

॥ ४८५ ॥ पंपात मूर्छितो नेदुर्देवदेयमहर्षयः ॥ ४८५ ॥

कपिस्तमान् य तूष्णे रामाभ्यांशं सुभक्तिमान् ॥

॥ ४८६ ॥ शक्तिस्तमुत्सृज्य गतो रावणस्य रथं प्रति ॥ ४८६ ॥

आश्वस्तोऽभूद रा तिष्ठो मुहूर्ताद्विरत्तानुनः ॥

॥ ४८७ ॥ रावणोऽपि पुनर्योद्धु धनुर्वीणां समाददे ॥ ४८७ ॥

दृष्ट्वा म वधो रामो रक्तोत्थोचनः ॥

॥ ४८८ ॥ हनुमंतं समारुढ्य रावणं समदुद्रुवत् ॥ ४८८ ॥

तमाह मैनु ज छद्मा तिष्ठ कृत्वा मभाषियं ॥

॥ ४८९ ॥ कनु राक्षसशार्दूलं गत्वा मोक्षमवाप्स्यसि ॥ ४८९ ॥

कर्ता तव क्ष स्याहं पुत्रैः पुत्रैः प्रियैः सहः ॥

॥ ४९० ॥ क्षणादिनं जनस्थानं सर्वं नीराक्षसं कृतं ॥ ४९० ॥

एवमुक्तः सो ज नाजं वहत राघवं रणे ॥

॥ ४९१ ॥ आजघान शरिदिशिः पूर्वैरमनुस्मरन् ॥ ४९१ ॥

तस्यांजनाक्रा य भुवः कालानलविषाग्मे ॥

॥ ४९२ ॥ ताडितस्य शरिभ्यस्तेजोवद्विरभूत्तदा ॥ ४९२ ॥

राभो राक्षस रा जेन दृष्ट्वा भक्तं कृतव्रणं ॥

॥ ४९३ ॥ चकार त्रिरथ सूत ह्यान्हत्वा निरायुधं ॥ ४९३ ॥

छित्त्वा ध्वजं दिग्म करपथं छत्तमयेषुभिः ॥

॥ ४९४ ॥ किरिटकूटं चिच्छेद जघानोरासि राक्षसं ॥ ४९४ ॥

वज्रप्रहारै श्री माय्यो न चचाल दशानन* ॥

॥ रामबाणाभिहतो मुमोह धनुरयजत् ॥ ४९५ ॥

तमुवाच प रा धीन राघवो विरथ खल ॥

अल श्रातोऽसि राजस्व युद्धे नास्त्यद्य ते बल ॥ ४९६ ॥

गच्छ मुक्तोऽस्य य त्यरि विश्रात श्वस्वमाहव ॥

पुन सै वै परिवृतो योद्धुमेहि मया सह ॥ ४९७ ॥

प्रेक्षिष्यसे भु ल स्थ मे वीर्यमाजौ स्वकै सह ॥

परिश्रात मृत्युवश नयामि त्वां न राक्षस ॥ ४९८ ॥

एवमुक्तो भ म व्याप्तो हतदर्पो निशाचर ॥

विवेश लका रामेण लीलया युधि निर्मित ॥ ४९९ ॥

श्रीरामेण प रा भूतो बभूव व्यथितेन्द्रिय ॥

मातंग इव सिंहेन गच्छेनेव पश्यात् ॥ ५०० ॥

उवाच पर म व्यग्र प्रेक्षमाणो निशाचरान् ॥

व्यर्थ तपो मे यद्युद्धे मानुषेणास्मि निर्मित ॥ ५०१ ॥

इदं तत्कर्म ख ब्रह्मो घोर मामभ्युपस्थित ॥

मानुषेभ्यो विजानीहि भय त्वमिति तत्तथा ॥ ५०२ ॥

देवदानव य क्षैस्तैर्गंधर्वैरगराक्षसै ॥

अवश्यव मया प्राप्त मानुषेभ्यो न याचित ॥ ५०३ ॥

अनरण्योऽपि न गतीपतिर्मागशपत्पुरा ॥

शाप्तोह वेदैवत्या च सेय जनकनदिनी ॥ ५०४ ॥

उमा शभो मि य तया मया कैलासचालने ॥

नदीश्वरश्चोपहासे घोर शाप ददौ पुरा ॥ ५०५ ॥

तद्राक्षसा स्म रा म्यद्य निमित्त मद्भयस्य यत् ॥

यूय प्रिया, सहाया मे यत्न कर्तुमिहार्हय ॥ ५०६ ॥

महासत्त्वो म य भ्राता कुमकर्णो विनोध्यतां ॥

प्रयत्न क्रियतां दुर्गप्राकारद्वाररक्षणे ॥ ५०७ ॥

रामायणं भाषण २ राजविशेष, (इह ॥ राजाचा शाप अस कित्येकां वि दानने) ३ कृष्णबाची कथा

सेरक्षणीया श्री रक्ष प्रयत्नेन निशाचराः ॥

सुखं स्वपिति निश्चितः कुम्भकर्णो विवोध्यतां ॥ ५०८ ॥

स हि संख्ये प रा क्रांतः कर्कदं सर्गरक्षसां ॥

वानरान् राजपुत्री च क्षिपमेव हनिष्यति ॥ ५०९ ॥

रामेण संग्रा म इह प्रभग्नस्य सुदारुणे ॥

भविष्यति न मे शोकः कुम्भकर्णे विवोधिषे ॥ ५१० ॥

भर्त्रेत्युक्ताः प्र ज ग्मुस्ते कुम्भकर्णनिवेशनं ॥

गंधमाल्यं मुहद्रक्षमादाय रजनीचराः ॥ ५११ ॥

ते कुम्भकर्ण यत्नेन महता राक्षसोत्तमाः ॥

दिनद्वयेनायुतशः कच्छेण प्रववोधयन् ॥ ५१२ ॥

प्रबुद्धो मांस रा शीन्स भुक्त्वा नानान्नपर्गतान् ॥

सहस्रशो मद्यकुम्भान् पीत्वा खातो घटक्षुतिः ॥ ५१३ ॥

सूपाक्षास्त म प्र तात्तचिवावृत्तमात्मनः ॥

प्रवोधकारणं श्रुत्वा कुम्भकर्णस्तमववीत् ॥ ५१४ ॥

हरितीन्यं रा ज पुत्री ती चाहं रामलक्ष्मणौ ॥

नित्वा प्रथममेवाजी ततो द्रक्ष्यामि रावणं ॥ ५१५ ॥

महोदरो न य जस्तं कुम्भकर्णं तदाववीत् ॥

श्रुत्वा प्रभुवचः शत्रून् पश्चादापि विजेष्यते ॥ ५१६ ॥

प्रतस्थेऽग्र ज स्यादौ दर्शनार्थं महातनुः ॥

कुम्भकर्णैः पदन्यासैः कंषयामास मेदिनीं ॥ ५१७ ॥

कहेस्थाः कप य स्तस्य वज्रतो राजवर्मनि ॥

दर्शनात्कुम्भकर्णस्य तस्ताः सर्वे पलायिताः ॥ ५१८ ॥

केचिच्छरण्यं रा जैर्द्र राघवं शरणं ययुः ॥

क्रममाणं महाकाशं पुरा नारायणं यथा ॥ ५१९ ॥

तथा दृष्ट्वा त म त्युग्रं रामो दशरथात्मजः ॥

कीऽयमत्युच्छ्रितः श्रीमानित्यष्टच्छद्विभीषणं ॥ ५२० ॥

त्रिभीषणस्तं श्री मंतं राघवं जगतः पतिं ॥

प्रणम्याकथयत्तस्य नामवीर्यादशेषतः ॥ ५२१ ॥

राम येन सु रा धीशः साक्षात्कालश्च निर्जितः ॥

ऐरावतैकदंतेन वासवो युधि ताडितः ॥ ५२२ ॥

भाक्षिताश्च स म येन प्रजा येन महौजसा ॥

ये दृष्ट्वा त्रिदशाः सर्वे कालोऽयमिति मोहिताः ॥ ५२३ ॥

ब्रह्मा यमाह ज नितस्त्वं हि विश्रवसा ध्रुवं ॥

प्रजानाशाय तत्पाप मृतकल्पः शायिष्यसे ॥ ५२४ ॥

ब्रह्माऽग्रजेन य स्यार्थे प्रार्थितः सन् पुराऽब्रवीत् ॥

शायिता ह्येष षण्मासमेकाहं नागरिष्यति ॥ ५२५ ॥

सोऽयं राक्षस रा जस्य कुंभकर्णोऽनुजः प्रभो ॥

उत्थापितो बलादद्य राज्ञा योद्धुं त्वया सह ॥ ५२६ ॥

रामस्तमाह म तिमन्कथमेनं महाबलं ॥

वानरा वारयिष्यन्ति तमुवाच त्रिभीषणः ॥ ५२७ ॥

उच्यतां मनु ज श्रेष्ठ वानरा माययाऽरिणा ॥

त्रिभीषिकायं समरे त्रयमेतत्समुद्भूतं ॥ ५२८ ॥

ज्ञात्वा मायाम य मिमं सर्वे शाखामृगाः प्रभो ॥

ये भीता दर्शनेनास्य ते भविष्यन्ति निर्भयाः ॥ ५२९ ॥

दशकण्ठानु ज वचः श्रुत्वा दशराथिः स्वयं ॥

आह सेनापतिं नीलं स तथाऽकथयत्कपीन् ॥ ५३० ॥

यंत्रं मायाम य मिति श्रुत्वा सर्वे प्लवंगमाः ॥

गृहीत्वाऽगान्गान् दृष्ट्वा लंकाया द्वारमभ्ययुः ॥ ५३१ ॥

कुंभकर्णः प रा भूया त्तिनमग्रजमब्रवीत् ॥

राजंस्त्वया बलवता वैरमुत्पादितं कथं ॥ ५३२ ॥

यः शत्रुमव म सोऽग्रमात्मानं नाभिरक्षति ॥

अनामोति हि सोऽनर्यान्स्थानाश्च व्यवरोप्यते ॥ ५३३ ॥

पूर्व यदुक्तं श्री मंस्ते प्रियया मेऽनुजेन च ॥

तदेव नो हितं वाक्यं यथेच्छसि तथा कुरु ॥ ५३४ ॥

क्रुद्धो राक्षस रा जस्तमुवाचाहं गुरुस्तत्र ॥

अनुप्रशास्तिकि मां त्वं यदुक्तं तद्विधीयतां ॥ ५३५ ॥

विभ्रमाद्वाऽथ म नसो मोहाद्वीर्याश्रयेण वा ॥

यन्नाभिपन्नमधुना व्यर्या तस्य पुनः कथा ॥ ५३६ ॥

यद्यस्ति स्वाग्र ज इति खेहः स्वस्मिन्श्च विक्रमः ॥

यदि कार्यं ममैतत्ते हृदि कार्यतमं मतं ॥ ५३७ ॥

अस्मिन्काले तु य द्युक्तं तदिदानीं विचिन्त्यतां ॥

ममापनयज दुःख विरुमेण समीकुरु ॥ ५३८ ॥

✓ हृष्टं राक्षस रा ज त द्रुवाणं धीरदारुणं ॥

कुम्भकर्णः शनैः श्लक्ष्णमुवाच परिसात्वयन् ॥ ५३९ ॥

शृणु राजन्म म वचः संतापेनालमुधितं ॥

रोपं च संपरित्यज्य स्वस्यो भवितुमर्हसि ॥ ५४० ॥

दैव्य रक्षोरा ज चित्ते मयि र्जायति मा कुरु ॥

तमहं नाशयिष्यामि यत्कृते परितप्यते ॥ ५४१ ॥

राजन्कालेऽत्र य द्योग्यं कर्तुं विग्धेन बंधुना ॥

शत्रूणां कदनं पश्य क्रियमाणं मया रणे ॥ ५४२ ॥

इत्युक्तयंतं ज न्वार्थं समुद्युक्तं दशाननः ॥

भूपणैर्भूपयामास कुम्भकर्णं महाबलं ॥ ५४३ ॥

कुम्भकर्णः प्रि य भ्रातुः पादौ नत्वा निषीडितं ॥

तं परिष्वज्य मुद्गाय प्रतस्थे शितशूलभुत् ॥ ५४४ ॥

पादःपासैर्ध रा मातां कुर्वन् नादेन वानरान् ॥

कंपयन्निर्गतोऽत्युग्रः पुराद्वहुवलीवृतः ॥ ५४५ ॥

तस्य देहस्य म हतः पैरीणाहो धनुःशतं ॥

उद्गायः पटशतधनुःप्रमाणः परिकीर्तितः ॥ ५४६ ॥

विन्धयित्वा श्री मान्स प्राकारं पर्वतोपमः ॥

निर्ययौ नगराचूर्णं कुम्भकर्णौ भयंकरः ॥ ५४७ ॥

सर्वेऽपि वान रा स्रस्तास्तमायांतं सुदारुणं ॥

दृष्ट्वा शकटचक्रासं सहस्रा विप्रदुद्रुवुः ॥ ५४८ ॥

तानंगदः स म रतो विमुक्तान् यूथपान् कपोन् ॥

नीलादीनव्रवीदीरा महतीयं विभीषिका ॥ ५४९ ॥

ते तारातनु ऊ स्यात्तिप्रपत्नेन प्लवंगमाः ॥

निवृत्ता युगपज्जम्नुस्तं शिलाशिखरद्रुमैः ॥ ५५० ॥

देहे शिलोच्च य क्रूरे विशोर्णास्तस्य ते द्रुमाः ॥

शिलाश्च शिखराण्यद्रेः शतशः प्राज्यतेजसः ॥ ५५१ ॥

बलीमुखेव—रा स्तेन निहता ब्रह्मो रणे ॥

रक्तार्द्रा दुद्रुवुस्तेन तीर्णा येन पथार्णवं ॥ ५५२ ॥

अंगदस्तान्त्र म चित्तान् वानरान् पुनरववीत् ॥

अवतिष्ठत युष्मामो निवर्तध्वं प्लवंगमाः ॥ ५५३ ॥

दुतानां नैव ऊ-गतीष्टे पश्यामि वः स्थलं ॥

दारास्तुपहसिष्यति सोऽधिको जीवतां वधः ॥ ५५४ ॥

रामं दृष्ट्वा ना म मद्य क्रूरो जीवन् गमिष्यति ॥

दीप्यमानमिवासाद्य पतगो जातवेदसं ॥ ५५५ ॥

इवमाणास्तु ऊ वना अगदेन बलीमुखाः ॥

सात्वनैश्वानुमानैश्च ततः सर्वे निवर्तिताः ॥ ५५६ ॥

अर्पत आस्था य मति तस्युः संप्रागकांक्षिणः ॥

पर्यवस्यापिंताः सूक्तैरंगेदेन प्रहर्षिताः ॥ ५५७ ॥

ततस्तान्वान रा वीरान् मत्तयामास राक्षसः ॥

नासापुटाम्यां कर्णाम्यां तस्य केचिद्भिर्निगताः ॥ ५५८ ॥

शीलशृंगैस्तं म रुतस्ताडयामास नंदनः ॥

तमानघान शूलेन कुम्भकर्णौ भुजांतरे ॥ ५५९ ॥

भीमननाद श्री मान्स मारुतो रक्षता ऽऽहतः ॥

रक्षोगणा विनेदुस्त समीक्ष्य व्यथितं कपिं ॥ ५६० ॥

ऋषभ च ध रा यां स शरभं गधमादन ॥

नील गवाक्ष चरणे पातयामास राक्षसः ॥ ५६१ ॥

त समावृष्ट म हिभृत्तुल्यं ते कपयो रुषा ॥

ददशुदारयामासुर्नलैर्जन्तुश्च मुष्टिभिः ॥ ५६२ ॥

यथा सर्पान्द्रि ज पति र्भक्षयन्परिधावति ॥

तथैव कुभकर्णस्तान् कीशानि शानविक्रमः ॥ ५६३ ॥

तारायास्तन य स्तेने मुष्टिना ताडितो ऽहदि ॥

पपात भूमौ संन्यक्तो महता सहसा ऽर्दितः ॥ ५६४ ॥

सुग्रीवो वान रा धीशः शैलशृगेन वक्षसि ॥

तमाजघान तद्विभ्रं विशाले तद्गुजांतरे ॥ ५६५ ॥

शूल चिक्षेप म दिरामदांध स निशाचरः ॥

समुत्प्लव्य गृहीत्वा तद्भ्रंज पवनाभ्रजः ॥ ५६६ ॥

शृंगमुत्पान्च ज गतोधरस्य मलयस्य सः ॥

जघान तेन सुग्रीवं पातयामास मूर्च्छित ॥ ५६७ ॥

यथा वातस्तो य दं तं संप्रगृह्य जहार स ॥

हनुमांश्चितयामास किं कार्यमिमेत बुद्धिमान् ॥ ५६८ ॥

मोक्षितश्चेन्नि ज स्वामी मया ऽद्य बलशालिना ॥

अप्रीतिश्च भवेदस्य कीर्तिनाशश्च शाश्वतः ॥ ५६९ ॥

मूर्च्छितो ऽद्य स्व य मयं मुहूर्ताद्धानरेश्वरः ॥

मोक्ष प्राप्स्यति सेनां स्वां तावदाश्वासयाम्यह ॥ ५७० ॥

एवमाजौ प रा क्रम्य तमादाय कपोश्वरं ॥

विवेश लकां विजयी कुभकर्णो महायशाः ॥ ५७१ ॥

पूज्यमानः सु म नसां गधोदानां च वृष्टिभिः ॥

राजमार्गे गतो दृष्टः कुभकर्णः शनैः शनैः ॥ ५७२ ॥

अय प्रबुद्धः श्री मान्स इवगेशो महाबलः ॥

दैवगत्या बभूवस्य तद्वर्षं मोहशांतये ॥ ५७३ ॥

प्रवंगमानो रा जाऽशु तस्य कर्णो नखैः खरैः ॥

लुलुच नासां दशनैः पार्श्वौ च विददार सः ॥ ५७४ ॥

छिन्नकर्णोऽत्य म पार्तो तृतनासो विरूपितः ॥

आविष्य भूमौ सुग्रीवं कुंभकर्णः पिपेष सः ॥ ५७५ ॥

अभिपेष्टोऽल ज गत्यां हन्यमानोऽपि राक्षसैः ॥

जगाम त्वं कंदुकवज्जनेन स हरोश्वरः ॥ ५७६ ॥

प्रगजं प्रल य प्रोद्यन्मेघधोरध्वनिद्वित ॥

वानराणां सार्वभौमो रामपार्श्व जगाम सः ॥ ५७७ ॥

आपुधं मुद्र रा ख्यं स प्रगृह्य क्रोधनः पुरात् ॥

पुनर्विनिर्गतो योद्धुं प्रलयज्वलनप्रभः ॥ ५७८ ॥

स्तादङ्गवंग म शतान्यंतकप्रतिमो यदा ॥

चचार राक्षसा भीताः शरणं राघवं ययुः ॥ ५७९ ॥

तदा रामानु ज स्तस्य विच्छेद कवचं शरैः ॥

निचखानाशुगान् रेहि शतशो वज्रदारुणान् ॥ ५८० ॥

कुंभकर्णः स्म य जाह साधु साधु महाभुज ॥

युध्यता मामभीतेन ख्यापिता वीरता त्वया ॥ ५८१ ॥

वीर रामानु ज रणे तोषितोऽहं त्वया भृशं ॥

नेष्टोऽपि मेऽग्रतो युद्धे स्थितपूर्वः कदाचन ॥ ५८२ ॥

अंतकस्याप्य य क्षेन जेतुर्मेऽतुल्यतेजसः ॥

तिष्ठन्नप्यग्रतः पूज्यः किमु युद्धमदायकः ॥ ५८३ ॥

त्वामनुज्ञाप्य रा नेत्र गंतुमिच्छामि लक्ष्मण ॥

तमेव हंतुमीहा मे सर्वं तस्मिन् हते हतं ॥ ५८४ ॥

दृष्टः पराक्रम स्तेऽद्य मृत्यं लप्स्यद्गतं बलं ॥

एष दाशरथी रामस्तिष्ठतीत्यत्रवीत्स तं ॥ ५८५ ॥

ततः स रामं श्री मंतमभिदुद्राव राक्षसः ॥

कुम्भकर्णो महातेजाः कंपयन्निखिलं मेही ॥ ५८६ ॥

रामः शचीनरा-रातिं वदति विव्याध मार्गणीः ॥

विद्वस्य हस्तात्तस्योर्व्यां पपातोऽग्रगदा तदा ॥ ५८७ ॥

रक्षःप्लवंग म दान्त भक्षयामास राक्षसः ॥

मत्तो रुधिरगन्धेन मयेन च रूपोद्धतः ॥ ५८८ ॥

राममुद्दिश्य ज गतोऽधरशृंगमारिमहत् ॥

चिक्षेप समरे क्रुद्धः कुम्भकर्णो महाबलः ॥ ५८९ ॥

कीसल्यातन य स्तूर्ण शरीश्चिच्छेद सप्तभिः ॥

द्वे शते वानराणां तत्पतमानमपातयत् ॥ ५९० ॥

तस्मिन्काले न रा धीशं रामं सीमिन्निरव्रवीत् ॥

मत्तः शोणितगन्धेन स्वान्परांश्चैष खादति ॥ ५९१ ॥

एनं प्रमत्त म धुना वानराः शतशः प्रभो ॥

अधिरोऽप्राप्तुं भारतो नान्यान्हन्यादयं कपीन् ॥ ५९२ ॥

अधिरुदात्ति ज गतां नायस्याज्ञानुवर्तिनः ॥

व्यधूनयत्तान्वेगेन दुष्टहस्तीव हस्तिपान् ॥ ५९३ ॥

क्रोदंडमादा य तदा तमुवाच रघूत्तमः ॥

आगच्छ राक्षसश्रेष्ठ रतःकालमवोहि मां ॥ ५९४ ॥

दशकंठानु ज स्तेन तयोक्तः प्रभुणा स्वयं ॥

रामोऽयमिति विज्ञाय जहास विकृतस्वरं ॥ ५९५ ॥

उवाच च प्र य त्वं त्वं कुरु राम मयि भुवं ॥

न विराधः खलो वाली कुम्भकर्णोऽहमागतः ॥ ५९६ ॥

पराक्रमं त्वं रा जीमलेचनाजी प्रदर्शय ॥

ततस्त्वां भक्षयिष्यामि दृष्ट्वादी त्व विक्रमं ॥ ५९७ ॥

श्रुत्वातिविक्रं म स्पेत्यं वास्यं तदक्ष्मणाग्रजः ॥

कृत्वा युद्धं प्रचिच्छेद बाहुं तस्य समुद्ररं ॥ ५९८ ॥

भानुः ॥ बाहुः श्रीं दस्य वज्रच्छिन्नाद्रिशृंगवत् ॥

पपात पतता तेन मर्दिता कपिवाहिनी ॥ १९९ ॥

सर्वानुरिव रा केशं रायं हंतुं स राक्षसः ॥

अभिद्रुदाव वापेन करेणोत्पाद्य भूरुहं ॥ ६०० ॥

सनालं वाम म पि त रामश्चिच्छेद तद्रुजं ॥

तेनापि चूर्णिता रक्षःकपिभूरुहपर्वताः ॥ ६०१ ॥

दृष्ट्वा छिन्नभुज इन्द्रमागच्छतं जवेन तं ॥

तत्पादावर्द्धचंद्राभ्यां चिच्छेदाशु रघूत्तमः ॥ ६०२ ॥

तस्य पादौ क्ष य कराबुधौ वानररक्षसां ॥

विनादयंतौ प्रदिशो दिशोऽर्द्धि च निपेततुः ॥ ६०३ ॥

यथैव चंद्र रा हुः स व्योदायास्यं भयंकरं ॥

रामं द्रुदाव पादाभ्यां भुजाभ्यां रहितोऽप्यरिः ॥ ६०४ ॥

अपूरयद्वे म युंक्षैः शरैस्तस्याननं प्रतुः ॥

शशाक वक्तुं न तदा चुतूज च मुमूर्छ च ॥ ६०५ ॥

अपाददे ते ज सेद्ध कालकल्पं शरं वरं ॥

वायुवेगं प्रचिक्तेन कुंभकैर्णाय राघवः ॥ ६०६ ॥

स कृतारिल य स्तस्य चकर्त सहसा शिरः ॥

प्रयुक्तो वासवेनेव बबो बृवस्य विद्रिषः ॥ ६०७ ॥

देहं तत्तस्य ज लघ्वी छेदवेगोत्थितं शिरः ॥

पपात पुरि वेदमानि प्राकारं चाप्यपातयत् ॥ ६०८ ॥

दृष्ट्वा हतं सं य ति तं दृष्ट्वा देवा महर्षयः ॥

प्लवगाः पूजयामासुः श्रीरामं जयभागिनं ॥ ६०९ ॥

कुम्भकर्णं प रा सुं तं राघवेण कृतं रणे ॥

श्रुत्वा शोकाकुलो राजा स मुमोह पपात च ॥ ६१० ॥

निललाप स क्ष योऽपि दैन्यं प्राप्य स राघवः ॥

हा वीर बंधोऽयस्मिन्ने सन्त्वा मां त्वं कथं गतः ॥ ६११ ॥

तेषां विना मे श्रीं नैष्टा किं कार्यं सीनया तया ॥

राज्येन नास्ति मे कृत्य जीविते नास्ति मे मतिः ॥६१२॥

प्राप्तो मया प रा नर्थः सुद्धाक्यमगृण्हता ॥

विभोषणेन विदुषा यदुक्तं सत्यमेव तत् ॥ ६१३ ॥

शोकदोऽये म म प्राप्तो त्रिपाकस्तस्य कर्मणः ॥

यन्मया धार्मिकः श्रीमान् स निरस्तो त्रिभोषण ॥६१४॥

एष बहनु ज घंसाद्विलपंत दशाननं ॥

तस्तुतस्त्रिशिरा वीरः सावयान्तेत्युवाच तं ॥६१५॥

देवाद्धतोऽद्या य माजौ मध्यमो नः पिता बली ॥

परद्वमुखो हनः शोच्यो नैव योऽभिमुखो रणे ॥६१६॥

त्रिजपति न रा ज्ये शराः सूरपतितेजसः ॥

त्रैलोक्यस्यापि त्रिजये समर्थस्त्वमसि प्रभो ॥ ६१७ ॥

स त्व कस्मा त म योऽपि शोचस्यामानमोदशो ॥

मा प्राकृत इव प्राप्त शोक कुरु सुहृद्गघर ॥ ६१८ ॥

ब्रह्मदत्ताऽस्ति ज यिनी शक्तिश्च कृत्वा बनुः ॥

दिव्यः शरः स्यदनोऽपि सहस्रपरस्तयुतः ॥ ६१९ ॥

तया शचीप्रिय मुपा त्रिशस्ता दैत्यदानवा ॥

त्व सर्वाभुधसपन्नो राघव शास्तुमर्हसि ॥ ६२० ॥

यथेष्ट त रा ज वर्ष तिष्ठाह भ्रानृभिः सह ॥

गमिष्यामि हनिष्यामि रणे राम सलक्ष्मण ॥ ६२१ ॥

शुभा द्यतन य स्थैव वाक्य रात्रिचरेश्वरः ॥

पुनर्जातमिवा मान मेने कालेन मोहितः ॥ ६२२ ॥

प्रेषितस्त्रिशि ग राज्ञा देवांतकनरांतकी ॥

अतिकायश्च ते तस्य सर्वे लब्धवराः सुताः ॥ ६२३ ॥

वैमात्रेयी से म र्यो च भातरी वरदापंतौ ॥

पुत्रैश्चतुर्भिः सहिता मरापार्श्वमहोदरी ॥ ६२४ ॥

- नरातक तु श्री मत्त पित्रा सप्रेषितोऽगद ॥
मुष्टिनैवावधीदुग्र कापिते-यतृणानल ॥ ६२५ ॥
- मास्ते प्रल रा न्मुष्टिप्रहाराद्विन्नमस्तक ॥
देवातको जहौ प्राणान् य पुराऽवर्थनामक ॥ ६२६ ॥
- नीलो गृहीत्वा म हतो गिरे शृग सपादप ॥
क्षिप्तेन तेन हतवान् गजाख्ण्ड महोदर ॥ ६२७ ॥
- निशिराश्वात् ज स्तस्य रावणस्य महाबल ॥
गृहीत्वा तदासिं तेन निहतो बायूसूनुना ॥ ६२८ ॥
- महार्पाय स य दुग्धो धाता लकापतेरणे ॥
ऋषभेण महातेजास्तस्यैव गदया हत ॥ ६२९ ॥
- अतिकाय सु रा रातिरस्त्रविद्रणदारुण ॥
सौमित्रिणा हत शूरो ब्रह्मास्त्रेण रणाजिरे ॥ ६३० ॥
- स्वपुत्रभातृ म रण श्रुत्वा शोकपरायण ॥
दीन सभायामालोक्य तातमिद्रजिदब्रवीत् ॥ ६३१ ॥
- मयि जीवितं ज प्राप्तद्विपद्मगवरे युधि ॥
न तात मोह त्व गतुमर्हस्यद्य महाभुज ॥ ६३२ ॥
- द्विषा समुद-य स्याद्व्यतको हत-कोविद ॥
पश्याद्य राम मद्राणभिन्नदेह सलक्ष्मण ॥ ६३३ ॥
- शक्रशत्रुर्नि ज प्राप्ततेजो दर्शयितु रणे ॥
जगाम राक्षसानिर्कृतो वृत्र इवापर ॥ ६३४ ॥
- तत स विज य प्राप्तचै र्व्यैर्युद्धभुवि स्थित ॥
जुहाव हुतभोक्तारमभिचौराविधानत ॥ ६३५ ॥
- रुष्णठाग सु रा रातिर्हुत्वा जीवितमस्त्रविन् ॥
पुनर्ब्रह्मास्त्रोपदेश ब्रह्मणा समकारयत् ॥ ६३६ ॥
- स लब्ध्वा ब्राह्म य स्त्रज्ञस्तेन स्वधनुरादिक ॥
युद्धोपकरण सप्त सविद्वानभ्यमत्रयत् ॥ ६३७ ॥

अतर्हित स श्री दस्य भ्रातृव्य सर्वानरान् ॥

पातयामास विशिलै पुनर्दाशरथी च तौ ॥ ६३८ ॥

रामोऽत्रवीच्छ रा कात सौमित्रि वत्त दु सह ॥

सहसा व्यग्रमनसा ब्रह्मणोऽस्त्र मया सह ॥ ६३९ ॥

स तेनास्त्रेण य हता सैय राम सन्क्षमण ॥

निपूदयित्वा स्वपुरी विमेश विजयी मुदा ॥ ६४० ॥

नीलस्तारात्म ज स्तद्वत्सुघोत्रो जाग्रमानपि ॥

तस्मिन्काले शैर्व्याप्ता न किञ्चित्प्रतिपेदिरे ॥ ६४१ ॥

विभीषण सा य कार्तान् यूथपानत्रवीत्स तान् ॥

विपादस्य न कालोऽय माभैष्ट कुशली प्रभु ॥ ६४२ ॥

मरुत्पुत्रोऽथ रा त्री तन्मानयित्वाऽस्त्रमुत्थितः ॥

तमाह यो य सम्राणस्त तमाश्वासयावहे ॥ ६४३ ॥

उल्काहस्तौ स म र्यौ तौ रणशीर्षे विचरतु ॥

अपश्यता सप्तपाटिकोटिकीशोत्तमान् हतान् ॥ ६४४ ॥

युक्त स्वभाय ज रमा जावन्त शरादित ॥

दृष्ट्वा विभीषणोऽपृच्छकञ्चित् तात जीवसि ॥ ६४५ ॥

ब्रह्मणस्तन य स्त स कृष्णदुत्तरमत्रवीत् ॥

त्वा स्वरेणाभिजानामि न पश्यामि विभीषण ॥ ६४६ ॥

तात प्राणाना ज नेय कश्चिद्धारयते रणे ॥

इति श्रुत्वा जावन्तमत्रवीत्स विभीषण ॥ ६४७ ॥

आर्य धर्मन य ज्ञस्वमातिक्रम्य रघूत्तमौ ॥

सुग्रीवमगद चापि कस्मात्पृच्छसि मारुति ॥ ६४८ ॥

न तथा वान रा धीशे नागदे नापि राघवे ॥

आर्य सदाशित ज्ञेहो यथा वायुसुते पर ॥ ६४९ ॥

तमत्रवीत्स म तिभान् हतमप्यहत बल ॥

आत्मन्जीवन्यन्यथा तु जीवतोऽपि मृता वय ॥ ६५० ॥

तत स वृद्ध श्री मत् जाववत् महामति ॥

पादौ गृहीत्वा शिरसा हनुमान्म्यवादयत् ॥ ६५१ ॥

तमप्रवीच्छ रा र्त स आगच्छ हरिसत्तम ॥

पर्याप्तविक्रमो नायस्व सर्वास्त्रातुमर्हसि ॥ ६५२ ॥

त्वमेषा पर म स्त्राता सस्त्रा सर्वान् प्रहर्षय ॥

विशल्यौ कुरु चाप्येतौ सशल्यौ रामलक्ष्मणौ ॥ ६५३ ॥

हिमयत ह्य ज नेम क्षिप्र गच्छ महाबल ॥

कैलासर्षभयोर्मध्ये महानोषधिपर्वत ॥ ६५४ ॥

तत्रत्यामान य क्षिप्र मृतसजीवनां तथा ॥

दिव्या सुवर्णसधानविशल्यकरणोरपि ॥ ६५५ ॥

गृहीत्वा तास्व रा युक्तश्चतस्त्रस्व महौषधो ॥

आगच्छ योजयिष्येना प्राणैराश्वासयस्वकान् ॥ ६५६ ॥

एवमुक्त स म रुत पुन उत्थाय सत्वर ॥

त्रिकूटशिखराट्प्योम्नि वेगादापुप्त्रुवे हरि ॥ ६५७ ॥

तस्य भार्गवे ज गतीधरो भमो महानपि ॥

लकाऽभव प्रनृत्येव प्रभमगृहगोपुरा ॥ ६५८ ॥

गत्वा जनेन य स्तेन प्रोक्त ओषधिपर्वत ॥

त योजनसहस्राणि प्रापातीय महाकपि ॥ ६५९ ॥

तदीपधत्तु ज ग्मुस्ता मर्क्षदर्शनमग्नि ॥

विनायागतमुच्चै स क्रोध चक्रेऽनिलात्मज ॥ ६६० ॥

तमुत्ताचाद य ह्य यच्छ्रीरामे नग तमम ॥

पर्यटोर्बलमित्युक्ता शृग तस्योन्मपाय रा ॥ ६६१ ॥

तमगृह्य ध रा प्रस्य शिखर नगनागवत् ॥

जगाम लका जवन पवनस्य सुतो हरि ॥ ६६२ ॥

रराज तेन म रुत सृनु शृगेण खे तथा ॥

यथा धृतेन चक्रेण विष्णुस्तेजसिना प्रभु ॥ ६६३ ॥

इष्टाऽऽगतत श्री मत त्रिनेत्र रूप्यो मुद्रा ॥

ननाद सोऽपि महता हर्षण कपिकेसरी ॥ ६६८ ॥

निपपात ध ग या स विकटस्य मरुत्सुत ॥

नवा हर्युत्तमेभ्योऽथ सस्रजे त विभीषण ॥ ६६९ ॥

महोपधीना म मृत गधमात्राय रात्रौ ॥

भूतनुनिशब्धौ तावत्तत्पुनरितरेऽपि ते ॥ ६६६ ॥

हृतरत्नाति ज लघौ रात्रौ रात्रिणात्रया ॥

क्षितानि तेन नोत्तस्यस्तायभ्योपायेगधत ॥ ६६७ ॥

स वायोस्तत य स्तूर्णं जगमोपधिभूत ॥

हिमवत निनायाथ पुन प्रगजगाम च ॥ ६६८ ॥

ततस्ते वान ग उल्का समादाय महीजस ॥

सुर्यायस्याज्ञया पुर्या सप्तनुर्गन्ध रूपा ॥ ६६९ ॥

ददाह लका म नल कपात इव दु सह ॥

स्वनो रक्ष स्त्रीजनस्य शुश्रुवे शतयोजन ॥ ६७० ॥

विनिर्गतान् रज न्या ते राक्षसात्रहिराकुलान् ॥

जह्नु ह्नगा कोपेन शिलाभि शिखरैर्दुर्भि ॥ ६७१ ॥

रात्रिं प्र य कुट्टकालकृत्पो वरैर्वृती ॥

कुभकर्णस्य तनुजौ प्रपयानास दारुणौ ॥ ६७२ ॥

चक्रन् सह ज य तैर्वानरैस्तुमुल तदा ॥

वीरौ कुभनिकुम्भी तौ शक्रशत्रू महाव्रगी ॥ ६७३ ॥

कपनो विज य श्रगी कुद्धो युद्धोद्यतस्तदा ॥

अगद ताडयामास ममसूत्रतरै शरै ॥ ६७४ ॥

अगदो भूध रा च्छृग प्रगृह्य रणकर्कश ॥

कपन सूदयामास प्रजघ चापि मुष्टिना ॥ ६७५ ॥

मंदो यूपाक्ष म कर्षात्केसरीव महागज ॥

द्विनिद शोणिताल च गरुत्मानि पद्म ॥ ६७६ ॥

ततः ॥ कुंभः श्री मास्तं शरैः सप्तभिरगदं ॥

विद्रा मर्मणि तेजस्वी पतयामास मूर्च्छितं ॥ ६७७ ॥

सुग्रीवस्तं दु रा धर्ष कुंभ निजबलांतक ॥

युद्ध रुन्वा धनुर्भक्ता प्रसन्नमतिरत्रवोत् ॥ ६७८ ॥

त रावणस य स्तात समोऽद्भुतपराक्रमः ॥

प्रन्हादवलिवृत्रघ्नकुर्वेत्तरुणोपम ॥ ६७९ ॥

कुंभरुर्णान्य ज स्तस्य श्रुत्या याज्यं महाबलः ॥

बाहुयुद्ध चिर चक्रे सुग्रीवेण सहाद्भुतं ॥ ६८० ॥

सुग्रीवोऽथ न य प्रेषुः कुभमुत्तिष्ठ सागरे ॥

पातयामास वेगेन तल तस्य प्रदर्शयन् ॥ ६८१ ॥

उत्पय साग रा कुभः सुग्रीवमतिवेगयान् ॥

आजघानोरसि क्रुद्धो वज्रकल्पेन मुष्टिना ॥ ६८२ ॥

यानरैरः स म न्युस्तं विशाले वसति स्वय ॥

मुष्टिनैव प्रहत्यागु व्यसु चक्रे रणाजिरे ॥ ६८३ ॥

ततः कुभानु ज न्याऽपि निःकुंभः कालसन्निभः ॥

जग्राह परिधं घोर ववादप्यतिदारुणं ॥ ६८४ ॥

तं दृष्ट्वा सभ य स्वांता वानरा राक्षसा अपि ॥

न शोकः स्वदितु तस्य हनुमानग्रतः स्थितः ॥ ६८५ ॥

त बली वात ज स्योत्रं परिधं भास्करप्रभ ॥

स्थिरे निशाले कोबांधः पातयामास वक्षसि ॥ ६८६ ॥

परिधः स वि य त्पुन्काशतव प्रनभौ तदा ॥

विकीर्यमाणः शनघा वक्ष आहत्य मारुतेः ॥ ६८७ ॥

माम्बतिस्त सु रा रार्ति ताडयामास मुष्टिना ॥

पुष्कोट चर्मवेमास्य बहु सुखान श्रेणित ॥ ६८८ ॥

स निजग्राह य रुतः पुत्रं तस्य पिता यया ॥

सुग्रीवं तं गृहीत्वाऽथ नाद चक्रे भयंकरं ॥ ६८९ ॥

पातस्थ तूनुः श्री मान्स हियमाणोऽपि तं रिपुं ॥

आजघानोरसि बली वचकल्पेन मुष्टिना ॥ ६९० ॥

पातितस्याचि रा द्वक्षस्युत्पत्योच्चैर्निपत्य सः ॥

उत्पाटयामास शिरो भैरवं नदतो महत् ॥ ६९१ ॥

खरस्य पुत्रो म हता बलेन महसाऽन्वितः ॥

मकराक्षो पयौ योद्धुं रावणस्याज्जयोद्धतः ॥ ६९२ ॥

ते तेन भग्नौ ज लदा वातेनेव प्लवंगमाः ॥

संभ्रांतमनसः सर्वे दृद्रुवुर्भयपीडिताः ॥ ६९३ ॥

तं वानरक्ष य करं वाचालं खरनंदनं ॥

अमघस्त्रेणावधीदुद्धतश्चालवरं प्रभुः ॥ ६९४ ॥

पुनर्वज्रं रा रातिः क्रुद्धस्य पितुराजया ॥

यज्ञभूमौ जुहावाग्नि रणे विजयसिद्धये ॥ ६९५ ॥

स मेघनादो म हता ब्रह्मास्त्रेणाभिपालितः ॥

जाग्वल्यमानं स्वरथमारुरोह महास्त्रवित् ॥ ६९६ ॥

अंतर्हितो रा ज पुत्री शरैः श्रीरामलक्ष्मणौ ॥

विष्याध यूथपान् सर्वान् ह्यंगंश्च नभोगतः ॥ ६९७ ॥

राघवावपि य लेन तिग्मान्मुमुचतुः शरान् ॥

निरुत्य तं शक्रजितं पेतुस्ते शोणिताश्रुताः ॥ ६९८ ॥

तेनातिविद्धौ ज नितव्रणदेही रणांगणे ॥

बभूवतुर्दाशरथी पुष्पिताविव किंशुकी ॥ ६९९ ॥

सुमित्रातन य स्तत्र क्रुद्धः श्रीराममवगीत् ॥

ब्राह्ममर्छं प्रयोक्ष्यामि वधार्थं सर्वरक्षसां ॥ ७०० ॥

धत्तेकस्थाप रा धेन न सर्वान्हन्तुमर्हसि ॥

इत्युवाच तदा रामः क्रुद्धो विद्धः स्त्रीः शरैः ॥ ७०१ ॥

तस्मिन्वाहं प्र म यने यलमद्य महाभुज ॥

करिष्यामीति चोवाच लक्ष्मणं पुण्यलक्ष्मणं ॥ ७०२ ॥

दिव्यास्त्रवेत्ता श्री मान्मां हनिष्यत्येव सर्वथा ॥

इति ज्ञानेन्द्रजिनूर्णं प्रविशेश पुरी ततः ॥ ७०३ ॥

निरुंभिन्नां सु रा रातिर्गनुकामो महाखलः ॥

स प्रादुर्भाविष्यामास सीतां मायामयी रथे ॥ ७०४ ॥

निर्गम्य पश्चि म द्वाराद्दृष्ट्वा युद्धोद्यतौ प्रभु ॥

तद्धारणां ता माया स प्रादुरकरोदरिः ॥ ७०५ ॥

सत्यां सीतामां ज नेयो मन्वमानो हरिद्विषा ॥

गृहोन्मूर्द्धजां दृष्ट्वा हंतुकाम तमत्रवत् ॥ ७०६ ॥

धर्त्तुं वां दुष्कर्म य स्यैतत्कि त्वापकृतं एतल ॥

सार्ध्या जनकजां सीतां यदेनां हंसि निर्घृण ॥ ७०७ ॥

सीतां हत्वाऽप रा धी ल न जीविष्यासि जानुचिन् ॥

वधार्हकर्मणा तेन मम हस्तगतो ह्यसि ॥ ७०८ ॥

इति ब्रुवाणो म रुतस्मनयो हरिभिः सह ॥

अभ्यधान-सुसक्रुद्धो राक्षसेऽसुत प्रति ॥ ७०९ ॥

स तं क्षुरमा ज लिङ्गनाराचैः कपिनाहिनीं ॥

न्यनारयत् क्षोभायित्वा हनूमतमयात्रवत् ॥ ७१० ॥

न हतव्याः स्त्रिय श्वेति यद्ब्रवीषि ष्टगम ॥

पीडाकरमाश्रित्राणां यच्च कर्तव्यमेव तत् ॥ ७११ ॥

यन्निमित्तं त्वं ज लयं तीर्त्वा रामः सत्यध्वजः ॥

सुग्रीवश्चांगदश्चैव कपयश्च समागताः ॥ ७१२ ॥

इमां हन्या स्व य महं त्वां रामं च सत्यध्वजं ॥

सुग्रीव च बधिष्यामि तं चानार्य मिभोर्दण ॥ ७१३ ॥

तमेवमुक्त्वाऽ रा निस्स रुदती जानकी तदा ॥

शितवारेण एतेन निजयार्थेऽभिहित्य ॥ ७१४ ॥

ठिन्ना पयान म ह्यं ए रात्रेऽनुत्त तपस्विनी ॥

तामिन्द्रजित्ताया ह्या तनो भार्तातनवती ॥ ७१५ ॥

पया हताऽति श्रौ रेपा प्रिया रामस्य जानकी ॥

पश्य वानर सर्वोऽयं निष्कलो वः परित्यगः ॥ ७१६ ॥

तच्छ्रुत्वा वान रा स्तस्य दुर्मतेर्गोजितं तथा ॥

दृष्ट्वा मिशस्तां सीतां च दृष्टुं हर्षितादिनः ॥ ७१७ ॥ १

निवृत्ता हनु म द्वाव्येस्तं पुरस्कृत्य यूथपाः ॥

रक्षसां कदनं चक्रुः शिख्यशिखरपादपैः ॥ ७१८ ॥

दृष्ट्वा शिलामां ज नेयक्षितां वेगेन रावणिः ॥

तस्मादेशादपाकाम्भू निवेश दृष्ट्वा भुवं ॥ ७१९ ॥

निपतंत्या क्ष य स्तेषां रक्षसां शिष्टया कृतः ॥

चापो रात्रिणा दंढः कालेन तदा धृतः ॥ ७२० ॥

जनुः कूराः श रा स्तस्य बह्वानरपुंगवान् ॥

स माहतिः प्लवगाश्च शिख्यभिर्भूसदैः परान् ॥ ७२१ ॥

स हनूमान् प्र म धितं रक्षोऽनीकं निवार्य तत् ॥

यूथपानत्रवीत्सर्गान्निवर्तय्य प्रसंगमाः ॥ ७२२ ॥

यन्निमित्तं निज प्राणास्यक्त्वा युध्याम आकुलाः ॥

सा हर्तेद्रजिना सीता युद्धेन निफलेन किं ॥ ७२२ ॥

ज्ञान्वाऽऽदावपि य भिर्द महत्पुत्रीवराधवी ॥

तौ यप्रतिविधास्येते तत्करिष्यामहे वय ॥ ७२४ ॥

शीत युद्धादो ज नेय निवृत्त इरिभिः सह ॥

दृष्ट्वैरनिद्धोनुकामो गतश्चैत्य निजुंभिला ॥ ७२५ ॥

हुतो घनंज य स्नेन यज्ञभूमौ निधानतः ॥

संघ्यागत इवादित्य उचितो रक्ततपितः ॥ ७२६ ॥

तस्य तेऽनुच य स्तत्र राक्षसाः सुमहामन्यः ॥

तस्युत्सन्नतणे यत्ता गृहीतनिविवायुधाः ॥ ७२७ ॥

हनूमता प्र म थने प्रियाया विनिवेदिते ॥

पपात सहसा भूमौ रावणः शोकमूर्छितः ॥ ७२८ ॥

रामं सुशीतैः श्री मत्तमसिचन् वानरां जलै ॥
आश्वासयामास तदा त परिष्वज्य लक्ष्मणः ॥७२९॥

सीताशोकं रा धीने रामे खिन्ने कपीश्वरे ॥
गुल्मान् सस्याप्य परित आजगाम विभीषणः ॥७३०॥

स श्रुत्वोवाच म तिमान् राघव शोकपीडित ॥
राम मायाविना तेन सीता मायामयी हता ॥ ७३१ ॥

निकुभिलां वि ज्ञ यद याग कर्तुं गतो भुव ॥
गच्छामस्तत्र यावन्न तस्य होमः समाप्यते ॥७३२॥

त्वं स्वस्थद्वयं य स्तिष्ठ लक्ष्मण प्रेषय द्रुत ॥
रावणिर्निमित्ते यागे भुव गच्छो भविष्यति ॥ ७३३ ॥

तत्त्व सदिश रा जैत्र सीभिर्नि कार्यसिद्धये ॥
हनिष्येयं त युद्धे ततस्त्वमपि रावण ॥ ७३४ ॥

ततो रामस्त म त्यतप्रिय लक्ष्मणमाशिषा ॥
वर्धयित्वाऽहितं हतुं प्रेषयामास सत्कृत ॥ ७३५ ॥

यूयैर्नातं ज्ञ मुने सत्साराजविभीषण ॥
प्रणम्य राम सीभित्तिर्जगाम उत्सवृत ॥ ७३६ ॥

कञ्जल्यपोष म प्रदय द्यूहमासाद्य रत्नता ॥
तस्थी ब्रह्मविधानेन विजेतुं रघुनन्दन ॥ ७३७ ॥

निशाचरा नि ज्ञ गुप्ते शस्त्रैरुग्रैः शृङ्गमान् ॥
तानृता वानराश्चापि प्रायभिः क्षितरैरगैः ॥ ७३८ ॥

स समराधे य लेन तेषा वानररत्नता ॥
बभूव तुमुलोऽन्योन्यं कुद्धानामभिनिवृता ॥ ७३९ ॥

उत्तस्थी सुदु रा धर्यो निपण्णे निहते रथे ॥
आकरोह रथं भीमसमानाग्निषो रूपा ॥ ७४० ॥

मामनिस्तत्र म हता पादपेन महावृ ॥
रत्नतां कदा रथे त तेन राणि र्गैः ॥ ७४१ ॥

विभीषणेन श्री मान् स भ्राता रामस्य लक्ष्मणः ॥

बाहि रात्रिमिन्युक्तो दर्शयित्वा रणोद्यतं ॥ ७४२ ॥

स रात्रिर रा तेस्तं पितृव्यं पक्षमाश्रितं ॥

गर्हयामास बहोभिर्दुर्बुधैः परुषोक्तिभिः ॥ ७४३ ॥

विभीषणोऽपि य तिमिस्तमुवाचाग्रजान्मजं ॥

दोषालय इव त्यक्तः पिता ते दोषवान्मया ॥ ७४४ ॥

पापस्त्वं मनु ज श्रेष्ठाह्मणान् विमोक्षयसे ॥

नेयमस्ति पुरो लका न च त्वं न च ते पिता ॥ ७४५ ॥

मानो दुराश य श्वासे वालो निनयवर्जितः ॥

बद्धस्त्वं कालपाशेन ब्रूहि मां यदादिच्छसि ॥ ७४६ ॥

तस्य सौमित्रि रा रुद्ध स्क्वधं सुनो नर्भस्वतः ॥

चकार मुद्धं तुमुलं तदा रात्रिणा सह ॥ ७४७ ॥

विभीषणेन म धिता गदया तस्य बाजिनः ॥

तत्सारथेः शिरः कायात्पातयामास लक्ष्मणः ॥ ७४८ ॥

तमाह मनु ज त्व न क्षमः स्यातुं ममाग्रतः ॥

त्नामह प्रेषयिष्यामि न चिराद्यमसादन ॥ ७४९ ॥

लक्ष्मणोऽविन य क्रौर्यमायाऽधर्मत्राण्वदं ॥

उवाच रात्रिर् मुद्ध कुरु त्वं किं निकल्पसे ॥ ७५० ॥

मां नेतुं कोऽपि न गति क्षमो नास्ति निशाचर ॥

वाचा व्याडत्य ज्ञानीपे कृतार्थोऽस्मीति दुर्मते ॥ ७५१ ॥

अंतर्हितेन य स्तुच्छ भवताऽऽचरितस्तदा ॥

तस्कराचरितो मार्गो नैव वीरनिषेवितः ॥ ७५२ ॥

पुरतस्तेऽस्म्य रा तेऽहं स्थितो मार्गणगोचरे ॥

दर्शयस्वाद्य तत्तेजो वाचा किं त्वं विकल्पसे ॥ ७५३ ॥

इत्युक्तः सोऽन्य म र्षेण रात्रिः समितिजयः ॥

मुद्ध चकार तुमुलं तेन सौमित्रिणा सह ॥ ७५४ ॥

भमे शैतांगे श्री मान्त्स लंकां गत्वा नमं रथं ॥

समास्थायाम्ययात्तूर्ण परैरनुपलक्षितः ॥ ७५५ ॥

रत्नोदयं श रा सारैः प्रममर्द विभीषणः ॥

चतुर्भिः सचिवैः सार्द्धं माहतिश्च द्रुमोपलैः ॥ ७५६ ॥

शस्त्रैस्त्रैः स म र्थस्तं युद्धं कृत्वा स लक्ष्मणः ॥

ऐशस्त्रेण जघानाजाविद्रशत्रुं महाबलं ॥ ७५७ ॥

कृते शिरोबु ज छेदे राजणेरमराधिपः ॥

मुमुदे सह लोकेशैर्नदुर्दुन्दुभयो दिवि ॥ ७५८ ॥

पुष्पगृष्टिर्वि य त्संस्थैः कृता लक्ष्मणमूर्धनि ॥

असरा ननृतुर्मुख्या गधर्वा ललितं जगुः ॥ ७५९ ॥

पादापितशि रा भ्राता रामेणाऽऽलिंगितो मुदा ॥

निर्भणिनेद्रजितो वधस्तस्मै निवेदितः ॥ ७६० ॥

मूर्ध्नुपाग्राप म र्माणि त्रणिगतानि पराशुगैः ॥

पस्पर्श सदय साश्रु श्रीरामो भक्तवत्सलः ॥ ७६१ ॥

अकमारोप्य ज नकः प्रियं पुत्रमिवानुजं ॥

रामोऽब्रवीदहोरात्रैस्त्रिभिः कृच्छ्राद्धतो रिपुः ॥ ७६२ ॥

निरमितोऽहं य शस्त्री कृतोऽस्म्यद्य त्वया ध्रुवं ॥

त्वया नाथेन दुष्प्रापे सीता भूश्च न लक्ष्मण ॥ ७६३ ॥

अमुष्कामनु ज श्रेष्ठः सुपेण हरिमब्रवीत् ॥

विशल्यः क्रियतां क्षिप्रं सौमित्रिमित्रवत्सल ॥ ७६४ ॥

प्राप्तः प्र य स्नेन स पटुर्हरियूथपः ॥

लक्ष्मणाय ददौ नैस्तः सुपेण परमौषधं ॥ ७६५ ॥

प्राप रा जीवन्निचनस्तस्य तन्तण ॥

निर्वेदनो निशल्यश्च समपद्यत लक्ष्मणः ॥ ७६६ ॥

प्रांग य श्रेष्ठाः सामान्यश्च विभीषणः ॥

कृता निशल्या मुदिताः सुपेणेन महात्मनः ॥ ७६७ ॥

रामोऽतिष्ठः श्री दस्य भ्राता शोकाकुलोऽभवत् ॥

सीतां हंतुं प्रगृह्यापिमशोक्त्वनिकां ययौ ॥ ७६८ ॥

सीता दृष्ट्वा ख रा सिं तं भीता सस्मार राववं ॥

आर्यो शुशोच कौसल्यां मंथरां च निन्द सा ॥ ७६९ ॥

सुपाश्वा नाम म तिमानमान्यः शीलवांस्तदा ॥

वारयामास तं सीतानघात्सूक्तिशनैर्मतिः ॥ ७७० ॥

सतो ज्येष्ठात्य ज स्यातिशोकव्याकुलमानसः ॥

राक्षसान्प्रेषयामास हंतुं दाशरथ्ये रणे ॥ ७७१ ॥

चलच्छिलोश्च य निभा महोत्साहा महीजसः ॥

दशाननप्रिये युक्ता मुक्ताश्वापादिवेपवः ॥ ७७२ ॥

लब्धलक्षाः सु रा णां ये युद्धे कज्जलमेचकाः ॥

नरमांसाशनाः क्रूराः शूराः परिघवाहवः ॥ ७७३ ॥

चतुरंगेण म हता बलेन परिवारिताः ॥

महान्नलाः कर्वाचिनः सर्पामरसुदुःसहाः ॥ ७७४ ॥

ते रावणस्यां ज लिना प्रहिता अहिता दिवः ॥

त्यक्तप्राणा विनिर्गम्य युयुधुर्विर्विद्यायुधाः ॥ ७७५ ॥

सानाजावज य न्कीशा दाशरथ्योश्च मार्गणाः ॥

गता यमक्षयं सर्वे मत्ताः सत्तापहेतवः ॥ ७७६ ॥

अन्योऽन्यमेव ज द्युस्ते रामसादृश्यमोहिताः ॥

गांधर्वास्त्रि संप्रयुक्ते राक्षसा विलयं गताः ॥ ७७७ ॥

गणैः कौसल्ये य मुक्तैर्मुहूर्तद्वयतो रणे ॥

सप्ता कौस्यस्तथैकोनत्रिशल्लक्षाणि सद्रथाः ॥ ७७८ ॥

हताश्च कुंज रा मत्तास्ते सहस्राणि विंशतिः ॥

तथा द्वादश लक्षाणि तथैव दश कोटयः ॥ ७७९ ॥

पष्टिस्तुरंग म वराः सहस्राण्यथ विंशतिः ॥

लक्षाणि ते दशशतकोटिसंख्याः प्रमादिताः ॥ ७८० ॥

पदातयश्च श्री शेन निहताः शतकोटयः ॥

पंचचत्वारशदष्टाशीतिर्लक्षाणि चाहवे ॥ ७८१ ॥

सिद्धर्षयः सु रा श्वेव गंधर्वाश्चारणास्तथा ॥

साधुसाधिति रामस्य तत्कर्म समपूजयन् ॥ ७८२ ॥

उवाच रामो म धुरं सुग्रीवादीन्प्रति प्रभुः ॥

एतदस्त्रजल भीम मम वा त्र्यवकस्य वा ॥ ७८३ ॥

हन्वा रक्षोरा ज सेनां शास्त्रास्त्रेषु जिनकृमः ॥

सस्नूयते स्म त्रिदर्शरामो दृष्टैर्महर्षभिः ॥ ७८४ ॥

राक्षसानां क्ष य स्नेन रावणेन श्रुतो महान् ॥

विलापो राक्षसीनां च शोकार्तानां सुदुःसहः ॥ ७८५ ॥

शोकक्रोधप रा धीनो दशकंठस्ततः स्वयं ॥

नगरान्निर्गम्यो हतुं सचली रामलक्ष्मणौ ॥ ७८६ ॥

वृतः सैन्येन म हता रथारूढो महाबलः ॥

महोदरमहापार्श्वनिरूपातिः समन्वितः ॥ ७८७ ॥

स्पर्धनेन प्र ज वितप्रवराष्टहयेन सः ॥

द्वारेण निर्ययी तेन यत्र तौ रामलक्ष्मणौ ॥ ७८८ ॥

तदोत्पाता भ य स्याराःसूचका बहवोऽभयन् ॥

निष्प्रभोऽर्कः शिरा नेदुश्चस्त्रजुश्चास्य याजिनः ७८९ ॥

राजराजानु ज मरि दृष्ट्वाऽऽयातं इवंगमाः ॥

भिनेदृर्गुणधुनाश्च घोरमंभोधरा इव ॥ ७९० ॥

रावणेन क्ष य शक्रे कपीनां भूयसां शरैः ॥

परैः सोढुं न ये शक्त्या येः सुरा मिजिताः खरैः ७९१ ॥

सुग्रीवो वान रा घोशः प्रतापी पादपायुधः ॥

प्रनस्येऽभिमुखं साद्धं यूयपेदंशकधरं ॥ ७९२ ॥

ननर्द युधे म न्यग्रः सरेण महता महान् ॥

पोषयन् राक्षसान् शिष्टान् दशग्रीवपुरःसरान् ॥ ७९३ ॥

रक्षोत्रलेपु श्री मानस वृष्टि चक्रे महीभृतां ॥

ममर्द तान्महाबातः प्रवृद्धानगमानि ॥ ७९१ ॥

विरूपाक्षं दु रा पात कपिकपप्रदायुधं ॥

वानरैर्द्रो व्यसु चक्रे त च वीर महोदरं ॥ ७९२ ॥

महापार्श्वस्य म धन वालिनस्तनयोऽकरोत् ॥

चकार कोप तद्गृध्रा राक्षसानामधीश्वरः ॥ ७९३ ॥

तामसास्त्रेण ज गतो विधाना निर्मितेन सः ॥

हत्वा विद्राव्य च कपीन्गहून् राममुपाययी ॥ ७९४ ॥

सुमित्रातन य स्तेन रावणेन सह स्वयं ॥

ययुधे प्रथम वीरो राहुणेव निशाकरः ॥ ७९५ ॥

सर्प शतैः श रा णां त व्याकुलीकृत्य लक्ष्मण ॥

व्यसृजच्छरवर्षाणि राममासाद्य रावण ॥ ७९६ ॥

भलीश्चिच्छेद म हतः शरीवांस्तस्य राघवः ॥

विद्याध राम स पुन शरैर्दशितलाघवः ॥ ८०० ॥

रावणे व्यसृ ज द्रामः शरवर्षाणि सतत ॥

रामेऽपि रावणो वीराबुभौ शस्त्रास्त्रपारगी ॥ ८०१ ॥

अस्त्रप्रयोगं य ती ती चक्रतुर्गुह्यपडितौ ॥

खडितौ यौ न कुत्रापि समरे जयमडितौ ॥ ८०२ ॥

लक्ष्मणोऽय ध्य ज च्छेदं शिरश्छेदं च सारथेः ॥

ततश्चक्रे धनुश्छेद सायकैर्जयदायकैः ॥ ८०३ ॥

त्रिभीषणो ह य श्रेष्ठान् भ्रातुर्ज्येष्ठस्य सगरे ॥

जघानाश्रुत्य गदया न दयाऽस्यतिपापिनि ॥ ८०४ ॥

ततः सरत रा माशु क्रोधादशनिसानिभा ॥

त्रिभीषणाय चिक्षेप शक्ति शक्तिमतां वरः ॥ ८०५ ॥

अप्राप्तामेव म ध्ये तां लक्ष्मणस्त्रिभिराशुभिः ॥

चिच्छेद ऐदयम्युद्धे दशकठस्य मानस ॥ ८०६ ॥

अन्यां च शक्र श्रीं हर्ता शक्तिं जग्राह दारुणां ॥

त्रातु त्रिभीषण तस्याग्रतस्तस्य लक्ष्मणः ॥ ८०७ ॥

तमुवाच श रा सारैश्छादयतं स रामः ॥

त्रिभीषणो मोक्षितश्चेत्त्वयाय विनिपास्यते ॥ ८०८ ॥

हेत्युक्त्वा शक्तिं म त्युग्रां चित्तैष मयनिर्नितां ॥

मोघा भवेति रामोक्ता तद्वृत्तासि मगज सा ॥ ८०९ ॥

पपात मोह ज नयन् रामेऽपि भुवि लक्ष्मणः ॥

न त्रिषादस्य कालोऽयमिति सचिन्त्य राघवः ॥ ८१० ॥

कौसल्यातन य श्वक्रे तमुलं युद्धमोजसा ॥

विचकर्ष ततः शक्तिं तां विरूप्य बभञ्ज च ॥ ८११ ॥

तदा खराः श रा स्तस्य शक्तिं निष्कर्षतोऽरिणा ॥

दण्डयसा दशास्येन गात्रे रामस्य पातिताः ॥ ८१२ ॥

अत्रिर्तिमिव म मग्रांस्तानिधूनरिणेरितान् ॥

समाश्लिष्यानुज राम- सुग्रीवादींस्तदाऽब्रवीत् ॥ ८१३ ॥

परिवार्यैव ज न्येऽमु सतिष्ठच्च वनौकसः ॥

यावद्दुष्प्राहित कालः प्राप्तोऽय मे चिरेप्सितः ॥ ८१४ ॥

जातोऽस्तिविप य श्वाय नैव जीविनुमर्हनि ॥

विनतातनयेनेन दृष्टो दृष्टो भुजंगमः ॥ ८१५ ॥

करिष्यामि त्रि ज गतिं रयातं कर्माद्य यत्सुराः ॥

नराश्च कथयिष्यति पाण्डूश्चद्रभास्करी ॥ ८१६ ॥

एवमुक्त्वा सा य कौधैराजघान दशानन ॥

स साधस्तामदुद्राव यथा वातहतोऽवुदः ॥ ८१७ ॥

दशग्रीव प रा भूय केसरीन महागज ॥

ददर्श करुणासिधुर्लक्ष्मण मूर्च्छित भुवि ॥ ८१८ ॥

ततः सुपेण म गैदकार रघुरतोऽब्रवीत् ॥

लक्ष्मणोऽद्य यदि मृतः प्राणैः कि मे प्रयोजन ॥ ८१९ ॥

तदा सुपेण. श्री मंतं तं हनूमंतमब्रवीत् ॥

गच्छ तात द्रुतं त्वं ता ओषधीः पुनरानय ॥ ८२० ॥

गत्वा शृंग ध रा भृत्तो गृहीत्वा पुनरागतः ॥

सुपेणस्तं प्रशस्याय गृहीत्वा तां महीपाधि ॥ ८२१ ॥

संक्षोदयिवा म तिर्मास्तद्रसं सोऽमृतोपमं ॥

लक्ष्मणाय ददौ नस्तो नस्तो यस्मान्मृतिव्यये ॥ ८२२ ॥

विशल्यो विरू स स्तूर्णमुदतिष्ठत्स लक्ष्मणः ॥

तमालिङ्ग्याभवाद्रामो बाष्पपर्याकुलेक्षणः ॥ ८२३ ॥

प्रदृष्टा हर य स्तं ते पूजयामासुरभितं ॥

रामरावणयोर्दुष्टं प्रवृत्तं पुनरद्रुतं ॥ ८२४ ॥

भूमौ स्थिरस्य रा मस्य रथस्थस्य च रससः ॥

न समं युद्धमित्याहुर्देवगंधर्वकिन्नराः ॥ ८२५ ॥

तच्छ्रुत्वा शत म न्युः स्वं सप्तायं सूतमब्रवीत् ॥

मातले गच्छ राम त्वं मदये स्थापयाभिषि ॥ ८२६ ॥

शकाक्षया प्रां ज लिना मार्यितस्तेन रावनः ॥

आरुह्य स्पदनं दिव्यं युयुधे सह रससा ॥ ८२७ ॥

गार्धर्वमथ य दैवमस्त्रं राक्षसमद्रुतं ॥

प्रयुक्तमरिणा रामः प्रत्यस्त्रेण जघान तत् ॥ ८२८ ॥

स चकार ध्व ज 'च्छेदं मदीयित्वा प्रभुं शरी' ॥

ऐन्द्रजिपि जघानाश्वान् विद्धा ममैसु मातलि ॥ ८२९ ॥

त्रिदशा ऋष य स्त्रस्ता दृष्टाऽऽतं रघुतदनं ॥

व्यग्रिता वानरैर्द्राश्च बभूवुः सन्निभीयणाः ॥ ८३० ॥

तदा कूरत रा जाता उत्पाता बहवो रणे ॥

जगाम सुमहाक्रोधं रामस्तामरसेक्षणः ॥ ८३१ ॥

तस्मिन्कुद्धे स म र्ये भूः प्राकंपत सपर्वता ॥

सर्वभूतानि मित्रेषु क्षुभितः सारितांपतिः ॥ ८३२ ॥

शूलं गृहीत्वा श्री दस्य भ्राता परमदारुणं ॥

हतोऽसौति ब्रुवन् रामं प्रति विलेप कोपतः ॥८३३॥

दग्ध्वाऽऽत्मनः शरं न घोरानापततं म्हाप्रभं ॥

रामो वासवशक्त्या तं शूलं विच्छेद भीमया ॥८३४॥

शरैस्तुरंगं यम श्रेष्ठांस्तस्य विद्धा रघूत्तमः ॥

निर्विभेदोरसि क्रूरं ललाटेऽपीषुभिस्त्रिभिः ॥ ८३५ ॥

रामोऽपि प्रति जग्राह शरानुग्रस्य रक्षतः ॥

दृष्टः शोणितदिग्घांगः स फुल्ल इव किङ्गुकः ॥८३६॥

कौसल्यातम यस्यास्य छित्त्वा शस्त्राण्युवाच तं ॥

शून्याश्रमात्त्वया चौरचर्पया राक्षसाधम ॥ ८३७ ॥

भार्या मम मरा मृष्टा तस्मात्त्वं नासि वीर्यवान् ॥

अथ त्वां सायकैस्तोद्गर्जयामि यमसादनं ॥ ८३८ ॥

गर्वमद्य स मस्तं ते संहर्तुं शिरसा सह ॥

स्थितोऽस्मि पुरतास्तिष्ठ त्वं पाप पुरुषो मव ॥८३९॥

एवमुक्त्वा भ्राजानैस्ताडयामास तं शरैः ॥

कपयश्चाश्मभिर्जघ्नुः स तदा व्याकुलोऽभवत् ॥८४०॥

सारथिः सुप्रियस्तस्य तदवस्थं निरीक्ष्य तं ॥

शनैर्युद्धादसंभोतः आतांगं स न्यवर्तयत् ॥ ८४१ ॥

स मोहमुक्तो ज्वलितक्रोधो धिक्कृत्य सारथिं ॥

उवाच परुषं प्राज्यं कालनष्टमातीर्हि यत् ॥ ८४२ ॥

सूतस्तमाह य राजन्कश्मलं त्वयि संगरे ॥

दृष्टं मया न तत्पूर्वं तेन त्वमपवाहितः ॥ ८४३ ॥

यद्वक्ष्यम्यद्य राजन्मां तत्कारिण्याम्यसंशयं ॥

नाहं भीतो भेदितो वा खेदेनैतत्कृत मया ॥८४४॥

श्रुत्वेति वाक्यं मधुरं प्रसन्नहृदयोऽभवत् ॥

ददौ तस्मै शुभं वोकं हस्ताभरणमात्मनः ॥ ८४५ ॥

सूतो रयं तं श्री दस्य भ्रातुर्वचनगौरवात् ॥

निनाय रघुवीरस्य पुरतः प्रेरयन् हरीन् ॥ ८४६ ॥

दशाननप रा भूतिचितपा व्यग्रमानस ॥

उपागम्यान्नवीद्राममगस्त्यो भगवानृषिः ॥ ८४७ ॥

भो रामभद्र य त्पोक्तं शृणु गुह्यं सनातनं ॥

येन सर्वानरीन्वत्स प्रजेप्यसि रणाजिरे ॥ ८४८ ॥

स एवमुक्त्वा ज. यदमादित्यद्वयं वदौ ॥

जापित्वा जेष्यस्यस्वत्वं रावणं शक्रशात्रवं ॥ ८४९ ॥

उपदिश्येति य शसाऽनुपमोऽयं जगाम सः ॥

रामोऽपि जप्त्वा स्तोत्रं तत्परं हर्षमवाप्तवान् ॥ ८५० ॥

मूर्तिमानन रा धीशो रविः सुसगणे स्थितः ॥

रामं दशाननं हतुं त्वरसेति वचोऽब्रवीत् ॥ ८५१ ॥

रामोऽयं शत मा न्योस्तं सार्थिश्रेष्ठमब्रवीत् ॥

मातले पश्य सर्वव्यापतंतं रयं रिपोः ॥ ८५२ ॥

तिष्ठाप्रमादो जा न्येऽस्मिन्प्रत्युद्रच्छ रयं रिपोः ॥

विध्वंसयितुमिच्छामि बायुर्मैघमिवोत्थितं ॥ ८५३ ॥

रयं प्रचोद य क्षिप्रमित्युक्तः स तथाऽकरोत् ॥

चक्रांभूतरजसा रावणं संव्यधूनयन् ॥ ८५४ ॥

स चापसिद्धं ज ग्राह शरांश्चार्ककरप्रभान् ॥

मुद्गृतयोस्तदाऽऽरब्ध दम्भपोरिव सिंहपोः ॥ ८५५ ॥

देवाश्च मुनः य श्वेव वानरा रजनीचराः ॥

मुद्गं समागता इष्टु विस्मिताश्चिन्नवत् स्थिताः ॥ ८५६ ॥

तदा बभूव रा जोस्तदद्वैरयं परमाद्भुतं ॥

समरावणमोर्मुद्गं रामसवण्योरिव ॥ ८५७ ॥

जेतव्यमिति य र्जेशो मर्तेव्यमिति रावणः ॥

धृती स्ववीर्यसर्वस्वं युद्धेऽदर्जयतां तदा ॥ ८५८ ॥

रामः शरेण श्री मत ध्वज चिच्छेद रक्षसः ॥

तेन तन्मन्त्रसि क्रोध. प्रज्ज्वाल सुदु सह. ॥ ८५९ ॥

वृष्टि चक्रे श रा णां स कुद्धो सुद्धोद्यतः प्रभौ ॥

नानाविधायुधाना च गिरीणां भूरुहामपि ॥ ८६० ॥

तां वृष्टि पर म प्राज्ञो रामश्चिच्छेद सायकैः ॥

ततोऽग्निनक्षत्रस्य शिरः श्रीमग्ज्वालितकुडल ॥ ८६१ ॥

तस्य शीपांबु ज च्छेदे दृष्टा देवर्षयो भृश ॥

अन्यत्तेनैव सदृश रावणस्योत्थित शिर. ॥ ८६२ ॥

छिन्न तदपि य लेन प्रभुणा क्षिप्रकारिणा ॥

छिन्नमात्र च तच्छीषं पुनरेव व्यदृश्यत ॥ ८६३ ॥

एवमेव सु रा रातेस्तुल्याकार शिर. शत ॥

छिन्न रामेण समरे क्षिप्रहस्तेन मार्गणैः ॥ ८६४ ॥

दशकठस्य म रणमपश्यन् राघवो रणे ॥

चित्तयामास वाणानाममोघाना निर्वर्षय ॥ ८६५ ॥

सप्तरात्रम ज स तत्तपोर्युद्धमभून्महत् ॥

उवाच मातली राममस्त्र पैतामह प्रभो ॥ ८६६ ॥

अस्त्रप्रणाशा रिपोविसृज त्व रघूत्तम ॥

स्मारित. शक्रसूतेन रामो कीरशिरोमणि ॥ ८६७ ॥

यमगत्यो द्वि ज श्रेष्ठो ददौ पूर्वं महाशुग ॥

अभिमन्य तमेवाशु चिक्षेप ब्रह्मनिर्मित ॥ ८६८ ॥

स तस्य हृद य स्येधुर्भेद कृत्वा महाद्विषः ॥

भुवस्तल विवेशाथो तूष्णोरं च विनीतवत् ॥ ८६९ ॥

गतप्राणो ध रा यां स राक्षसेन्द्रो दशाननः ॥

पपात पापो वजेण हतो वृत्र इवाहित ॥ ८७० ॥

द्यू पतित म ह्यार्ता हतशेषा निशाचराः ॥

हतनाया भयग्रस्ता लकामप्यपतन् द्रुत ॥ ८७१ ॥

निशाचरास्ते श्री मद्विर्नदद्विजितकाशिभिः ॥

वानरैर्मर्दिताः क्रुद्धैर्धनाशन समोरणैः ॥ ८७२ ॥

विजये रघु रा जस्य घ्यनददेवदंष्टुभिः ॥

दिव्यगंधवहस्तत्र मारुतः सुसुखो बभौ ॥ ८७३ ॥

वृष्टिस्तदा सु म नसां दिव्यानां निपपात खान् ॥

सुरार्पिभिः कृता पुण्या स्तुतीरामस्य जुगुप्से ॥ ८७४ ॥

मरुद्गणाः प्र ज ग्मुस्ते गमं स्वर्गाय नाजगुः ॥

अगुः स्वास्थ्य च लोकेगाः सुप्रभोऽभूत्सहस्रैर्गुः ॥ ८७५ ॥

रामः प्राप्तज य स्तत्र मुमुदे तरुपीश्वरः

भ्रातर निहतं दृष्ट्वा विल्लाप विभीषणः ॥ ८७६ ॥

सांगितः स गि रा माच्छ्रौ श्रीरामेण महामना ॥

विभीषणस्त संस्कृतं प्रार्थयामास राघव ॥ ८७७ ॥

शान्तिर्वैरस्य म रणं निवृत्तं नः प्रयोजनं ॥

क्रियतामस्य तत्कारो ममाप्येष यथा तव ॥ ८७८ ॥

इत्युवाच त्रिं ज गता नाथो रघुकुलोत्तमः ॥

॥ तमे प्रशमकृत्नामा सर्वभूतेषु यः सप्त ॥ ८७९ ॥

अथ सर्वास्त्रि य स्तस्य मृतं श्रुत्वा तपीश्वरं ॥

मदोदरीप्रभृतयो विल्लाप चक्रुराकुलाः ॥ ८८० ॥

अतः पुरात्रा ज भार्या विनिर्जितुः श्रुचोर्दताः ॥

रणपांसुषु चेष्ट्यो मुक्तकेश्यो हतेश्वराः ॥ ८८१ ॥

ददृशुस्ताः मि य तम पतितं रणपांसुषु ॥

आलम्ब्य हस्तदुः सत्राः ता च मदोदरी भूषा ॥ ८८२ ॥

इन्द्रियाणि पु रा जित्वा जितं त्रिभुवनं लया ॥

स्मरद्भिरिव तद्भैरमिन्द्रियैश्च विनिर्जितः ॥ ८८३ ॥

त चापि काम म प्राप्य मैथिलीसगमे कृत ॥

पतिव्रतायास्त्वपसा नूनं दग्धोऽसि मे प्रभो ॥ ८८४ ॥

सीता सतीर्य श्री रेव रामो विष्णुर्न मानुषः ॥

हतोऽस्यतिक्रमानीतेर्धर्मस्य त्वं महानपि ॥ ८८५ ॥

मैथिली सह रर केण विशोका विहसिष्यति ॥

अल्पपुण्या त्वह घेरे पतिता शोकसागरे ॥ ८८६ ॥

इयातां तस्य य दिषो तामन्याश्च विभीषणः ॥

सांत्वयामास बहुधा रुदतोः सुदतोः प्रियाः ॥ ८८७ ॥

श्रीकौसल्यात्म न स्तासां सांत्वनाय विभीषण ॥

रावणस्य च संस्कारं कर्तुमाज्ञापयत्तदा ॥ ८८८ ॥

नाहं पापाद्य च स्यास्य परदाराभिमाईनः ॥

कर्तुमिच्छामि संस्कारमित्युवाच विभीषणः ॥ ८८९ ॥

मैवं ब्रूयाद्य रर ह्रस्व संस्कारं कर्तुमर्हसि ॥

मरणांतानि वैराणि ममाप्येष यथा तव ॥ ८९० ॥

इत्युक्तः स स च र्धेन श्रीरामेण विभीषणः ॥

विधिवत्तस्य संस्कारं चकार विधिकोविदः ॥ ८९१ ॥

सांवितास्तेन च गमुस्ताः स्त्रियः सर्वाः स्वकान्गृहान् ॥

विभीषणो रामपार्श्वे प्रातिष्ठद्दीनीतवत् ॥ ८९२ ॥

आज्ञां दत्त्वा न य रयं शक्रपार्श्वमिति प्रभुः ॥

मातलिं पूजयामास सत्वाय तं शतक्रतोः ॥ ८९३ ॥

रामचंद्रोऽनु ज मथ प्रोवाच शुभलक्षणं ॥

विभीषणमितं सौम्य लंकायामभियेचम ॥ ८९४ ॥

कामो मे हृद य स्योय परमो यदिभीषण ॥

पुर्णेभिर्भक्तं पश्येय प्रियं पूर्वोपकारिणं ॥ ८९५ ॥

सौमिविर्वाण रा न्दत्त्वा घटान्द्वैमात्मनो जवान् ॥

व्यादिदेश समुद्देश्यः सलिलनयनं द्रुतं ॥ ८९६ ॥

जलैः पुनंग म श्रेष्ठरानीतैस्तं विभीषणं ॥

अप्यपिचत्प्रसन्नात्मा रुद्रमणः परमात्मे ॥ ८९७ ॥

अथाहुतैक श्री रामः प्रभुमाश्रितमब्रवीत् ॥

विभीषणमनुज्ञाप्य कुशलं दृष्टुं जानकीं ॥ ८९८ ॥

चैदेद्या वान रा धीशं कुशलं लक्ष्मणं च मां ॥

आचक्ष्व वदतां श्रेष्ठ रावर्ध च हृतं रणे ॥ ८९९ ॥

प्रियमुक्त्वा स म ग्रं त्वं ततस्तस्य हरीश्वर ॥

प्रतिगृह्य च सिद्धैर्मुपावर्तितुमर्हसि ॥ ९०० ॥

इत्युक्तो वायु ज स्तेन रामेणाङ्घ्रिकर्मणा ॥

तां पुण्ययाटिकां गत्वा सीतां मत्वेदमब्रवीत् ॥ ९०१ ॥

कुर्वन्त्याह य स्तेतिप्रियः श्रीरघुसत्तमः ॥

गते रक्षो लब्धं देवि भास्करेणैव तत्तमः ॥ ९०२ ॥

प्रियमाश्रमामि रा त्ति त्वां भूयोभूयः सभाजये ॥

रामस्याद्य प्रमुदिता देवर्षीणां सभाजये ॥ ९०३ ॥

प्रभावात्ते सु म हिते रामणो निहतो रणे ॥

विभीषणसहायेन रामेणाद्भुततेजसा ॥ ९०४ ॥

स दक्षिणो भुज इतस्य रामस्य कुशली संति ॥

लक्ष्मणः सुमहातेजाः सुप्रावश्च महामतिः ॥ ९०५ ॥

लब्धोयं विज य स्तेजो रामेण ख्यापितं महत् ॥

लंका वशीकृता सीते स्मर्या भव गतैररा ॥ ९०६ ॥

सीतोवाच नि ङ्ख स्वातैप्रियं श्रुत्वाऽनिल्यात्मजं ॥

तूर्ण्यभूता क्षणं पश्चात् तेन संप्रापिता सती ॥ ९०७ ॥

मत्ताद्यप्युः प्रिय स्मास्य भवतो हितकारिणः ॥

देयं वस्तु न पश्यामि सदृशं किञ्चिदप्यहं ॥ ९०८ ॥

हनुमानाह रा नीं तां मांजलिर्देवि वत्सले ॥

स्निग्धमेवाविर्ष वाक्यं त्वमेवाहस्यमिदिते ॥ ९०९ ॥

एतदेव म म श्रेयः प्रियं भर्तृहितैरिते ॥

लब्धं सर्वं यया श्रुत्वा वाक्यमेतत्तवामृतं ॥ ९१० ॥

देवो वरोऽद्य श्री मन्या मातर्यः प्रार्थ्यते मया ॥

श्रोतुमर्हसि त देवि विश्वविख्यातसङ्गते ॥ ९११ ॥

इमास्तु खड्ग य क्षस्यो यदि त्वमनुमन्यसे ॥

हंतुमिच्छामि ताः सर्वा याभिस्त्व तज्जिता पुरा ॥ ९१२ ॥

जानक्युवाच य तिमन् कुर्वतीनां पराजया ॥

विधेयानां च दासीनां कः कुप्येद्वानरोत्तम ॥ ९१३ ॥

इत्युक्तो वात ज स्तुष्टस्तामुवाच यशस्विनी ॥

युक्ता रामस्य भवती धर्मपत्नी गुणान्विता ॥ ९१४ ॥

वैदेहि हृद य स्यं यत्तन्व तत्वं मनस्विनि ॥

प्रतिसंदेश मां देवि गच्छेयं यत्र राघवः ॥ ९१५ ॥

एवमुक्ता न रा धीशसुता सीता हनूमता ॥

साऽब्रवीद्भृष्टमिच्छामि भर्तारं भक्तवत्सलं ॥ ९१६ ॥

हनूमान् राम य हिपीमुवाच प्रांजलिस्तदा ॥

पूर्णचंद्रमुखं राम रक्षस्यद्य सलह्मणं ॥ ९१७ ॥

एवमुक्ता भ्रा ज भानां सीतां साक्षादिव श्रियं ॥

आजगाम महातेजा हनूमान्यत्र राघवः ॥ ९१८ ॥

तस्याः सोऽकथ य त्वं राघवायोत्तरं वचः ॥

स्वयं चोवाच शोकातां द्रष्टुमर्हसि तामिति ॥ ९१९ ॥

एवमुक्तास्त्रि ज गतां नाथो धर्मभृतांवरः ॥

आगच्छत्सहस्राऽध्यानमीषद्वाप्यपरिप्लुतः ॥ ९२० ॥

तामुपस्थाप य क्षिप्रं सीतां आतामलंकृतां ॥

निभीषणमिति श्रीमानुवाच रघुनायकः ॥ ९२१ ॥

आरोप्य प्रव रा मायां शिविकां तां निभीषणः ॥

नयामासत् सुभ्रातां प्रीतां सीतां स्वलंकृतां ॥ ९२२ ॥

तदा प्रवंग य सोऽस्मान् वारितान्वेत्रपाणिभिः ॥

दृष्ट्वा निभीषणं रामो मैत्रमिदमब्रवीन्नुधा ॥ ९२३ ॥

अथाह रामः श्री मांस्तां विनीतां पार्श्वमागतां ॥

पौरुषाद्यद्गुणैर्यं मयैतदुपपादितं ॥ ९२४ ॥

निजिताऽसि व रा रोहे शत्रुं नित्वा रणाजिरे ॥

परिश्रमोऽयं वृत्तार्थं न त्वदर्थं मया कृतः ॥ ९२५ ॥

प्रातस्तदेह म हिमा मम प्रतिमुखे स्थिता ॥

दीपो नेत्रानुरस्येव प्रतिकूलाऽसि मे दृढा ॥ ९२६ ॥

तद्रच्छ त्वं रा ज कन्ये ययेष्टं विवृता दिशः ॥

कः कविः पुनरादद्यात्स्त्रियं परगृहोपिनां ॥ ९२७ ॥

लक्ष्मणेवान्या य ताक्षि भरते वा नरोत्तमे ॥

अनुमे वा गुणाङ्गे तं कुरु बुद्धिं यथाशुभं ॥ ९२८ ॥

सुप्रिये वान रा धीशे राक्षसे वा विभीषणे ॥

निवेशय मनः सीते यथा वा सुखमात्मनः ॥ ९२९ ॥

न त्वां दशास्ये म हिलां दिव्यरूपां बलाद्धतां ॥

मर्षयेत्सुचिरं सीते स्वगृहे पर्यवस्थितां ॥ ९३० ॥

अत्यप्रियं रा ज कन्या तदुपश्रुत्य सा प्रियात् ॥

रुदती सुदती सीता भर्तारमित्रेन्द्रवती ॥ ९३१ ॥

किमेवं वद य च्छेदि प्रभो मां श्रोत्रदारुणं ॥

रुखं श्रावयसे वाक्यं प्रारुतः प्रारुतामिव ॥ ९३२ ॥

न तथास्मि नि ज स्वांते यथा मामवगच्छसि ॥

प्रत्ययं गच्छ मे स्नेन चारित्र्येण शपे स्वयं ॥ ९३३ ॥

अन्यासामन य ज्ञत्वाज्ञाति त्वं परिशंकसे ॥

यज शंकां परस्पर्शे कामकारो न मे प्रभो ॥ ९३४ ॥

शरीरेऽत्र प रा धीने किं करिष्याम्यनीश्वरी ॥

मदधीनं तु यत्तन्मे हृदयं त्वयि वतते ॥ ९३५ ॥

निपीडितो य म करो न प्रमाणीकृतस्त्वया ॥

न मे भक्तिर्न मन्थ्रीलं सर्वं ते पृष्ठतः कृतं ॥ ९३६ ॥

सैवं तदोक्ता श्री मंतं लक्ष्मणं दीनमानस ॥

उवाच व्यसनस्यास्य भेषजं कुरु मे चित्तां ॥ ९३७ ॥

सक्ता देवर रा ज्ञाहमप्रीतेन गुणैर्मम ॥

मिथ्यापवादोपहता निवेक्ष्ये हव्यवाहनं ॥ ९३८ ॥

प्राप्तो वशम म र्षस्य स विज्ञाय प्रभोर्मतं ॥

चित्तां चकार सौमित्रिः परयान्भृशदुःखितः ॥ ९३९ ॥

नहि रामं ते ज्ञ सोमे तदा कश्चिद्यमोपमं ॥

अनुनेतुमयो वक्तुं द्रष्टुं वाप्यशक्तस्तुद्धत् ॥ ९४० ॥

अधोमुख मि य तमं रामं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥

बद्धांजालैः सती सीता सत्रिवीदमिसन्निधौ ॥ ९४१ ॥

यथा मनो मे रा ज्ञेन्द्राक्षापसर्पति राघवात् ॥

तथा सर्वस्य साक्षी मां सर्वतः पातु पावकः ॥ ९४२ ॥

यदाहं शुदि य त्यस्मि श्रीमद्रामैकमानसा ॥

केशवस्त्रादिकमपि माघासीन्मम पावकः ॥ ९४३ ॥

एवमुक्ता ग ज गतिः परिक्रम्य हुताशनं ॥

सीता विवेश ज्वलन निःशेकानंतरात्मना ॥ ९४४ ॥

महान् ज नोच्च य स्तत्र ददर्शाश्रुसमाकुलः ॥

प्रविशती सतीमात्रि दीप्त सौदामिनीमिव ॥ ९४५ ॥

ददृशुस्तां ग ज कन्यां प्रविशतीं हुताशनं ॥

ऋषयो देवगर्धवाः पूर्णाहुतिमिवाध्वरे ॥ ९४६ ॥

प्रचुक्रशुः स्त्रि य स्तास्तां दृष्ट्वा दीप्ते चित्तानले ॥

पततीं सरकतां मत्रैर्वसोर्धारामिव क्रतौ ॥ ९४७ ॥

रक्षसां वान रा णां च हाहेति विपुलः स्वनः ॥

तस्यामार्गं सविशंत्यां सवभूवादुतोपमः ॥ ९४८ ॥

ततो रामः का म सिञ्जः श्रुत्वा वदतां गिरः ॥

दध्यौ मुहूर्तं धर्मात्मा वाप्यन्याकुललोचनः ॥ ९४९ ॥

शको यमोऽथ श्री दश शंभुर्वह्नाऽसुरिः सह ॥

लंकां विमानैरागत्य तेऽभिजग्मूरघूत्तमं ॥ ९५० ॥

अद्भुवंस्तं सु रा रामं प्राञ्जलिं पुरतः स्थितं ॥

विश्वस्य कर्तास्यान्मानं कथं त्वं नावबुध्यसे ॥ ९५१ ॥

सीता तवेयं म हिपी साक्षाच्छ्रीर्जनकात्मजा ॥

उपेक्षते कथं विष्णो पतंती हव्यवाहने ॥ ९५२ ॥

अस्माभिस्त्वं त्रि ज गतां भर्ता हंतुं दशाननं ॥

प्रार्थितो मानुषीं योनिं प्रविष्टोऽसि सनातनः ॥ ९५३ ॥

प्रभवश्चाप्य य श्व त्वं देवकार्यं कृतं त्वया ॥

सर्वे कृतार्थास्त्वद्भक्ताः शरण्यस्त्वं जनार्दन ॥ ९५४ ॥

गृहीत्वा तां व रा रोहां मूर्तिमान् हव्यवाहनः ॥

उत्थायाभ्येत्य भगवानिन्युवाच रघूत्तमं ॥ ९५५ ॥

राम रामान्छ म नसं सीतां शीतांशुजिन्मुखीं ॥

गृहाण त्वमिमां मान्यां माऽन्यां बुद्धिं कुरु प्रभो ॥ ९५६ ॥

एवमुक्त्वा रा ज मानां सीतां दाशरथेः प्रभोः ॥

स्थापयामांस वामे तामंके पकेरुहेक्षणां ॥ ९५७ ॥

लोकापनादो य शसो नाशकोऽतस्तमागतं ॥

परिमार्ष्टुमिद दिव्यं मया विज्ञाय कारितं ॥ ९५८ ॥

इयं विशुद्धा ज गति श्रेष्ठा भानोरिव प्रभा ॥

न विहातुं मया शक्या कीर्तिरात्मवता यया ॥ ९५९ ॥

सुमित्रिगथानां सु य शसां नाथानां वदतां हितं ॥

अवश्यं च मया कार्यं सर्वेषां वो वचः प्रियं ॥ ९६० ॥

एवमुक्त्वा स रा जैत्रः प्रियां स्वीकृत्यान्मुदा ॥

ततः शुभतरं वाक्यं व्याजहार महेश्वरः ॥ ९६१ ॥

पुष्कराक्ष स म र्येश इयाम तामरसप्रभ ॥

दिष्ट्वा कृतमिदं कर्म त्वया धर्मभृतां वर ॥ ९६२ ॥

आश्वास्य दीन श्रीं मत्स्व भरत भक्तमात्मन ॥

मातृश्च राज्य कृत्वाथ स्वपद गतुमर्हसि ॥ ९६३ ॥

विमानेऽयं न रा धीश पिता दशरथस्तव ॥

लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा त्वमेनमभिवा दय ॥ ९६४ ॥

शक्रस्य लोक मं सैन्द्रो गतो मतिमता वर ॥

सत्पुत्रेण त्वया राम तारितोऽयं गुरुस्तव ॥ ९६५ ॥

राघव स्वानु ज्ञं श्वक्रे नमन पितुरात्मन ॥

स चैनमक आरोप्य परिष्वज्य मुदाऽब्रवीत् ॥ ९६६ ॥

राम प्राणाग्निं यः स्वर्गं समानोपि सुरर्षभै ॥

न मे बहुमतो जातु त्वां विना गुरुवस्तु ॥ ९६७ ॥

कैकेय्या यानि रा जीवनेन प्रोक्तानि दुष्टया ॥

तानि वान्यानि शक्त्यानि स्थितानि हृदये मम ॥ ९६८ ॥

दुःस्वामुक्तोऽयं मं हतस्त्वा परिष्वज्य सानुज ॥

तारितोह त्वया पुनः सुपुत्रेण महात्मना ॥ ९६९ ॥

राम प्रोवाच ज्ञं नक कैकेय्या भरतस्य च ॥

मसाद कुरु शापः ॥ सपुत्रो न स्पृशेप्रभो ॥ ९७० ॥

तथेत्युक्त्वा मिं यः गुण लक्ष्मण तां च जानकी ॥

सामाश्वास्य विमानेन ययौ स्वर्गं महायशाः ॥ ९७१ ॥

ततो जयतः ज्ञं नको राम प्राजलिरब्रवीत् ॥

अयोध दर्शने राम तवास्माकं रघूत्तम ॥ ९७२ ॥

प्रीता स्म त्रिहिय त्वाज्य राजेन्द्रमनसेप्सित ॥

तद्रुत्वा वासवं दृष्टो वचनं प्राह राघवः ॥ ९७३ ॥

मम हेतोः प रा काता ये गता यमसादनः ॥

ते सर्वे जीवितं प्राप्य समुत्तिष्ठतु वानराः ॥ ९७४ ॥

अकाले चापि मं धुरा फलमूलसमृद्धयः ॥

नद्यश्च निमलास्तत्र तिष्ठेयुर्यत्र वानराः ॥ ९७५ ॥

रत्नः क्षयात् श्री छिः प्रत्युवाच तदा प्रभुं ॥

महानने वरस्तात त्रयोक्ता रघुसत्तन ॥ ९७६ ॥

नन तनि प ग प्रीतिस्तस्मादेतद्भवियति ॥

समुनिठंनु सर्वे ते दे हना युधि रातंसः ॥ ९७७ ॥

ततः प्रवंग म ब्रावास्ते सुत्तेव समुत्थिताः ॥

बभूवुर्जनरा ऋताः किंन्वेनादेति विस्मिताः ॥ ९७८ ॥

राममापृच्छ ज स्मृस्ते स्वर्ग सेंद्रा दिवौक्तसः ॥

श्रीरानं प्रार्थयामास सन्कर्तुं ॥ विभीषणः ॥ ९७९ ॥

तमाह रामो य दि मां राजन्सन्कर्तुमिच्छसि ॥

हरीन् सुग्रीवमुख्यांस्त्वं सर्वानप्यद्य सन्कुरु ॥ ९८० ॥

सनु ताम्यति रा ज्येऽपि भरतो मत्कृते सदा ॥

तं विना मे बहुमतं न ज्ञानं वस्त्रभूषणं ॥ ९८१ ॥

एतरां पथ्य-म तिमन् यथा क्षिप्रं निजा पुरीं ॥

प्रतिगच्छामि मार्गोऽयं राजन् परमदुर्गमः ॥ ९८२ ॥

दशकण्ठानु ज स्तं स प्रत्युवाच कृतांजलिः ॥

अन्हा त्वां प्रापयिष्यामि साकेतं पुन्यकेण तत् ॥ ९८३ ॥

अनुग्रहस्ते य द्यस्ति सदारः सानुजो वस ॥

गृहाण सत्क्रियां यत्तः सौख्यं तव चेन्मयि ॥ ९८४ ॥

तत्क्रीडत्यात्म ज स्तस्य श्रुत्वा वाक्यं ततोऽब्रवीत् ॥

साचिष्येन तथा प्रेम्णा पूजितोऽहं भृशं तया ॥ ९८५ ॥

भरतं तु मि य सखं द्रष्टुं मे त्वरते मनः ॥

क्षिरसा याचतो यत्तु न कृतं नचनं मया ॥ ९८६ ॥

कौसल्यं च परा मातां सुमितां केकयात्मजां ॥

गुहं च सुददं पौरान् द्रष्टुं मेऽत्युत्सुकं मनः ॥ ९८७ ॥

अनुजानीहि म तिमन् मामहं सत्कृतस्त्वया ॥

उपस्थापय मे शीघ्रं विमानं राक्षसेश्वर ॥ ९८८ ॥

तद्विमान श्री दस्य कामग रावणादितं ॥

स्थापयामास सेवार्थं सुरतः पुस्तः प्रभोः ॥ ९८९ ॥

ससैन्य वान रा धोश सपूज्य परया मुदा ॥

साकेत मा नयेत्याह राम भक्तो विमोक्षणः ॥ ९९० ॥

सोऽपि पृथग म पति सुग्रीवो मन्त्रिभिः सह ॥

तथैव प्रार्थयामास प्रभु प्राज्यदय स्वयं ॥ ९९१ ॥

तद्विमान भ्रा ज मान राजराजस्य राघवः ॥

ताम्या सह समारुह्य राजम्या कपिरक्षसां ॥ ९९२ ॥

त्रिकूटात् मि य तमामके कृत्वा सलक्ष्यणः ।

प्रतस्थे सुनहातेजः लकालकारनित्युरं ॥ ९९३ ॥

कैलासशिख रा कारे विकूटशिखरे स्थितां ॥

लकां युद्धधरां रामो दर्शयन्नाह जानकी ॥ ९९४ ॥

प्रिये मय्य त्व म स्थाद्रेल्लिकूटस्य शिरोगतां ॥

सुरैर्दुर्गसदां लका निर्मिता विश्वकर्मणा ॥ ९९५ ॥

इय युद्धस्य ज गती त्वत्कृतेऽत्र सह प्रियै ॥

सचिवैर्भार्तृभिः पुत्रैः सीते दशमुखो हतः ॥ ९९६ ॥

रावणस्य स्त्रि य स्तप्ता मदोदर्या सह प्रिये ॥

विविध भूरिकरुण त मृत पर्यदेवयन् ॥ ९९७ ॥

सेतुर्नल्लेन ज लघवेय देव्याज्ञया मम ॥

तव हेतोर्विशालाक्षि बद्धः पश्य सुदुष्करः ॥ ९९८ ॥

पश्य सीतेरुया य ताक्षि दुस्तर वरुणालय ॥

जतवो यव पतित नयस्यकरुणालय ॥ ९९९ ॥

इतस्त्र रुचि रा पागे मैनाक पश्य पर्वत ॥

विश्रामार्थं हनुमतो भित्त्वा सागरमुत्थित ॥ १००० ॥

उत्तर तीर म स्याच्छेरेतदेवि मनोरम ॥

अत्र पूर्वं महादेवः प्रसादमकरोद्विभुः ॥ १ ॥

इदं तु तौथं श्री मदत्तीर्थमन्यत्ततो ऽधिकं ॥

सेतुबंध इति ख्यातं भव्यं कव्यचित्तं हितं ॥ २ ॥

अत्र राक्षस-रा जोऽयं देव्यागच्छत् विभीषणः ॥

सुग्रीवस्य पुरी चैषा किष्किवी बालिपालिता ॥ ३ ॥

सीतोवाच म म स्त्रीभिः सुग्रीवस्य महात्मनः ॥

ताराप्रभृतिभिर्गतुं सार्धमिच्छा पुरीं प्रमो ॥ ४ ॥

एवमस्मिन्य ज कुलप्रेष्ठः प्रेष्ठः सतां प्रियां ॥

उत्क्रोधाच्च तथा कर्तुं सुग्रीवं वानरेश्वरं ॥ ५ ॥

सुग्रीवः प्रियं तमां स्वयं तारां तथाऽग्रवीत् ॥

सा चाहूय भुवंगानां सर्वा भार्याः स्वलंकृताः ॥ ६ ॥

ताभिः सह त्व रा युक्ता पुष्पकं सा समारूढत् ॥

सीता तया कर्पाद्रस्य योषिता तोषिताऽभवत् ॥ ७ ॥

ततो रघूत्त म सत्र पुष्पके द्रुतगामिनि ॥

वैदेहीमित्युवाचायमृष्यभूकः स भूधरः ॥ ८ ॥

यत्राहं वारि ज स्पर्धिमुखि प्रियतमे सति ॥

अनेन राजा कीशानां सुग्रीवेण समागतः ॥ ९ ॥

अया विहीना य व्राहं विलापप्रमोऽभयम् ॥

एषा सा दृश्यते पंपा शंपाकंपावहप्रभे ॥ १० ॥

अत्र सीते यो ज नोप्रवाहूराहूरसागतः ॥

कबंधो निहतो भ्रात्रा लक्ष्मणेन तथा मया ॥ ११ ॥

न्यग्रोधं पश्य य त्र त्वां त्रातुं मम पितुः सखा ॥

प्रनृतः समरे तातो जटायुर्निहतोऽरेणा ॥ १२ ॥

रक्षसां यत्र रा ज्ञा त्व रामणेन हता बलात् ॥

एषा गोदावरी रम्या प्रसन्नसलिला शुभा ॥ १३ ॥

एतत्तदाश्च म पदमस्माकं वरवर्णिनि ॥

पर्णशाला तथा चित्रा दृश्यते शम्भुक्षेत्रे ॥ १४ ॥

कांतिऽति पुण्य श्री वासः कुमजस्यायमाश्रमः ॥

शरभंगस्य च मुनेरत्रेः कुलपतेरयं ॥ १५ ॥

चित्रकूटो व रा रोहे शैलेन्द्रोऽयं प्रकाशते ॥

कैकेय्या अत्र पुत्रो मां प्रसादयितुमागतः ॥ १६ ॥

राजपुत्रि य म स्येया सा स्वस्ता यमुना नदी ॥

भरद्वाजाश्रमश्चैष दृश्यते सुरुताकरः ॥ १७ ॥

इयं च गंगा ज गतां सेव्या देव्याश्रितेष्टदा ॥

शृंगेरपुरं चैतद्गुह्यं यत्र सखा मम ॥ १८ ॥

सैषा सतां प्रि य तमा राजधानी पितुर्मम ॥

अयोध्यां कुरु वैदेहि प्रणामं पुनरागता ॥ १९ ॥

ततस्ते वान रा ऋक्षा राक्षसाश्च सनायकाः ॥

उत्पत्योत्पत्य सङ्घट्ठास्तां पुरीं ददृशुस्तदा ॥ २० ॥

शुभ्रहर्षोत्त म प्राज्यप्रोच्चप्रासादमालिनीं ॥

अपश्यंस्ते पुण्यवंतः साक्षादिन्द्रपुरीमिव ॥ २१ ॥

रामो भरद्वा ज मुनिं तं ववदे तदाश्रमे ॥

पूर्णे चतुर्दशे वर्षे पंचभ्यां रचितांजलिः ॥ २२ ॥

स्ववृत्त कथ य न् रामो मातृणां भरतस्यच ॥

पप्रच्छ मुनिशार्दूल भरद्वाज द्विजेश्वरं ॥ २३ ॥

कुशलं स द्वि ज श्रेष्ठः कथयामास सर्वतः ॥

भरतस्य व्रतं तीव्रं भाक्तिं तत्पादुकार्चने ॥ २४ ॥

दुमेष्पतिश य स्तस्मात्कलानां वरदान्मुनेः ॥

वज्रे बद्धांजलीरामो मार्गे यावन्निजं पुरं ॥ २५ ॥

मासार्तिं च त्व रा युक्तं भरतं प्रति राघवः ॥

प्रेषयामास कुशलगम कथयितुं प्रभुः ॥ २६ ॥

स शृगवेर म गमभररूपोऽवदद्गुहं ॥

कुशली ते सखा शस्त्रं द्रक्ष्यस्यतैव राघवं ॥ २७ ॥

ततः स तूर्णं श्रीं मन्त्रं भरतं नाटिलं कृशं ॥

आगतः प्रभुरित्युक्तया चकार मुदितं भृशं ॥२८॥

स महर्षभ रा द्रुमौ पपात भरतस्तदा ॥

सत्याय कपिमालिन्य तं सिषेवाश्रुत्रिदुभिः ॥२९॥

अयावदेत्त य मरो नरो वा करुणागतः ॥

प्रियाख्यानस्य ते सौम्यं ददामि ब्रुवतः प्रियं ॥३०॥

कन्या धन्याः कंज-नेत्र्यः षोडशस्वर्णभूषिताः ॥

गवां शतसहस्रं च ग्रामाणां च शतं मतं ॥३१॥

बहूपहो हा य नानि गतस्य सुमहद्वनं ॥

शृणोम्यहं प्रीतिकरं मम नायस्य कीर्तनं ॥ ३२ ॥

कल्याणीयं प रा गाथा लौकिकी प्रतिभाति मे ॥

एति जीवन्तमानन्दो नरं वर्षशतादपि ॥ ३३ ॥

कुशलं वृत्त य खिलं संष्टटो भरतेन सः ॥

कथयामास मुदितो नृत्स्यां समुपवेशितः ॥ ३४ ॥

सलक्ष्मणं वि ज यिन सदारं सखिसंयुतं ॥

अविप्रपुप्ययोगेन श्रीरामं द्रष्टुमर्हति ॥ ३५ ॥

मदृष्टद यः स्तुत्वा मारुति भरतोर्वीत् ॥

चिरस्य खलु मे पूर्णो हृदि हृदो मनोरयः ॥३६॥

मदृष्टं सोऽनु ज मय भरतः सत्यसंगरः ॥

स्वपमाज्ञापयामास पुरमार्गादलंकियां ॥ ३७ ॥

नयन्तो विज य स्तद्वत्तिद्वार्थश्चार्थसाक्षकः ॥

अशोको मन्त्रपालश्च सुमन्त्रो धृष्टिरष्टमः ॥ ३८ ॥

ते प्रयानास्त्व रा युक्ताः पौराः सूर्योदये द्विजाः ॥

निर्ययू राजदाराश्च रामं द्रष्टुं समुत्तुकाः ॥ ३९ ॥

द्विजातिनेग म श्रेष्ठैः सचिवैर्भरतो वृतः ॥

धर्मज्ञः शिरसा भव्ये गृहीत्वा रामपादुके ॥४०॥

छत्र च राज श्री चिह्न पुरस्कृत्य शशिप्रभ ॥

शुभे च बाल्यजने शत्रुभेरीशतस्वनैः ॥ ४१ ॥

प्रत्युद्ययी न रा धीश राम चौराजिनावरः ॥

उपवासकृशो दीनः प्रेमाश्रुभिरभिप्लुतः ॥ ४२ ॥

तदा तुरग म स्त्रुरैर्यचकैश्च तद्रवैः ॥

वृद्धितैर्दातिना यद्यैः सचचालेव मेदिनी ॥ ४३ ॥

अदृष्ट्वा तत्रा ज यानमष्टच्छन्मासति पुन ॥

कश्चिन्नानुगृह्यतात कपिरीति त्वमात्मन ॥ ४४ ॥

गर्जति हर य स्तेषां नादः सश्रूयते महान् ॥

अयमागत एवार्थ इत्युवाच स त कपि ॥ ४५ ॥

अथ तत्राज रा जस्य विमानं पुष्पक महत् ॥

आरादयत्यत व्योम्नि शशिसूर्यसमप्रभ ॥ ४६ ॥

दृष्ट्वा हर्षेण म हता रामोऽयमिति कीर्तिते ॥

स्त्रीबालयुववृद्धानां नि स्वनो दिवमशृशत् ॥ ४७ ॥

स्पन्दनेभ्यः कुजरेभ्यस्तुरगेभ्योऽवतीर्णते ॥

महीं गतास्त ददृशुर्नराः सोममिवाचरे ॥ ४८ ॥

प्रांजलि प्रण ॥ प्रव्हे भरतो राघवोन्मुखः ॥

ववदे पुष्पकस्थ त मेरुस्थमिव भास्कर ॥ ४९ ॥

ततो विमान ज गती पपात धुमुकामतः ॥

ववदे भग्नो राम वाष्पकण्ठः पुन पुनः ॥ ५० ॥

अके तमादा य मुदा श्रीरामः परिषर्जने ॥

अयो ववदे भरत सीतां स्व नाम चाब्रवीत् ॥ ५१ ॥

रुक्मण च प रा क्रांत वदमान महामतिं ॥

प्रदृष्ट भरतश्चक्रे सभाभ्यालिंगनादिना ॥ ५२ ॥

ततः पुनः म श्रेष्ठ जावत तयांगद ॥

अन्याश्च नलनीलादीन् यूयपान् परिषस्वजे ॥ ५३ ॥

भाता चतुर्णां श्रीं मंस्त्वमस्माकमसि पंचमः ॥

इत्यब्रवीन्परिष्वज्य भरतो वानरेश्वरं ॥ ५४ ॥

परिष्वज्याह रा जैत्रनंदनस्तं विभीषणं ॥

दिष्ट्या त्वया सहायेन कृतं कर्म सुदुष्करं ॥ ५५ ॥

शत्रुघ्नोऽपि न म स्कारं चकार प्रभुपादयोः ॥

जानक्याश्च महादेव्याः कीर्तयन्नात्मनेभिर्धा ॥ ५६ ॥

रामो ननाम ज ननी कौसल्यामतिवन्तलां ॥

सुमित्रां सन्वसंपत्नां कैकेयीं च यशस्विनीं ॥ ५७ ॥

वासिष्ठं स्वान्व य स्याद्यं ब्रह्मणा सदृशं गुरुं ॥

ऋन्विजः पितुरन्यांश्च वंदे स सतां गतिः ॥ ५८ ॥

सचिनाम्पितु रा सांस्तान्पीरान्तर्बान्ययार्हतः ॥

हर्षयामास धर्मान्वा चकोरानिव चंद्रमाः ॥ ५९ ॥

पादुके ते तु म हिते गृहीन्वा भरतः स्वयं ॥

चरणान्यां नरैरस्य योजयामास धर्मविन् ॥ ६० ॥

अत्रयीश्च प्रां ज न्निस्तं सकलं मे मनोरथः ॥

एतत्ते सकलं राज्यं न्यासे प्रार्थयितं मया ॥ ६१ ॥

पश्य नाथ प्र य तेन धनं धान्यं गृहं बलं ॥

भक्तस्नेजसा सर्व कृतं दशगुणं मया ॥ ६२ ॥

तथा ब्रुवाणं ज म्मीज्यं दृष्ट्वा तं भानूयन्तलं ॥

मुमुक्षुर्नारा बाष्प राससश्च विभीषणः ॥ ६३ ॥

रामस्तं विन य स्यैकमान्यं भरतं नतं ॥

अरुमारोप्य यानेन ययौ तेन तदाश्रमं ॥ ६४ ॥

ज्योमयामव रा तस्मादवनीर्य रघूदहः ॥ ६५ ॥

कुवेरं वह गच्छेति तदाज्ञापयदीश्वरः ॥ ६५ ॥

आज्ञप्तमग म झीद विमानं तदनंतरं ॥

भरतः प्रार्थयामास राज्यं स्वीकुर्विति प्रभुं ॥ ६६ ॥

भातुस्तथेति श्री राम प्रतिजग्राह तद्वच ॥

शत्रुघ्नवचनाप्राप्ता निपुणा श्मश्रुवर्धना ॥ ६७ ॥

पूर्वभातृषु रा जेद्र स्नातेषु भरतादिषु ॥

सुग्रीवे रातेमेद्र च स्नान चक्रे तत स्वय ॥ ६८ ॥

शत्रुघ्न पर म प्रेम्णा विशालकारमग्रज ॥

अलकौरलचक्रे सहृणैरप्यलकृत ॥ ६९ ॥

प्रतिकर्माय ज गतोपुत्र्या दशरथस्त्रिय ॥

चक्रुर्नारपत्नीना कौसल्या पुत्रवसला ॥ ७० ॥

सुमत्रोऽथ ह य श्रेष्ठैर्युक्त रयमुपानयत् ॥

तमारुरोह श्रीराम प्रभुराजपुरदर ॥ ७१ ॥

रक्ष्मीजग्राह रा जीवलोचनो भरत स्वय ॥

छत्र पूर्णशरच्चद्रमभ शत्रुघ्न आददे ॥ ७२ ॥

विभीषणोऽथ म तिमान् बाल्यजनमुत्तम ॥

लक्ष्मणो व्यजन तस्य तालवृत्तमय तदा ॥ ७३ ॥

शत्रुजयकु ज रेद्र चल्पर्वतसन्निभ ॥

आरुरोह महातेजा सुग्रीव ह्वागधम ॥ ७४ ॥

ययु समास्थाय बहून् वारणान् वानरोत्तमा ॥

मानुष विग्रह कृत्वा साभरणभूषिता ॥ ७५ ॥

राम सुरद्वि—ज—श्रेष्ठा इष्ट व्योम्नि समागत ॥

प्रहृष्टा पूजयामासु स्तुतिभि पुष्पवृष्टिभि ॥ ७६ ॥

साकेत शम य रुक्म सताप प्रविवेश स ॥

तृषार्तचातककुल धमात इव वारिद ॥ ७७ ॥

शुश्राव मधु रा रामा गिर स्वगुणपूरीता ॥

प्रजा प्रापु सुख दृष्ट्वा मुक्त रामस्य भूरि ता ॥ ७८ ॥

ददृश राम म ह्यिदानीमहिमाहिलास्तया ॥

यथा कपलता प्राप्तामयि । चित्तनय ॥ ७९ ॥

ततः स रामः श्री मत्तत्राप मुख्यं पितुर्गृहं ॥

अथाह भरत मत्तं हनूमन्तं त्रिभीषणं ॥ ८० ॥

सुग्रीवं वान रा धीशं जांबुवंतं तत्रांगदं ॥

यूयपैः सह मातृणां वदनाय शनैर्नय ॥ ८१ ॥

वानरेन्द्राय म द्रुहं समृद्धं त्वं निवेदय ॥

भरतस्तत्तथा कृत्वा वानरेश्वरमत्रवीत् ॥ ८२ ॥

दूतांस्वमद्य ज वनान् काकुत्स्थस्य महात्मनः ॥

आज्ञापयामिषेकाय जलमाहर्तुमंबुधीन् ॥ ८३ ॥

तदाज्ञया तो य माशु स्पर्णकुंभेन वानरः ॥

सुपेण आनिनायासां पूर्वाभिधोर्महाबलः ॥ ८४ ॥

ऋषभः साग रा दंभो दक्षिणाद्रवयः कपिः ॥

पश्चिमादर्णवात्तूर्णं स्वयं भारतिरुत्तरात् ॥ ८५ ॥

अन्ये ह्यवंग म वरा जांबवांश्चक्षुभूपतिः ॥

नदीशतानां पंचानां जल कुंभैरूपाहरन् ॥ ८६ ॥

वसिष्ठादिद्विज-श्रेष्ठाः पीठे रत्नमये प्रभुः ॥

तसीतमभ्यर्पिचस्तीर्विधिना तीर्थवारीभिः ॥ ८७ ॥

ग्याभिश्च मि-ध-परैः सचिवैः शस्त्रिभिस्तथा ॥

नैर्गमैर्लोकपालैश्च श्रीगमं तुम्ययेवयन् ॥ ८८ ॥

पूर्वं साक्षाद्विज गतां कर्त्रा यन्निर्मितं वरं ॥

तन्किरीटं वसिष्ठेन स्थापितं राममस्तके ॥ ८९ ॥

अलिग्मिश्वाय-य-प्राज्यतेजोभिर्मणिभूषणैः ॥

सभायां हेमकृपायां राघवः समलंकृतः ॥ ९० ॥

छत्रं च द्विज रा जाभं तस्य शत्रुघ्न आददे ॥

त्रिभीषणः कपीन्द्रश्च बाल्यजनमुत्तमं ॥ ९१ ॥

मुक्ताहार हे म पद्ममालां रामाय माहृतः ॥

दशैः सभायामागम्य मूर्तः शक्रप्रचोदितः ॥ ९२ ॥

तत्राभिषेके श्री जाने रमस्यामिततेजसः ॥

प्रजगुर्देवगधर्मा ननृतुश्चाप्सरोगणा ॥ ९३ ॥

सस्यपर्णा धर रा सर्वे फलवतश्च पादपाः ॥

गधयति च पुष्पाणि बभूवू राघवोत्सवे ॥ ९४ ॥

धानां धेनूनां च गवां शत ॥

रदौ शतवृषान्पूर्वं द्विजेभ्यो मनुजर्षभः ॥ ९५ ॥

त्रिशत्कोटीः स ज गनीसुरेभ्यो हेम ईश्वर ॥

नानाभरणवस्त्राणि महार्हाणि ददौ पुन ॥ ९६ ॥

लवगगजा य विभु. काञ्चनी मणिविग्रहां ॥

सूर्यरश्मिनिभां दिव्या स्रज प्रापच्छदीश्वरः ॥ ९७ ॥

महार्हे सचि रा कोरे चन्द्ररश्मिविभूषिते ॥

सर्वरत्नमये श्रीमानगदायांगदे ददौ ॥ ९८ ॥

मुक्ताहार स्व म हाहं सीतायै प्रददौ प्रभु ॥

त कठादवमुच्याथ देवी राममुदैक्षत ॥ ९९ ॥

तामिगितञ्जो ज गतीप्रभवामब्रवी प्रभुः ॥

प्रदेहि सुभगे हार यस्य तुष्टासि भामिनि ॥ १०० ॥

अधाजनेया य ददौ तं हार सा दयावती ॥

यथावतोऽस्य स जगन्नायै श्रीस्तेन यावती ॥ १०१ ॥

धृतिर्यशस्ते ज सी च दाक्ष्य सामर्थ्यमुत्तम ॥

यस्मिन्बुद्धिर्विक्रमश्च पौरुष विनयो नयः ॥ १०२ ॥

सोऽजनातन य स्तेन हारेण शुशुभे तथा ॥

मदाकिन्या प्रवाहेण सुमेरुः शैलराडिव ॥ १०३ ॥

सुप्रीवो वान रा घोशो राक्षसेन्द्रो विभीषणः ॥

हनुमान् जांबवानन्ये श्रीरामेण समर्चिताः ॥ १०४ ॥

गतः प्लवंग म श्रेष्ठः किष्किधां प्रभुसत्कृतः ॥

लब्ध्वा कुलधर्मे लकां दृष्टः प्रायाद्विभीषणः ॥ १०५ ॥

स्वयविराज्य श्री रामो लक्ष्मणानुमते तत ॥

भरताय ददौ प्रेम्णा राघवो लाघोद्विस्त ॥ ११०६ ॥

श्रीराम प्राप्य रा ज्य तद्वर्षाण्ययुतमेकराट् ॥

दशाश्वमेधानाजन्हे सदश्वान् भूरिदाक्षिणान् ॥ १०७ ॥

आसन्प्रजा रा म स्तास्ता वीतशोका निरामयाः ॥

बहुवर्षायुषोऽन्याकृत्वा बहुपुत्रा बहुश्रुताः ॥ १०८ ॥

निकामवर्षी ज लदो नासीद्बालकृत भय ॥

न पर्यदेयन्विप्रना रामे राय प्रशासति ॥ १०९ ॥

तेनो बन् व य स्तेषा जनाना नाभवच्च ॥

निर्दस्युरभवद्दोको नानर्थ कचिदसृशत् ॥ ११० ॥

लक्ष्मणानुच रा द्रामाङ्गामायुतशतोत्तमात् ॥

सर्वाङ्गमनोरथान्प्राप्ता प्रजा मुमुक्षिरे भृश ॥ १११ ॥

समस्यातिस म र्थस्य तस्यानिशदयावत ॥

रामस्य मुमुदे विश्व कीर्या विशदयुर्जित ॥ ११२ ॥

सर्वापि धया ज नताऽजनताभूतदानिश ॥

भूतद्वन्द्वप्रभवना भवनाशफराप्रभो ॥ ११३ ॥

साध्वस नैव य मतो जानु जीरस्य कस्यचित् ॥

सर्वपि सुदृढ स्वीर वैर केवलमेनसा ॥ ११४ ॥

भर्ता सर्वस्य ज गत श्यामो रामो यथा घन ॥

भक्ता मयूरास्त दृष्ट्वा यत्तेषा मुदित मन ॥ ११५ ॥

सर्वेषामपि य नाम स्मरता भद्रसादर ॥

श्रीमद्वाल्मीकिना गीत चरित सद्रसादर ॥ ११६ ॥

यशो विश्वाभि रा मस्य श्रीरामस्यातिपावन ॥

गीत वापि श्रुत वापि यथामयनुमोदित ॥ ११७ ॥

रामनामैव म हित सन्मनेन मोहित ॥

यो हि त प्रामुक्कामो द्राक् तस्यान्यत्तत्तु नो हित ॥ ११८ ॥

इति श्रीमन्मंत्ररायायणे श्रीरामनन्दनमयूरविराचिने युद्धकाण्डे षडशी

तेतमो मवः ॥

उत्तर-कांडम्.

प्राप्तराज्यो यदा श्री मान् समोऽयोध्यापतिस्तदा ॥

आजग्मुर्मुनयः सर्वे प्रेम्णा तं प्रतिनंदितुम् ॥ १ ॥

विश्वामित्रस्तपो रा शिर्यवक्रीतोऽयं गालवः ॥

अगस्त्योऽत्रिश्च भगवानन्ये च मुनिसत्तमाः ॥ २ ॥

प्रत्युज्जगाम रा म स्तान् द्वारपात्रनिबोधितान् ॥

पूजयामास संस्थाप्य स्वासनेषु पथाहृतः ॥ ३ ॥

कुशलं रघुरा ज स्तास्ततोऽष्टच्छत् सुसत्कृतान् ॥

ते तमूचुर्महानाहो सर्वत्र कुशलं हि नः ॥ ४ ॥

त्वांतु दिष्ट्या स्वाल य स्थ वीरं कुशलिनं प्रभो ॥

सानुज कीर्तिसम्पन्नं पश्यामो हतशात्रवम् ॥ ५ ॥

दिष्ट्या त्वया हतो रा जन् रावणो लोकरावणः ॥

सभारस्तेन सधनुर्विज्ज्ञेयास्यं जगत्त्रयम् ॥ ६ ॥

लक्ष्मणेन च सं म र्दे शकजित्प्रभुस्ता द्विषः ॥

दिष्ट्या हता महाभाग आत्रा त्वद्वितकारिणा ॥ ७ ॥

कुंभकर्णोऽपि च ज गत्कालो दिष्ट्या हतो रणे ॥

यस्य प्रमाणाद्विपुल प्रमाणं नेह विद्यते ॥ ८ ॥

सैत्रा लोकेश्वरा य स्मान्त्रस्ताः सर्पादिनाखवः ॥

दिष्ट्या दशास्यो निहंतो द्वंद्वयुद्धगतस्त्वया ॥ ९ ॥

बधो राक्षसरा ज स्य तव भारो न राघव ॥

द्वंद्वयुद्धमनुप्राप्तः स दिष्ट्या रावणिर्हतः ॥ १० ॥

रामास्माकं विभ्रम य स्तु श्रुत्वा शकजितं हतम् ॥

अवध्य सर्वभूतानां हतुं कोऽपि क्षमो न तम् ॥ ११ ॥

दिष्ट्या त्वं वर्धसे रा कापतिस्त्वच्छमहायशाः ॥

दत्त्वाद्य विपुत्रां राम विप्रेभ्योऽभयदक्षिणाम् ॥ १२ ॥

श्रुत्वा तद्विस्मये म गो रामः प्रांजलिरब्रवीत् ॥

अतिक्रम्य दशग्रीवं किं प्रशंसय रावणम् ॥ १३ ॥

अथ कुम्भोद्भवः श्री मानुवाच रघुनन्दनम् ॥

शृणु राम पुरा वृत्तं तस्य सर्वं ब्रवीमि ते ॥ १४ ॥

प्रजापतिमुतो रा जन् पुलस्त्यो भग्नान् मुनिः ॥

तृणविद्राश्रमं गत्वा तपस्तेपे महातपाः ॥ १५ ॥

पित्रं कुर्वन्त्याश्रये स्थे मुनौ तस्मिन्स्तु कन्यकाः ॥

गायन्त्यो वादयन्त्यश्च लासयन्त्यो यथासुतम् ॥ १६ ॥

रुष्टः स मुनिरा ज स्तास्तत्र प्रोवाच कन्यकाः ॥

यमि दर्शनमागच्छेत् सा गर्भं धारयिष्यति ॥ १७ ॥

साः कन्याः क्षापयन्त्यस्तस्मै देशं नोपचक्रमुः ॥

तृणविद्रोस्तु राजपेस्तनया न शृणोति तत् ॥ १८ ॥

साऽऽश्रमे विचचा रा य कांचिदभ्यागतां संसीम् ॥

अदृष्ट्वा तं तदापश्यत्तस्य श्रुत्वा श्रुतिञ्चनिम् ॥ १९ ॥

मुनेर्वचनसा म र्थ्यास्तहसा गर्भवयभूत् ॥

पित्रा ष्टष्टाब्रवीद्वितुं मुनेर्दर्शनमेव सा ॥ २० ॥

ध्यानं विवेश रा ज विर्ज्जित्वा शार्पं महात्मनः ॥

तस्मै पुलस्त्याय ददौ कन्यां सोऽप्यग्रहीन्मुदा ॥ २१ ॥

मुनेर्वरात् सा प्र ताऽसूत विश्रवसं सुतम् ॥

पितृषु तपसा युक्तः सोऽभवद्विश्रवा मुनिः ॥ २२ ॥

तस्मै विश्रवसेऽ ज स्य पीत्रायाद्रुततेजसे ॥

भरद्वाजो ददौ कन्यां तस्या वैश्रवणः सुतः ॥ २३ ॥

तस्मै ब्रह्माऽप द प-या लोकपालत्वमीप्सितम् ॥

निधीनां रक्षणं चादात् तपसाराधितश्चिरम् ॥ २४ ॥

पुष्पकं च प्रचा रा य विमानं प्रददौ प्रभुः ॥

विष्णोर्भोतैः परित्यक्तां राक्षसेस्त्वष्टृनिर्मिताम् ॥ २५ ॥

निकूटस्थां हेम म या लंकां तस्मै पिताऽप्यदात् ॥

नां विश्वकर्माग्निनां मोक्षयामरराज्ञीः ॥ २६ ॥

पप्रच्छ घटजं श्री मान् रामो राजीवलोचनः ॥

ये लंकारां स्थिताः पूर्वं राक्षसाः कथितास्त्वया ॥ २७ ॥

भगवंस्ते तपो रा शे कस्माज्जाताः कथं स्थिताः ॥

अपरखं कमुदिश्य निहता विष्णुना रणे ॥ २८ ॥

अगस्यः प्राह र य यन्मनो रामस्य सूक्तिभिः ॥

प्रजापतिरप. सृष्ट्वा तद्रक्षार्थं महातपाः ॥ २९ ॥

व्यसृजद्वारिजज्ञ निः स भूतानि पुरा प्रभुः ॥

अपो रक्षध्वमिच्छाह तानि सत्त्वानि भूतकृत् ॥ ३० ॥

रक्षामेवञ्जन य नमोक्तं यैस्ते तु राक्षसाः ॥

यक्षामेति च यैरुक्तं यक्षास्ते नामतोऽभवन् ॥ ३१ ॥

हेतिः प्रहेतिश्च रा जन् मुख्यौ तत्र बभूवतुः ॥

महेतिर्धार्मिको नित्यं तपोवनरतोऽभवत् ॥ ३२ ॥

होतेस्तु संतान म तिः कालस्य भगिनीं भयाम् ॥

उपपेमे सुतस्तस्यां विदुक्केशाभिधोऽभवत् ॥ ३३ ॥

विदुक्केशोऽतिते ज स्वी संध्या दुहितरं प्रियाम् ॥

उदावहद्रघूतसंमान्ना सालकटंकटाम् ॥ ३४ ॥

गर्भं प्राप्ता सा प्रिय तो मंदरे तं घनस्वनम् ॥

तस्माज् घनसकाशं विशुल्केशरतार्थिनी ॥ ३५ ॥

तस्मिन्काले गिरि ज या सहारुह्य वृषं शिवः ॥

गच्छन्भारुतमार्गेण शुश्राव रुदितं शिशोः ॥ ३६ ॥

तत्र प्रसादं प्रिय या मेरित शंकरोऽकरोत् ॥

सद्योऽभरत्वं तारुण्य पुरमाकाशगं ददौ ॥ ३७ ॥

स सुकेशो यातु रा जः प्रख्यातोऽभूद्रघूत्तम ॥

गंधर्वो ग्रामणीस्तस्मि ददौ देववती सुताम् ॥ ३८ ॥

स पुत्रांस्तोन्धीत म ना जनयामास राघव ॥

माल्यवत्त सुमालिच मालिच नलिनां नरम् ॥ ३९ ॥

तपस्तुष्टो ददौ श्री मान् वरांस्तेम्यः सुदुर्लभान् ॥
अजेयोः शत्रुहंतारो जातास्ते चिज्जीविनः ॥ ४० ॥

देवा देत्याश्च ते रा सन् पोडिता वरनिर्भयैः ॥
विश्वकर्मकृता लंका प्राप्ता शक्रपुरीसमा ॥ ४१ ॥

गंधर्वो नर्मदा म त्वा युक्तं कन्यात्रयं स्वयम् ॥
भलंकुल ददौ तेभ्यो नक्षत्रे भगदेवते ॥ ४२ ॥

सुंदरी पातुरा ज स्य भार्या भाल्यवतोऽभवत् ॥
तत्सुता यजमुष्टिश्च विष्णुप्राप्तश्चतुर्मुखः ॥ ४३ ॥

सुप्रभश्च तथा य ज्जकोपो मश्च राससः ॥
उन्मत्तनाभा कन्या च सुन्दर्यामनलाभिधा ॥ ४४ ॥

भार्या सुमालिनो रा म नाम्ना केतुमती प्रिया ॥
प्रहस्योऽकंपनश्चैव विकटः कालिकामुखः ॥ ४५ ॥

धूम्राक्षश्च तथा म त्पशत्रू दण्डसुपार्श्वकी ॥
संन्हादिः प्रघसश्चैव भासकर्णश्च तत्सुताः ॥ ४६ ॥

कन्या च रक्षोरा ज स्य राक्ता पुष्पोत्कटाभिधा ॥
कैकस्पथ चतुर्थी सा नाम्ना कुंभोनसी प्रभो ॥ ४७ ॥

मालेस्तु वसुदा य स्यामनलानिलनामकौ ॥
हरः संपातिरित्येते विभोपणहिते रताः ॥ ४८ ॥

अथ तैर्वहुधाऽ ज स्य वरदानेन पिडिताः ॥
त्रिदशा शरण जग्मुर्भगवन्तं महेश्वरं ॥ ४९ ॥

तानुवाच त्रिन य नो ममावध्या हि तेऽसुराः ॥
शरण गच्छत हरिं हनिष्यति स तान्प्रभुः ॥ ५० ॥

प्राप्योपायं शंक रा ते देवा राससपोडिताः ॥
शरण्यं शरण जग्मुर्विष्णुं प्रणतवत्सलम् ॥ ५१ ॥

दत्त्वाऽभयं तान्सोऽम त्पान् शंखचक्रगदाधरः ॥
स्वस्थानं प्रेषयामास तस्मात्प्रोवाच भाल्यवान् ॥ ५२ ॥

आतरौ प्रार्थितः श्री शः सुरैः सोऽस्मानिशाचरान् ॥

हन्तुं प्रतिज्ञां कृतवान् किंकर्तव्यमतः परम् ॥ ५३ ॥

सुमालिमालिनौ रा म मत्तावचतुरग्रजम् ॥

हतव्याघ्रिदशा यैर्नो घातार्थं प्रार्थितोऽच्युतः ॥ ५४ ॥

इति कृत्वा मति म चा देवान्हन्तु समुद्यताः ॥

चतुरस्रबलोपेता लकायास्ते विनिर्गताः ॥ ५५ ॥

तश्चात्वा द्विजरा स स्य शृष्टमारुह्य चक्रभृत् ॥

तानाससाद दुर्वृत्तान्हन्तु मन्तु स्मरन्प्रभुः ॥ ५६ ॥

शस्त्रैर्जघ्नुः प्रभुं य चा युगपत्सर्व एव ते ॥

ततः शार्ङ्गधनुर्मुक्तैः शरैस्तानवधीद्धरिः ॥ ५७ ॥

पांचजन्य महा रा वं प्रदध्मौ पुरुषोत्तमः ॥

पेतुस्ते राक्षसा भमा वाहनेभ्यो भयार्दिताः ॥ ५८ ॥

वात्सयामास स म हान् शत्रुराजरवः परान् ॥

मृगराजो महारण्ये समदानिव कुजरान् ॥ ५९ ॥

सुमाली प्राप्तवि ज य विष्णु हन्तु धनुर्धरः ॥

रक्षसा राक्षसो हर्षात्ततडितोयदो यथा ॥ ६० ॥

सुमालिनो निर्भ य स्य सारथेरिषुणा शिरः ॥

चिच्छेद विजगन्नाथो भ्रांतास्ते तस्य वाजिनः ॥ ६१ ॥

अथ मालिशरा ज न्ये कार्तस्वरविभूषिताः ॥

विविग्नुर्हरिमात्साद्य क्रीञ्च पत्तरथा इव ॥ ६२ ॥

सोऽर्चमानोपि सु य शा बहुभिर्मालिनः शरैः ॥

न क्षुभे रणे विष्णुर्जितेन्द्रिय इवाधिभिः ॥ ६३ ॥

मालिन् त्रिदशा रा तिं कूरं विमुखमाशुगैः ॥

चकार पातयन्मौलि ध्वज चाप तुरंगमान् ॥ ६४ ॥

नघान गदया म ध्ये ललाट स खगेश्वरम् ॥

गरुडान् विमुखश्चक्रे जितमाजौ पराङ्मुखम् ॥ ६५ ॥

पराङ्मुखोऽपि स श्री शस्तिर्यन्त्रलिकधरः ॥

मान्त्रिनोपातयच्छीर्षं चक्रेणानुल्लेखसा ॥ ६६ ॥

हे मान्त्रिनि तौ रा जन्तुमाली माल्यवानुभौ ॥

सत्रन्त्यौ शौरुसतन्त्री लकामेव प्रधाविनी ॥ ६७ ॥

सगरुमान्महा म न्युः पक्षवातेन राक्षसान् ॥

द्रावयामास देवोपि ममदार्शिरिगदेशुभिः ॥ ६८ ॥

पेनुर्हता. सिन्धु ज ले राक्षसादिउन्ममस्तकाः ॥

माल्यवान्केशव प्राह क्रोधप्रस्फुरिताधरः ॥ ६९ ॥

नारायण त्वं सु य शाः सत्रधर्मं पुरातनम् ॥

न वेत्स्ययुद्धमनसो भीतान्हसि ययेतर ॥ ७० ॥

उवाच तेजसा रा शिः सुराणामभय मया ॥

उन्सादनेन भवतां तदेतदनुपास्यते ॥ ७१ ॥

शक्त्या विष्णु बाहु म ध्ये रा विभेदाशु मात्पवान् ॥

हरेरुरासि सा रेजे मेघाथेव शतहृदा ॥ ७२ ॥

तामेव शक्तिम् ज नं प्रभुरुत्कृष्य तेजसा ॥

चित्तेष सा माल्यवत विभेदोरासि दारुणा ॥ ७३ ॥

मोह प्राप्नोपि का य स्य क्षतं सौ ऽगणयन्बली ॥

आश्वस्तोऽभ्यवधीदेव पुनः श्लेन वक्षसि ॥ ७४ ॥

तथैव देवरा ज स्य मात्पवान्मुष्टिनाऽनुज ॥

ताडयित्वा धनुर्भात्रमपकान्तो निशाचरः ॥ ७५ ॥

विष्णु स्वगेश च य दा राक्षसोऽताडयत्पुन ॥

गरुड पक्षवातेन सुदूर तनपोहयन् ॥ ७६ ॥

दृष्ट्वाग्रजमा रा त द्रावित पक्षिणा तथा ॥

सुमाली स्वत्रन्त्यैः सार्धं लकामभिमुखो ययौ ॥ ७७ ॥

गरुत्मतः पक्ष म रुद्धलोद्भूतः ॥ माल्यवान् ॥

स्वबलेन समागम्य ययौ लका न्हिया वृतः ॥ ७८ ॥

एव भद्रा रणे श्री मन्त्राम ते बहुशोऽरयः ॥

त्यक्त्वा लर्कां गता वस्तु पाताल स्वजनावृताः ॥ ७९ ॥

ये त्वया हता रा जन् पीलस्या रजनीचराः ॥

माल्यवत्प्रमुखाः सर्व एतेभ्यो बलवत्तराः ॥ ८० ॥

न चान्योद्धतसा म ध्यो हता लोकेषु राक्षसान् ॥

विना नारायण राम शस्त्रचक्रगदाधरम् ॥ ८१ ॥

राम नारायणोऽज्ञ प्यः साक्षाच्च प्रभुरव्ययः ॥

राक्षसान् हन्तुमुत्पन्नः शरणागतवत्सलः ॥ ८२ ॥

कृतस्त्वया बधो य स्य राक्षसस्य रघूत्तम ॥

जन्म प्रभाव तस्य त्व रावणस्य निबोध मे ॥ ८३ ॥

स सुमाली सुरा रा तिर्यदायातो रसातल ॥

तदा धनाधिपो लंकाभावसः पुत्रपौत्रवान् ॥ ८४ ॥

अथैकदा प्रभो म त्र्यलोकमादाय कन्यकां ॥

सुमाली व्यचरत् पश्यन् वर दुहितुरात्मनः ॥ ८५ ॥

तदा विश्रवस ज न्मप्रद द्रष्टु धनेश्वरम् ॥

गच्छत पुष्पकेनेक्ष्यमपश्यलोकनायकम् ॥ ८६ ॥

सविस्मयोऽर्चित य त्त रक्षसा श्रेयमुत्तम ॥

किं कृत्वेत्येवमचिरादर्थमहि कथ वयम् ॥ ८७ ॥

अपान्नबीदाल ज नि कैकसीं सरसातले ॥

पुत्रि प्रदानकालस्ते न च विज्ञापते वरः ॥ ८८ ॥

तत्त्व विश्रवस य तात्तेवया वरय स्वयम् ॥

ईदृशास्ते भविष्यन्ति पुत्राः पुत्रि न सशयः ॥ ८९ ॥

ता तच्छ्रुत्वा बभौ रा त्रिचरकन्या स्वय ययौ ॥

उपसृत्य प्रदोषे त चरणाधोमुखी स्थिता ॥ ९० ॥

निमित्त-तीक्ष्ण म क्षीमगुप्ताग्नेण सुन्दरीं ॥

विश्रवा वीक्ष्य पप्रुक्ष का ल कार्यं च किं तव ॥ ९१ ॥

एवमुक्ता तु सा श्री मन् कृष्णजलिरयात्रवीत् ॥

आत्मप्रभावेन मुने ज्ञातुमर्हसि मे मतं ॥ ९१ ॥

विद्धि मां तपसां रा शे शासनापितुरागतां ॥

ब्रह्मणे कैकसीं नाम शेषं त्वं ज्ञातुमर्हसि ॥ ९२ ॥

तां ध्यात्वा वाच स म-या विज्ञातं ते मनोगतं ॥

सुताभिलाषो मत्तस्ते मत्तमातंगगामिनि ॥ ९४ ॥

उपस्थिता मां रज नीमुखे त्वं दारुणे ततः ॥

सविष्यसे शृगुश्रीणि राक्षसान् क्रूरकर्मणः ॥ ९५ ॥

सामवीत्ताऽश्रुम य ना भगवन् ब्रह्मवादिनः ॥

त्वत्तः कुपत्रान्नेच्छामि प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ ९६ ॥

सुत्रिणीं पुष्क रा क्षीं पश्चिमो यः सुतस्तव ॥

मम वंशानुरूपः स भविष्यति शुभानने ॥ ९७ ॥

एवमुक्ता तु स म ये नीलाननचयोपमं ॥

दशास्यं विंशतिभुजं जनयामास सा सुतं ॥ ९८ ॥

तस्य राम यदा ज न्म तदोत्पाताः सुदारुणाः ॥

बभूवुर्भूमिकम्पाद्याः सर्वलोकभयप्रदाः ॥ ९९ ॥

कृतस्तमाग्हयो य त्स प्रभूतो दशकंधरः ॥

दिवाहुरेकवक्त्रश्च कामरूपोऽपि सोऽभवत् ॥ १०० ॥

तस्य त्वनंघरं ज्ञे कुंभकर्णो महाबलः ॥

ततः शूर्पणखा राम धर्मात्मा ॥ विभीषणः ॥ १०१ ॥

जातो विभीषणो य हि पुष्पवर्णं तदाऽपतत् ॥

नभस्यनि दुंदुभयो देवानां प्राणदंस्तथा ॥ १०२ ॥

तावरण्ये महा रा ज ववृधाते महीजसी ॥

कुंभकर्णदशग्रीवी लोकोद्वेगकरो तदा ॥ १०३ ॥

कुंभकर्णस्तु प्र म तो महर्षान्धर्मवत्तलान् ॥

भसपन्विचचारोग्रो न शतुष्टो जगत्त्रये ॥ १०४ ॥

त्रिभीषणः शुचि श्री मान् नित्यं धर्मे व्यवस्थितः ॥

स्वाध्यायाहारनियतो बुद्धिमान्विजितेन्द्रियः ॥ १०५ ॥

अथ राजन् राज ग जस्तत्र कालेन केनचित् ॥

आगतः पितर द्रष्टु पुष्पकेन धनेश्वर ॥ १०६ ॥

ते दृष्ट्वा कैकसी य म्ना दुःखे पुत्रं दशानन ॥

प्राह पश्य दशग्रीव आतर भाग्यशालिनम् ॥ १०७ ॥

• आतृभावे समेऽहं स्वं पश्यात्मानं त्वमौदश ॥

तथा यत्नं कुरु यथा भवेर्वैश्रवणोपमः ॥ १०८ ॥

■ प्राह मातर य त्नाद्यौदतुल्योऽधिकोऽपि वा ॥

भविष्याम्योजंसा मातः संतर्पणं स्वजं ददत ॥ १०९ ॥

स इत्युक्त्वांभोध रा भ तपोर्यं कृतनिश्चयः ॥

दशग्रीवो ययौ राम गोकर्ण सानुजो वशी ॥ ११० ॥

स कुंभकर्णः सु म हत्तपथके महातपाः ॥

शीतवृष्टिसहो श्रीम्भे पञ्चाशौन्परितः स्थितः ॥ १११ ॥

तस्य साधुः सोऽहं ज न्या मित्य धर्मरतः शुचिः ॥

प्रच वर्षसहस्राणि पादेनैकेन तस्थिवान् ॥ ११२ ॥

तावतोश्च समा य तः स्वाध्याये धृतमानसः ॥

तस्याबूर्ध्वशिरोबाहुः सहस्रांशुं विलोकयन् ॥ ११३ ॥

दशकर्णोऽपि सोऽहं स्वं निराहारो दृढासनः ॥

पूर्णे वर्षसहस्रे स्व शिरो बन्धौ जुहाव ह ॥ ११४ ॥

छेतु कामोऽभूत्स य दा दशास्यो दशमं शिरः ॥

वरदास्त्रिदशैः सार्द्धं प्राप्तस्तत्र पितामहः ॥ ११५ ॥

अमर्षात्तं सुरा रा ध्यो वरं वरय वां स्थितं ॥

महासत्त्वः शशग्रीव सफलस्ते पारिश्रम ॥ ११६ ॥

दृष्टः स तस्मिन्स म ये प्रबद्धांजलिब्रवीत् ॥

नास्ति मृत्युसमः शत्रुरमरत्वमहं वृणे ॥ ११७ ॥

ततः प्रोवाच तं श्री भान् भगवांश्चतुराननः ॥

नस्ति सर्वान्नरं ते वरमन्यं वृणोन्व मे ॥ ११८ ॥

एवमुक्ते तदा रा म व्रजणा लोककारिणा ॥

दशप्रोव उवाचेदे कर्ताजीश्वरयाग्रतः ॥ ११९ ॥

मुपर्णयसाद्य म रदैन्दानवरसत्ताम् ॥

अनघ्योऽह प्रजाप्यस भवेप तन्वसादतः ॥ १२० ॥

अन्धेषु विना न ज मे नास्त्वैवामरपूजित ॥

तृणभूता हि मे सर्वे प्राणिनो दानुषादयः ॥ १२१ ॥

इयमुक्तस्तन्मि य कचमुवाच पितानह ॥

भविष्यत्येव मे तचे वचो राक्षसपुंगव ॥ १२२ ॥

हुनागि यानि धी रा मौ मस्तकानि तया पुता ॥

पुनस्तानि भविष्यन्तिः तर्ह्येव तव राक्षस ॥ १२३ ॥

कामरूपश्च स म ये भविष्यति दशानन ॥

एवमुक्तस्योत्थितानि गानि शीर्षाणि रक्षतः ॥ १२४ ॥

अथात्रवीत्यद्य ज स्त साध्वाचार विनीषणे ॥

पौरतुष्टोऽस्मि धर्मानन् वर वरय मुवन ॥ १२५ ॥

कृतानलिः स प्र य तः प्राह लोकेश्वर स्वयम् ॥

प्रीतस्त्व कृतकृत्योऽस्मि वृतः सर्वगुणैरहम् ॥ १२६ ॥

दातव्यश्चेत्कज ज मे वरस्तच्छृणु वन्तल ॥

परमापद्रुतस्यापि धर्मे भवन् मे माति ॥ १२७ ॥

अस्त्रेषु प्रवर य सत्प्रसादात्तव वन्तल ॥

अशिषित च ब्रह्मास्त भगवन् प्रतिभानु मे ॥ १२८ ॥

सदा धर्मनया रा मा धर्मपालनसादरा ॥

सर्वत्र शुद्धिर्मे देव भवन् त्वप्रसादतः ॥ १२९ ॥

तमाह देव स म हान् सर्वमेतद्भविष्यति ॥

राक्षसोपाते साधुस्त्वममरल ददानि ते य ॥ १३० ॥

कुभकर्णाय च श्री मान् वर दातुमवस्थित ॥

त देव परमत्रस्ता प्राहु मानलय सुरा ॥ १३१ ॥

कुभकर्णेनाम-रा-द्य महेन्द्रानुचरा दश ॥

नन्दनेप्सरस सप्त भक्षिता ऋषयोप्यज ॥ १३२ ॥

भक्षिता बहवोऽ म र्प्य एववर्षो वरादृते ॥

एष लब्धवर स्याच्चेद्भस्त्रपेदुवनत्रयम् ॥ १३३ ॥

वरव्याजेनाब्ज ज ने मोहेस्मि दीपता प्रभो ॥

लोकाना स्वस्ति चैव स्याद्भवेदस्य च समति ॥ १३४ ॥

एवमुक्तोऽचित य त्स ब्रह्मा देवहिते रत ॥

चितिता चोपतस्थेऽस्य पार्श्व देवी सरस्वती ॥ १३५ ॥

विधिस्तामाह धी रा णा भजतामिष्टकारिणी ॥

वाणि त्व राक्षसेद्रस्य भव वाग्देवतेप्सिता ॥ १३६ ॥

तथेत्युत्तया इष्ट म ति प्रविष्टा सा सरस्वती ॥

धाता तमह वस त्व वर वरय यो मत ॥ १३७ ॥

स कैकस्या आत्म ज स्त प्रभु तन्मोहितोऽब्रवीत् ॥

स्वमु वर्षाण्यनेकानि देवदेव ममेप्सितम् ॥ १३८ ॥

तथेति कृतमा य स्त प्रोक्ता प्रापार्षितामह ॥

सरस्वती जहौ कृत्वा देवकार्यं निशाचरम् ॥ १३९ ॥

दशकठस्यानु ज श्व चितयामास दुःखित ॥

ईदृश किमिद वाक्य ममाद्य वदनाच्छ्रुतम् ॥ १४० ॥

हताह मोहितो य त्वादेवैर्मन्ये समागतै ॥

एव गते कि कर्तव्य वचितेन मयारिभि ॥ १४१ ॥

पृथ्वा वरान्तेच रा स्ते न्यवसापितुराश्रमे ॥

तदाकर्ण्य प्रदृष्टात्मा सुमाली तानुपागत ॥ १४२ ॥

मातामह स कु म तिस्त दशप्रावमब्रवीत् ॥

दिष्टया वस त्वया प्राप्तश्चितितोय मनोरथ ॥ १४३ ॥

अभिवाद्य गुरु श्री द प्राह आतुर्यदोषित ॥

स प्राजलि सुत प्राह शृणु पुत्र वचो मम ॥ १५७ ॥

लकापुरापहा रा मे मुक्तवा मम सन्निधौ ॥

मया निर्भर्त्सितश्चासौ बहुशो न शम गत ॥ १५८ ॥

वरप्रदानस म चो मायामान्य न वेति स ॥

क्रूरात्मा मम शापाच्च दारुणा प्रकृति गत ॥ १५९ ॥

कैलास राजराज त्व गच्छ तात सहानुग ॥

निवेशय पुर तत्र निवासार्थं सुखी भव ॥ १६० ॥

पितृवमुक्त सु ष शा कैलास गिरिशालय ॥

सदारपुत्रसचिव सधन सानुगो गत ॥ १६१ ॥

प्रहस्तोऽथ मुदा रा विचाराधोऽं दशानन ॥

प्राह लकापुरी शून्या व्यक्तैना धनदो गत ॥ १६२ ॥

दशानन प्राप्त म ह सानुज तबलस्तदा ॥

विवेश स-सुहृत्पक्षा शका लका महामहा ॥ १६३ ॥

तत्राभिविक्त स्व ज नैरवसदशकधर ॥

अलकाया च कैलासे रचिताया धनेश्वर ॥ १६४ ॥

विशुग्जिह्वाभिधा स्व स्वसार दानवाय स ॥

ददौ शूर्पणखा प्रीत्या कालकेयाय राक्षस ॥ १६५ ॥

मदोदरी मय ज नि वृत्वा दशकधर ॥

मायाविदुदुभ्यनुजा हेमाकुक्षितमुद्रवा ॥ १६६ ॥

वैरोचनस्य प्र य ता दौहित्री समकल्पयत् ॥

वज्रशालाभिधा भार्या कुम्भकर्णस्य रावण ॥ १६७ ॥

गधर्वाणा तथा रा ज शैलूपस्य महामन ॥

सरमा नाम धर्मज्ञा भार्या लेभे निभीषण ॥ १६८ ॥

मदोदरीशो म त्र यो प्रायोदमिवातुल ॥

पुत्र महर्द्धजेतार मेघनादमजीजनत् ॥ १६९ ॥

ज्ञानमात्रेण हि श्रीं मंस्तेन रावणसूनुना ॥

स दत्तो सुमहान् मुक्तो नादो धनस्वोपमः ॥ १७० ॥

स मनो रक्षसां रा जा जगन्पीडामयाकरोत् ॥

तच्छ्रुत्वा धनदो दूतं प्रेषयामास क्रोविदं ॥ १७१ ॥

तत्संदेशं स सु म तिः कथयामास तद्धितं ॥

भवं कुरु जगन्पीडां धर्म एव स्थितिर्हिता ॥ १७२ ॥

निराकृतोरम्यग्र ज रत्ने बहुशो राक्षसाधिप ॥

सापराधोपि बालोहि रक्षितव्यः स्वर्वाध्वैः ॥ १७३ ॥

कैव्येते वसतो य न्मे वृत्तं शृणु दशानन ॥

तत्र देवो मया दृष्ट उमया सहितः प्रभुः ॥ १७४ ॥

सर्वं चक्षुर्मया रा जन् देवादेव्यां निपातितं ॥

कान्वेषेयेव सहजं नखत्वन्येन हेतुना ॥ १७५ ॥

जगद्वात्र्यास्तु सु म हतेजो निरुपमं हि तत् ॥

देव्या दिव्यप्रभावेण दग्धं सर्वं ममेक्षणं ॥ १७६ ॥

भगवन्मास्तु ते ज स्तस्त्रुं चक्षुर्न मे क्षमं ॥

रुणुध्वस्तमिव ज्योतिः पिङ्गलत्वमुपागतं ॥ १७७ ॥

ततो गतोहं नि य तस्तटं तस्य गिरेः परम् ॥

तूष्णीं वर्षशतान्यष्टौ सुव्रतं समधारयम् ॥ १७८ ॥

समाप्ते नियमेऽ. ज न्मा तत्र देवो महेश्वरः ॥

ततः प्रीतेन मनसा प्राद वाक्शमिदं प्रभुः ॥ १७९ ॥

प्रीतोऽस्मि जनिता य स्वत्तपसानेन सुव्रत ॥

मया चैतद्रूपं चीर्णे त्वया चापि मृदुलितं ॥ १८० ॥

व्रतादस्मादुष्क रा त्वं सत्त्वा भव भमानव ॥

पिङ्गलत्वमवाप्तं यच्चक्षुर्देव्या निरीक्षणात् ॥ १८१ ॥

एकापिगेति ना म त्वं प्राप्य ख्यातो भविष्यसि ॥

एवं प्राप्तप्रसादेन लब्धनुज्ञांच शंकरान् ॥ १८२ ॥

आगतेन मया श्री मन् श्रुतस्ते पाप निश्चयः ॥

तदधर्मान्निर्तस्व मृत्युदात्कुलदूषणान् ॥ १८३ ॥

संनियम्य मनो रा जन् पुण्यां कीर्तिमुपाज्य ॥

चिन्तते हि बधोपायः सर्षिसंधैः सुरैस्तव ॥ १८४ ॥

एवमुक्तः क्रूर म तिः कोपसंरक्तलोचनः ॥

हस्तान् दत्तांश्च सपिष्य दशास्यो वाक्यमब्रवीत् ॥ १८५ ॥

ज्ञातं वचस्ते सु ज्ञ ड ब्रूहि मा पुनरोदशम् ॥

नैव त्वमसि नैवासौ भ्राता येनासि चोदितः ॥ १८६ ॥

रुद्रसख्य श्राव य ते मूढो ब्रूते न मे हित ॥

तन्नैव क्षमणीयं मे यदेतद्भाषितं त्वया ॥ १८७ ॥

न हतज्या राज रा जो ज्येष्ठो भ्रातेति मर्षितं ॥

वीन् लोकानपि जेष्यामि तस्यैकस्य कृते चिरान् ॥ १८८ ॥

तेन सार्धं तान्य म स्य क्षयं नेष्यामि लोकपान् ॥

इत्युक्त्वाऽतुं ददौ हत्वा दूतमाज्ञां स रक्षसां ॥ १८९ ॥

भक्त्याज्ञां राजरा ज स्य वरसपन्मदोद्धतः ॥

सेनामाज्ञापयामास रक्षसां कामरूपिणां ॥ १९० ॥

ततः कृतस्वस्थ य नो रथमारुह्य रावणः ॥

त्रैलोक्यविजयाकांक्षी ययौ यत्र धनेश्वरः ॥ १९१ ॥

बलेन यक्षान ज यन्माणिभद्रमुखान् रणे ॥

जहार पुष्पकं जित्वा माययास्त्रैश्च सोऽग्रजं ॥ १९२ ॥

वार्यमाणो मया य ध्व नावगच्छसि दुर्मते ॥

पश्चादस्य फल प्राप्य तप्स्यसे निरयं गतः ॥ १९३ ॥

इति शप्त्वा राज रा जो युद्ध तेन सहाकरोत् ॥

यथात मूर्च्छितो नीतः स यक्षैर्नन्दनं वन ॥ १९४ ॥

आरुह्य पुष्पक म य प्रदष्टः स दशाननः ॥

जित त्रिभुवनं मेने गर्वोत्सिकात्सुदुर्मतेः ॥ १९५ ॥

ततः शरवणे श्री मत्पुष्पक ब्रह्मनिर्मित ॥

दिव्यं निरुद्धसचारमभवत्सहस्राहुतम् ॥ १९६ ॥

कुतोनु स्तंभितं रा ज व्योमयानमिति स्वकैः ॥

मीमांसमाने साचिवैः सह तस्मिन् दशानने ॥ १९७ ॥

नदीश्वरो मित म हा आजगाम त्रिशूलभृत् ॥

उवाच स तमाम्बिक राक्षसेद्रमशंकितः ॥ १९८ ॥

निर्वर्तस्वाशु र ज नीचर क्रीडति शंकरः ॥

प्रभुणा सर्वभूतानामगम्योयं कृतो गिरिः ॥ १९९ ॥

तृष्टुवा रक्तन य नः पुष्पकादवह्ना सः ॥

कोऽयं शंकर इत्युक्त्वा त दृष्ट्वा वानराननम् ॥ २०० ॥

अवज्ञाय समा रा ध्यं द्वितीयमिव शंकर ॥

श्रीमदांधो जहासोच्चैर्नदीश्वरमसत्त्वमः ॥ २०१ ॥

नदी तमाह सा म र्यो यस्मान्मां कपिरूपिणं ॥

अवज्ञाय प्रहासं त्वं कृतवान् बलद्वर्षितः ॥ २०२ ॥

तस्मान्मदूपते ज रक्ता मनःसंपातरंहसः ॥

उत्प्लव्याति नधारं हि कुलस्य तव वानराः ॥ २०३ ॥

एवं शप्ते तच्छ य स्य निश्चयोत्यप्रहर्षतः ॥

देवदुन्दुभयो नेदुः पुष्पवृष्टिश्च त्वास्मृतां ॥ २०४ ॥

अचिंतयित्वा स ज गत्पतिप्रतिनिधेर्वचः ॥

पर्वतं ते समासाद्य वाक्यमाह दशाननः ॥ २०५ ॥

क्रीडा ते गोपते य त्र पुष्पकस्य गतिस्त्वया ॥

यतश्छिन्ना त तवेयं समुन्मूल करोम्यगं ॥ २०६ ॥

केनैजसाञ्च मा रा रिनिव्य क्रीडति राजवन् ॥

विज्ञातव्य न जानीते भयस्थानमुपस्थित ॥ २०७ ॥

एवमुक्त्वा स सा म र्याद्विदित्प्याघो गिरेर्भुजान् ॥

तोलयामास त शीघ्र स शैलः समकपन ॥ २०८ ॥

गिरेश्चालनतः श्री मत्स्युमा सा भगवत्पि ॥

चचालालिगितवती मानिन्यपि महेश्वरं ॥ २०९ ॥

ततो राम पुरा रा तिर्देवानां प्रभवो हरः ॥

पादांगुष्ठेन तं शैलं पोडयामास लीलया ॥ २१० ॥

पीडितास्तदुजा म ध्ये मूल राम महागिरेः ॥

विस्मिताश्चामवस्तत्र सचिवास्तस्य रक्षसः ॥ २११ ॥

तेनातिरोपाद्भुजं गप्रमबान्हतिपीडनात् ॥

मुक्तो विरावः सहसा त्रैलोक्य येन कंपितं ॥ २१२ ॥

महोदेवं तोष य स्व नीलकण्ठमुपाति ॥

तमृते शरणं नान्यं पश्यामोऽव दशानन ॥ २१३ ॥

इत्युक्तो रक्षसां रा जा सचिवैः स तथाकरोत् ॥

सर्वसरसहस्रं तु रुदतो रक्षसो गतम् ॥ २१४ ॥

ततः प्रणम्य स म नः स्थिरीकृत्य महेश्वरं ॥

तुष्टाव सागभिः स्तोत्रैर्विविधैः करुणार्णवं ॥ २१५ ॥

ततः प्रीतः प्राह ज गत्पतिर्मुक्त्वा भुजान्तं ॥

शैलकर्णैर्न यो मुक्तस्त्वयारावः सुदारुणः ॥ २१६ ॥

भीतं च शङ्कितं य स्मादेतल्लोकत्रयं भृशं ॥

तस्माच्च रावणो नाम्ना ख्यातो राजन्भविव्यासि ॥ २१७ ॥

अनुज्ञातेऽहं त्र-ज त्वमित्युक्तो रावणोऽब्रवीत् ॥

यदि देव प्रसन्नोऽसि वरं मे देहि याचतः ॥ २१८ ॥

अवध्यत्वं मया य ह्यात्मासं देव चतुर्मुखात् ॥

निर्विघ्नमायुषः शेष शस्त्रं च त्व प्रयच्छ मे ॥ २१९ ॥

एवमुक्तः स्मरा-रा-तिश्चन्द्रहासमासि वरं ॥

शापाद्यनाश्रयं च ददावायुषः शेषमोश्वरः ॥ २२० ॥

आज्ञामवाप्य न-म-नं कृत्वायारुह्य पुष्पकं ॥

ततो महीतल राम पर्यकाम स रावणः ॥ २२१ ॥

क्षत्रियान् बालिनः श्री मान् बाधमानश्चरन् भुवि ॥

कन्यामपश्यद्विमवदने ऽजिनजटाधराम् ॥ २२२ ॥

तामश्छत्स स्म रा तैः का त्वं कस्येति सा सती ॥

निधिना तस्य चातिथ्य कृत्वा च तपस्विनी ॥ २२३ ॥

कुशध्वजो नाम म म ब्रह्मर्षिरमितप्रमः ॥

बृहस्पतिसुतस्तातो बुध्या यो गुरुणा समः ॥ २२४ ॥

तस्याह कुर्वतो ज-स वेदस्यास महात्मनः ॥

सभूता वाह्मयी कन्या नाम्ना वेदवती स्मृता २२५

सुरारिभि कृतो य लो मदर्य राक्षसेश्वर ॥

विष्णुरेवात्यभिप्रेतो जामाता मपितुः प्रभु ॥ २२६ ॥

दैत्येन शम्भुना ग श्री सुमस्तातो हतस्वतः ॥

तनुं तस्य परिप्लव्य प्रविष्टाभि प्रसूर्मम ॥ २२७ ॥

पितुर्मनोरथ म ह सत्य कर्तुं निरन्तर ॥

तमेव जगतां नाथ हृदयेन समुद्धे ॥ २२८ ॥

कर्तुं स्व सफल ज न्य चरामि विपुल तप ॥

कथित वृत्तमेतन्मे गच्छ पौलस्त्यनन्दन ॥ २२९ ॥

श्रुत्वा ऽब्रवीत्स भूय स्तां यौवन ते ऽतिवर्तते ॥

नैलोक्यसुदारि त्व मे भव भार्या शुचिस्मिते ॥ २३० ॥

कष्टैरल न वि ज ने जने वस्तु त्वमर्हसि ॥

वीर्येण तपसा भोगैर्न स विष्णुर्मया सम ॥ २३१ ॥

प्रीवाच त सा प्र य ता मामैव जगदीश्वर ॥

त्वद्वते राक्षसेन्द्रान्यः को ऽवमन्येत बुद्धिमान् ॥ २३२ ॥

एवमुक्ते तया रा नन् कन्या तां मूर्धजेण सः ॥

बलाज्जग्राह कामान्ध सा चुकोप तपस्विनी ॥ २३३ ॥

केशान् परातान् म-लान् कन्या वेदवती तदा ॥

कराग्रेणाच्छिनन् लङ्गभाज नीतेन तेजसा ॥ २३४ ॥

मृतं रुद्रविरा श्री मन्नुवाच तमघाचल ॥
धार्ष्टी यास्त्वयानार्थ न मे जीवनमिष्यते ॥ २३५ ॥

वधार्थं ते पुनरा रा त्रिचरोत्पस्ये तपोस्ति चेत् ॥
प्रख्याताऽयोनिज साध्वी भवेयं धर्मिण. सुता २३६

युक्त्वा सा तप्त म नाः प्रविष्टा जातवेदसं ॥
सैषा श्रीजानकी भार्या तव त्वं विष्णुरव्ययः ।

प्रापादुशोरवी ज स्थं मरुत्तं रावणस्ततः ॥
भयान्महेन्द्रः सवृत्तो मयूरस्तस्य रक्षसः ॥

चापसोऽभूत्तत्र य मः कृकलासो धनेश्वरः ॥
संवृत्तो वरुणो हंसस्तिर्यग्योनिं गताः पु

तमासाव महा रा जं मरुत्त राक्षसाधिपः ॥
प्राह युद्धं प्रयच्छेति निर्जितोस्मीति

स द्विषन्नीरद म रुन्मरुत्तः प्राह को भवान् ॥
अवहास ततो मुक्त्वा रक्षसां

अविस्मयेन रा ज न्य भृशं प्रीतोऽस्यहं तव ॥
धनदस्मानुजं यो मां नावगच्छसि ॥

लोके कोन्योऽस्यहो य स्तं मां न जानाति विश्रुतं ॥
भ्रातरं येन निर्जित्य विमानमिदमावह

तं दशास्य मनु ज राट् स मरुत्तस्तदाब्रवीत् ॥
धन्यः खलु भवान् येन ज्येष्ठो

श्लाघ्यो जगत्सु सु य शास्त्वादृशोऽन्यो न विद्यते ॥
क त्वं प्राक्केवल धर्म चरित्वा

श्रुतपूर्वं न मे रा जन् यादृशं भाषसे स्वयं ॥
तिष्ठेदानीं न मे जिविप्रातिपास्यासि दुर्मते ।

प्रेषयामि त्वां य म-स्य क्षयं तीक्ष्णैः शरैरह ॥
इत्युक्ते धनुष्पाणिः सगराय ॥ निर्ययी

नृहस्पत्यनुजः श्री मान्त्संनर्तो दीक्षितं नृपम् ॥

वारयामास सत्रस्थं स निवृत्तो गुरोर्गिरा ॥ २४८ ॥

तं मत्वा निर्जितं रा जन् राक्षसः शुक्रनामकः ॥

रावणो जयतोत्युच्चैर्घोषयामास हर्षितः ॥ २४९ ॥

भक्षीयत्वा तत्र य तो यज्ञवाटस्थितानृषीन् ॥

गतो दशाननोऽन्यत्र नृपानन्याब्जयन् भुवि ॥ २५० ॥

शक्रो मयूरं मु ज गान्न भयं तत्र सर्वया ॥

इदं नेत्रसहस्रं मे त्वद्दर्शेषु भविष्यति ॥ २५१ ॥

वर्षमाणेऽतिश य तो मयि त्वं प्राप्स्यसे मुदम् ॥

इत्यत्रवीद्धर्मराजो वायसं त्वमरोगभाक् ॥ २५२ ॥

स्यतो नृत्पुर्मद्व रा ते न भविष्यति सर्वया ॥

त्वयि तूमे संतुष्टा ये च मद्विषये स्थिताः ॥ २५३ ॥

वर्णस्तवास्तु वि म लश्चंद्रमण्डलसंनिभः ॥

इसमिदमत्रवीद्राजा यादसां वरदस्तदा ॥ २५४ ॥

प्रसन्नो राजरा ज श्व कर्कलसं तदाऽब्रवीत् ॥

स्वर्णवर्णं तव शिरो मम प्रीत्या भवत्विति ॥ २५५ ॥

एव दत्तवरा य ज्ञे समाप्ते भूभुजा सह ॥

देवाः स्वभवेन याताः सर्वे शक्रपुरोगमाः ॥ २५६ ॥

केचिद्धृतास्तेन ज गयधिषाः शासनातिगाः ॥

निर्जिताः स्मेयभापन्त केचिन्मौतिविशारदाः ॥ २५७ ॥

क्षीमाद्भुम्यस्तोग य श्व गायिश्च सुरयस्तथा ॥

पुस्कराश्चोचुरेते नय तात त्वया जिताः ॥ २५८ ॥

अपोष्पाधिपती रा जा योनिरण्याभिधो महान् ॥

निर्जिता राक्षसास्तेन हरिणा हरिणा इव ॥ २५९ ॥

पातयामास तं म ह्यां तलेनाहत्य रावणः ॥

उपहासं दशग्रीवश्चक्रे नरमदोद्धतः ॥ २६० ॥

मर्तुं कृत्वा श्रो मनुवाच तमघाचल ॥

धारिता यास्त्वपानार्थं न मे जीवनमिष्यते ॥ २३५ ॥

वधं ते पुनरा त्रिचरोत्पत्स्ये तपोस्ति चेत् ॥

प्रख्याताऽयोनिज साधो भवेय धर्मिण सुता २३६

इत्युक्त्वा सा तप्तं य ना प्रविष्टा जातवेदस ॥

सैषा श्रीजर्जनीका भार्या तव त्व विष्णुरव्यय ॥ २३७ ॥

प्रापादुशीरवी ज स्थ मरुत्त रावणस्ततः ॥

भयान्महेन्द्र सवृत्तो मयूरस्तस्य रक्षस ॥ २३८ ॥

वापसोऽभूत्तत्र य म रुक्लासो धनेश्वर ॥

सवृत्तो वरुणो हसस्तिर्यग्योनि गता सुरा ॥ २३९ ॥

तमासाद्य महा रा ज मरुत्त राक्षसाधिप ॥

प्राह युद्धं प्रयच्छेति निर्जितोऽस्मीति वा वद ॥ २४० ॥

स द्विषन्नीरद म रुम्भरुत्तः प्राह को भवान् ॥

अवहास ततो मुक्त्वा रक्षसा पतिरब्रवीत् ॥ २४१ ॥

अविस्मयेन रा ज न्य भृश प्रीतोऽस्य ह तव ॥

धनदस्यानुज यो मा नावगच्छसि रावण ॥ २४२ ॥

लोके कोऽन्योऽस्य हो य स्त मा न जानाति विश्रुत ॥

भ्रातर येन निर्जित्य विमानमिदमाहृत ॥ २४३ ॥

त दशास्य मनु ज राट् स मरुत्तस्तदाब्रवीत् ॥

धनं खलु भवान् येन ज्येष्ठो भ्राता रणे जित २४४

आप्यो जगत्सु सु य शास्त्वादशोऽन्यो न विद्यते ॥

क त्व प्राक्केवल धर्म चरित्वा लब्धवान् वर ॥ २४५ ॥

श्रुतपूर्वं न मे रा जन् यादृश भाषसे स्वय ॥

तिष्ठेदानीं न मे अविप्रतिपास्यासि दुर्मते ॥ २४६ ॥

प्रेययामि ता य म-स्य क्षय तोदणै शरैरह ॥

इत्यत्रैव धनव्याणि मगराव म निर्ययी ॥ २४७ ॥

बृहस्पत्यनुजः श्री मान्संवर्तो दीक्षितं नृपम् ॥

वारयामास सत्रस्थं स निवृत्तो गुरोर्गिरा ॥ २४८ ॥

तं मत्वा निर्जितं रा जन् राक्षसः शुकनामकः ॥

रावणो जयतोत्पुचैर्घोषयामास हर्षितः ॥ २४९ ॥

भक्षयित्वा तत्र म चो यद्ववाटस्थितानृषीन् ॥

गतो दशाननोऽन्यत्र नृपानन्याब्जयन् भुवि ॥ २५० ॥

शक्रो मयूर भु ज गान्ध भपं तव सर्वथा ॥

इदं नेत्रसहस्रं मे त्वद्वर्हेषु भविष्यति ॥ २५१ ॥

वर्षमाणेऽतिश य तो मयि त्वं प्राप्स्यसे मुदम् ॥

इत्यब्रवीद्धर्मराजो वायसं त्वमरोगभाक् ॥ २५२ ॥

स्वतो मृत्युर्मद्व रा क्षे न भविष्यति सर्वथा ॥

त्वयि तृप्ते संतुष्टा ये च मद्विषये स्थिताः ॥ २५३ ॥

वर्णस्तवास्तु वि म लश्चंद्रमण्डलसंनिभः ॥

हंसमित्यब्रवीद्राजा यादसां वरदस्तदा ॥ २५४ ॥

प्रसन्नो राजरा ज श्व कर्कलासं तदाऽब्रवीत् ॥

स्वर्णवर्णं तव शिरो मम प्रीत्या भवत्विति ॥ २५५ ॥

एव दत्तवरा य क्षे समाप्ते भूभुजा सह ॥

देवाः स्वभवन याताः सर्वे शक्रपुरोगमाः ॥ २५६ ॥

केचिद्धृतास्तेन ज गत्यधिपाः शासनातिगाः ॥

निर्जिताः स्मेयमापन्त केचिन्नीतिविशारदाः ॥ २५७ ॥

धीमान्दुष्यन्तो ग य श्व गाधिश्च सुरथस्तथा ॥

पुष्करवाञ्छोचुरेते वय तात त्वया जिताः ॥ २५८ ॥

अयोध्याधिपती रा जा योनरण्याभिधो महान् ॥

निर्जिता राक्षसास्तेन हरिणा हरिणा इव ॥ २५९ ॥

पातयामास तं म द्वां तलेनाह्वय रावणः ॥

उपहासं दशग्रीवश्चक्रे वरमदोद्धतः ॥ २६० ॥

साऽनरण्यो नृप श्री मानप्रवीत्त दशाननम् ॥

यदि सम्यक् कृतो धर्मस्तर्हि सत्य वचोऽस्तु मे ॥२६१॥

उपस्यते कुत्रे रा जामिक्ष्वाकणा सतामिह ॥

रामो दाशरथिर्नाम यस्ते प्राणान् हारयति ॥ २६२ ॥

महानाद प्राप्त म हैस्ताडितो देवद्वन्दुभि ॥

तस्मिन्नुदाढते शापे पुष्पवृष्टेश्च खाड्युता ॥ २६३ ॥

ततोऽनरण्यो रा ज न्यश्रेष्ठ प्राप्तस्त्रिविष्टपम् ॥

ददर्श घनष्टम्भस्त नारद राक्षसेश्वर ॥ २६४ ॥

कृताभिवादन य त्त विजये दशकधरम् ॥

देवर्षिरत्रवोद्युक्त नेद ते मृतमारणम् ॥ २६५ ॥

हत एव ह्यय रा जन् लोको मृत्युवशो यत ॥

किमर्म बाध्यते तात त्वया क्वप्येन दैवतै ॥२६६॥

जित एव त्वया म र्यलोकोऽय नात्र सशय ॥

अवश्यमेभि सर्वैश्च गतव्य यमसादनम् ॥ २६७ ॥

तन्निगृण्हीष्व ते ज स्विन् यम परपुरजय ॥

तस्मिञ्जिते जित सर्व भवस्येव न सशय ॥ २६८ ॥

जगाम जेतु स य म देवर्षिप्रेरितो बली ॥

तत्पूर्वं नारदो गत्वा स्वयमतकमब्रवीत् ॥ २६९ ॥

विजेता राजरा ज स्य ससैन्यो दशकधर

उपयाति वश नेतु विक्रमैस्त्वा मुदुर्जयम् ॥ २७० ॥

अत्रातरे तद्भि य द्व पुष्पक दर्शन गतम् ॥

प्राणिनो मोचितास्तेन बलिना निरय गता ॥ २७१ ॥

प्रेतसरक्षका रा ज पित्रृणा सचिवास्तथा ॥

मात्रिणो दशकण्ठस्य युयुधुस्ते परस्परम् ॥ २७२ ॥

भग्नो वीरास्ते य म स्य रौद्रेणास्त्रेण रक्षसा ॥

तत स्वय धर्मराजो युयुधे तेन शत्रुणा ॥ २७३ ॥

समरात्रं रणः श्री दधना तेनामितीजसा ॥

कृतः स्वयं कृतान्तेन सार्धं परमदाम्णः ॥ २७४ ॥

यमराक्षसयो रा सीत्तदुद्ध तुमुलं प्रभो ॥

प्रजापतिं पुरस्कृत्य ऋष्टं तन्नागताः सुराः ॥ २७५ ॥

राक्षसेन्द्रोऽपि स म रे धर्मराजोऽपि राघव ॥

आत्मनो जयमाकांसन् पर चक्रे परिश्रमम् ॥ २७६ ॥

मृत्युराह यमं ज न्ये मुञ्च तं धर्मराज याम् ॥

नाहि कश्चिन्मया दृष्टो बलवानपि जीवति ॥ २७७ ॥

शभुर्विरोचनो य श्व नमुचिः शंकरः सच ॥

हतो हिरण्यकशिपुः किमुताय निशाचरः ॥ २७८ ॥

उवाच तं धर्म रा जस्यं तिष्ठेन निहन्म्यहम् ॥

इत्युक्त्वा कालदंड ॥ तोलयामास पाणिना ॥ २७९ ॥

प्रहर्तुकामे श म ने तेन दडेन रावणम् ॥

पिनामहः प्रभुः साक्षाददर्शयित्वा तमप्रधानम् ॥ २८० ॥

फुल्लमर्कालं ज मे न खन्यमितधिक्रम ॥

न हंतव्यस्त्वयानेन दण्डेनैव निशाचरः ॥ २८१ ॥

मया प्रसन्नेन य म प्रदत्तोऽस्मै वरः खटु ॥

स त्वया नानृतः कार्ष्णे दंड मा मुञ्च रक्षति ॥ २८२ ॥

इत्युक्तो धर्मरा ज स्तं चतुर्वदनमग्रवीत् ॥

एष व्यावर्तितो दण्डः प्रभविष्णुर्हि नो भवान् ॥ २८३ ॥

एवमुक्त्वाऽथ स य मस्तनैवांतर्हितोऽभवत् ॥

रावणो नाम विश्रान्य निर्गतः कालसादनान् ॥ २८४ ॥

ततो रसातलं रा जा राक्षसाणां जगाम सः ॥

तत्र भोगवती जिह्वा पुरी वासुकिपालिताम् ॥ २८५ ॥

पयो पुरी मणि म यो निवातकवचैः सह ॥

चक्रे युद्धं राक्षसेन्द्रस्तत्र सप्तसरो गवः ॥ २८६ ॥

आजगाम विधिः श्री मान् दैत्यास्तानिःपुवाच सः ॥

न ह्ययं रावणो युद्धे शक्यो जेतुं सुरासुरैः ॥ २८७ ॥

भवन्तोपि प्रवो रा नो शक्या जेतुं सुरादिभिः ॥

रावणस्य सखित्वं मे भवद्भिः सह रोचते ॥ २८८ ॥

ब्रह्माज्ञया ते स म रान्निवृत्ताः स च रावणः ॥

सख्य निवातकवचैः सार्धं चक्रे ऽग्निसाक्षिकम् २८९।

तत्रोप्य वर्षं र जं नीचरेदो हततापसः ॥

असुरेभ्यः सखित्वेन मायानां शतमाप सः ॥ २९० ॥

गताऽमनगरं य तः कालकेयान्वलोकटान् ॥

जप्ते शूर्पणखायाश्च भर्तारमसिनाच्छिनत् ॥ २९१ ॥

वरुणस्यालयं रा तः कैलासमिव भास्वरम् ॥

अपश्यत्सुरार्भं तत्र क्षीरोदो यत्ययोभवः ॥ २९२ ॥

संपूज्यतां प्रीत म ति. सो ऽजयद्वरुणात्मजान् ॥

श्रुत्वा प्रचेतसं ब्रह्मलोकस्थं निर्गतस्ततः ॥ २९३ ॥

निवृत्तो राक्षसो ज ह्ये मार्गे राजर्षिकन्यकाः ॥

देवपन्नगार्गधर्वयक्षासुरवरात्मजाः ॥ २९४ ॥

दर्शनीयां हि यां य त्र सो ऽपश्यदशकंधरः ॥

हत्वा बंधुजनं तस्या विमाने तां सुरेध सः ॥ २९५ ॥

सर्वो योपितो ऽ ज खं मुण्डचूर्वाप्यजं जलम् ॥

अलं निनिदुः शोकार्ताः शपन्त्यस्तं महाखलम् ॥ २९६ ॥

अनिष्टुस्ताः स्थानि य ति कन्यकाश्च समर्तुकाः ॥

विलेपुः सुभृशं स्मृत्वा पितृन्मानु. पतीन्सुतान् ॥ २९७ ॥

क्रोधादूचुः सम रा मा यस्मात्परवधूरतः ॥

तस्मात्प्राप्स्यत्ययं मृत्युं स्त्रीकृतेनैव दुर्मतिः ॥ २९८ ॥

सतीभिः परमा म षोदिवं नक्ये ऽभ्युदीरिते ॥

दिव्या दुन्दुभयो नेदुः पुष्पगृष्टिः पपात च ॥ २९९ ॥

स बभूव गत-श्री-कः सतीभिः शत उद्धतः ॥

शुद्धतस्तद्भुतात्तस्य तेजोहानिर्न युद्धतः ॥ ३०० ॥

प्रविवेश पुरं रा जा पूज्यमानो निशाचरैः ॥

एतस्मिन्नतरे घेरा तत्स्वप्ता विल्लाप सा ॥ ३०१ ॥

शोके शूर्पणखां म ग्रां सांत्वयन्नाह रावणः ॥

सुखं मातुः स्नसुः सूनोः स्वरस्य वस संनिधौ ॥ ३०२ ॥

खरोऽयं यातु रा ज स्ते करिष्यति वचः तदा ॥

इत्युक्त्वा दंडकारण्यं प्रेषयामास तां तदा ॥ ३०३ ॥

निकुंभिला नाम य चतुर्कोपवनमुत्तमम् ॥

कर्मसिद्धेर्हेतुभूतं प्रविवेश दशाननः ॥ ३०४ ॥

तत्रापश्यत्पुरा रा तिर्मेघनादं स दीक्षितं ॥

रुष्णाजिनधरं मूर्तं तेजोराशिमिव स्थितं ॥ ३०५ ॥

तमालिग्योत्सुक म ना ब्रम्हचारिणमात्मजं ॥

पप्रच्छ विस्मितो राजा स्वयं किमिदमिदमथ ॥ ३०६ ॥

तमाह शुक्रो य-ज-ने रतोऽयं तव नदनः ॥

अभिष्टोमादयो यज्ञाः सप्तानेन कृताः प्रभो ॥ ३०७ ॥

सत्रं माहेश्वरं य ज्या कृत्वा पशुपतेः प्रभो ॥

वरान् सुदुर्लभान्प्राप्तो घननादो महायज्ञाः ॥ ३०८ ॥

अग्रवीथातुरा ज स्तं न शोभनमिदं कृतं ॥

पूजिताः शत्रवो यस्माद्व्यैरिन्द्रपुरोगमाः ॥ ३०९ ॥

एहीदानीं कृतं य द्वि सुकृतं तन्न संशयः ॥

आगच्छ सौम्य गच्छामः स्वमेव भवनं प्रति ॥ ३१० ॥

ततो गत्वा गृहं रा जा सपुत्रः सविभीषणः ॥

स्त्रियोवतारयामास विमानाद्वाष्पगद्गदाः ॥ ३११ ॥

विभीषणोथ सु म तिर्मात्स्यवत्तनया जित्वा ॥

तस्याः कुभीनसी कन्या तास्माकं धर्मतः स्वप्ता ॥ ३१२ ॥

मधुना सा हता श्री मनेतस्य परयोपितां ॥

हरणस्य फलं मन्ये स्वसुर्धर्षणमल्पनः ॥ ३१३ ॥

आसक्तोऽसिम्भ राणां कर्मण्येतद्भूयप्रभो ॥

कुम्भकर्णोपि संसृप्ते उद्वासयति मायि ॥ ३१४ ॥

इत्याह रावणो मर्षा निर्जगाम पुराद् द्रुत ॥

चत्वार्यसौहिणीनां स सहस्राणि गृहीतवान् ॥ ३१५ ॥

दृष्टगोपोऽस्यानुत्तमा कुम्भकर्णो महाबलः ॥

अग्रतो मेघनादोभूदशकठस्य गच्छतः ॥ ३१६ ॥

विभीषणः स न य विहङ्कायां रक्षणे स्थितः ॥

गतो मधुपुरं दैत्यैर्दानवैः सह रावणः ॥ ३१७ ॥

न ददश मधु रा म भगिनी तत्र दृष्टवान् ॥

भीता कुम्भीनसी भ्रातुः शिरसा चरणौ गता ॥ ३१८ ॥

व्याकुलां पतितां म ह्यां दृष्ट्वा स दशकधरः ॥

तां समुत्थापयामास न भेतव्यमिति ब्रुवन् ॥ ३१९ ॥

सात्रवीद्यदि राज्ञे प्रसन्नस्त्वं महाभुज ॥

भर्तारं न ममेहाद्य हतुमर्हसि मानद ॥ ३२० ॥

स तामाह क प्रिय स्ते मम शीघ्रं निवेद्यतां ॥

सह तेन गमिष्यामि सुरलोक जयद्यतः ॥ ३२१ ॥

तच्छ्रुत्वा यातुराद्य स्य वचः कुम्भीनसी मधुं ॥

सुप्तमुत्थाप्य तं भ्रात्रे दर्शयामास सादरा ॥ ३२२ ॥

स्याः स्वसुः स प्रिय कृन्मधुना पूजितः सुखं ॥

तत्रैकां रजनीं प्रोष्य ततः कैलासमागतः ॥ ३२३ ॥

तत्र चंद्रोदये राज्ञौ कामार्तो रम्यकानने ॥

देवाददर्श रंभां तां करे जग्राह रावणः ॥ ३२४ ॥

नन्वा तमाह सा म ह्यमनुजां दातुमर्हसि ॥

स्तुषारिभ्य तन धर्मेन नलकवरभोगटा ॥ ३२५ ॥

तामाह रावणः श्रीं मान् मयादिय सुरैः कृता ॥

पतिरप्सरसां नास्ति न चैकस्त्रीपरिग्रहः ॥ ३२६ ॥

इत्युक्त्वा तां स स्म रा तौ बलाद्भुक्त्वा महाबलः ॥

मुमोच सा पपातार्ता नलकूबरपादयोः ॥ ३२७ ॥

श्रुत्वा तयोक्तं सोऽ म र्धादशपन्नलकूबरः ॥

धर्षायप्यत्यकामां चैत्कामार्तः परयोषित ॥ ३२८ ॥

मत्तस्य मोहाद् ज तो मार्गेणानेन दुर्मतेः ॥

मूर्धा तु सप्तधा तस्य शकलीभविता भुव ॥ ३२९ ॥

एवं दशास्यः स य दा क्षप्तस्तेन महान्मना ॥

देवदुंदुभयो नेदुः पुष्पवृष्टिः पपात खान् ॥ ३३० ॥

श्रुताञ्छापासुघो रा त्स त्रस्तो रात्रिचराधमः ॥

नारीषु मैथुनीभावं नाकामास्वभ्यरोचयत् ॥ ३३१ ॥

ततः स जेतुम म रान् प्रययावमरावर्ता ॥

विष्णोः समीपमागत्य सुदीनो जिप्सुरब्रवीत् ॥ ३३२ ॥

विष्णो नारायणा ज त्वमुपायं वद मे प्रभो ॥

वरदप्तो दशमुखः समारथं समागतः ॥ ३३३ ॥

तमाह देवोति य शाश्वक्री शक्रं भयाकुलं ॥

परित्रासो न कर्तव्यः श्रूयतामिह मे वचः ॥ ३३४ ॥

नैवैष रावणोऽ ज-प्यस्त्रिदशैश्च सुरासुरैः ॥

काल एन हनिष्यामि नंदायिष्यामि वाश्चरं ॥ ३३५ ॥

देवैः सह स्वयं य तो भव युध्यस्व निर्भयः ॥

इत्युक्तो विष्णुना जिप्सुर्युयधे रक्षसा सम ॥ ३३६ ॥

राक्षसा युधि शू रा स्ते सुराश्च सुमहाबलाः ॥

चक्रुरत्यद्भुतं कर्म प्राज्यनानोदतायुधा ॥ ३३७ ॥

सुमालिना ते स-म-रे हन्यनाना महौजसा ॥

न व्यानेष्ठन जन्मदा वातेनेव निषोडिनाः ॥ ३३८ ॥

रावणेन यथा श्रौं द पूर्वं युद्धे निपातित ॥

तथैव मेघनादेन जयत शक्रनदन ॥३३९॥

दौहित्रो मूर्च्छितो रा जन् पुलोम्नाश्वपवाहित ॥

स त जय/सगृह्य प्रविष्टोऽन्धि महासुर ॥३४०॥

कुम्भकर्णोपि ॥ म र चकार परमाद्भुत ॥

प्राप्ता परामव देवा सर्वे तस्माद्यथोत्तकात् ॥३४१॥

रावणो देवरा ज श्व चक्रतुस्तुमुल रण ॥

तत्र ये प्रेक्षकास्ते खे चित्रता भेजिरे क्षण ॥३४२॥

शक्र सुरानाह य न्मे रोचते शृणुतामरा ॥

अवध्योऽय दशग्रीवो जीवन्नेव निगृह्यतो ॥ ३४३ ॥

त्रैलोक्यभुङ्गतेऽ रा तौ सन्निरुद्धे बलौ मया ॥

एवमेतस्य पापस्य निरोधो रोचते मम ॥ ३४४ ॥

॥

मत्र कृतैवम म रै सार्धं अत्तवा दशानन ॥

त ग्रहीतुमना राम सोऽकरोदक्षसा क्षय ॥ ३४५ ॥

।

मेघनादस्तदा ज न्मे प्राप्ता पशुपतेर्वरात् ॥

वितस्य तामसी माया शक्र जग्राह मोहित ॥३४६॥

स्वतातग्रहणे य त्त गृहीत्वाजौ शतक्रतु ॥

बध्वा स्थाप्य स्वसेनाया स्वय रावणमब्रवीत् ॥३४७॥

सात जातोऽद्य वि-ज-यो गृहीतो मघना मया ॥

• विजितो मायया, कामी ना यथानघ/मायया ॥३४८॥

रोमाचितोऽतिप्रि य वाक् श्रवणाश्रवणस्तुत ॥

स्तुत धन्यस्त्वमित्याह मन्त्रिवादिशतै स्तुत ॥ ३४९ ॥

पुनराह सुरा रा ति श्रुततस्त्वानुयाम्यह ॥

शतागमधिरोप्य त्व नय लका शतक्रतु ॥३५०॥

नीते पुरी शत म खे घननादेन तेजसा ॥

प्रजापति पुरस्कृत्य ययुर्लका सुरास्तदा ॥ ३५१ ॥

आसाद्य राक्षसं श्री-मानव्रवीत्तं पितामहः ॥

यस्य रावण तुष्टोऽस्मि पुत्रस्य तव विक्रमात् ॥३५२॥

जितो यतो देव रा जो मेघनादेन संगरे ॥

जगताद्रजितित्येवमेव ख्यातो भविष्यति ॥ ३५३ ॥

मुच्यतां शत-म-खो महाबाहो दशानन ॥

किं चास्य मोक्षणार्थाय प्रयच्छंतु दिवीकसः ॥३५४॥

याह तत्काय-ज स्तमिद्रजित्समितिजयः ॥

अपरत्वमहं देव वृणे यद्येष मुच्यते ॥ ३५५ ॥

ततोऽश्वीदूरि-य-शा मेघनादं प्रजापतिः ॥

नास्ति सर्वामरत्वं हि प्राणिनः कस्यचिद्भवि ॥३५६॥

स तमाह सुरा-रा-ध्यं स्यदनेऽग्नेः समुत्थिते ॥

तिष्ठतोऽमरता मेस्यादूर एव वृते मया ॥३५७॥

एवमस्त्विति सा-म-वस्तमुवाच प्रजापतिः ॥

मुक्तश्चेद्रजिता शक्रः सुराश्च त्रिदिवं गताः ॥३५८॥

दीनोऽभूदेवरा-ज स्तं ब्रह्मोवाच शतक्रतो ॥

अहस्यार्धर्पणस्यैतत्फलं प्राप्तं त्वन्तु त्वया ॥ ३५९ ॥

प्रजानां परमं य तन्मया रूपं समुद्धृतं ॥

ततः स्त्री निर्मिता पूर्व रत्नभूता जगत्त्रये ॥३६०॥

इलं वैरूप्यमो ज स्विहल्पतत्पमव तु यत् ॥

तन्निदासं न यस्याः सा नाम्नाहल्येति कीर्तिता ॥३६१॥

कस्य भार्या महा य स्य भवित्रीयं जगत्स्त्विति ॥

मम चिताऽमवद्रत्नभूता निर्माय तां भृशं ॥ ३६२ ॥

स्यानाधिकतया रा मां त्वं जानीषे ममेति तां ॥

गीतमे सा मया न्यस्ता न्यासभूतावसचिरा ॥ ३६३ ॥

तेन प्रत्यर्पिता म ह्यामविकारेण चेतसा ॥

मुनेर्ज्ञात्वा महावेद्यं तस्मै सा स्पर्शिता मया ॥ ३६४ ॥

सा त्वया धरिता श्री मन्कामार्तेन समन्युना ॥

दृष्टस्त्वं गौतमेनासि शप्तश्चात्युग्रतेजसा ॥ ३६५ ॥

धर्षणान्मम दा श णां शत्रुहस्त्वं गमिष्यासि ॥

गौतमेनैवमुक्तस्त्वं तस्यैतत्कल्मागतं ॥ ३६६ ॥

अहल्यां चाप्यसि म हा गौतमः स तदाब्रवीत् ॥

दुर्विनीतेऽधुना ध्वंस ममाश्रमसमीपतः ॥ ३६७ ॥

यस्मात्सुरूपता ज न्या दूर्वास्त्वमनवरियता ॥

तस्माद्रूपवती लोके न त्वमेका भविष्यसि ॥ ३६८ ॥

इत्युक्ता सा विन य तः प्रांजलिर्मुनिमब्रवीत् ॥

वंचितोऽसि मुने तेन त्वद्रूपेण दिवीकसा ॥ ३६९ ॥

नाहं दुष्टा तपो रा शो प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥

तथैवं प्रार्थितः शांतक्रोधस्तुर्मह गौतमः ॥ ३७० ॥

उपस्यतेऽहुत म हा इक्ष्वाकुणां महारथः ॥

आतिथ्यं तस्य कृत्वा त्वं पूता मां पुनराप्स्यसि ॥ ३७१ ॥

स्मर तदेवरा ज त्वं दुष्कृतं यत्त्वया कृतं ॥

शापोसर्गादि तस्येदं मुनेः सर्वमुपस्थितं ॥ ३७२ ॥

तच्छीघ्रं वैष्णवं य तं कुरु शक यथाविधि ॥

पावितः क्रतुना तेन प्राप्स्यसि त्रिदिवं पुनः ॥ ३७३ ॥

प्रहारातस्तनू ज स्ते पुलोम्नाश्वपवाहितः ॥

नीतः समुद्रे कुशली स त्वागताऽचिराद्वरे ॥ ३७४ ॥

तच्छु या वैष्णवं य शमिष्या देवेशरस्ततः ॥

पुनस्त्रिदिवमाश्रमदन्वशाद्य स शूर्पणू ॥ ३७५ ॥

एतद्वल महा रा ज प्रोक्तामश्रमिता मया ॥

निर्जंतस्तेन देवेदः प्राणिनेर्युषे तु किं पुनः ॥ ३७६ ॥

आधर्षयामि रा म श सप्तमणधरिवीर्यदा ॥

अगस्त्यवचनं श्रुत्वा वागरा राससाश्व ते ॥ ३७७ ॥

अगस्यं राघवः श्री मानवचोद्भवाय नमः ॥

वभ्राम शयिषी सर्वो रावणो राक्षसेश्वरः ॥ ३७८ ॥

तदा लोकास्तपो रा शे शून्या आसन्किमंग यत् ॥

धर्षणं यत्र न प्राप्नो हतवीर्या उत्ताभवन् ॥ ३७९ ॥

तमगस्योऽगाध म तिः प्रहसन्नाह राघवं ॥

चचार रावणो भूमिं बाधमानो धरापतीन् ॥ ३८० ॥

ततो माहिष्मतीं ज-न्यकामः प्राप्नो वरोद्धतः ॥

यत्नासीदर्जुनो राजा साक्षादग्निश्च सर्वदा ॥ ३८१ ॥

स दशास्यो दिने य स्मिन्प्राप्तो माहिष्मतीं पुरीं ॥

तस्मिन्नेव दिने रतुमर्जुनी नर्मदां गतः ॥ ३८२ ॥

आख्याते सचिवे रा शोऽसानिधे सर्वशर्मदां ॥

विध्यं चित्रं महाशीलं ययौ पश्यन्स नर्मदां ॥ ३८३ ॥

प्रशस्य नर्मदां म ध्ये पुलिनं दशकधरः ॥

जानूनदमयं स्निग्धं पूजयामास सादरं ॥ ३८४ ॥

ननर्त सामानि ज-गावीश्वरस्याग्रतस्तदा ॥

नर्मदायाः प्रतिस्रोतः प्रवृद्धं नलमाययौ ॥ ३८५ ॥

नर्मदापुलिने य त्र राक्षसेन्द्रः स रावणः ॥

शिवस्य पूजामकरोत्तस्मादेशाद्दूरतः ॥ ३८६ ॥

तत्र रेवातिंधु-ज-ले सदारः सोऽर्जुनः प्रभुः ॥

क्रीडन् क्रोधं कुतुकी दोःसहस्रेण तां नदीं ॥ ३८७ ॥

तस्याः सवेगप-य-सः संप्रेषित इवाद्भुतः ॥

पुष्पोपहारं सकलं नहार निदशद्विपः ॥ ३८८ ॥

तं वेगप्रभवं रा जा सोन्वेष्टुं शुकसारणौ ॥

आदिशतौ गतौ व्योममार्गगी पश्चिमासुतौ ॥ ३८९ ॥

गत्वा र्द्धयोजनं म ध्ये नर्मदं महिलशतं ॥

सहस्रबाहुं क्रीडन्ते पुरुषं समपश्यतां ॥ ३९० ॥

तावागम्योचतुः श्रो मन् कोऽपि तान्योद्धितः पुमान् ॥

योषितः क्रीडयन्माराजर्दी रुद्धा भुजैः प्रभो ॥३९१॥

ज्ञात्वा तमर्जुनं रा हुः प्रभाकरमिव स्वयम् ॥

प्रमत्तो रावणः प्रागानृपति युद्धलालसः ॥ ३९२ ॥

तन्मंत्रिणः क्रुधा य तः प्राह गंभीरया गिरा ॥

युद्धार्थं रावणः प्राप्त इत्याख्याताशु हैहयं ॥ ३०३ ॥

उत्तस्युः सायुधा ज न्यकामं तं ते तदानुवन् ॥

युद्धस्य कालो विज्ञातः साधु भो साधु रावण ॥३९४॥

क्षीवं योषिद्वतं य स्वं योद्धुमुत्सहसे नृप ॥

श्वो वा युध्यस्व हत्वास्मानर्जुनेन सहाय वा ॥३९५॥

ततोतिदुष्टाचा रा स्ते सचिवास्तस्य रक्षसः ॥

हत्वा तान् भक्षयामासुः क्षुधिताः कुण्ठाश्रिताः ॥३९६॥

तदा बभूव सु-म-हास्तीरे हलहलध्वनिः ॥

हैहयाधिपयोधानां युध्यतां चापि रक्षसां ॥ ३९७ ॥

दशास्यसचिवा ज युः कार्त्तवीर्यस्य तद्वलं ॥

तस्य कर्माशु कथितं पुरुषैरर्जुनाय तत् ॥ ३९८ ॥

तद्भुत्वा शत्रुभ य दः स्त्रीजनं नर्मदाभंसः ॥

उत्तार न भेतव्यमित्युक्त्वा कुपितोऽर्जुनः ॥ ३९९ ॥

गदामादाय स ज वः स सहस्रभुजोऽर्जुनः ॥

अभिदुष्टाव रक्षांसि तमांसोव दिवाकरः ॥ ४०० ॥

स्थितं प्रहस्तम-य-नं रुद्धा तन्मुसलं कृती ॥

बन्धायित्वा तं गदया पातयामास मूर्छितं ॥ ४०१ ॥

तं दृष्ट्वा पतितं रा जो भीताः सर्वे निशाचराः ॥

शुकसारणमारीचा अपसृष्टा रणाजिरान् ॥ ४०२ ॥

दशाननः सोऽनि म न्युर्नृपमम्यद्रवत्तदा ॥

रावणार्जुनयोर्दुद्धमभद्रोमहर्षण ॥ ४०३ ॥

स्तनान्तरेऽर्जुनः श्रीमान् गदिनं रक्षसेश्वरं ॥

सर्प्राणेनाजघान गदया भोमवेगया ॥ ४०४ ॥

रक्षसो वज्रसा रा सा वज्राते महोरसि ॥

दुर्बलेव गदा राम द्विधाभूताऽपतक्षितौ ॥ ४०५ ॥

दशाननेऽप्यति म हाप्रहारेणापराद्धमुखः ॥

अपासर्पद्धनुर्मात्रं निपसाद च निष्टनन् ॥ ४०६ ॥

ततो हँहयरा ज स्तं शत्रुमालक्ष्य विह्वलं ॥

सहस्रोपय जग्राह गरुत्मानि पञ्चगं ॥ ४०७ ॥

दोःसहस्रेण सु य शा गृहीन्वा तं दशाननं ॥

बन्धं बलवान् राजा बालं नारायणो यथा ॥ ४०८ ॥

वध्यमाने सुरा रा लो साधु साध्विति नादिनः ॥

पुष्पवाटि सुराश्वक्रुः कार्तवीर्यस्य मूर्धनि ॥ ४०९ ॥

व्याघ्रो मृगमिवा म र्पा व्यगृह्येभं यथा हरिः ॥

ररास हँहयो राजा वर्षादध्नुदबन्धुः ॥ ४१० ॥

प्रहस्तो गतते-ज-स्कं बद्धं दृष्ट्वा दशाननं ॥

मुख्यैर्निशाचरैः सार्धमभिदुद्राव हँहयं ॥ ४११ ॥

स महसैस्तदा-य-तैर्यतैः क्षिप्तं वरायुध ॥

तदेवादाय तेनैव तान् जघान महाभुजः ॥ ४१२ ॥

तदा मुद्वैस्तान् र ज नीचरान्तः समरेऽर्जुनः ॥

भिच्चा विद्रावयामास वायुरंबुधरानिव ॥ ४१३ ॥

आदाय रक्षः क्ष य कृतोर्जुनस्तं दशाननं ॥

प्रनिवेश पुरां पौरैः विप्रैः शक इवाचितः ॥ ४१४ ॥

तदाकर्ण्य तपो रा शिः पुलस्त्यो मग्नानुपि ॥

प्रार्थयामास त भूष पौत्र मुच ममेति सः ॥ ४१५ ॥

सख्य कृत्वाऽद्भुत म हाः प्रपुन्य दशकधरं ॥

विमुच्य त ब्रह्मसुत विससर्ज कृतांजलि ॥ ४१६ ॥

पुलस्त्यः स मुनिः श्री मान्योचायिवाऽत्मजात्मज ॥

जगाम ब्रह्मणो लोक शोक नैव ददाते य ॥४१७॥

पुन पृथ्वी चचा रा रिर्भ्रमान्कुर्वन्महीक्षितः ॥

ततो जगाम किष्किधा नगरीं बालिपालितां ॥४१८॥

गन्वा जुहावाशु य सो बालिन हेममालिन ॥

तारस्तारापितोवाच युद्धकाम दशानन ॥ ४१९ ॥

गतः स क्रक्षर ज सः पुत्रः प्रतिबलस्तव ॥

कोऽन्यः प्रमुखतः स्थानु भवतोऽपि कपि क्षम ॥४२०॥

संश्यामन्वास्य नि य माच्चतुःसिंभुष्य आमवान् ॥

आस्मिन्समय आयाति बाली तिष्ठ मुहूर्तक ॥ ४२१ ॥

त्व पश्येतानस्थि रा शीन् य एते शंखपाण्डुराः ॥

युद्धार्थिनामिमे राजन् हताना बालिना द्विपा ॥४२२॥

तथा यद्यपि सा म र्थं प्राप्त प्राप्यामृताशनात् ॥

तथाप्यासाद्य कीदृश्र समाप्त तव जीवित ॥४२३॥

तमिदानीमिह ज गाञ्चित्र त्वं पश्य बालिन ॥

तिष्ठ क्षण जीवितं तु दुर्लभं ते भविष्यति ॥४२४॥

अथवा त्वरसे य तान् मर्तुं त्वं क्षतिस्तापि ॥

दक्षिण सागर गच्छ तव द्रक्ष्यसि बालिन ॥४२५॥

इत्युक्तो गर्भ पु ज स्त तारं निर्भर्त्स्य रावणः ॥

दक्षिणाब्धि गतोऽपश्यद्वाग्नि भानुसन्निभं ॥४२६॥

ग्रहीतुकामा नि य मात्सर्ग्योपासनतत्पर ॥

प्रष्टतो वाग्निमग्निं शङ्खपदमन्वगात् ॥४२७॥

सर्वभौनो वान रा णा दृष्ट्वा दुष्ट पटच्छया ॥

स्थितस्तथैन नियमे स चक्रार न सभये ॥४२८॥

हस्तग्राह्य तु त म स्मा पादशब्देन रावण ॥

पराङ्मुखोऽपि जग्राह बाली सर्वनिवाडज ॥४२९॥

प्रहीतुकामं तं श्री मान् गृहीत्वा राक्षसं हरिः ॥

समुत्पपात वेगेन कृत्वा कक्षावलंबिनम् ॥ ४३० ॥

॥ रावणं बद्ध रा रिं विनुदन्तं नर्त्तिमुहुः ॥

मुमोक्षपिपबोऽमात्या गर्जन्तस्तमभिद्रुताः ॥ ४३१ ॥

अन्वीयमानो व्यो म स्छस्तेर्दशाननमन्त्राभिः ॥

रराज वेगवान् बालो जलदैरंशुमानिव ॥ ४३२ ॥

अशक्नुवन्तोऽति ज वं तं प्राप्तुं ते निशाचराः ॥

तस्य बाहूत्यवेगेन परिभ्रान्ता व्यवस्थिताः ॥ ४३३ ॥

ततः स बाली प्र य यौ सिप्र पश्चिममर्णवम् ॥

कृत्वा संध्याविधिं तत्र गतः सागरमुत्तरम् ॥ ४३४ ॥

प्राप्य पूर्वं च वा रीं शिं बहमानो निशाचरम् ॥

तत्र संध्यानुपास्थाय किष्किधामागतो हरिः ॥ ४३५ ॥

गतश्रीकं इत म दं कक्षाकर्न्तं दशाननम् ॥

किष्किधोपवने बाली मुमोच प्रदत्तमुहुः ॥ ४३६ ॥

उवाच कपिरा ज स्तं कुतः कस्त्वमिति प्रभुः ॥

॥ प्राह वानरेन्द्राहं राक्षसेन्द्रोऽस्मि रावणः ॥ ४३७ ॥

अहो बलं तेऽति य शो यस्वया वानरेश्वर ॥

अहं गृहीत्वा पशुवद्भूमितश्चतुरंगवान् ॥ ४३८ ॥

प्रयाणामेव हि ज गत्यकुतैषा सदागतिः ॥

मनोऽनिलसुपर्णानां तव चात्र न संशयः ॥ ४३९ ॥

दृष्टमद्य बल य ते तदिच्छामि कपीश्वर ॥

त्वया सह चिरं सख्यं सुमित्रिधं पावकाग्रतः ॥ ४४० ॥

दाराः पुत्राः पुत्रं राष्ट्रं भोगाच्छादनभोजनम् ॥

सर्वमेव विभक्तं नौ भविष्यति हरीश्वर ॥ ४४१ ॥

ततस्तदादृष्ट म तो तानुभावमिप्साक्षिकम् ॥

आनृन्मपुसंपन्धौ परिव्रज्य परस्परम् ॥ ४४२ ॥

ॐ बलमप्रतिमं श्री नन् बालिनो भवदुत्तमम् ॥
 सोऽपि त्वया विनिर्दग्धः शलमो चन्दिना यथा ॥४४३॥
 तं कुंभसंभवं रा जा राघवः स तदाऽवबोत् ॥
 बालिरावणयोरल्पमधिकं मारुतेर्बलम् ॥ ४४४ ॥
 दास्य धैर्यं विक्रयश्च प्राप्तता नयसाधनम् ॥
 गुणा अन्ये च मगनन् हनूमति कृतालयाः ॥ ४४५ ॥
 एकस्यास्यैव भुजयोर्मायावीर्येण जानकी ॥
 प्राप्ता कौर्तेरिष्य श्रीश्च सौमित्रश्च रणेजयः ॥४४६॥
 जिष्णुविष्णुश्रीदयमास्तेषां न भगवंस्तथा ॥
 श्रूयते तानि कर्माणि यानि युद्धे हनूमतः ॥४४७॥
 पतिः किमयं ता रायाः सुग्रीवप्रियकाम्यया ॥
 तदा वैरे समुत्पन्ने भगवन्नहतोऽमुना ॥४४८॥
 न ज्ञातवानहं मन्ये भगवान्नात्मनो बलम् ॥
 यदृष्टवान् जीवितेष्टं क्षिप्यन्तं वानराधिपम् ॥ ४४९ ॥
 तपःश्रीकोलैर्कुञ्ज त्वमेतन्मे भगवन्मुने ॥
 विस्तरेण यथा तत्त्वं कथयामरूपमेव ॥ ४५० ॥
 सत्यमेतत्प्रभो यत्त्वं ब्रवीष्यस्मिन् हनूमति ॥
 न बले विशते तुल्यो न गती न मती परः ॥ ४५१ ॥
 अमोघशार्पार्द्रो जपैः शापो दत्तोऽस्य राघव ॥
 न वेत्ता स्वं बलं सर्वं बन्धो सन्निभस्यं पुरा ॥ ४५२ ॥
 श्रोतुं तयाभिप्रायश्चेच्छिष्टशुनानेन यत्कृतम् ॥
 समाधाय मार्तिं रामनिशामय वदाम्यहम् ॥४५३॥
 प्रशास्ते ज्येष्ठरीराजं देवी सोऽस्य पिता प्रभो ॥
 तस्य भार्याजना तस्यां गयोर्जातोऽयमात्मनः ॥४५४॥
 कञ्चनमादिनमणिजयापुण्यचपोपमन् ॥
 उत्पन्नो नभो भानुः शुद्धिनोऽनुमय विभो ॥ ४५५ ॥

सर्वेऽब्रुवंस्तदा श्री मान् पथायं पवनात्मजः ॥

नाप्येवं बलवान् वायुर्न गरुत्मान्मनोऽपि नो ॥ ४५६ ॥

संत्रस्तोपसृतो राहुः शक्रं गत्वा तमब्रवीत् ॥

पुरा दत्तं मद्दामन्न तदन्दायै कथं त्वया ॥ ४५७ ॥

अथ पर्वण्यर्कं य तुमागतोऽन्यः सुरेश्वर ॥

आरुद्धैरावतं शक्रस्तच्छुवागाद्यतो रविः ॥ ४५८ ॥

अथ राहुं कृतञ्जवं शक्रात्पूर्वं समागतम् ॥

उत्पपात फलं मत्वा त ग्रहीतुमयं शिशुः ॥ ४५९ ॥

व्रस्तस्य तस्याभद्रः परावृत्तस्य वज्रभृत् ॥

बभूवाभिमुखः शक्रस्तदेनं रघुनन्दन ॥ ४६० ॥

फलमुद्धृत्वा हास्ति स जं तमादानुमयं यदा ॥

अभिदुद्राव नम्रेण हरिरेनमताडयत् ॥ ४६१ ॥

ततः पपातैव य ह्यचक्षुष्यं रघूत्तम ॥

पततो मारुतेरस्य नामा हनुरभ्यस्यत ॥ ४६२ ॥

तदवस्ये तनुञ्जनी पतिते वज्रताडिते ॥

क्षुकोर्धेद्राय पवनः प्रज्ञानामहिताय सः ॥ ४६३ ॥

प्रचारं स तु सं गम्य प्रजास्वतर्गतं प्रभुः ॥

गृहां प्रविष्टः स्वसुतं शिशुमादाय मारुतः ॥ ४६४ ॥

रुरोध भूतानि ज गत्प्राणः सर्वाणि रोषितः ॥

विष्मत्वाशयमानृष्य प्रजानां परमार्तिरुत् ॥ ४६५ ॥

ततः प्रजा देवस्य क्षमधर्वासुरमानुषाः ॥

प्रोचुः प्रजापतिं देवं दुःखं नो नुद दुःखहन् ॥ ४६६ ॥

तद्दुःखपरिहा रा य प्रजानां स प्रजापतिः ॥

वापोः समीपमागत्य शिशुं पस्पर्श पाणिना ॥ ४६७ ॥

सृष्टमातः स क म लप्रमवेण महान्मना ॥

बलसिक्तं यथा सस्य पुनर्जीविनमाप्तवान् ॥ ४६८ ॥

चषार पवनः श्री मान्यथापूर्व शरीरेषु ॥

मरुद्रोधादिनिर्मुक्ता अभवन्मुदिताः प्रजाः ॥४६९॥

अधोवाच सुरा रा ध्य. सुरान् सर्वान् हितं वचः ॥

अनेन शिशुना कार्यं कर्तव्यं वो भविष्यति ॥४७०॥

वरान्ददध्वम म रा मारुतस्यास्य तुष्टये ॥

स्वर्णपद्ममयी मालां दध्वोवाच शतक्रतुः ॥ ४७१ ॥

मारुतायं काम ज स्ते वजावध्यो भविष्यति ॥

हनुर्हता ततो नाम्ना भविता हनुमानिति ॥ ४७२ ॥

सूर्यश्चाह मदी य स्य तेजसः शक्तिकां कलाम् ॥

ददामि शास्त्राण्यप्यस्मै दास्यामि समये स्वयम् ॥४७३॥

वरुणोऽप्याह वा रा वा मत्पाशैर्वास्य मारुतेः ॥

वर्षायुतवर्तैर्मृत्युर्न भविष्यति सर्वथा ॥ ४७४ ॥

ऽऽपोवाचाधो य म श्व मम दण्डादवध्यता ॥

अनामयत्वं सप्रमेऽप्यविषादः सदास्त्विति ॥४७५॥

गदेयं मामिका ज न्ये नैनं जातु हनिष्यति ॥

इत्येव वरदः प्राह श्रीदस्त्रचक्षसत्त्व. प्रभुः ॥ ४७६ ॥

अवध्योऽयं मदी य स्य शास्त्रास्त्रस्य भविष्यति ॥

इत्येवं शंकरेणापि दत्तोऽस्मै परमो वरः ॥४७७॥

विश्वकर्माप्याह ज गत्प्राणपुत्रो मदायुधैः ॥

अवध्यत्वमयं प्राप्तश्चिरजीवी भविष्यति ॥ ४७८ ॥

अज्ञाह शत्रुभ य दो मित्राणामभयंकरः ॥

अज्ञेयो भविता पुत्रस्तव मारुत मारुतः ॥ ४७९ ॥

कामरूपः समी रा यं सुतः कामगतिस्तव ॥

रोमहर्षकराण्येव कर्ता कर्माणि संपुगे ॥ ४८० ॥

प्रीतिं संपाद्य रा म स्य रावणारेर्महात्मनः ॥

साक्षाप्यनुलं कृत्वा कीर्तिमान् प्रभविष्यति ॥४८१॥

इयुक्त्वा वरदः श्री मान् ब्रह्मामत्र्य समीरण ॥

नगाम त्रिदशैः सार्द्धं सत्यलोकमृषिस्तुतः ॥ ४८२ ॥

पुत्र केसरिदा ग णां गृह नीत्वा स मारुतः ॥

वरदान समाख्याय तानाष्टौ विनिर्गतः ॥ ४८३ ॥

प्राप्तातिवरसा म र्थ्य आश्रमेषु तपस्विना ॥

अभिहोत्राणि पात्राणि कल्कलानि व्यनाशयत् ॥ ४८४ ॥

पीडिताः शांतिभा ज स्ते वरज्ञानातिमन्यवः ॥

शेषुरेन नात्मबलं ज्ञातासि स्वपमिन्यलम् ॥ ४८५ ॥

कीर्तिस्तवान्येन य दा भवित्री स्मारिता पुनः ॥

तदांजनेय न चिराद्बलवृद्धिर्भविष्यति ॥ ४८६ ॥

एव शतः साप रा धो हततेजा मरुत्सुतः ॥

मृदुभावं गतो राम स्वरले जातसशयः ॥ ४८७ ॥

शापान्न तस्मिन्स म ये वेदाय नञ्मात्मनः ॥

नालिसुग्रीवयोर्वैर यदा राम समुत्थित ॥ ४८८ ॥

गुणाधिकः कोपि ज नो मारुते रघुराज नो ॥

असी व्याकरणादीनि शास्त्राण्यर्कात्समग्रहीत् ॥ ४८९ ॥

नगामाद्रेरुद य तो ह्ययमस्तगिरिं तदा ॥

सूर्योन्मुखः दृष्टगामी सादरो रचितांजलिः ॥ ४९० ॥

अस्य वायोस्तनू ज स्य प्रज्याभोनिधेरिव ॥

कः स्थास्यत्यंतकस्येव पुरस्ताद्व्युनदन ॥ ४९१ ॥

राघवयोद्धुत य शाः सुग्रीवप्रमुखा इमे ॥

तत्कारणात्सुरैः सृष्टास्तारनीलनलंगदाः ॥ ४९२ ॥

अगस्यात्सानुजो रा-भो वानरा राससाश्च ते ॥

श्रुत्वेत्यं मारुतेः कर्म विस्रयं परम गताः ॥ ४९३ ॥

अयोवाच प्राप्य म हं राघवं कुभसंभवः ॥

दृष्टः संभावितश्चासि राम गच्छामहे वयम् ॥ ४९४ ॥

तच्छ्रुत्वा प्राजलि श्री मान् महर्षीन् राघवोऽब्रवीत् ॥

अद्य मे देवतास्तुष्टा पितरश्च मुनीश्वर ॥ ४९५ ॥

दर्शनाद्भवता रा य धय पून कुल श्रुत ॥

विज्ञाप्य मेस्ति तकार्यं भवद्भिरनुकाक्षिण ॥ ४९६ ॥

अहं करिष्यामि म न्यन् प्रभावाद्भवता सता ॥

भोवेत्यथ सदस्या मे ममानुग्रहकाक्षिण ॥ ४९७ ॥

एवमस्ति वति ते ज ग्मुर्मुनयोऽनुनयोद्यता ॥

सर्वेदुवन्दिभिस्तुल्यरूचय शुचय सदा ॥ ४९८ ॥

जनक प्रभुरा य त्त पूजयित्वा कृताजलि ॥

मिथिला प्रेषयामास दर्शनोका चिरोपित ॥ ४९९ ॥

जामानू रघुवी रा द्य प्राप्त रत्नादि तत्त्वय ॥

सौतायै प्रददौ प्राज्य प्रेम्णा दुहितृवत्सल ॥ ५०० ॥

शुधाजित प्रीत म ना राम सत्कृत्य मातुल ॥

प्राहिणोज्ज्वलदृष्टामा स्वपुत्र स ययौ मुदा ॥ ५०१ ॥

अपानाताभूभु ज श्व साहाय्य कर्तुमागतान् ॥

स्वराष्ट्र प्रेषयामास सत्कृत्य भरताङ्गतान् ॥ ५०२ ॥

नृपाणां समुदा य स्म राम त्यक्त्वा ततोऽब्रजत् ॥

दु खितोभूतथात्यत देही देहीष्व त्यजन् ॥ ५०३ ॥

सहायै प्राप ज य हत्वा रावणमाहवे ॥

तेभ्य कपिभ्य प्रददौ रत्नाकल्पान् रघूत्तम ॥ ५०४ ॥

मुग्रीवस्य सहा य त्व कीर्तयित्वा पुन पुन ॥

तस्मै ददौ महार्हाणि भूषणानि रघूदह ॥ ५०५ ॥

विभीषणं यानु रा ज तस्यामात्यैश्च राक्षसान् ॥

प्रशस्य तेभ्य प्रायुःशुद्धालम्कारसचयान् ॥ ५०६ ॥

अपाकमारोय म रुद्रालिपुत्रो सुतानिव ॥

मुग्रीवमाह श्रीराम सकारार्हावेमौ स्वे ॥ ५०७ ॥

मंत्रे युक्ती तव श्री मन् ममापि च हिते रती ॥

एतौ त्वया मयाप्यंग पूजनीयौ कपीश्वर ॥ ५०८ ॥

इत्युक्त्वा स्वशरीरा त्स व्यवमुच्यातिवत्सलः ॥

भूषणानि महार्हाणि तदाङ्गदहनूमतोः ॥ ५०९ ॥

वन्द्याङ्गेषु स म लंचके नकेभतारकः ॥

बहून् गासान् दत्तमहान् चासणामास सन्निधौ ॥ ५१० ॥

अथ काकुत्स्थरा ज स्तं सुग्रीवं सन्निभीषणं ॥

जाम्बवत्प्रमुखान् सर्वान् यूयपानिदमब्रवीत् ॥ ५११ ॥

यूयं मे सुहृदो य त्नाद् भवद्विरहमुद्धृतः ॥

धन्यो राजा सुकठोयं धन्योय च निभीषणः ॥ ५१२ ॥

धन्या यूय शरीरा न्मे प्राणेभ्यो वसुतः प्रियाः ॥

हिया स्वर्गदुमा व्याप्ता श्रुत्वा युष्मदुपाक्रियाः ॥ ५१३ ॥

सौम्य सुग्रीवधा म त्व किष्किधायामलेकुरु ॥

भुङ्क्ष्व निष्कण्टकं राज्यं प्राज्यं सुखमवामुहि ॥ ५१४ ॥

विभीषणसत्वेऽ ज स्तं लंकायां नस हर्षितः ॥

स्मर्तव्योऽहं त्वया प्रीत्या गच्छ त्वं विगतज्वरः ॥ ५१५ ॥

श्रुत्वा वाक्यं सप्रिय स्य रामस्पर्शश्च वानराः ॥

साधुसाध्वति तं सर्वे प्रशशंसुः पुनःपुनः ॥ ५१६ ॥

तव बुद्धिर्वरा ज न्हुकन्येव विजगद्धिता ॥

माधुर्यं परमं राम भवतो वचसि स्थितम् ॥ ५१७ ॥

तं सश्रितानां श्रे य स्मृत् वीर्यमयद्धुतं तव ॥

तेष्वित्यादि वृत्तानेषु हनूमान् प्रणतोब्रवीत् ॥ ५१८ ॥

केहो मे परमो रा जन् त्वयि तिष्ठतु नित्यदा ॥

भक्तिश्च नियता वीरभावो नान्यत्र गच्छतु ॥ ५१९ ॥

पावशामकथा म ह्यं चारिष्यति तवाद्भुता ॥

तावत् शरीरे वसतु प्राणा मम न संशयः ॥ ५२० ॥

यश्च सञ्चरितश्चैव मन् कथाते रघुनन्दन ॥

तन्मयाप्सरसो राम आवेपयुर्नरर्षभ ॥ ५२१ ॥

तच्छ्रुत्वाहमुदा रा ख्य तव चर्यामृत प्रभो ॥

उत्कठाग्रहरिष्यामि मेघलेखामिवानलः ॥ ५२२ ॥

एव ब्रुवाणो रा म स्तु हनूमंतं वरासनात् ॥

उत्थाप्य सस्वजे खेहात् वाक्यमेतदुवाच च ॥ ५२३ ॥

एवमंतद्वापु ज भो भविता नात्र सशयः ॥

चरिष्यति कथा यावदेषा लोकेषु मामिका ॥ ५२४ ॥

तावद्विष्यति य शस्तव देहेऽसवस्तथा ।

लोकाहि यावत् स्थास्यति तावत् स्थास्यति मे कथाः ५२५

बोषस्येहोपका रा णां भवाम ऋणिनो वयम् ॥

एकैकस्योपकारस्य प्राणान् दास्यामि ते कपे ॥ ५२६ ॥

तज्जैर्णतां यातु म यि यत्त्वयोपकृतं कपे ॥

नरः प्रत्युपकाराणामापस्त्वायाति पात्रताम् ॥ ५२७ ॥

तस्यांजनातनू ज स्य मीतिकं हारमात्मनः ॥

उत्तार्य कठे श्रीरामो बन्धं स्वयमादरात् ॥ ५२८ ॥

मायामानुषका-य-स्य नत्वा पादौ पुनःपुनः ॥

जग्मुः स्वं स्वं गृह रक्षःकपयः साश्रुलोचनाः ॥ ५२९ ॥

रिमानो राजरा म स्य निदेशात् पुनरागतः ॥

स राममाह राजेन्द्र शृणु विज्ञापनां मम ॥ ५३० ॥

॥ माह स प्रभो य-सत्त्वामो पुण्यकविणम् ॥

हन्ता त्वं धीर्जितस्त्रिप्राप्तमेव राघवम् ॥ ५३१ ॥

प्रीतिर्मे परमा-दा-तौ हते तस्मिन् दशानने ॥

कामो ममे व लोकारः कर्तव्यः प्रभुणा तव ॥ ५३२ ॥

गच्छ रामं वह म नाक् नास्ति कश्चित् व्यतिक्रमः ॥

अहमाज्ञापयामि त्वां प्रभुसन्निहितो मम ॥ ५३३ ॥

एवमाज्ञाय हं श्रीं दान् प्राप्याद्य त्वामुपस्थित

मो राम परमात्मस्त्वं निर्विशेषः प्रतीच्छ माम् ॥ ५३३ ॥

पूजयित्वा पुण्य रा शो रामः प्रीत्या तमब्रवीत् ॥

गच्छ श्रीदान्तिकं सौम्य त्वमागच्छ स्मृतो यदा ॥ ५३४ ॥

नत्वा चकार ग म नं तमनंतपशःप्रदम् ॥

तत् पुष्पकं यक्षराजसमीपमयसन् पुनः ॥ ५३६ ॥

ततोतिभ्रं प्र ज या प्राप्तं राज्ये तव प्रभो ॥

इत्येवं भरतः प्राह रामं राजशतोत्तमम् ॥ ५३७ ॥

सर्वप्रजानां मि य कृत् राघवः सीतया सह ॥

नंदनप्राप्तिमाशोकवनेऽथ विजहार सः ॥ ५३८ ॥

अथ भवती रा शो बभूव जनकात्मजा ॥

तामाह रामः कामस्ते देवि कः क्रियतामिति ॥ ५३९ ॥

स्मितं कृत्वा सुता म द्याः सा श्रीरामं तदाब्रवीत् ॥

तपोननानि पुण्यानि द्रष्टुमिच्छामि राघव ॥ ५४० ॥

कामोयमेव रा ज नू मे फलमूलाशिनां सताम् ॥

अप्येकरात्रिं काकुत्स्थ निवसेयं तपोवने ॥ ५४१ ॥

यदान्पकोटिगे य स्तां सीतामाह प्रियः प्रियाम् ॥

विश्रव्या भव वैदेहि श्रो गमिष्यस्यसंशयम् ॥ ५४२ ॥

भद्र दूतं सर्वं अ नप्रवृत्तिञ्च रघूत्तमः ॥

पप्रच्छ काः कथा भद्र नगरे विषये च नः ॥ ५४३ ॥

मदाश्रितानि न्या य कानि सीताश्रितान्यपि ॥

वाक्यान्याहुर्जना ब्रूहि मा शकां कुरु चेतसि ॥ ५४४ ॥

चदंति खलु पी गः कि कि ना जानपदा जनाः ॥

अनुजान् नापि मे शूरान् कैकेयी मातरं स्पृश ॥ ५४५ ॥

चक्रवर्त्ता न रा म द्या वने राज्ये व्रजन्ति हि ॥

श्रुतेदानीं शुभं कुर्यां न कुर्यामशुभान्यहम् ॥ ५४६ ॥

उवाच ॥ स्पशः श्री मन् कथयन्ति शुभाशुभं ॥

दुष्करं कृतवान् रामः समुद्रे सेतुवधनम् ॥ ५४७ ॥

वश नीता बान रा श्व दुर्धर्षो रावणो हतः ॥

दुराचारेण चौर्येण दशकंठेन या हता ॥ ५४८ ॥

तामादृत्य महा म घं विस्मृत्य जनकात्मजाम् ॥

शृमन्नीतवान् रामः कथं नाय जुगुप्सते ॥ ५४९ ॥

अस्माकं स्त्रीष्वप्य ज स्वं सहनीयं भविष्यति ॥

यथा हि कुरुते राजा वर्तते तमनु प्रजाः ॥ ५५० ॥

एवं रघूत्तम य थाप्रजं बहुविधा गिरः ॥

वदति नगरे राष्ट्रे सर्वजोऽखला जनाः ॥ ५५१ ॥

श्रुत्वा दूतवचो रा जा राघवः परमार्तवत् ॥

उवाच सुहृदस्तत्र भवन्तोऽपि वदन्ति ॥ ५५२ ॥

सर्वेऽपि शिरसा म ह्यामभिवाद्य नताननाः ॥

प्रत्यूचू राघवं दीनमेवमेतत् न संशयः ॥ ५५३ ॥

विसर्जयामास ज गन्गाधस्तान् सुहृदस्ततः ॥

अनुजान् तूर्णमानाप्य न्याय्यमाह कर्ताजलीन् ॥ ५५४ ॥

सीता प्रिया मे म य ता दिव्योत्तीर्णा कुलोद्भवा ॥

तथापि पौरास्तां मां च निन्दतीति मया श्रुतम् ॥ ५५५ ॥

अप्यहं जीवितं ज ह्यां युष्मान् वा पुरुषर्षभाः ॥

अपवादभयाद्भीतः किं पुनर्जनकात्मजाम् ॥ ५५६ ॥

अहमिह्वाक्स्व य जः की र्थं जीव्यते बुधैः ॥

श्रुत्वं लक्ष्मण वाल्मीकेराश्रमे त्यज जानकी ॥ ५५७ ॥

प्रत्याख्यानं त्वया रा ज्ञो न कर्तव्यं विजानता ॥

अप्रीतिर्मे परा वत्स कार्येऽस्मिन् प्रतिवारिते ॥ ५५८ ॥

पूर्वमुक्तोऽस्मि सु म तेऽनयाहं तारसाश्रमान् ॥

पश्येयमिनि तस्याश्च कामोऽनुष्ठीयतामयम् ॥ ५५९ ॥

एवमुक्त्वा य स श्री मान्वाप्पेण पिहिताननः ॥
 तान्विसृज्यानुजान्सांशून्प्रनिवेश स्वमदिर ॥ ५६० ॥
 शापितास्तेन धी रा स्ते पादाम्भ्यां जीवितेन च ॥
 नोचुः किञ्चन शोकार्ताः केवलं रुग्णदुस्तदा ॥ ५६१ ॥
 धर्म यायास्थिर म तिलक्ष्मणः सप्रज्जावर्ता ॥
 प्रातः प्रोवाच मातस्त्वामह नेतुं तपोवनं ॥ ५६२ ॥
 आज्ञया रघुरा ज स्य प्राप्तोऽस्येष रयस्तव ॥
 तच्छ्रुत्वा मुदिता देवी बभूव जनकामजा ॥ ५६३ ॥
 पश्चाणि रत्नानि य याज्ञादायारुह्य त रथं ॥
 पथे दृष्ट्वा निमिच्चानि सीता चितान्विताभवत् ॥ ५६४ ॥
 अग्रवीच्चातदा रा ज्ञी लक्ष्मणं विहितांजलि ॥
 अशुभानि बहून्पेव पश्यामि रघुर्नन्दन ॥ ५६५ ॥
 मनोऽस्यस्थ किनु म म स्फुरत्यक्षय दक्षिण ॥
 औत्सुक्यमधृतिश्चापि गात्रोत्क्रमश्च जायते ॥ ५६६ ॥
 पश्यामि भूमि वि ज नामिवाद्य पृथुलोचन ॥
 आपि स्वास्ति भवेत्तस्मै भात्रे ते भ्रातृवत्सल ॥ ५६७ ॥
 अश्रूणां चैव मे न श्व सुहृद्गर्भोऽत्र वर्तते ॥
 अपि सर्वस्य कुशलं जगस्य पुरावातिनः ॥ ५६८ ॥
 इति प्राञ्जलिरा ज न्मशुद्धाचारा महाव्रता ॥
 सर्वेषां कुशलार्थं सा देवता अभ्ययाचत ॥ ५६९ ॥
 कृताञ्जलिस्ती प्र य तो नला सौमित्रिरात्मवान् ॥
 शिवमिदमर्वाद्दृष्टो हृदयेन विशुष्यता ॥ ५७० ॥
 सा गौतम्यास्तटे रा मा रामारामाऽनसन्निशा ॥
 सुमन्त्रयोजितरये प्रातः सरयाप्य मैथिली ॥ ५७१ ॥
 ययौ सौमित्रिर म रसवती निश्वसदिता ॥
 निरीक्ष्य तामघो दीन प्रहरोद महास्वनः ॥ ५७२ ॥

तमुवाच तत श्रो मद्रामस्य महिषी प्रिया ॥

स्वस्यो भव महाबुद्धे किमर्थं रुदते त्वया ॥ ५७३ ॥

हर्षस्य काले वो रा द विषादयसि मा कुत ॥

कच्चिद्विनाकृतस्नेन द्विरात्र शोकमागत ॥ ५७४ ॥

प्रियो ममापि तु म ते राघवो जीवितादपि ॥

न चाहमेव शोचामि मैव त्व नालिशो भव ॥ ५७५ ॥

तारयस्वाशु मा ज न्हुकन्या दर्शय तापसान् ॥

ततो मुनिभ्यो वासासि ददाम्याभरणानि च ॥ ५७६ ॥

महर्षीणा वीर य था योग्य कृत्वाभिवादनम् ॥

तत्र चैका निशाम्रोप्य यास्यामस्ता पुरी पुन ॥ ५७७ ॥

द्रष्टु राम पुष्क रा क्ष ममापि त्वरते मनः ॥

लक्ष्मणस्तद्वच श्रुत्वा प्रमृष्य नयने शुभे ॥ ५७८ ॥

आरुरोह तरि म न्युमास्तामारोप्य मैत्रिली ॥

सुमत्र स्थीयतामाह प्रयाहीति च नाविक ॥ ५७९ ॥

गगातट प्राप्य ज वात्प्राजलि प्राह जानकी ॥

मातर्मे हृदये शल्य महदेतत्सुदु सह ॥ ५८० ॥

कर्मण्यस्मिन्यो ज य ता निन्दोह प्रभुणा कृत ॥

अकार्य कुर्वतो मातः श्रेयो मरणयश्च मे ॥ ५८१ ॥

प्रसीद त्व सह ज या दययाञ्छासि शोभने ॥

न मेऽघमर्हसि ज्ञातु भो मात परवान्ह ॥ ५८२ ॥

इति प्राजलिरा य चो निषपात भित्तौ रुदन् ॥

त सीतोवाच किमिद नावगच्छामि लक्ष्मण ॥ ५८३ ॥

मृहि न्व तत्वतो रा जा शापितोसि मयानघ ॥

श्रोनुमिच्छामि दृच्छल्यमहमाज्ञापयामि ते, ॥ ५८४ ॥

एवमुक्त लिख्य म ना प्राह प्राजलिरीश्वरी ॥

देवि पौरापवादेन लक्तासि प्रभुणा

वक्तुशक्यो न ॥ श्री मयपवादस्तथाग्रत ॥

पितु सखा मे वाल्मीकिर्नसयत्राश्रमे प्रभु ॥५८६॥

पादच्छाया तपो रा शेरुपागम्यास्य समुने ॥

उपगासपरैकाग्रा वस ल ननका मने ॥ ५८७ ॥

व्रतमास्थाय वि म ल राम कृत्वा सदा हृदि ॥

श्रेयस्ते परम देवि तया कृता मविष्यति ॥ ५८८ ॥

श्रु वा जनकरा ज स्व सुता तदेवरोदित ॥

पर विषादमागम्य निषपात धरातले ॥ ५८९ ॥

सत्तामयाप्य म य ता रिञ्ज्याप भृश तदा ॥

धाना मम तनुर्नून सृष्टा दु खाय रक्ष्मण ॥ ५९० ॥

यस्यास्तथा दु ख रा शिर्दान्तोऽद्य प्रदृश्यते ॥

याह शुद्धसमाचाराध्याक्ता नृपतिना सती ॥५९१॥

पाप कृत्वा । कनु म ह क्रोवा दारिविभोजित ॥

कि नु वक्ष्यामि मुनिषु कर्म आगोचित कृतम् ॥५९२॥

न खल्वयैवान्न अ ले जान्दव्या जीवित निज ॥

अजेय राजवशो मे भर्तुर्मयि रघूत्तम ॥ ५९३ ॥

आता कर्तुं साधु य त त्यज मा दु खभागिना ॥

श्वश्रूणा चरणी नत्वा कुशन् ब्रूहि पार्थिव ॥ ५९४ ॥

पक्तव्यश्च त रा ज न्यश्रेष्ठो भर्ता महायशा ॥

अपवादमयाच्यक्ता त्वयाहमुचित कृतम् ॥ ५९५ ॥

सदृतिर्भातृषु ॥ था पौरैष्वपि तयास्तु ते ॥

सदेह नानुशोचामि देवो वधुर्गृह पाति ॥ ५९६ ॥

प्राणैरपि प्रिय रा जन् भर्तुं कार्यं स्त्रिया सदा ॥

तस्मादह न शोचामि सुयशास्त्वं सुखी भव ॥५९७॥

इति मद्बचसा म द्या वक्तव्य स पतिस्त्वया ॥

निरीक्ष्य भाव गच्छ त्वमृतकालातिवर्तिनो ॥५९८॥

तमुवाच ततः श्री मद्रामस्य महिषी प्रिया ॥

स्वस्यो भव महाबुद्धे किमर्थं रुदते त्वया ॥ ५७३ ॥

हर्षस्य काले वी रा द विषादयसि मा कुतः ॥

कच्चिद्विनाकृतस्तेन द्विरात्र शोकमागतः ॥ ५७४ ॥

प्रियो ममापि सु म ते राघवो जीवितादपि ॥

न चाहमेव शोचामि मैव त्व वालिशो भव ॥ ५७५ ॥

तारयस्वाशु मां ज न्हुकन्यां दर्शय तापसान् ॥

ततो मुनिभ्यो वासासि ददाम्याभरणानि च ॥ ५७६ ॥

महर्षीणां वीर य था योग्य कृत्वाभिवादनम् ॥

तत्र चैकां निशामोष्य यास्यामस्तां पुरी पुनः ॥ ५७७ ॥

द्रष्टु राम पुष्क रा क्ष ममापि त्वरते मनः ॥

लक्ष्मणस्तद्वचः श्रुत्वा प्रमृज्य नयने शुभे ॥ ५७८ ॥

आरुरोह तरि म न्युमांस्तामारोप्य मैथिली ॥

सुमत्र स्थीयतामाह प्रयाहीति च नाविक ॥ ५७९ ॥

गगातट प्राप्य ज वात्प्रांजलिः प्राह जानकी ॥

मातर्मे हृदये शर्म्य महदेतत्सुदु सह ॥ ५८० ॥

कर्मण्यस्मिन्यो ज य ता निवोह प्रभुणा कृतः ॥

अकार्यं कुर्वतो मातः श्रेयो वरणमद्य मे ॥ ५८१ ॥

प्रसीद त्व सह ज या दययाच्छासि शोभने ॥

न मेऽधमर्हसि ज्ञातुं भो मातः परवानह ॥ ५८२ ॥

इति प्रांजलिः य चो निषपात क्षितौ रुदन् ॥

त स्त्रिलोकाच्च किमिह तन्मयाच्छासि हृदये ॥ ५८३ ॥

ब्रूहि त्व तत्त्वतो रा ज्ञा शापितोसि मयानघ ॥

श्रोतुमिच्छामि हृच्छल्यमहमाज्ञापयामि ते ॥ ५८४ ॥

एवमुक्तः स्निग्ध म नाः प्राह प्रांजलिरीश्वरी ॥

देवि पौरापवादेन सक्तसि प्रभुणा वने ॥ ५८५ ॥

वक्तुं शक्यो न स श्री मन्यपवादस्तवाग्रतः ॥

पितुः सखा मे वाल्मीकिर्वसयत्राश्रमे प्रभुः ॥५८६॥

पादच्छायां तपो रा शेरुपागम्यास्य सन्मुनेः ॥

उपयासपरैकाग्रा वस त्वं जनकान्मजे ॥ ५८७ ॥

वनमास्थाप वि म ले रामं कृत्वा सदा हृदि ॥

श्रेयस्ते परमं देवि तया कृत्वा भविष्यति ॥ ५८८ ॥

श्रुत्वा जनकस्य स्य सुता तदेवरोदित ॥

परं विपादमागम्य निषपान धरानले ॥ ५८९ ॥

संज्ञामयाप्य म य ता त्रिललाप भृशं तदा ॥

धात्रा मम तनुर्नूनं सृष्टा दुःखाय लक्ष्मण ॥ ५९० ॥

यस्यास्तथा दुःख रा शिर्दारुणोऽद्य प्रदृश्यते ॥

याहं शुद्धसमाचारायुक्ता नृपतिना सती ॥५९१॥

पापं कृत्वा किंनु म हत्कोवा दौर्विद्योजितः ॥

किंनु वक्ष्यामि मुनिषु कर्म आगोचितं कृतम् ॥५९२॥

न खल्वदीयात्र ज ले जान्हव्या जीवितं निजं ॥

त्यजेयं राजवशो मे भर्तुर्मपि रघूत्तम ॥ ५९३ ॥

आज्ञां कर्तुं साधु य त त्यज मां दुःखभागिनीं ॥

श्वश्रूणां चरणी नत्वा कुशलं ब्रूहि पार्थिव ॥ ५९४ ॥

यत्कव्यश्च स रा ज न्यश्रेष्ठो भर्ता महायशः ॥

अपवादभयात्यक्ता तयाहमुचितं कृतम् ॥ ५९५ ॥

सदृष्टिर्भ्रातृषु य था पौरैरपि तथास्तु ते ॥

सदेहं नानुशोचामि देवो क्न्धुर्गुरुः पतिः ॥ ५९६ ॥

प्राणीरपि प्रियं रा जन् भर्तुः कार्यं स्त्रिया सदा ॥

तस्मादहं न शोचामि सुयशास्त्वं सुखी भव ॥५९७॥

इति मद्रचत्ता म ह्या यत्कव्यः स पतित्वया ॥

निरोक्ष्य मास गच्छ तमृतकालातिनिर्दिनीं ॥५९८॥

शोकम्यानमुख-श्री-कः शिगसाष्टय मेदिनां ॥

प्रदक्षिण च तां कृत्वा व्याहृतुं न शशाक सः ॥ १९९ ॥

ध्यान्वा मुहूर्तं तां गङ्गां माह रामानुजो रुदन् ॥

किं मां निरीक्ष्य गच्छेति त्वं वदस्मद्य शोभने ॥ ६०० ॥

स्वयं दृष्टं नहि मया पादौ दृष्टौ तवानघे ॥

कथं त्वामद्य पश्यामि रामेण रहितौ वने ॥ ६०१ ॥

इयुक्त्वा तामग्रजं स्य प्रियां नन्वा रुदन् पुनः ॥

नावा गंगां समुत्तीर्य रथमध्यागुह्यतम् ॥ ६०२ ॥

शोकानुकुलः स प्रथमं यावनायामिव तां सर्तां ॥

परतीरस्थितां दृष्ट्वा परानृत्य मुहुर्मुहुः ॥ ६०३ ॥

दृष्ट्वा मुनिकुमां गङ्गां रुदतीं जलनकां वने ॥

प्राद्वन् यत्र भगवान् वास्मीकिस्तपसांनिधिः ॥ ६०४ ॥

ते कवैवाशु न मम न मुनिपुत्रा महर्षये ॥

सर्वे निवेदयामासुस्तस्यास्तु रुदितस्वनं ॥ ६०५ ॥

भगवन्मुनिराजस्त्री कस्याप्येषा महात्मनः ॥

श्रीरिवादृष्टपूर्वात्र रीतिं त्रायस्तपस्यतां ॥ ६०६ ॥

स ज्ञान्वा ज्ञानं यः नः प्राद्वन् यत्र मैथिली ॥

अर्घ्यमादाय रुचिरं जगद्गीतारमागमत् ॥ ६०७ ॥

दृष्ट्वा सीतां स द्विजं नमश्चेष्टो वाल्मीकिरब्रवीत् ॥

स्तुथा दशरथस्य त्वं रामस्य महिषी प्रिया ॥ ६०८ ॥

जनकस्यात्मजा यत्नादृष्टव्या सत्यधीश्वरी ॥

वत्से जानकि भर्गवे स्वागतं ते प्रतिब्रजे ॥ ६०९ ॥

तां सीतां शोकभासां च वाल्मीकिर्मुनिपुंगवः ॥

उवाच मधुरां वार्णां ब्रह्मादयन्निव तेजसा ॥ ६१० ॥

वृत्तं तवैतत्सु मम ते विदितं मम तच्छतः ॥

सर्वं च दिव्यज्ञानेन तैजोबले यद्वि वर्तते ॥ ६११ ॥

मुनेपन्थोऽव सु श्रो काः सुव्रतास्तपसि स्थिताः ॥

तास्तां वत्से यथा वत्सं पालयिष्यति निर्यशः ॥६१०॥

त्वामपपां वेद्मि रा जि ध्यानव्येन चक्षुषा ॥

विश्रब्धा भव वत्से म-समीपे विनिवस्यसि ॥६१३॥

वचस्तदाकर्ण्य म हं प्राप्ता परममुत्तं ॥

सीता नन्वा मुनेः पादौ तयेयाह कर्ताजलिः ॥६१४॥

गीता प्रपानं दि-ज-पं प्रांजलिः पृष्ठतोर्गतात् ॥

तापस्पृशं नमश्चकुन्ताः स वाल्मीकिरब्रवीत् ॥६१५॥

राजा दशरथो य-जा स्तुषेयं तस्य सुव्रता ॥

रामस्य महिषो सीता जनकस्यान्मजा सती ॥६१६॥

इयं त्यक्ता सती रा जा परिपाल्या मया सदा ॥

इमो भगवः पश्यन्तु स्नेहेन वचनाम्भम ॥६१७॥

मुहुर्मुहुः प्राप्य-म-हास्तां ताभ्यः परिदाय सः॥

रामाश्रमं शिष्यवृत्तः पुनरावागमहातपाः ॥६१८॥

उदमूले स्थितो ज-हुकन्धायो मुनिना सती ॥

दृष्ट्वा प्रवेशितां भग्ये राजाश्रमे लक्ष्मणस्तदा ॥६१९॥

अत्रगीतसका य रतं गुमंत्रं मंत्रसारथिं ॥

सीतागोयोगत्रं तापं पश्य रामस्य सारथे ॥ ६२० ॥

योहि देवान्सभु ज गान् गंधर्वागुरराक्षसान् ॥

निहन्त्याश्रयः क्रुद्धः सदेवं पर्युपासते ॥ ६२१ ॥

हंतास्मिन् कर्मणि य शोनाशके समनुष्ठिते ॥

प्रातः गुमंत्रं रामेण को नु धर्मपरिमदः ॥ ६२२ ॥

गुमंत्रः प्राह तं रा मानुजं शोकाकुलं भृशं ॥

न संतापस्ताया कार्पो दृष्टमेतत्पुनरातनेः ॥ ६२३ ॥

भृगुशापकलं म ये प्रातः रामेण निष्पुना ॥

तस्य पथो हतानेन यत्पुनरा भयदा द्विषां ॥ ६२४ ॥

वासष्ठस्याश्रम श्रो मान् दुवासा मम सन्निधौ ॥

पुरा दशरथायैत कथयानास लक्ष्मण ॥६२५॥

त्वयापि विरह रा जा प्राप्स्यत्येत कथचन ॥

भरतेनैव वक्तव्य शत्रुघ्नेऽपि च लक्ष्मण ॥६२६॥

भृगुशापादय म र्जलाके ज मासवा प्रभु

रहस्य कथित तुभ्य सीतान्यागार्तिभेषज ॥६२७॥

नृलाके चक्रिणो ज म जात हनु दशानन ।

इति श्रुत्वाय सौमित्रिस्तामयोभ्यौ जगाम स ॥६२८॥

ततस्तस्योरुगा य स्य साश्रुनेत्रस्य लक्ष्मण ।

जग्राह चरणौ पश्चाद्वाक्पमेतदुवाच स ॥६२९॥

त्यक्तौ देवी त्वद्वि रा ह वाल्मीकिराश्रमे शुभ ॥

पुनरप्यागतो वीर पादमूलमुपासितु ॥६३०॥

मा शुच सस्कृत म ते कालस्य गतिरीदृशी ।

त्वद्विधा नहि शोचति बुद्धिगतो मनास्विन ॥६३१॥

यदर्थं मैथिल ज निस्स्यक्ता शोक न मुचत ॥

सोपवाह पुरे राजन् भविष्यति न सशय ॥६३२॥

तमाह रामो नि य त हितमुक्त त्वपानघ ॥

मया सीतावियोगोत्थ स्वसतापो निराकृत ॥६३३॥

राजकार्यं मया ज स्व कर्तव्य तदकुर्वत ॥

निष्कला मम सौमित्रे चत्वारो दिवसा गता ॥६३४॥

पौरकार्याणि यो य त्ते न करोति ।दने दिने ॥

सर्वते नरके घेरे पतित स भवद् भुव ॥६३५॥

नृगेण हि पुरा रा जा कोटी स्पर्शयता गवा ॥

गौ सगादागता न्यस्य दत्तान्यस्मै द्विजभने ॥६३६॥

विन्दतौ तौ स म न्य गोस्वामिग्राहकावुभौ ॥

नृगद्वारि स्थितौ प्राप्तौ न प्रवेश चिर द्विजौ ॥६३७॥

ताभ्यां शप्तो रूपा श्री मान् रुक्मस्तो भवेति सः ॥

निर्दिष्टो यादवः कृष्ण उद्धर्ता विष्णुरीश्वरः ॥६३८॥

अद्यापि शापं तं ग जा भुंक्ते वस सुदारुणं ॥

कार्यार्थिनां विमर्शो हि राज्ञां दोषाय कल्पते ॥६३९॥

इत्वाकुत्तनयो म क्षाः पतिर्निमिरदारधीः ॥

सिंष्टेन पुरा शप्तो निमिनापि स लक्ष्मण ॥ ६४० ॥

मित्रावरुणते ज स्वमाविशेति चतुर्मुखः ॥

वसिष्ठमुक्तयान्देवो विदेहः स तथाऽकरोन् ॥ ६४१ ॥

उर्वशीहेतुतो य स्तु मित्रावरुणतेजसा ॥

पूर्वः कुम्भस्ततो जातो वसिष्ठोऽगरस्य एवच ॥६४२॥

प्रतीक्षा न कृता रा क्षा सत्रे यस्मापुरोधसः ॥

तेनाराधेन निमिः क्षातस्तेन महात्मना ॥ ६४३ ॥

स निमिः साधुर म रामोवाच वरदांस्तदा ॥

नेत्रेषु सर्वभूतानां वसेयं सुरसत्तमाः ॥ ६४४ ॥

तदुक्तमेवम ज राः श्रुत्वोच्चस्त निर्दि नृपं ॥

नेत्रेषु सर्वभूतानां वायुभृत्स्वरिष्यति ॥ ६४५ ॥

मयितस्वस्य का य स्तैस्तत्तन्तानार्थिभिर्दिजैः ॥

अरण्यां मथ्यमानायां प्रादुर्भूतो महानपाः ॥ ६४६ ॥

नाम्ना निमिः स रा ज न्यो मयनाद्रनुन्दन ॥

जननाञ्जनको जानो नैदेहो यद्विदेहजः ॥ ६४७ ॥

यपातिर्न समो य स्मादेवयान्यां स भूपतिः ॥

ज्ञतः शुक्रेण सौमित्रे जरां प्राप सुदुःसहां ॥६४८॥

एवं रामो तद् रा पः कथयानास सक्तयाः ॥

श्लोत्कण्ठोऽप्यहरन्त्यायकर्ता मनोऽययाः ॥ ६४९ ॥

अथागता भये स ग्रा मुनयो यमुनाश्रिताः ॥

संयुज्य रामस्तान् कार्यं यमन्तं प्राञ्जलिः प्रभुः ॥६५०॥

विप्राः प्रोचुर्मधुः श्री मान्दैव्यो भक्तोऽविकापतेः ॥

शूल शूद्राद्वेनेष्कृत्य तस्मै दत्तं स्पृशारिणा ॥६५१॥

तत्पुत्रो लवणो रा जन् बाधते शूलतेजसा ॥

तं शूलरहितं हत्वा ब्राह्मणांस्त्रानुमर्हति ॥ ६५२ ॥

अभिषिच्यामसा म ध्वं शत्रुघ्नतैर्द्विजैस्साह ॥

राघवः प्रेषयामास लवणं हन्तुमोजसा ॥ ६५३ ॥

रामादमोघम ज तत्संभूतं शरमद्भुतं ॥

प्राप्य प्रणम्य तं प्रायाच्छत्रुघ्नस्तेनया वृतः ॥६५४॥

पुण्यकीर्तेराल य स्य बाल्मीकेराश्रमेऽवसत् ॥

तत्र कल्माषपादस्य ॥ मुनेरशृणोत्कथां ॥ ६५५ ॥

यस्यां स राघवो रा तौ पर्णशालां समाविशत् ॥

तस्यां सीताप्यर्धात्रे सुषुप्ते दारकद्वये ॥ ६५६ ॥

प्रसूतौ पुण्यस म ये बालचरितमप्रभौ ॥

दृष्टौ बाल्मीकिना प्रीत्या मार्जितौ तौ कुशैर्लवैः ॥६५७॥

बाल्मीकिर्द्विजरा ज स्तं कुश इत्याह यः कुशैः ॥

पुत्रः संमार्जितो ज्येष्ठो लवं च प्रोक्षितं लवैः ॥६५८॥

अर्धरात्रे सोन्व य स वृद्धिं श्रुत्वा प्रभोर्मुदा ॥

पर्णशाला ततो गत्वा मातर्दिष्टयेति चात्रवीत् ६५९॥

प्रजावत्याः पुत्र ज न्मप्रदष्टो लक्ष्मणानुजः ॥

मुनिं प्राञ्जलिरामश्च प्रपद्ये यमुनातटम् ॥ ६६० ॥

इक्ष्वाकोरन्ववा य स्थ भूषणं यो महावशाः ॥

स मान्याता हनो येन लवणेन दुरान्धना ॥ ६६१ ॥

इति शुश्राव सूर त्वप्रभवायास्त्रटे मुने ॥

च्यवनात् रुमित्राया नन्दनो विस्तरात्कथां ॥ ६६२ ॥

ततः प्रभाते स म धोर्निर्गतः स्वपुरात्सुतः ॥

भक्ष्यमाहर्तुमटवीगतो ॥ ६६३ ॥

ज्ञात्वा तदेव स श्री मान् गृहीतवरकामुकः ॥

उत्तमै यमुनां तूर्णं तस्यौ द्वारि मघोः पुरः ॥६६४॥

मातेर्धे दिन आ रा त्स कुरकर्मो मघोः सुतः ॥

आगच्छद्बहुसाहस्र प्राणिनां भारमुद्धहन् ॥ ६६५ ॥

ददर्श लवणो म यमांसमत्तः स राघवं ॥

तमाह किमनेन त्वनायुधेन करिष्यसि ॥ ६६६ ॥

ईदृशानां मया ज न्ये सायुधानां नराधम ॥

भक्षितानि सहस्राणि कालेनानुगतो ह्यसि ॥६६७॥

श्रुत्वा वचो निर्भय स्य हस्ततश्च मुहुर्मुहुः ॥

शत्रुघ्नः कुपितः प्राह भ्राता रामस्य धीमतः ॥६६८॥

शत्रुघ्नोऽहं भूतु रा रे वधाकांक्षी तवागतः ॥

द्वंद्वयुद्धं देहि मघो न त्वं जीवन् गमिष्यसि ॥६६९॥

तच्छ्रुत्वा लवणो म तस्तमाह प्रहसन्मुहुः ॥

दिष्ट्या प्राप्तोसि मद त्वं भ्राता मन्मातुर्द्विषः ॥६७०॥

अन्यकामस्य ते ज न्यमहं दास्यामि दुर्मति ॥

मुहूर्तं तिष्ठ तावच्च यावदायुधमानये ॥ ६७१ ॥

तमाह राघवो य त्तः क मे जीवन् गमिष्यसि ॥

स्वयमेवागतः शत्रुर्न मोक्ष्यः कृतात्मना ॥ ६७२ ॥

तल्लक्ष्मणस्यानु ज स्य वचः श्रुत्वा स राक्षसः ॥

क्रोधमाहारयत्तीव्रं तिष्ठ तिष्ठेति चाब्रवीत् ॥ ६७३ ॥

तं ब्रुवार्णं तथा य जद्विजघ्नं धोरदर्शनम् ॥

शत्रुघ्नो देवशत्रुघ्न इदं वचनमब्रवीत् ॥ ६७४ ॥

शत्रुघ्नो न तदा रा ते जातो भूया हता यदा ॥

तदद्य मद्भाणहतो व्रज त्वं यमसादनम् ॥ ६७५ ॥

सर्वे दृष्टा भूय म रास्त्वां मया निहतं रणे ॥

पश्यंतु रक्षोपसद त्रिदशा इव रावणम् ॥ ६७६ ॥

पदैव प्राह स श्रो मांश्चक्षुभे ऽतितरामरिः ॥

चिक्षेप वृक्षांश्छत्रुघ्नः शरैस्तां क्षान्तकश्चित्तमत ॥६७७॥

ततोऽन्याग्रप्रहा रा त्त स्वतांगो मूर्छितोऽभवत् ॥

तमवज्ञाय तु हत शत्रुघ्नं भुवि पातितम् ॥६७८॥

रक्षो लब्धान्तर य पि न विवेश स्वमालयम् ॥

नापि शूलं प्रजग्राह तान् भक्ष्यान् समुदाहरत् ॥६७९॥

लब्धसक्तः स ते ज स्वप्रवरस्त महाशरम् ॥

वज्रानन वज्रवेग जग्राहामोघमद्भुतम् ॥ ६८० ॥

तस्मिन् धृते प्रल य जज्वलनप्रतिमे शरे ॥

भीतान् सूरर्षीनभयं ददो देवः पितामहः ॥ ६८१ ॥

संधाय बाणं सा रा-रुध्यं विरुप्य घनुराश्रुति ॥

शत्रुघ्नः स महातेजा मुमोच लवणोरसि ॥ ६८२ ॥

सापकोऽतुलसा म-र्थ्यो विदार्यारेहुरस्तदा ॥

गत्वा रसातल हस्त पुनरेगमन् द्रुतम् ॥ ६८३ ॥

निर्भिन्नवक्षा र ज नीचरः स लवणः खलः ॥

पपात सहसा भूमौ वज्राहत इवाचलः ॥ ६८४ ॥

तच्छूलं तन्निल य तः समुत्पल महाप्रभं ॥

पश्यतां सर्वदेवानां रुद्रस्य वशमागतम् ॥ ६८५ ॥

जितः प्रातपि ज यः शत्रुघ्नः स महार्षिभे ॥

शक्रादिभिश्च त्रिदशैर्लवणे दुर्जये हते ॥ ६८६ ॥

सुरास्तमुचुः प्र य त वरं वरय सुव्रत ॥

तान् प्रत्युवाच शत्रुघ्नो बद्धांजलिपुटस्तदा ॥६८७॥

पुतिपं मधुरा रा नधानो त्व प्रानुयादिति ॥

वरयामास ते प्रीताः सर्वे प्रोचुस्तपास्त्रिजिते ॥६८८॥

तो निवेश्य सु म ना राजधानीं मनोहरां ॥

जगाम द्वादशे वर्षे ऋद्वं रानं चिरोपितः ॥६८९॥

वाल्मीकेराश्रमे श्री मानवसत्तेन गृजितः ॥

शुश्राव रामचरितं गायतोस्तत्कुमारयोः ॥६९०॥

ध्रुत्वा रामयशो रा गो विसृज्यो वाष्पयेत्तनः ॥

मुहूर्तमात्रमभवद्विनिश्चस्य मुहुर्मुहुः ॥६९१॥

आश्चर्ये सैनिका म माः शत्रुघ्नोमिदमनुवन् ॥

अदुतं किमिदं राजन् वाल्मीकि दृष्ट्वा तत्त्वतः ॥६९२॥

स तानाहाराश्रमेऽज स्रं सयाश्चर्याप्यनेकशः ॥

अदुतोऽर्थः परिप्रष्टुं न समोऽस्माकमोदृशः ॥६९३॥

अलब्धनिद्रः प्र य तः प्राप्तर्नत्वा मुनीश्वरम् ॥

अयोऽयामगमद्राघं नत्वाऽभूद्वर्षनिर्भरः ॥६९४॥

स उषित्वा सत् रा त्रमाज्ञप्तः प्रभुणा पुनः ॥

जगाम मधुरां भव्यां राजधानीं मनोरमाम् ॥६९५॥

ततः कदाचिद्वि म ना मृतमादाय बालकम् ॥

वृद्धो जानपदो विप्रो राजद्वारमुपागमत् ॥६९६॥

चक्रे विलापं स ज रन् पुत्रशोकाकुलो भृशम् ॥

नाहं पापी मृतोस्मि त्वं बालदेवेण भूषणेः ॥६९७॥

राम बालं जीव-य मे नो चेद्द्वार्यत्र निश्चितम् ॥

सदारोऽहं मरिष्यामि ब्रह्महत्यां त्वमाप्नुहि ॥ ६९८॥

न दृष्टो न श्रुतो ज न्मी मृतः कश्चन कुलचित् ॥

तथैव राज्येऽभिनवं मयैतदनुभूषते ॥ ६९९ ॥

एवं पुत्रस्पाय-य-तः शोकाकांतो द्विजोब्रवीत् ॥

ततोऽप्यतितमां रामो दुःखं प्राप सतां गातिः ॥७००॥

वसिष्ठं तपसां रा शिं वामदेवं च नारदम् ॥

मार्कण्डेयं मुनीनन्यान् प्राञ्जलिः ग्राह राघवः ॥७०१॥

वृद्धो मृतात्मजो म मः शोके जानपदो द्विजः ॥

रुद्धा द्वारं स्थितः कार्ष्णं भगवन्तो मयाय किम् ॥७०२॥

तच्छ्रुत्वा नारद श्री मानुवाच रघुनदन ॥

मन्ये तप्यति शुद्धोद्य तेन बालवधो ह्ययम् ॥७०३॥

तस्मात् स्वदेश त्व रा जन् मृगयाद्य निवारय ॥

भवेप्येव धर्मेण विप्रजालस्य जीवनम् ॥ ७०४ ॥

नारदस्यामृत म य श्रुत्वा वाक्य रघूत्तम. ॥

प्रहर्षमतुल लेभे लक्ष्मण चेदमत्रयोन् ॥ ७०५ ॥

गच्छाम्यर्ण त्व द्वि ज स्य समाश्वासय सौम्य तम् ॥

बालस्य च शरीर तत् तैलद्रोण्या निधापय ॥ ७०६ ॥

एव सदिश्य त य त्प्राज्ञासपादनेऽनुजम् ॥

मनसा पुष्पक देव आगच्छेति महायशाः ॥७०७॥

तद्विज्ञायेगित रा ज्ञ. पुष्पको हेमभूषितः ॥

आजगाम मुहूर्तेन समीप सेवनादत ॥ ७०८ ॥

तोब्रवीत् प्रणतो म ह्य नाथायमहमाज्ञया ॥

वश्यस्तव महाबाहो किंकर समुपस्थितः ॥ ७०९ ॥

त्वा महर्षीन् रा ज षि विमानमधिरुह्य स ॥

प्रताचीमुत्तरा पूर्वा विचि-वन् दक्षिणा ययौ ॥७१०॥

शिवलस्य सरो य त्नादपश्यत् पार्श्व उत्तरे ॥

विंध्यस्य दक्षिणे भागे स्वादर्शतलनिर्मलम् ॥७११॥

तत्र कौसल्यात्म ज निरतप्यत सुमहत्तपः ॥

ददर्श तापस वृक्षे लबमानमधोमुखम् ॥ ७१२ ॥

तमाह कशका म स्त्व धन्यस्तापस सुव्रत ॥

कोसि जाला कस्तपोऽर्यो ब्रूहोतु सत्यवाग्भव ॥७१३॥

जीन् सौवाक्शि रा स्त राम सत्यपराक्रमम् ॥

शूद्र शत्रुकनामाह स्वर्गार्थं देव मे तप. ॥ ७१४ ॥

तच्छ्रुत्वासिम म ल कोशान् निष्कृष्य दारुणम् ॥

लम्पानस्य शूरस्य शिरश्चिच्छेद राघव ॥ ७१५ ॥

सैत्रा देवास्तदा श्री शं शशंतुः साधुगाधिरिति ॥

पुनरुष्टिपुत्रः प्रोचुर्वरं वरय राघव ॥ ७१६ ॥

प्रोवाच प्रांजली रा जा द्विजपुत्रः स जीवतु ॥

त ऊचुः पतिते शूत्रे द्विजपुत्रः ॥ उत्थितः ॥ ७१७ ॥

अगरुयं प्रति या म त्वं द्रष्टुमागच्छ तं मुनिम् ॥

तस्य दीक्षा समाप्ताद्य वर्षे हि द्वादशं गतम् ॥ ७१८ ॥

सदा स्थितोऽभूत् स ज ले द्रष्टव्यः सुमहातपाः ॥

इत्युक्त्वा ते सुरा जग्मुर्द्रष्टुं रामोपि कुंभजम् ॥ ७१९ ॥

दृष्ट्वा सुरास्तं प्र य युः स्वर्गे रामस्ततो गतः ॥

तं सख्य मुनिप्रोत्था प्रशशंतास्तर्क प्रभुम् ॥ ७२० ॥

राम त्वमासे ना रा णामयन धर्मेपालक ॥

त्वया धर्मेण विप्रस्य जीवने प्रपितः सुतः ॥ ७२१ ॥

उपित्वा रजनी म त्र श्वः पुरा गन्तुमर्हसि ॥

इदं गृह ण वलय निर्मित विश्वकर्मणा ॥ ७२२ ॥

तद् गृहीत्वा कुंभ ज स्य पिपकन् रघुनंदनः ॥

पप्रच्छ भूता प्राप्त कुतो वा केन वा इतम् ॥ ७२३ ॥

सोऽत्रिंशद्भुत-य-शाः शतयोजनवितृते ॥

वनेऽपश्यं सरो राम प्रसन्नं योजनायतम् ॥ ७२४ ॥

रम्यं शयं च रा ज नू मे दृष्ट्वाभूद् विस्मयो महान् ॥

अथापश्य व्योमयानं स्वर्गिणं तत्र भास्वरम् ॥ ७२५ ॥

सं शयं पद्मन-य-नो भक्षयामास सोऽलितम् ॥

तमपृच्छमह कस्त्वं देवसंकाश ईदृशः ॥ ७२६ ॥

यथा नाथो निर्ज रा णां गंधर्वाप्सरसा मतः ॥

आहारो गहितोऽतीव किमर्थं वक्तुमर्हसि ॥ ७२७ ॥

त प्रांजलिः प्राह म म ब्रह्मन् वृत्तमिदं शृणु ॥

वैदर्भः श्रुतनामाहं सुदेनो मत्पिता मुने ॥ ७२८ ॥

आश्रमोऽयं मम श्रीं मन्त्रं तप्तं मया तपः ॥

त्रीणि वर्षसहस्राणि ब्रह्मैकमहं गतः ॥७२९॥

क्षुत्तृच्च सत्तपो रा शे पीडयामास तत्र मां ॥

सश्लोके महापुण्ये क्षुत्पिपासाविवर्जिते ॥ ७३० ॥

ब्रह्माणमवदं म त्थमिव मां भगवन् कुनः ॥

क्षुत्तृच्च नाधतेऽनापि देवभूतं तपोव्रजात् ॥ ७३१॥

ब्रह्मेतत्तदययाऽ ज त्वं पाकोऽयं कस्य कर्मणः ॥

आहारः, कश्चिदेऽत्यंतं क्षुधितस्य जगत्पते ॥ ७३२ ॥

ब्रह्माह मां भक्ष य त्वं श्वेतस्वक्रव्यमन्वहम् ॥

देहमेव निजं पुष्टं न दत्तं किमपि त्वया ॥ ७३३ ॥

देहस्ते व्यवहा र्थं भविष्यति पुनः पुनः ॥

गर्हितात् कर्मणोऽस्मात्त्वामगस्मि मोचयिष्यते ॥७३४॥

अगस्त्यं त्वामहं म न्ये नान्यस्मान्न गतिर्मुने ॥

इदं गृहाणाभरणं प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ ७३५ ॥

इदं तावन्मुनेऽ ज स्रं सुवर्णं धनमवरम् ॥

भक्ष्यं भोज्यं च ब्रह्मैव ददान्याभरणानि च ॥७३६॥

गृहीत्वैतत्तार य मामिति श्रुत्वैव तद्रिप्सु ॥

यथा गृहीत वलयं मुक्तः कट्यात् स तत्क्षणात् ॥७३७॥

शक्रतुल्येन रा ज न् मे दिव्यमाभरणं स्वयम् ॥

अस्मिन्निमित्ते श्वेतेन दत्तमद्भुतदर्शनम् ॥७३८॥

श्रुत्वा विचित्रं भू य स्तं मुनिं पपच्छ राघवः ॥

यत् प्रविष्टो वनं श्वेतः कथं तदमृगादिजम् ॥७३९॥

मुनिराह पुरा रा जा दण्ड इक्ष्वाकुनंदनः

ददर्श शक्रस्य सुतां रूपेणाप्रतिमां भुवि ॥७४०॥

धर्षयामास तां म चो विरजां गुरुनादिनीम् ॥

कत्वैतदाख्यं कर्म मधुमेतं पुर गतः ॥ ७४१ ॥

तच्छ्रुत्वा भार्गवः श्रीं मान् विरजायाः प्रधर्षणम् ॥

क्रुद्धः शशाप तं चंडं दंडं न विजितेन्द्रियम् ॥ ७४२ ॥

पांसुवर्ष सघ्नं त्राच्छक्रात् प्रादुर्भविष्यति ॥

त्रिंशत्सैवल्यमर्घ्यस्यविषयस्य विनाशनम् ॥ ७४३ ॥

वधं प्राप्स्यत्यसौ म ततः सपुत्रबलवाहनः ॥

शापं श्रुत्वा श्रमं त्यक्त्वा विषयति गतो जनः ७४४ ॥

त्यक्त्वा श्रमं मुनि ज ने गतेय विरजां कविः ॥

अग्रवीदाश्रमेत्रैव वस त्वं सुसमाहिता ॥ ७४५ ॥

त्वत्समीपे निर्भ य ता प्राणिनां वसतां सदा ॥

इत्युक्त्वा भार्गवो यासमन्यत्र समकारयत् ॥ ७४६ ॥

दंडस्य विषयो रा हो दुर्मतेस्तस्य राघव ॥

सप्ताहाद्ब्रह्मसाद्गतो यथोक्तं ब्रह्मवादिना ॥ ७४७ ॥

देशो भार्गवसा म र्थादभवान्निर्मृगादिजः ॥

ततःप्रभृति काकुत्स्थ दंडकारण्यमुच्यते ॥ ७४८ ॥

तपास्त्रिवासाच्च ज नस्यानं नाम्नाभवत् प्रभो ॥

एवं श्रुत्वा मुनि नत्वा श्रीरामः स्वपुरं ययौ ॥ ७४९ ॥

विमानं पुष्पकं च क्षमर्तुंरतिक्रमेव सः ॥

पुनः सप्रेषयामास संपूज्य रघुवल्लभः ॥ ७५० ॥

भरतं लक्ष्मणं च मप्रभृतीन्मत्तानुगम् ॥

रामोऽष्टच्छत्राजसूयं कर्तुं मंत्रविनिश्चयम् ॥ ७५१ ॥

तं प्रभुं राजसू य स्य क्रियां कर्तुं समुत्सुकम् ॥

प्रांजलिर्दर्शयन् दोषं तोषं दातुं महामतेः ॥ ७५२ ॥

प्रोवाच भरतो रा जसूयाद्बहुनृपसयः ॥

भविष्यति दयालोस्तेऽ युक्ताभिन्यसरुत् सुधीः ॥ ७५३ ॥

अश्वमेधे कुरु म मो मनोरन्ध्रभूषण ॥

इत्याह लक्ष्मणो रामं कामं सर्वसनां मनम् ॥ ७५४ ॥

हत्वा वृत्रासुर श्री मान् देवराज शचीपति ॥

अदर्शनं गतो राम ब्रह्महत्यानिपीडित ॥ ७५५ ॥

अश्वमेधेन घो रा या दु सहाया रघूत्तम ॥

विमुक्तो ब्रह्महत्याया शको विष्णुप्रसादत ॥ ७५६ ॥

तमाह राम सु म ते हयमेधोऽतिपावन ॥

मुक्त स्त्रीत्वादिल पुन कर्दमस्य प्रजापते ॥ ७५७ ॥

महासेनो यत्न ज ज्ञे यत्रोमा भगवान् हर ॥

रमयामास त देशमाजगाम इलो नृप ॥ ७५८ ॥

त्वात्मान शिवो य त स्त्रीरूप पुरुषाभिधम् ॥

वृक्षादि च प्रभू रेमे देव्या प्रियचिकीर्षया ॥ ७५९ ॥

त देश स इलो रा जा मृगयाया प्रसगत ॥

प्रविश्यापश्यदात्मान स्त्रीकृत सानुग तदा ॥ ७६० ॥

त्वा तत् प्रभुता म ध्यं जगाम शरण्य हरम् ॥

त प्रहस्याह भगवान् बहुरूपो महेश्वर ॥ ७६१ ॥

वर वरय रा ज म्ये पुरुष व विनेप्सितम् ॥

प्रणिपत्य शिव स्तुत्वा प्रार्थयामास स्निग्धो ॥ ७६२ ॥

उमाह कार्दमे य त्व मत्तश्चेद्वरमिच्छसि ॥

अर्धस्य दाता देवोय वरस्यार्धस्य चाप्यहम् ॥ ७६३ ॥

प्रजापतेरात्म स्त स्थमित्युवाच कृताजाले ॥

मास स्त्रीत्वं प्राप्य मातर्मास स्यां पुरुष पुन ॥ ७६४ ॥

देव्याह कर्दमे य त्व पुमान् मास भविष्यसि ॥

न स्मरिष्यसि पुमान् स्त्रीत्वं स्त्रीत्वे च पौरुषम् ७६५ ॥

एव लब्ध्वा वर रा जा स इलो मुदमापयौ ॥

स्त्रीत्वे पुन बुधाह्वेभे पुस्त्ववसमुत्तमम् ॥ ७६६ ॥

एवभूतोपि सु म हान् कृशामुक्त स भूपति ॥

अश्वमेधेन सौमित्रे प्रसादात् परमेशितु ॥ ७६७ ॥

प्रतिष्ठाने ततः श्री मानुवास बहुलाः समाः ॥

अश्वमेधसमो यज्ञो न भूतो न भविष्यति ॥ ७६८ ॥

तस्मादावश्यको रा ज्ञामश्वमेधः सतां मतः ॥

मयापि खलु कर्तव्यो वसिष्ठस्याभ्यनुज्ञया ॥ ७६९ ॥

तद्वारिष्ठं माति य तां वामदेवादिभिः सह ॥

वसिष्ठं ऋष्टुमिच्छामि तं त्वं गुरुमिहानय ॥ ७७० ॥

वसिष्ठादिर्मुनि ज नः समानीतेस्तमानतः ॥

रामः प्रांजलिराचख्यावश्वमेधमनोरथम् ॥ ७७१ ॥

तमूर्चुर्मुनयो य द्रुमश्वमेधेन राघव ॥

समर्थस्त्वं वयं सर्वे सहायास्तव कर्मणि ॥ ७७२ ॥

गुरुणामाज्ञया रा जा भरतं गोतमीतटे ॥

प्राहिणोन्नीमिषे कर्तुं यज्ञवाटं यथोचितं ॥ ७७३ ॥

दूतान् प्रस्थाप्य सु य तीन् शत्रुघ्नं कपिनायकं ॥

विभीषणं नृपान् विप्रानानयामास सानुमान् ॥ ७७४ ॥

अश्वस्य रक्षणे न न्यप्रवीणं लक्ष्मणं प्रभुः ॥

व्यादिदेश प्रवृत्ते यज्ञः परमादुनः ॥ ७७५ ॥

कांचनीं जानकीं य क्षत्रियार्हं रघुनंदनः ॥

कारयित्वा ततो दीक्षां जग्राह जगदीश्वरः ॥ ७७६ ॥

तस्मिन् यज्ञे जनो ज सं दृष्टः पूर्णमनोरथः ॥

दत्तं सर्वं मुक्ताद्यावदेहीति न विनिःसृतम् ॥ ७७७ ॥

न बभूवेदृशो य ज्ञः शक्रस्य वरुणस्य वा ॥

यमस्य सोमस्येत्यूचुः सर्व एव तपोधनाः ॥ ७७८ ॥

रात्रिचरा वान रा श्व सुवेष्टाः प्रयताः प्रियाः ॥

यज्ञागतानां सर्वेषामारातू सर्वेषां किंकराः ॥ ७७९ ॥

वाल्मीकिंवाटः सु य हान् रुचिरो गोमतीतटे ॥

आसीत् सुमहितो भूपैर्मुनिभिश्च महात्मभिः ॥ ७८० ॥

शिष्याबुवाच स श्री मान् युवां गत्वा समाधिना ॥

कृत्स्न रामायणं काव्यं गायतं परया मुदा ॥ ७८१ ॥

यदि पृच्छेद्युवां रा नारामः कस्येति दारकौ ॥

वाल्मीकेरय शिष्यौ द्वावेवं ब्रूतं सुनिस्पृही ॥ ७८२ ॥

लोभो युवाभ्यां न म नाकर्तव्यो धनवांछया ॥

किं धनेनाश्रमस्थानां फल्मूलाशिनां सदा ॥ ७८३ ॥

गेयं समग्रं सु ज्ञ नौ नावेक्ष्यथ पार्थिवः ।

पिता हि सर्वभूतानां राजा भवति धर्मतः ॥ ७८४ ॥

सादिष्टौ तौ विन य तः तयेति रचित्तांजली ॥

यथोक्तमृषिणा पूर्वं तत्र तन्नाभ्यगायताम् ॥ ७८५ ॥

तां शुश्राव सदा रा ध्यः सत्कृतिं मुनिनिर्मितां ॥

नालाभ्यां मधुरं गीतां कौतूहलपरोऽभवन् ॥ ७८६ ॥

कर्मांतरे सभा म ध्ये समाहूय महामुनीन् ॥

बालौ कुशलवौ गातुं स्थापयामास राघवः ॥ ७८७ ॥

सर्वज्ञ सत्समा ज स्थौ श्रोतृणां हर्षवर्धनं ॥

गेय प्रचक्रतुस्तत्र तावभौ मुनिदारकौ ॥ ७८८ ॥

प्रवृत्तस्य सुगे य स्य श्रवणेनातिहारिणा ॥

नैव तृप्तिं ययुः सर्वे श्रोतारो रामसंतसि ॥ ७८९ ॥

दृष्टा विप्राश्च रा ज न्या वैश्या शूराश्च दारकौ ॥

पिबंत इव क्षुभ्यां पश्यति स्म मुहुर्मुहुः ॥ ७९० ॥

ऊचुः परस्परं य जे संगताः सर्व एव ते ॥

उभौ रामस्य सदृशौ विंशद्भिर्बभिवोदृतौ ॥ ७९१ ॥

जटावल्कपरौ रा शौ न स्यातां यदि तेजसां ॥

विशेषं नाधिगच्छामो गायतो राघवस्य

ततोपराण्हस म ये सर्गान् श्रुत्वा स विंशतिं ॥

अष्टादशसहस्राणि सुवर्णस्य महात्मनोः

प्रयच्छेति तदा श्री मान् राघवः प्राह लक्ष्मणं ॥

ददौ स शीघ्रं सौमित्रिस्तयोः स्वर्णं पृथक् पृथक् ॥ ७९४ ॥

दीयमानं कुमा रा म्यां फलमूलाशिनोर्वने ॥

किमनेनेति ताम्यां तत्सुवर्णं नोररीकृतम् ॥ ७९५ ॥

तथा तयोः पर म कं वाक्यं श्रुत्वा निरिच्छयोः ॥

श्रोतारश्चैव रामश्च सर्व एव सुविस्मिताः ॥ ७९६ ॥

पप्रच्छ तौ सुते ज स्कौ रामः कौतूहलान्वितः ॥

कर्ता काव्यस्य कः कास्ते कौ युवामिति सादरम् ॥ ७९७ ॥

तमूचतुस्ती सु य शा वाल्मीकिर्भगवान् मुनिः ॥

काव्यस्य कर्ता संप्राप्तो यज्ञस्य सविधं प्रभुः ॥ ७९८ ॥

यदि बुद्धिः कृता रा जन् श्रवणाप महारथ ॥

क्रमांतरे क्षणीभूतः तच्छृणु त्वं सहानुजः ॥ ७९९ ॥

वाढमित्पाह सु म ना राघस्तावय त्वं तदा ॥

आपृच्छाजग्मतुर्बट्टौ यत्रास्ते मुनिपुंगवः ॥ ८०० ॥

ततः स राघवो ज-स्तं तद्गीतं परमं शुभं ॥

शुश्राव मुनिभिः सार्धं नृप-नानरराक्षसैः ॥ ८०१ ॥

तस्मिन् गीते सुनि य तौ ज्ञात्वा तौ जानकीसुतौ ॥

दूतान् परिषदो मध्ये रामो बचनब्रमणीत् ॥ ८०२ ॥

संश्रुत्य दूता ऋ ज यः प्रयतेनांतरात्मना ॥

मद्बचो ब्रूत संपात ऋषेर्भगवतोत्तिके ॥ ८०३ ॥

सीता सदा चेन्म य ता सा पुनर्वतिकल्मषा ॥

करोतिहात्मनः शुद्धिमनुमान्य महामुनि ॥ ८०४ ॥

अभिप्रायं मुने रा दौ ज्ञात्वा तस्याश्च द्दृष्टम् ॥

प्रत्ययं दातुकाद्रायाः ततः शंसत मे-ल्लघु ॥ ८०५ ॥

श्वः प्रभाते सुता म द्याः सीता शपथमात्मनः ॥

करोतु परिषन्मध्ये शोधनार्थं ममापि च ॥ ८०६ ॥

शिष्याबुवाच स श्री मान् युवा गत्वा समधिना ॥

कृत्स्न रामायण काव्य गायत परया मुदा ॥ ७८१ ॥

यादे पृच्छेद्युवा रा नाराम कस्येति दारकौ ॥

वाल्मीकेरय शिष्यौ द्वेव ब्रूत सुनिस्पृहौ ॥ ७८२ ॥

लोभो युवाभ्या न म नाकर्तव्यो धनवाछया ॥

किं धनेनाश्रमस्थाना फल्मूलाशिना सदा ॥ ७८३ ॥

गेय समग्र सु ज नौ नावेक्ष्यथ पापिब ।

पिता हि सर्वभूताना राजा भवति धर्मत ॥ ७८४ ॥

सादिष्टौ तौ विन य त तयेति रचिताजली ॥

ययोक्तमृषिणा पूर्वं तत्र तत्राम्यगायताम् ॥ ७८५ ॥

ता शुश्राव सदा रः ध्य सत्कात मुनिनिर्मिता ॥

बाल्याभ्या मधुर गीता कौतूहलपरोऽभवन् ॥ ७८६ ॥

कर्मांतरे सभा म ध्ये समाहूय महामुनीन् ॥

बालौ कुशलवौ गातु स्थापयामास राघव ॥ ७८७ ॥

सर्वज्ञ स समा ज स्थौ श्रोतृणा हर्षवर्धन ॥

गेय प्रचक्रतुस्तत्र तावुभौ मुनिदारकौ ॥ ७८८ ॥

प्रवृत्तस्य सुगे य स्य श्रवणेनातिहारिणा ॥

नैव तृप्तिं ययु स्तुर्वै श्रोतारो रामससादि ॥ ७८९ ॥

दृष्टा विप्राश्च रा ज न्या वैश्या शूराश्च दारकौ ॥

पिबत इव क्षुभ्यां पश्यति स्म मुहुर्मुहु ॥ ७९० ॥

ऊचु परस्पर य ज्ञे सगता सर्व एव ते ॥

उभौ रामस्य सदृशौ त्रिबाह्विमिवोद्भूतौ ॥ ७९१ ॥

जटावल्कधरौ रा शी न स्याता यदि तेजसा ॥

विशेष्य नाधिगच्छामो गायतो राघवस्य च ॥ ७९२ ॥

ततोपराहस म ये सर्गान् श्रुत्वा स विंशतिं ॥

अष्टादशसहस्राणि सुवर्णस्य महात्मनो ॥ ७९३ ॥

प्रयच्छेति तदा श्री मान् राघवः प्राह न्दक्ष्मणं ॥

ददौ स शीघ्रं सौमित्रिस्तयोः स्त्रणं पृथक् पृथक् ॥ ७९४ ॥

दीयमानं कुमा रा भ्यां फलमूलाशिनोर्वने ॥

किमनेनेति ताभ्यां तत्सुवर्णं नोररंकृतम् ॥ ७९५ ॥

तथा तयोः पर म क वाक्यं श्रुत्वा निरिच्छयोः ॥

श्रोतारश्चैव रामश्च सर्व एव सुविस्मिताः ॥ ७९६ ॥

पप्रच्छ तौ सुते ज स्कौ रामः कौतूहलान्वितः ॥

कर्ता काव्यस्य कः कास्ते कौ युवामिति सादरम् ॥ ७९७ ॥

तमूचतुस्तौ सु य क्षा वाल्मीकिर्भगवान् मुनिः ॥

काव्यस्य कर्ता संप्राप्तो पञ्चस्य सुविधं प्रभुः ॥ ७९८ ॥

यदि बुद्धिः कृता रा जन् श्रवणाय महारथ ॥

कर्मांतरे क्षणीभूतः तच्छृणु त्वं सहानुजः ॥ ७९९ ॥

बाढमित्याह तु म ना रामस्तावथ तां तदा ॥

आश्चर्यजग्मतुर्दृष्टौ यत्रास्ते मुनिपुंगवः ॥ ८०० ॥

ततः स राघवो ज-सं तद्गीतं परम शुभं ॥

शुश्राव मुनिभिः सार्धं नृप-वानरराक्षसैः ॥ ८०१ ॥

तस्मिन् गीते सुनि य तौ ज्ञात्वा तौ जानकीसुतौ ॥

दूतान् परिषदो भव्ये रामो वचनब्रवीत् ॥ ८०२ ॥

संश्रुत्य दूता ऋ ज वः प्रयतेनांतरात्मना ॥

महत्त्वं ब्रूत संयात ऋषेर्भगवतोतिके ॥ ८०३ ॥

सीता सदा चेन् प्र य ता सा पुनर्वीतकल्मषा ॥

करोतिहात्मनः शुद्धिमनुमान्य महामुनि ॥ ८०४ ॥

अभिप्रायं मुने रा दौ ज्ञात्वा तस्याश्च हृद्गतम् ॥

प्रत्ययं दातुकाभाषाः ततः शंसत मे-ल्लु ॥ ८०५ ॥

श्वः प्रभाते सुता म द्वाः सीता शपथमात्मनः ॥

करोतु परिषन्मध्ये शोधनार्थं ममापि च ॥ ८०६ ॥

नत्वा दूता गताः श्री मान् बाल्मीकिर्यत्र तत्र ते ॥

तन्मस्कृत्य तत्कार्यं कथयामासुरानताः ॥ ८०७ ॥

श्रुत्वा तद्भाषितं राज्ञो मुनिर्ज्ञात्वा मनोगतम् ॥

एवं करिष्यते सीता दैवतं हि पतिः स्त्रियाः ॥ ८०८ ॥

इत्याह यत्सोति य हादुतः प्रत्येन्य राघवं ॥

बर्भाषिरे स तच्छ्रुत्वा प्राह सर्वान् ऋषीन् नृपान् ॥ ८०९ ॥

भगवंतो मुनि ज नाः सशिष्याः सानुगा नृपाः ॥

पश्यंतु सीताशपथं यथैवान्योऽपि कांक्षते ॥ ८१० ॥

श्रुत्वा तद्धर्मन य यद्वाक्यं तस्य महात्मनः ॥

ऋषीणां च नृपाणां च साधुवादो महानभूत् ॥ ८११ ॥

कृत्वा निश्चयं राज्ञा शोभूत इति राघवः ॥

विसर्जयामास तदा सर्वान् शत्रुनिषूदनः ॥ ८१२ ॥

राज्ञौ गतायां स य वेतिष्ठादीन् मुनीन् नृपान् ॥

राम आह्वयति स्मर्यान् सभायामितरानपि ॥ ८१३ ॥

सर्व एव समा जग्मुर्ब्रह्माः शूद्राः सहस्रशः ॥

सीताशपथवीक्षार्थं कुतूहलपरा जनाः ॥ ८१४ ॥

प्राचेतसोऽतिप्र य तः ससीतः समुपागमत् ॥

तमृषिं पृष्ठतः सीताप्यम्बगच्छदवाङ्मुखी ॥ ८१५ ॥

कृतांजलिर्वाप्य ज लब्धाप्ताक्षी जनकात्मजा ॥

श्रुतिं ब्रह्माणमिव तां बाल्मीकिमुनिगाभिनीम् ॥ ८१६ ॥

देवीं समालोक य तां साधुवादो महानभूत् ॥

राम सीतामुभौ केचित् प्रशशंसुस्तदा जनाः ॥ ८१७ ॥

जनौघमप्ये धो रा र्यः प्रविश्य मुनिसत्तमः ॥

सीतासहायो बाल्मीकिरितिहोवाच राघवम् ॥ ८१८ ॥

इयं राम स्वच्छ म तिः सुव्रता धर्मधारिणी ॥

अपवादात् परित्यक्ता ममाश्रमसमीपतः ॥ ८१९ ॥

लोकापवादा ते श्री मन् राम भीतस्य सुव्रत ॥

प्रणयं दास्यते सीता तामनुज्ञातुमर्हसि ॥ ८२० ॥

इमौ तव सुतौ रा जन्ममलौ यमलौ बुधौ ॥

न स्मराम्यनृतं पुत्रो दशमोहं प्रचेतसः ॥ ८२१ ॥

नहूनि वर्षाणि म या तपश्चर्यास्ति या कृता ॥

नोपाशीयां कल तस्या दुष्टेयं यदि मैथिली ॥ ८२२ ॥

भूतपूर्वं न मे ज न्मपारिमन् राघव किञ्चिपं ॥

कलमभामि तस्याहमपापा यदि मैथिली ॥ ८२३ ॥

त्रिविधं सीतां प्र य तां मनः पष्टेद्वियेष्टिमां ॥

गृहीतवानहं सेय प्रणय तव दास्यति ॥ ८२४ ॥

तमाह प्रांजली रा जा यया वदसि धर्मानित् ॥

प्रणयस्तु मम ब्रह्मस्तन वाक्पिरकल्मषैः ॥ ८२५ ॥

वृत्तः पुरापि तु म हान्प्रत्ययः सुरस्तानिधौ ॥

सेयं लोकभयात्पक्ता तद्भवान्क्षतुमर्हति ॥ ८२६ ॥

शुद्धा प्रिया च मे ज स्रमिय सीता मुनीश्वर ॥

पुत्रौ च मम जानामि यमजातौ कुशीलवौ ॥ ८२७ ॥

रामस्य तेभिषा य ज्ञाः पुरस्कृत्य विधिं सुराः ॥

सीतायाः शपथे तस्मिन्सर्वेण समागताः ॥ ८२८ ॥

रामागतेष्वहन ज न्मप्रभृतिष्वमरेषु सा ॥

बद्धांमलिरवोदृष्टिराह कापायवासिनी ॥ ८२९ ॥

इदाप्यग्य नैन य या राघवाच्चितयाम्यह ॥

तया मे माधवी देवी विवरं दातुमर्हति ॥ ८३० ॥

मनोवाक्कर्मभी रा मं चितपाभि सदा यया ॥

तया मे माधवी देवी विवरं दातुमर्हति ॥ ८३१ ॥

सया यथेषा म म वाग्वेदि रामात्परं न चेत् ॥

तया मे माधवी देवी विवरं दातुमर्हति ॥ ८३२ ॥

शपसा ददये श्री ॥ ध्यात्वा तस्या रघूत्तम ॥

भूतलादुत्थित दिव्य सिंहासनमनुत्तम ॥ ८३३ ॥

गृहीत्वा धरणीं रा ज्ञा बाहुभ्या तत्र मैथिली ॥

स्वागतेनाभिनन्देमा स्थापयामास सादरा ॥ ८३४ ॥

तदा ता दिव्यसु म नोवृष्टि सीतामवाकिरत् ॥

श्रिय सिंहासनगता प्रविशतीं रसातल ॥ ८३५ ॥

साधुकारस्तदा ज जे देवानामचरे महान् ॥

व्याजन्हुर्वहुधा बाचो दृष्ट्वा सीताप्रवेशन ॥ ८३६ ॥

नृपा महर्षयो य ज्ञवाटस्था इतरे जना ॥

दृष्ट्वा प्रवेश सीताया विस्मयान्नोपेरीमरे ॥ ८३७ ॥

भुवि प्रविष्टा ता रा तीं दृष्ट्वा बाष्पाकुलेक्षण ॥

अवाक्क्षिरा दीनमना राम आसीत्सुदु खित ॥ ८३८ ॥

चिर रुदित्वाह म न शोको मे स्मट्टमिच्छति ॥

पश्यतो मम सीताद्य नष्टा श्रीरिष रूपिणी ॥ ८३९ ॥

रावणेन हता ज न्हुकन्येव प्रयता सती ॥

तदाह सन्निधौ नास पश्यतो मे भुवाद्य सा ॥ ८४० ॥

रक्ष पतेराल य त सिधो पाराप्रिया मया ॥

आनीता येन मे तस्य किमगम्य रसातल ॥ ८४१ ॥

वसुधे देवि भ ज्ञ त सीता निर्मासता मम ॥

दर्शयिष्यामि वा रोष कि न जानासि मद्वल ॥ ८४२ ॥

श्वश्रूस्त्वमसि मे य ता त्वत्सकाशा महात्मना ॥

कर्षता हलहस्तेन जनकेनोद्धृता पुरा ॥ ८४३ ॥

तस्मान्निर्मासता रा मा विवर वा प्रयच्छ मे ॥

पाताले नाकष्टे वा नसेय सहितस्तया ॥ ८४४ ॥

त्वमानपाशु ता म तस्तत्कृतेह वसुधरे ॥

नोचोद्विनाशस्ते मत्तो मत्तोष विनिहासि यत् ॥ ८४५ ॥

एवं क्रुद्ध प्रभुं श्री मानुवाच चतुराननः ॥

राम राम न संतापं कर्तुमर्हसि सुव्रत ॥८४६॥

स्मर त्वं पूर्वकं रा जन्मत्रं भावमारिदम ॥

सुखेन नागलोकं सा प्राप्ता सीता तव प्रिया ॥८४७॥

भूयः स्वर्गे संग म स्ते भविष्यति तथा सह ॥

शेषं भविष्यत्काकुत्स्थ काव्यं रामायणं शृणु ॥८४८॥

महाकाव्यं तु रा ङ र्षे मया देवैः सह श्रुतं ॥

एवमुक्त्वा सुरैः साद्वं ब्रह्मा स्वभवनं ययौ ॥ ८४९ ॥

रामो मुनिं विन य तः प्रार्थयामास सांजलिः ॥

भगवान् यद्भविव्यक्तच्छोभते संप्रवर्षतां ॥ ८५० ॥

एवमुक्त्वा सदा रा ध्यः श्वोभूते मुनिभिः सह ॥

तं जनौधं निवृत्त्यागात्पर्णशालां महामुनेः ॥ ८५१ ॥

कुशीलवौ श्रोतु म नाः सोऽब्रवीद्राघवः सुतौ ॥

गीयतामविशंकाभ्यामिति बान्मीकिसिन्धौ ॥ ८५२ ॥

तेषूपविष्टेषु ज गत्पूजितेषु महात्मसु ॥

भविष्यदुत्तरं काव्यं जगत्तुस्तौ कुशीलवौ ॥ ८५३ ॥

श्रुत्वा रहस्य म य तैर्मुनिभिः सह राघवः ॥

ततो विसर्जयामास सर्वान् यज्ञांगतान्नृपान् ॥ ८५४ ॥

यज्ञानसाने स्व नैः सहितः सकलैरपि ॥

एकाकिनीमिवात्मानं मेने जनकजां विना ॥ ८५५ ॥

यदा त्रिपुक्तः प्र य यौ तथा सदृणसंपदा ॥

बभूव तत्तमृतिस्तस्य सुधीरस्यापि कंपदा ॥ ८५६ ॥

बभूव दुःखभा रा र्तः सीतां स्मृत्वा क्षणे क्षणे ॥

रामः शून्यं जगन्मेने न शान्तिं मनसागमत् ॥ ८५७ ॥

सर्वान्विसृज्य प्र य दां वदितुं कृन्वानुजैः सह ॥

प्रविनेश तनोऽयोध्या रामो राजीवलोचनः ॥ ८५८ ॥

न सीतायाः परां श्रीं मान् वजे भाषो रघूत्तमः ॥

यजे यजे च षण्मथं सैवाभूत्कांचनो प्रभोः ॥८६९॥

धर्मेण राघवो रा ज्यं चकार स महायशाः ॥

दशवर्षसहस्राणि बाजिमेधानथाकरोत् ॥ ८६० ॥

चक्रेयद्रुत सा म र्ध्यात्ततो दशस्यात्मजः ॥

बाजपेयादशगुणस्तथा ब्रह्मासदक्षिणान् ॥ ८६१ ॥

अभिष्टोमैश्व ते ज स्वी सेतिरात्रैश्च राघवः ॥

इजे क्रतुभिरन्यैश्च श्रीमान्बहुसुवर्णकैः ॥ ८६२ ॥

सदैव धर्मे प्र य तमानस्यैवं धरापतेः ॥

स कालो न्यस्ययात्तस्य राघवस्य महात्मनः ॥ ८६३ ॥

वानरास्तं महा रा जमूखा रात्रिचराश्च ये ॥

सदानुरंजयंसाज्ञानिरता रघुनदनम् ॥ ८६४ ॥

वृष्टिर्वभूव स म ये नाकाले निधनं तदा ॥

दृष्टपुष्टजनाकीर्णं पुरं जनपदास्तथा ॥ ८६५ ॥

अथ ता मातरो ज भुः स्वर्गं रामस्य सुव्रताः ॥

पुत्रपौत्रैः परिवृताः प्रापुर्दशरथं पतिम् ॥ ८६६ ॥

तस्तां चकार सु य शाः स्वयं धर्म्याः क्रिया प्रभुः ॥

ता उद्दिश्य ब्राह्मणेभ्यो ददौ दानानि व सत्तः ॥ ८६७ ॥

युधाजिताय द्वि ज पो गार्ग्यो निजपुरोहितः ॥

दत्त्वायुतं हयान्नास्त्रवर्त्तनं बहु ॥ ८६८ ॥

संप्रेषितस्त प्रि य कृशायसो भ्रानृभिः सह ॥

प्रयुद्धम्य क्रोशमात्रं पूजयामास सादरं ॥ ८६९ ॥

सपूज्य तमृषि रा जा तद्धनं धनिगृह्य च ॥

दृष्ट्वाय कुशलं सर्वे मातुलस्य युधाजितः ॥ ८७० ॥

किमाह मानुलो य ह्यं यदर्थं त्वमिहागतः ॥

त सर्वं भगवन्ब्रूहि स श्रीमानित्युवाच त ॥ ८७१ ॥

गार्ग्यः प्राह तव श्री मान्मानुस्त्राह राघव ॥

सिधोर्नदस्योभयतः पार्श्वेऽयं विषयो महान् ॥ ८७२ ॥

शैत्यम्य मुता रा जो गंवर्णां महाव्याः ॥

तिस्रः कोट्य इमं देशं रक्षन्ति रणकोविदाः ॥ ८७३ ॥

तन्निर्जन्य रणे म तान् गधर्मनगरं च तन् ॥

निवेशय पुरे द्वे स्वे देशोपमतिशोभनः ॥ ८७४ ॥

तमाह वाद रा न पिंस्त्रक्षपुष्कलनामकी ॥

भरतस्यात्मजी वीरी न देशं विचारिष्यतः ॥ ८७५ ॥

एवमुक्त्वा पुण्य य गाः कुमाराभिषेच्य तौ ॥

प्रेषयामास भरतं महत्या सेनया सह ॥ ८७६ ॥

मानुजेन तहा ग तत्रुध्वनगरं ततः ॥

सप्तसरं महापुद्गं भरतस्त्रीः सहाकरोन् ॥ ८७७ ॥

तनस्तेषु महा म न्युर्भरतो राघवानुजः ॥

संनयत्तं मत्तेषु गर्वेष्वभ्यचोदयत् ॥ ८७८ ॥

यात्रायाज्ञातिता न गुप्तिष्ये सर्व एव ते ॥

क्षणेनाभिहतास्तेन तिस्रः कोट्यो महात्मना ॥ ८७९ ॥

नानासु ध्वग य ता गंधर्वा भस्मसावृताः ॥

तद्बुद्ध तादृशं घोरं न स्मरति दिवीकृतः ॥ ८८० ॥

तनो रामस्यानु न मा तस्मिन्देशे पुरे वरे ॥

निवेशयामास तयोः स्थापयामास नदनी ॥ ८८१ ॥

तक्षम्य धर्मन्या य त्रप्रवरस्य महाभतेः ॥

अत्रका धनदस्येव पुरी तक्षगिरा मता ॥ ८८२ ॥

पुष्कलस्यापि वी ग णां धीराणां समतस्थितेः ॥

पुष्कलात्तमत्प्राच्य नगरं नगरजितम् ॥ ८८३ ॥

निवेशय सप्तन म ये पुरेऽद्वैः पंचभिस्तनः ॥

तन्नायान्महादेशोऽथो राघवानुजः ॥ ८८४ ॥

आगते भरते श्री मान् रामः सौमित्रिमव्रवीत् ॥

अंगदश्चंद्रकेतुश्च तव पुत्राभिमावहं ॥ ८८५ ॥

अभिषेक्ष्यामि वो रा द देशः साधु विलोक्यतां ॥

अव्रवीद्भरतो देशो रम्यः कारुपयः प्रभो ॥ ८८६ ॥

गुरुवाक्यसमं म त्वा भरतस्य वचः प्रभुः ॥

लक्ष्मणं प्राह गच्छ त्वं कुरु तत्र पुरद्वयं ॥ ८८७ ॥

स गुरुक्तः स्वात्म जं योश्चकार द्वे पुरे शुभे ॥

अंगदस्यांगदीपाख्या पुरी परमशोभना ॥ ८८८ ॥

चंद्रकेतोश्चाश्र य दा सतां साधुगुणैर्युता ॥

चंद्रकांताभिधा रम्या गम्या जातु न या द्विषां ॥ ८८९ ॥

रामाभिषिक्तं स्वं रा काकांतकांतप्रभं सुतं ॥

अंगदं स्थापयित्वाऽगादयोध्यां लक्ष्मणोऽद्वृतः ॥ ८९० ॥

भरतोपि तथा म त्वं चंद्रकेतुं महाबलं ॥

निवेद्य राज्ये साकेतमगात्संवत्सरोषितः ॥ ८९१ ॥

उभौ रामाग्निभ ज ने सौमित्रभरतौ रतौ ॥

कालं गंतमपि केहान्न विजानीत एव तौ ॥ ८९२ ॥

पौरकार्येषु म य तमानानां धर्मचारिणौ ॥

एवं वर्षसहस्राणि दश तेषामयुस्तदा ॥ ८९३ ॥

अथ काले गतेऽज रय निदेशेन महा मनः ॥

कालस्तापसरूपेण राजद्वारमुपागमत् ॥ ८९४ ॥

दूतोहं तस्य भो य स्य महर्षेरामितं बल ॥

राम दिदृक्षुरायातः कार्येणेशाह तत्र सः ॥ ८९५ ॥

तच्छ्रुत्वा लक्ष्मणो ज्ञे न्यवेदयत तापसः ॥

दूतस्त्वां द्रष्टुमायातस्तं त्व पश्य रघूत्तम ॥ ८९६ ॥

रामः प्रोवाच सु म ते वत्स मत्सविध द्रुत ॥

प्रनेश्यतां मुनिस्तात महौजा द्वारि मास्तु सः ॥ ८९७ ॥

सौमित्रिणा ततः श्री मांस्तानसः स प्रवेशितः ॥

अभिगम्य रघुश्रेष्ठं वर्धस्वेत्याह सादरं ॥ ८९८ ॥

सकृत्प्राह मुनिं ग जा यस्य दूतस्त्वमागतः ॥

तस्य संदेशवाक्यानि समन्त्राणि निवेदय ॥ ८९९ ॥

एवमुक्तः स रा म यं तापसः प्राह राघव ॥

रहस्येत्तत्प्रवक्तव्यं किंचान्पदपि भूपते ॥ ९०० ॥

यः श्रोता कोपि रा न न्यो द्रष्टा वा रघुनन्दन ॥

स बध्यस्त्व रामाज्ञा मुनीन्द्रस्येदृशी स्फुटा ॥ ९०१ ॥

सुदृढव्यवसा य स्तद्गुणा तापसभाषितं ॥

तथेति स प्रतिशाय रामो लक्ष्मणसन्नवीत् ॥ ९०२ ॥

द्वारि तिष्ठ प्रवी रा द्य द्वास्थं त्वमपसारय ॥

वाचं यः शृणुयाद्वा नौ पश्येद्बभूवुः स मे भवेत् ॥ ९०३ ॥

द्वारि निक्षिप्य सु म तिं लक्ष्मणं लक्ष्मणाग्रजः ॥

तमुवाच मुनिं वाक्य कथयस्वेति सैव्रवीत् ॥ ९०४ ॥

वचनं शृणु रा त म्मे यदर्थमहमागतः ॥

पितामहेन देवेन प्रेषितोऽस्मि मदावल ॥ ९०५ ॥

कालोऽहं भूदि गा य स्व त्व पुत्रो रघूत्तम ॥

समयो यः कृतः पूर्वं परिपूर्णः स तापते ॥ ९०६ ॥

हत्वा दशार्धं त्रि ज गन्धया निष्कण्टकं कृतं ॥

समयोऽयं निर्जं लोकमागतुं जगदीश्वर ॥ ९०७ ॥

नृलोके समयो य स्ते कृतो वस्तुं सुरेश्वर ॥

दशवर्षसहस्राणि दशवर्षशतानि च ॥ ९०८ ॥

स संपूर्णो महा रा ज प्रजाः संरक्षितुं यदि ॥

भूयोपीच्छसि भद्रं ते वस राम यथासुखं ॥ ९०९ ॥

एवं पितामह म तं श्रुत्वा कान्तमुस्तात्मभुः ॥

प्रहसन्नब्रवीत्कालं मान्यं तन्नवचो मम ॥ ९१० ॥

कार्पमेव मया श्री मान् ययेवाह पिनामहः ॥
 भद्र तेस्तु गमिष्यामि यत एवाहमागतः ॥९१॥
 तथा तयो. काल ग जश्रेष्ठयोर्वदतोमियः ॥
 दुर्वासा भगसन्योगो राजद्वारमुपागमन् ॥ ९१२
 स पुत्रोऽप्रेरुग्र म हा द्वास्थ सौमित्रिमब्रवीन् ॥
 अर्थोत्तिकामाने मम राम दर्शय कुत्र सः ॥ ९
 नवा रामस्यानु ज स्त मुनिमाह कृताञ्जलिः ॥
 कोर्थस्ते भगवान् रामो यत्रस्तिष्ठ क्षण मुने ॥
 स चड भाह मां य त्नादस्मिन्नेतं क्षणे द्रुतं ॥
 प्रतिवेदय रामाय दुर्वासा विश्रुतो ह्यहं ॥ ९१.
 नोवेत्त्वामथ त रा म शत्रुघ्न भरतं तथा ॥
 सतति नगर राष्ट्रं शप्ता यास्याभ्यमानितः
 स एकस्यास्तु म म मा सर्वेषां मरणं समं ॥
 इति बुध्या विनिश्चित्य राघवाय न्यवेदयत् ।
 काल विसृज्य स ज गद्गता दुर्वासा मुनिं ॥
 प्रत्युद्गम्य प्रणम्याह किं कार्यं भगवन्निति
 राम प्रत्याह स ॥ मिप्रचरोऽनशनव्रतं ॥
 अयुताद्वं कृतं सिद्धमन्नमिच्छामि राघव
 श्रुत्वाशु श्रुरा ज स्तद्राक्य सुप्रीतमानसः ॥
 भोजनं मुनिमुख्याय यथासिद्धमुपाहरत्
 ॥ तद्वृत्तास्तूय स्ते सदेत्युक्ता महातपाः ॥
 तृप्तोऽमृतरसानेन समाश्रममुपागमन्
 स्मृत्वा काल्यचो रा जा सां प्रतिज्ञां च व सत्यः ॥
 दुःखिनो वाङ्मुहस्तृष्णां तस्थौ ॥
 महाराजं तम म त्वां मां कीर्तिं सुस्थिरां कुरु ॥
 जहि मां सौम्य निस्त्रयं प्रावेज्ञां

भयप्रतिज्ञा ये श्री मने याति नरक नराः ॥

जाहि मां निर्विश्वरूप धर्म वर्धय राष्ट्र ॥ ९२४ ॥

तथोक्तः शोकभा रा तौ बभूवुकुलमानसः ॥

तद्वत्त सुहृदा मध्ये कथयामास सुखमाह् ॥ ९२५ ॥

मत्रिणो गतता म अर्थाभूष्णीमासन्निचेतसः ॥

अयोत्तान वसिष्ठस्त सयसर्वं महामतिः ॥ ९२६ ॥

दृष्टं मपैतद्वा ज र्पे तत्तज्जाच्च श्रुतं पुरा ॥

लक्षणेन त्रियोगोय भवितेन तत्र प्रभो ॥ ९२७ ॥

यज्ञेन राम तु य शा प्रतिज्ञां या गृथा कृथाः ॥

प्रतिज्ञायां त्रिनष्टार्य धर्मः सर्वोपि नश्यति ॥ ९२८ ॥

म गुरोः सयता रा सत्तु वा वाग्यमकल्मष ॥

कायमेव मया श्रीमान् यथैवाह पितामह ॥

भद्र तेस्तु गमिष्यामि यत एवाहमागत ॥९११॥

तथा तयो कालं रात्रश्चष्टये वंदतोर्मिथ ॥

दुर्वासा भगवा योगो राजद्वारमुपागमत् ॥ ९१२ ॥

स पुनोऽत्रेभ्य म हा द्वास्थ सौमित्रिमब्रवीत् ॥

अथोत्तिक्रामान मम राम दशय कुत्र स ॥ ९१३ ॥

न वा रामस्थानु न स्त मुनिमाह कृतानलि ॥

कार्यस्ते भगवान् रामो व्यग्रस्तिष्ठ क्षण मुने ॥९१४॥

स चङ्ग भाह मा य त्नादस्मिन्नेव क्षण द्रुत ॥

प्रतिवदय रामाय दुर्वासा विश्रुतो ह्यह ॥ ९१५ ॥

नोचत्त्वामथ त रा म शत्रुघ्न भरत तथा ॥

सतात नगर राष्ट्र शप्ता यास्याम्यमानित् ॥ ९१६ ॥

स एकस्यास्तु म म मा सर्वेषा मरण सम ॥

इति बुध्या विनिश्चिष्य राघवाय न्येदयत् ॥ ९१७ ॥

कालं वितृज्य रा ज गद्वर्ता दुर्वासस मुनि ॥

प्रत्युद्गम्य प्रणम्याह किं काय भगवन्निति ॥ ९१८ ॥

राम प्रम्याह स य मिप्रवरोऽनशनव्रत ॥

अयुताद्व कृत सिद्धमन्नमिच्छामि राघव ॥ ९१९ ॥

श्रुत्वाशु रघुरा ज स्तद्वाक्य सुप्रीतमानस ॥

भोजन मुनिमुख्याय यथासिद्धमुपाहरत् ॥ ९२० ॥

स तदुत्कास्तूद य स्ते सदेत्युत्का महातपा ॥

तृप्तोऽमृतरसान्नेन स्वमाश्रममुपागमत् ॥ ९२१ ॥

स्मृत्वा कालवचो रा जा स्वा प्रतिज्ञा च व सल ॥

दु स्विनोर्बाहुमुत्सूष्णा तस्थौ त त्क्षमणोऽब्रवीत् ॥९२२॥

महाराज त्वम म रा म्ना कीर्तिं सुस्थिरा कुरु ॥

जहि मां सौम्य निस्तब्ध प्रातिज्ञा परिपालय ॥९२३॥

भयप्रतिज्ञा ये श्री मस्ते याति नरक नरा ॥

जाहि मा निर्विशकर न धर्म वर्जय राघव ॥ ९२४ ॥

तथोक्तः शोकभा रा तो भूत्राकुलमानस ॥

तद्वृत्त सुबदा मध्ये कथयागास एतन्नाह् ॥ ९२५ ॥

मत्रिणो गतता म ध्योस्तूष्णीमासन्विचेतस ॥

अथोनाच वसिष्ठस्त सयसध महामति ॥ ९२६ ॥

दृष्ट मयैतदा ज र्पे तत्तज्ज्ञाञ्च श्रुत पुरा ॥

लक्षणेन विवेकोप भवितैर तत्र प्रभो ॥ ९२७ ॥

न्यजेन राम तु य शा प्रतिज्ञा मा वृथा कथा ॥

प्रतिज्ञाया निनष्टाय धर्म सर्वोपि नश्यति ॥ ९२८ ॥

त गुरो सयसा रा त्तु वा वाक्यमकल्पय ॥

धर्मोपरिषदो मध्ये रामो लक्ष्मणमत्रवीत् ॥ ९२९ ॥

नितर्जये त्वा तु म ते माभूद्वर्मविपर्यय ॥

त्यागो वधो वा निहित साधूनामुभय सम ॥ ९३० ॥

इत्युक्त साधुर ज नि प्रभु नत्वा स लक्ष्मण ॥

निर्देशे वेदम न प्रायाःसरयुतीरमात्मनः ॥ ९३१ ॥

तत्रोपशृङ्ख्य स य तत्तोता बध्न सन दृढ ॥

योगयुक्तोभ्राद्वीमान् सस्मर राघवात्मनि ॥ ९३२ ॥

शत्रादयस्तम ज रा दिव्यै पुष्पैर्मनोहरै ॥

अनर्कार्य मुदा स्तुत्वा गीतैर्वचिश्च नर्तनै ॥ ९३३ ॥

सकृत्सर्वप्रिय कृत्प्रवर राघवानुजम् ॥

सशरीर मित्रानेन स्वर्गं निन्यु कृतोत्सवा ॥ ९३४ ॥

गिरुज्य लक्ष्मण रा मो दुःखशोकसमन्वित ॥

पुरोधसो मन्त्रिणश्च नैगमाश्चेदमत्रवीत् ॥ ९३५ ॥

अयोध्याया पति म द्वा भरत धर्मरत्नल ॥

वीरमद्याभिपेक्षयामि ततो यास्याम्यह वन ॥ ९३६ ॥

राजास्तु भरत श्री मानसभरानानयत्विह ॥

अद्वैवाह गमिष्यामि लक्ष्मणेन गता गति ॥ ९३७ ॥

तच्छृत्वा वचन रा ज सर्वा प्रकृतयो भृश ॥

शिरोभि प्रणता भूमौ गतसत्त्वा इवाभवन् ॥ ९३८ ॥

भरतश्चापि वि म ना विसृजोभूतदा भृश ॥

राज्य विगर्हयामास वचन चेदमब्रवीत् ॥ ९३९ ॥

वचन शृणु रा ज मे राज्य स्वर्गं त्वया विना ॥

न कामये क्षण स्पमे सयेनाह शपे प्रभो ॥ ९४० ॥

कुशो हवश्च न य विद्धर्मवित्प्रवर प्रभो ॥

कोसलेषुत्तरेष्वेतावाभिषेक्तु स्वमर्हति ॥ ९४१ ॥

इतो दूता सत्त्वा रा स्त शत्रुघ्न प्रति राघव ॥

गच्छताद्वयातुस्माक गमन भक्तवत्सल ॥ ९४२ ॥

ततो गुह्य प्राह म ही पश्येमा प्रकृतीर्गता ॥

ज्ञात्वा समीप्सित कार्यं वत्स मा विप्रिय कृपाः ॥ ९४३ ॥

दयानुरूप्याप्य ज नान् कि करोमीत्यथाम्रवीत् ॥

तत सर्वेपि ते भक्ता राम वचनमब्रुवन् ॥ ९४४ ॥

सदारा ससुता य चास्येका सर्वस्वमीश्वर ॥

गच्छतमनुगच्छामो यत्र राम गमिष्यसि ॥ ९४५ ॥

भक्तान्तमस्तान्स्व ज नान्वाढमिन्येव सोब्रवीत् ॥

ततोभिषिच्य तौ पुत्रावकमारोध्य वत्सल ॥ ९४६ ॥

परिष्वज्य स्वप्नि य रुन्मूर्च्युपाधाय चासकृत् ॥

स्ने पुरे प्रेषयामास सुसपत्नी कुशीलवौ ॥ ९४७ ॥

तत पर सदा रा ध्यो रामो राजीवलोचन ॥

दृतान्तप्रपेयामास शत्रुघ्नाय महात्मने ॥ ९४८ ॥

प्रभुणा प्रेषिता म ध्ये कृतवत्सा महाजुनाः ॥

दूतास्त्रिभिरहोरात्रैः साकेतामधुरा ययुः ॥ ९४९ ॥

शत्रुघ्नाय ते श्री मद्रुत्तमाचर्युरदृतं ॥

लक्ष्मणस्य परित्यागं प्रतिज्ञां राघवस्य तां ॥ ९५० ॥

विभज्य पुत्रयो रा ज्यं दत्तं विज्यस्य रोधासि ॥

पुरी कुशावती नाम कुशस्य रचितोत्तमा ॥ ९५१ ॥

प्रावर्त्ततीति पुरी म ह्यां प्रसिद्धिं प्रापिता धरा ॥

लवस्य निर्मिता वीर राघवेण महात्मना ॥ ९५२ ॥

कृत्वा त्वयोऽप्यां वि ज्ञ नां राघवो भरतस्तथा ॥

पौरैः समं स्वर्गमने कृतोद्योगी सहानुगी ॥ ९५३ ॥

एवं निवेद्य प्र प ताः शत्रुघ्नाय महात्मने ॥

विरेमुत्से ततो दूता भो त्वरसेति चाब्रुवन् ॥ ९५४ ॥

श्रुत्वा वृत्तं तद्ध रा वान्छुघ्नः कांचनाभिधं ॥

पुरोहितं समानीय प्रजाश्चाकथयत्स्वयं ॥ ९५५ ॥

अभिपिच्यथ सु म हत्तद्राज्यं सं विभज्य सः ॥

पुत्राभ्यां प्रददौ लेभे सुबाहुर्मधुरां पुरीं ॥ ९५६ ॥

शत्रुघाती च ते ज स्ती वैदिशं प्राप सत्पुरं ॥

एवं कृत्वागादयोऽप्यां रथेनैकेन सत्वरं ॥ ९५७ ॥

स शत्रुघ्नो विन ष वानभिनायाह राघव ॥

तवानुगमने राजन्विद्धि मां कृतनिश्चयं ॥ ९५८ ॥

दत्तं राज्यं तनु ज योः कृतं कृष्णमशेषतः ॥

न चान्यदद्य वक्तव्यमागतोहमुपासितुम् ॥ ९५९ ॥

त्वच्छासनं स्वाश ष ज प्रभो नियमनुष्ठितं ॥

निहन्यमानं नेच्छामि प्रसादं कर्तुमर्हसि ॥ ९६० ॥

तं वादमिन्दुदा रा णां गुरुराहातिनसलः ॥

ततः समागता ऋक्षा वानराश्च सद्युषाः ॥ ९६१ ॥

ते कृतान्लयो म ह्यां पतिताः प्रभुमब्रुवन् ॥

नयास्मानपि काकुरथ शङ्कागतवन्मल ॥ ९६२ ॥

ताश्च बाढमिति श्री मानुवाच श्रितवत्सल ॥

अथ बद्धाजलि प्राह सुग्रीवो रघुनदनम् ॥ ९६३ ॥

अमिषिच्यागद रा ज्ये प्राप्नोह राम कामद ॥

तवानुधमने राजविद्धि मा कृतनिश्चय ॥ ९६४ ॥

तै स्मयन्नाह स म ये प्राप्त बाढमिति प्रभु ॥

बिभीषणमथेवाच वाचस्पतिशतस्तुत ॥ ९६५ ॥

शृणु राक्षसरा ज त्व कार्यं मच्छासन त्वया ॥

प्रजा सरक्ष धर्मेण नोत्तर वक्तुमर्हसि ॥ ९६६ ॥

यावच्चक्षेत्रजमि य श्व यावत्तिष्ठति मेदिनी ॥

यावच्च मत्कथा लोके तावद्वाज्य तवास्त्वह ॥ ९६७ ॥

तथेति रक्षसा रा जा प्रतिजग्राह तद्वच ॥

तमेवमुक्त्वा श्रीरामो हनूमतमथाब्रवीत् ॥ ९६८ ॥

तावत्प्रीतस्त्वं र म स्व मद्राज्यमनुपालयन् ॥

मत्कथा प्रचरिष्यति यावत्लोके हरीश्वर ॥ ९६९ ॥

कृताजलिर्वायु ज स्तमब्रवीद्राममीश्वर ॥

यावत्तव कथा लोके तावत्स्थास्याम्यह भुवि ॥ ९७० ॥

जायत प्रव य स मैद च द्विविद प्रभु ॥

प्राह यावत्कलियुग तावज्जीवत सर्वदा ॥ ९७१ ॥

अथ प्रभात र ज नौ पृथुवक्षा महायशा ॥

राज कमरूपत्राक्ष स्वपुरोहितमब्रवीत् ॥ ९७२ ॥

अग्रे निहोत प्र य तैर्ग्रे सार्द्धं व्रनन्विद ॥

वानपेयात्प्राच शोभमान महापथे ॥ ९७३ ॥

ततो गुरुस्तपो रा शि सर्वं निरवशेषत ॥

चकार विधिउद्धम महाप्रस्थानिक विधिम् ॥ ९७४ ॥

सूक्ष्मावरधरो म न्या स ब्रह्मावर्तयन् पर ॥

कुशागृहीत्वा पाणिभ्या सरयू प्रययौ स्वय ॥ ९७५ ॥

मौगत्रतधरः श्री मान् पद्माभिर चन्द्रपथि ॥

निर्जगाम गृहात्तस्मादीप्यमानो यथांशुमान् ॥ ९७६ ॥

पार्थस्य दक्षिणे ग ज्ञः पद्मा श्रीः समुपस्थिता ॥

सद्येपि च मही देवी व्यवसायस्तथाग्रतः ॥ ९७७ ॥

स्तुतानि शस्त्राण्य म रैर्धानि तस्य जगत्पतेः ॥

अन्यदुस्तानि तं रामं कृत्वा पुरुषविग्रहम् ॥ ९७८ ॥

वेदाश्च सर्वे त्रि ज्ञ गन्मूलं राजर्षिरूपिणम् ॥

अनुत्तमस्तदा रामं प्रभु ब्राह्मणरूपिणम् ॥ ९७९ ॥

ओंकारश्चाथ गा य त्री वपट्टकारश्च मूर्तिमान् ॥

यज्ञाश्चानुव्रतौ रामं सर्वे पुरुषविग्रहाः ॥ ९८० ॥

दृष्टाः उपरिवा रा स्त पौराजानपदा जनाः ॥

अन्यपु पशवः सर्वे पक्षिणः स्यावरा अत्रि ॥ ९८१ ॥

सर्वे रामानुग म ने दृष्टाः पुष्टा भ्रवगमाः ॥

तेषां नून भाग्येन स्वर्गद्वारमपावृतम् ॥ ९८२ ॥

भूताः प्रेताश्चानु ज ग्मुः प्रभु किन्नराना तदा ॥

न सूक्ष्ममप्ययोध्यायां प्राणिजातं स्म दृश्यते ॥ ९८३ ॥

आतरी मंत्रिणो य स्ताः सर्वे सांतःपुराः पुरात् ॥

निर्गम्य तेन्ययू राम प्रभुं तद्रुणरजिताः ॥ ९८४ ॥

अध्यर्धयोजनं ज निमज्जममृत्युभयापह ॥

गया ददर्श सरयू रामः पुण्योदकां नदीम् ॥ ९८५ ॥

तस्याः स्वर्गप्रदो य स्त देश रामः समागतः ॥

तस्मिन्मुहूर्ते ब्रह्मापि त्रिदशैर्मुनिभि सह ॥ ९८६ ॥

निमानानां भास्व रा णां शतकोटिभिरुवृत ॥

प्रभाभिः स्वर्गिणां व्योम ज्योतिर्मयमिवामवन् ॥ ९८७ ॥

सुखस्पर्शस्तत्र म रुद्रवौ शीतः सुगन्धान् ॥

पपात पुष्पवृष्टिश्च देवनाद्यानि सस्तनुः ॥ ९८८ ॥

गंधर्वाश्च जगुः श्री मद्रामस्य चरितं मुदा ॥

मुख्या अप्सरसस्तत्र ननृतुर्दृष्टमानसाः ॥ ९८९ ॥

रचितांजलि रा रा चमागन्ध विधिरब्रवीत् ॥

आगच्छ विष्णो भद्रं ते तां तनु प्रविश स्वकां ॥ ९९० ॥

घ्रातृभिः सह धा म त्वं निजं विष्णो विभूषय ॥

लोकानां गतिरस्याद्य नत्वां जानांति केचन ॥ ९९१ ॥

ज्ञानशक्तिं विनाऽज त्वां न जानांति जगद्गुरो ॥

इति वाक्यं विधेः श्रुत्वा रामो रमयतां वरः ॥ ९९२ ॥

पद्मापतिः पुण्य य शाः सशरीरोनुजैः सह ॥

विवेश वैष्णवं धाम ध्यातं यत्साधुभिः सदा ॥ ९९३ ॥

ततो विष्णुमयं रा मं पूजयति स्म देवताः

सिद्धः मरुद्गणाश्चैव सैत्राः सान्निपुरोगमाः ॥ ९९४ ॥

देवर्षयो जात म हा गंधर्वास्त्रदंशांगनाः ॥

सुपर्णनागयक्षाश्च दैत्यदानवराक्षसाः ॥ ९९५ ॥

अत्र त्वप्यागतेऽज त्रिदिवः पूर्णमनोरथः ॥

दृष्टो विकल्मषो जात इत्युचुर्विष्णुमव्ययम् ॥ ९९६ ॥

अथ विष्णुः स्वमि य कृत्तं पितामहमब्रवीत् ॥

एषां लोकं जनीधानां दातुमर्हसि सुव्रत ॥ ९९७ ॥

इमे सर्वेऽप्यात्म ज न्मन् ज्ञेहाग्मानुगताः सदा ॥

भक्ता हि भजनीयाश्च सक्तात्मानश्च मत्कृते ॥ ९९८ ॥

श्रुत्वा वाक्यं साप्ति य स्य ब्रह्मा विश्वकृदब्रवीत् ॥

लोकान्संतानकान्नाम यास्यंतीमे समागताः ॥ ९९९ ॥

तिर्यग्गतं त्वानु रा यात् यद्विष्णोऽनुगतं ध्रुव ॥

प्राणांस्यक्षयति भक्त्या तत्संतानेषु निवस्यति ॥ १००० ॥

लोको यथा मम म हान् युक्तो ब्रह्मगुणैः सदा ॥

ब्रह्मलोकसमीपस्थः कममुक्तिप्रदः कृतः ॥ १ ॥

लोकः संतानकः श्री मान्मयैषामश्च कल्पितः ॥

इत्युवाच स्वयं ब्रह्मा भगवान्भूतभावनः ॥ २ ॥

ततः पतिर्धान रा णां सुधीरो दृष्टमानसः ॥

निमज्ज सारवे तीर्थे विवेश रत्नमण्डलम् ॥ ३ ॥

गोप्रनाराहणे म आस्तौथे परमपावने ॥

ऋक्षाश्च कपयः प्रापुः सुरान्येभ्यस्तदुद्रवः ॥ ४ ॥

पीरा जानपदा ज ग्मुः स्वजनैः सह सारवं ॥

सर्गस्थाः शुश्रुबुस्तेषां चक्रिताः सहसा खं ॥ ५ ॥

स्थानरा जंगमा य जैर्महोद्भृदुलभं पदम् ॥

गोप्रतारे कृतघ्नानाः प्रापुर्भासुरनिग्रहाः ॥ ६ ॥

सुतोर्वे प्राणिना रा स्ते प्रवृष्टाः कृतमज्जनाः ॥

दिन्यदेहाः प्रसादेन प्रभोः सर्वेपि-सज्जनाः ॥ ७ ॥

अमर्त्यं गता म र्या दिव्यालंकारवाससः ॥

विमानानि समाकृष्टा सर्वे भास्वरमूर्तयः ॥ ८ ॥

गोप्रतारे तदा ज मी सर्वस्यक्तकलेवरः ॥

दिव्यरूपोभवच्छूपापि विडालो ग्रामसूकरः ॥ ९ ॥

सरयूपुण्यतो य स्य महिमा परमाद्भुतः ॥

ये तत्र स्वक्तदेहास्ते लोकं संतानकं गताः ॥ १० ॥

संतानकं मुदा ज मुर्कक्षन्नानराक्षसाः ॥

अनुग्रहाद्गुप्ततो रामस्याद्भुतकर्मणः ॥ ११ ॥

गंधर्वैः सह गा य द्विः पुण्यं निजयशोद्भुतं ॥

शृण्वसंतानकं निन्ये विमानैस्तान्दयार्णवः ॥ १२ ॥

तत्र सर्वानुदा रा णां नाथः श्रीविष्णुरीश्वरः ॥

स्थापयामास तान्प्रेम्णा पिता पुत्रानिवीरसान् ॥ १३ ॥

ततः स्वयं स्वधा म स्वीः सर्वैर्ब्रह्मादिभिः सह ॥

ययी भक्तमयूराणां मेघो रामः सर्ता गातिः ॥ १४ ॥

श्रीमद्रामायणं श्री मान्वाल्मीकिर्मुनिपुंगवः ॥

महाकाव्यं चकारेत्यं भव्यमादिमहाकविः ॥ १५ ॥

गीतं रामकुमारभ्यां श्रुतं सर्वमहाविभिः ॥

ब्रह्मणा सत्यलोके च कैलासाग्रेपि शंभुना ॥ १६ ॥

अश्वमेधे महा मूढ्यौ सह सर्वैर्मुनीश्वरैः ॥

सचिवैर्भ्रातृभिः सार्द्धं रामेणापि श्रुतं स्वयं ॥ १७ ॥

हितेच्छुभिः सदा जप्यं आव्यं दुःस्वप्ननाशनं ॥

पापतापप्रशमनं मनोरथकरं परं ॥ १८ ॥

वेदैः सममिदं यद्दानतार्थफलप्रदं ॥

सर्वपापैः प्रमुच्येत पादमप्यस्य यः पठेत् ॥ १९ ॥

पापान्यपि दिवा रात्रौ यः कुर्यान्मानवः सदा ॥

पठत्येकमपि श्लोकं पापास्त परिमुच्यते ॥ २० ॥

न केवलमिदं मर्त्या पाताले त्रिदिवोपि च ॥

नित्यं शृण्वन्ति संहृष्टाः काव्यं रामायणं परं ॥ २१ ॥

श्रीमद्रामायणेऽजस्रं प्रेमाख्यं हनुमतः ॥

नारदस्य तु सर्वस्वमेतद्राज्मीकितद्वुरोः ॥ २२ ॥

गंधर्वगीयते यत्नास्तिद्वैश्व परणर्वभिः ॥

सर्वैर्मुमुक्षुभिर्भुक्तैः सेव्यते सुमनोहरं ॥ २३ ॥

रामायणं यशो जस्रं श्रीमद्भीमायकाननं ॥

का न नंदति चैतेन सभैतत्स्वर्दुकाननं ॥ २४ ॥

प्रेम रामायणे यस्य प्रसन्नास्तस्य देवताः ॥

या आपदः प्रपश्यन्ति स्वबलं शश्वदेवताः ॥ २५ ॥

वाल्मीकि तपसां राशिमानुमान्य महाकविं ॥

तद्गुरुं नारदं व्यासं शुकमन्यान्कवीन्मुनीन् ॥ २६ ॥

मंत्ररामायणं मर्त्या श्रीमद्रामायणमस्त्वयं ॥

दत्तमुद्दस्य बालाय श्रीरामेण दयालुना ॥ २७ ॥

मंत्ररामायणे बालकण्डे रामप्रसादने ॥
 त्रयोविंशतिरेवात्र मन्त्राः संज्ञासदाः फलेः ॥ १ ॥
 द्वितीयेत्र सतामिष्टेऽयथाकाण्डे शुभप्रदाः ॥
 विंशतिः परिसख्याता मन्त्राः सेव्याः सतां सदा ॥ २ ॥
 तृतीयेरण्यकाण्डेऽत्र त्रिंशन्मन्त्राः प्रकीर्तिताः ॥
 कामदाः कविवर्गाणां नन्दनस्या द्रुमा इव ॥ ३ ॥
 चतुर्थेऽत्र किष्किष्काण्डे कण्डिभिर्पूजिते ॥
 त्रिंशदेव महामन्त्राः पुरुषार्थफलप्रदाः ॥ ४ ॥
 पञ्चमे सुदरे काण्डे मन्त्राः पद्मनिशकुत्तमाः ॥
 सर्गोपि सेननाथेषां भक्त्युत्पन्नउत्तमः ॥ ५ ॥
 मन्त्राः षष्ठे युद्धकाण्डे पण्डशीतिरुदाहृताः ॥
 सर्वेऽपि रक्षिका येभ्यः समुत्पन्नमुदाहृताः ॥ ६ ॥
 मन्त्रा उत्तरकाण्डेऽत्र सर्गसोद्भिर्बलभाः ॥
 एकोनाशीर्तिरुदिता मुदिता यैः सतां सभाः ॥ ७ ॥
 एव सप्तसु काण्डेषु सर्वे मन्त्राः शुभप्रदाः ॥
 सदा जपति चत्वारः शतानि त्रीणि चार्चिताः ॥ ८ ॥
 मंत्ररामायणे ग्रये सम्जनानां सुखप्रदे ॥
 अस्तित्राणां कश्चित्त्रिभिर्विज्ञेया श्लोकसमितिः ॥ ९ ॥ ३९५
 त्रयोदशाक्षरैः मन्त्रैः सर्वत्रात्र निराजते ॥
 तेनैतन्नामतः श्रीमन्मन्त्ररामायण बुधाः ॥ १० ॥
 वर्णः प्रथमकाण्डेऽत्र महामन्त्रस्य सम्जनाः ॥
 श्लोकानां प्रथमे पादे सर्वत्र प्रथमः स्फुटः ॥ ११ ॥
 द्वितीये च द्वितीयः स तृतीये च तृतीयकः ॥
 एव सप्तमकाण्डेऽत्र मन्त्रवर्णोऽत्र सप्तमः ॥ १२ ॥
 षष्ठे त्रयोदशश्लोकलिपेरितस्फुटीभवेत् ॥
 आर्षाः समुद्धृतमिदं तैर्य गगान्द्वादिव ॥ १३ ॥

॥ सर्काव्योपवन यदाद्युक्ताविना वाल्मीकिना निर्मित ॥

॥ तत्रत्यैरतिरम्यपद्युक्तुमै प्रीया गृहीतैर्गुणे ॥

॥ श्रीमत्रे विरचय्य दाम रुचिर श्रीमन्नरामायण ॥

॥ श्रीरामस्य जगद्गुरोस्तुतयो यादाब्जयोरार्पित ॥ १४ ॥

इति श्रीमन्नरामायण आराधनद्वयपूरावराचत आनन्दुत्तरकांडे एके
नाशीतैतमो मंत्र श्रीरामार्पणमस्तु ॥ शुभभवन ॥ ॥ समाप्तम् ॥

भोरपंतकृत संस्कृत मंत्ररामायणाचे शुद्धिपत्र.

पृष्ठ.	पंक्ति.	शुद्ध.	गुप्त.	पंक्ति.	अशुद्ध.
१	६	परमानरमा धवात	"	"	अशुद्ध.
३	३	प्रयोष्या	"	९	वसिष्ठस्य
"	१८	स्वभावा	"	२४	निर्मितैरपि
"	२४	मृद्वशृंगं	१५	१२	प्रार्थिता
४	२१	मैद	१७	२०	यव
५	१९	अग्रदुः	"	१२	मनुगृहीतो
"	२६	रात्र दितो	१८	२०	पुपाययो
"	५	मैदमुद्रत्वा	१९	१३	सैव
"	७	गृहीत	"	१९	शक्ते
"	८	मैस	"	१९	प्रार्थिता
"	९	यतात्मोयौग	"	१९	दत्ता
९	२०	श्लिङ्गकर्णा	१९	२८	सार्ध
"	दीप ५	शंकरोपम	२०	८	प्रातिप्रहो
१०	१६	ममेध्यर्धणेन	"	१३	नक्षो
११	२३	करेम	२३	२६	शिखिरं
१३	१८	दंष्टः	"	४	पुण्यो
१४	८	लोभात्सुरभि	"	१०	महेति
					शुद्ध.
					वसिष्ठस्य
					निर्मितैरपि
					प्रार्थिता
					यव
					मनुगृहीतो
					पुपाययो
					सैव
					शक्ते
					प्रार्थिता
					दत्ता
					सार्ध
					प्रातिप्रहो
					नक्षो
					शिखिरं
					पुण्यो
					महेति

पृ.सं.	पं.सं.	अधुन. अयोध्याकोटम्.	गुप्त.	पृ.सं.	पं.सं.	अधुन.	गुप्त.
२५	९	अयोध्या	३८	१६	अधुन.	गुप्त.	गुप्त.
२६	२४	जोडित	"	"	जट	जटा	जटा
"	"	राधा	३९	१८	सागर	सागर	सागर
२७	१४	प्रदक्षिणी	४३	२०	मुष्टितो	मुष्टितो	मुष्टितो
२८	२०	शृणु	"	१६	समास्य	समास्य	समास्य
३०	६	पुनरि	"	१८	न्यवर	न्यवर	न्यवर
"	१८	तुगा	"	२४	शाभयिष्यसि	शाभयिष्यसि	शाभयिष्यसि
३१	२१	शृणु	४५	४	गृह्य	गृह्य	गृह्य
३२	४	संमत् प्राप्य	४७	९	आरण्यकोटम्.	रूपो	रूपो
"	१७	कण्डका	५०	१५	स्व	स्वां	स्वां
३३	२३	त्यत्रो	५३	१६	परिहास विचक्षणा	परिहास विचक्षणा	परिहास विचक्षणा
"	२६	पादनिर्तया	५६	१२	सालो	सालो	सालो
३४	८	त्यस्मा	५८	२	मारिचो	मारिचो	मारिचो
"	२३	यगिष्ठ	५९	२	जघानांग	जघानांग	जघानांग
"	२४	व्रक्लिष्ट	५९	१८	संशय	संशयः	संशयः
३५	१८	देव सम	"	२३	वहयो	वहनः	वहनः
३७	१४	दति	"	२४	सैमरा	समरा	समरा
			"		पुर्वो	पुर्वो	पुर्वो

६०	१	नश्रहणं जीमन्त्रये-	न गृहीयस्त्रीवित-	१०	वाल्मी	यल्मी
६१	२ टीप	त्ययं मृगः	मेय वै मृगम्	१७	आल्य	आल्यः
६२	२	शुद्ध	युद्ध	१३	बहुं	बहुं
६३	३	स्य क्षाम्य	तस्यक्षाम्य	२४	वाग्	वाग्
६४	४	नद्यो	न द्यो	६	त्वहन्	त्वहन्
६५	५	सर्वेवा सुरमानुषाः	सर्वेवासुरमानुषाः	८	नासा स्तनौ	नासास्तनौ
६६	२	भृश भयं	भृशभयं	१६	पंपा यत्नौ	पंपा यत्नौ
॥	१०	यामोरुतापसेनवितेजसा	यामोर्ह तापसेन		किष्किथाकांडम्	
६७	१४	पृष्ठापुटं ६३, ६४, ६५, ६६ असे	पृष्ठाक चुकून पड-	१६	पृष्ठसीतं	पृष्ठसीतं
६८	१५	ले आदित ते अनुक्रमे ६५, ६६, ६७, ६८ असे शुद्ध कराने	वितेजसा	१६	रघुत्तम	रघुत्तम
६९	१६	नंतर पुढील अशुद्ध कराने	असे शुद्ध कराने	१९	स्वर्ण	स्वर्ण
७०	१७	कैकयी	कैकयी	२	त्वमसुरं	त्वमसुरं
७१	१८	अनेक्यासि	अनेक्यासि	१८	प्रपेतु	प्रपेतु
७२	१९	पश्यायं	पश्यायं	७	उवा	उवा
७३	२०	भ्रूण	शृणु	६	तिष्ठ	तिष्ठ
७४	२५	मनस्व्येवं	मनस्व्येवं	७	दाज्ञाका	दाज्ञाका
७५	२६	रक्षुरितोष्टः	रक्षुरितोष्टः	२४	चित्ति	चित्ति
७६	२७	तले ना	तलेना	२६	स्यापया	स्यापया
७७	२८			२९	वत्स मागतं	वत्स मागतं

पृष्ठ	पङ्क्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१०३	२५	क्षिता	क्षिता
"	२	समर्थस्व	समर्थस्व
"	९	जृम्भ	जृम्भ
"	१६	सचरा	सचरा
१०५	७	सुदरकावलिम्.	गङ्गा
"	१३	इत्युक्त्वा	इत्युक्त्वा
१०६	६	प्रविष्टो	प्रविष्टो
"	११	बुद्धास	बुद्धा स
१०८	१	कपि सत्तम	कपिसत्तम
"	७	देवी	देवी
१०९	१६	निसत्य	नि सत्य
"	"	भुम्भे	भुम्भे
१११	१३	प्रतिष्ठित	प्रतिष्ठित
११२	२	धरण्या	धरण्या
"	६	रक्षो धर्म	रक्षोधर्म
"	११	मेघिली	मेघिलि
"	१७	भाभिने	भामिनि

पृष्ठ	पङ्क्ति	अशुद्ध	शुद्ध
८९	२१	तारापि	तारा पि
९३	४	कुर्वतो	कुर्वतो
९४	२०	सक्त	सक्त
"	"	नस्तदिव	नस्तदिव
९५	८	देष्टा	देष्टा
९६	१	स्त्री	स्त्री
"	"	ज्येष्ठ	ज्येष्ठ
"	१८	भूमौ	भूमौ
८९	१	शृणु	शृणु
"	१३	वेदम्य	वेदम्य
९९	२६	दूता	दूता
१००	२६	यस्य	यस्य
१०१	१	वच	वच
"	४	स्त्रीश	स्त्रीश
"	४	वैरोचनिमले	वैरोचनिमले
१०२	६	शापेन सा	शापेन सा
"	१५	रय्य	रय्य
"	१९	सम्राते	सम्राते

११३	कार्यो	१८	कार्यो
११५	भवत्ये	२६	भवत्ये
११६	द्रन भोक्ता	१	द्रन भोक्ता
"	जन्म	१५	जन्म
"	वामे वा	१६	वामे वा
११७	स्नाप	१९	स्नाप
११८	मशयम्	१८	मशयम्
११८	अनार्यो	२१	अनार्यो
१२१	तिष्ठ	२३	तिष्ठ
१२२	मन्वीत्	१२	मन्वीत्
१२६	सकल्प	२०	सकल्प
१२८	मिष	२	मिष
१३३	नेतृन्	२१	नेतृन्
"	दंष्ट्रा	२४	दंष्ट्रा
१३९	मणी	२३	मणी
	युद्धकोष्ठम्		युद्धकोष्ठम्
१४१	तत्रः	१७	तत्रः
१४३	मालंध्य	१६	मालंध्य
"	दद्या	२३	दद्या

१४६	१९	महापार्थ
१४७	२	मूर्द्धा
"	२६	जडे
१४८	२	हितका
"	३	इद्र
"	टीप १	कुवेरासा
१४९	१	चतुर्भिः
"	६	गृह्य
१५०	२४	दुर्धर्षः
१५१	टीप २	वक्र
१५२	१५	जहार
"	१८	त्वामद्य
१५३	४	समा युधि
"	१६	राजानं
"	२०	शुर्महा
१५४	१६	किष्किधा
"	१७	स्त्व
१५५	१०	यस्मिच्छानि
"	"	उपधाय

महापार्थः
मूर्द्धा
जडे
हितका
इद्र
कुवेरासा
चतुर्भिः
गृह्य
दुर्धर्षः
वक्र
जहार
त्वामद्य
समा युधि
राजानं
शुर्महा
किष्किधा
स्त्व
यस्मिच्छानि
उपधाय

१८९	२५	मतिमान्	२०९	१४	णद्भुत	णाद्भुत
१९०	१२	योजायि	२०९	२१	रव्यतुः	रव्यतुः
"	१५	भरणे	२१३	९	व्ययः	व्ययः
१९१	९	मभृतः	२१३	२५	रवाम तामरा	रवामतामरा
१९४	६	द्वारणाप	२१४	७	स्वानुजः	सानुजः
१९४	१०	तं	२१४	१८	समाश्वास्य	समाश्वास्य
१९४	१२	रुशो	२१५	२	त्वयोक्ता	त्वयोक्ता
१९५	४	दुदुधुहेति	"	२२	यरमन	यरमान्न
१९५	८	मसा	"	२३	कीसल्यं	कीसल्या
१९६	२१	रंमहासे	"	२४	द्रष्टुं	द्रष्टुं
१९८	१२	विभीषणे	२१६	१३	यश्य	पश्य
"	२३	गंघ	२१६	"	सिकूट	सिकूट
२०१	६	तद्वद्वा	२१७	६	प्रभो	प्रभो
"	११	ततैः	२१९	६	सौम्य	सौम्य
२०२	१३	मर्मम्रास्ता	२१९	१४	वृथा	वृथा
२०७	७	मरुद्गणाः	२२१	१९	जन्मेख्यं	जन्मेख्यं
"	१५	शुचा	२२२	४	राक्षसेन्द्रे	राक्षसेन्द्रे
२०९	९	कुशलं	२२४	१	श्रीरामे	श्रीरामे
"	१२	समा जये	२२४	३	धरा	धरा

१४६	१२	क्रियया	२५९	१३	क्रान्तं
२४८	१३	सपूज्यतां	२६१	६	वत
"	१४	गर्धवं	२६२	१०	शस्त्रा
"	१९	तां	"	१९	पुत्रौ
२४९	२	छुद्रतः	२६३	२	अद्य मे
२५०	४	सगते	"	१२	वसलः
"	२६	धर्मेण	"	२६	श्रीरामः
२५१	२१	देवैः	२६५	१५	भयणं स
२५२	४	जय तं	२६६	२१	पुष्पक रा
"	२०	नघ वा	२६७	"	गर्भ
२५३	५	तन्मु	२६८	१०	च्छुराला
"	१०	चिद्रुमि	२६९	१६	सै
२५४	१२	स्तामह	२७१	१२	माचारा त्यक्त
२५५	३	निकमग	२७३	५	मद्रुत
२५५	४	प्रतो	"	२१	मुष्टिते
२५७	१४	वयोदम्बुद	२७५	६	वासिष्ठेन
२५८	१७	साक्षरा	"	१०	कुम्भ
"	१९	भस्त्र्य	२७६	२०	प्रयोगी
२५९	"	साक्षि	"	२६	दूर

पृष्ठ.	अध्या.	श्लो.	मन्दाकिन्याः	पृष्ठ.	अध्या.	श्लो.
२२४	२३८	२३८	मन्दाकिन्याः	२३८	२३८	२३८
२२५	"	"	प्रमुखा	"	"	"
"	"	"	निहितो	"	"	"
२२७	"	"	या मे	"	"	"
"	२३९	२३९	कन्यास्तस्या	२३९	२३९	२३९
"	"	"	प्रवस	"	"	"
२२९	२४०	२४०	मत्तश्च	२४०	२४०	२४०
"	२४१	२४१	पीडिताः	२४१	२४१	२४१
२३०	२४२	२४२	रसात्	२४२	२४२	२४२
"	"	"	गरुत्मान्	"	"	"
२३२	२४३	२४३	स रसा	२४३	२४३	२४३
"	"	"	पमच्छ	"	"	"
२३४	"	"	तैद्रियः	"	"	"
"	२४३	२४३	पंच	२४३	२४३	२४३
२३५	"	"	लोकागुरुं	"	"	"
२३७	२४४	२४४	प्रासा	२४४	२४४	२४४
२३८	"	"	"ध	"	"	"
"	२४५	२४५	प्राप्य	२४५	२४५	२४५

पृष्ठ.	अध्या.	श्लो.	मन्दाकिन्याः	पृष्ठ.	अध्या.	श्लो.
२३८	२३८	२३८	मन्दाकिन्याः	२३८	२३८	२३८
२३९	२३९	२३९	प्रमुखा	२३९	२३९	२३९
२४०	२४०	२४०	निहितो	२४०	२४०	२४०
२४१	२४१	२४१	या मे	२४१	२४१	२४१
२४२	२४२	२४२	कन्यास्तस्या	२४२	२४२	२४२
२४३	२४३	२४३	प्रवस	२४३	२४३	२४३
२४४	२४४	२४४	मत्तश्च	२४४	२४४	२४४
२४५	२४५	२४५	पीडिताः	२४५	२४५	२४५
२४६	२४६	२४६	रसात्	२४६	२४६	२४६
२४७	२४७	२४७	गरुत्मान्	२४७	२४७	२४७
२४८	२४८	२४८	स रसा	२४८	२४८	२४८
२४९	२४९	२४९	पमच्छ	२४९	२४९	२४९
२५०	२५०	२५०	तैद्रियः	२५०	२५०	२५०
२५१	२५१	२५१	पंच	२५१	२५१	२५१
२५२	२५२	२५२	लोकागुरुं	२५२	२५२	२५२
२५३	२५३	२५३	प्रासा	२५३	२५३	२५३
२५४	२५४	२५४	"ध	२५४	२५४	२५४
२५५	२५५	२५५	प्राप्य	२५५	२५५	२५५

२४६	१२	किमप्यं	२५९	१३	क्रान्तिं
२४८	१३	सपुण्यतां	२६१	६	यत
"	१६	गर्घवं	२६२	१०	शास्त्रा
"	१९	तां	"	१९	पुत्रौ
२४९	२	शुद्धतः	२६३	२	अद्य मे
२५०	४	सगते	"	१२	वत्सलः
"	२६	धर्मेण	"	२६	श्रीरामः
२५१	२१	दैवैः	२६५	१५	भीषण ए
२५२	४	जयं तं	२६६	२१	पुष्पक रा
"	२०	नघ वा	२६७	"	गर्भ
२५३	५	तन्मु	२६८	१०	सखला
"	१०	चिद्वि	२६९	१६	स्मै
२५४	१२	स्तामह	२७१	१२	माचारा त्यक्ता
२५५	३	निकमग	२७३	५	मदुत
२५५	४	प्रतो	"	२१	मुष्टिते
२५७	१४	यर्षादम्बुद	२७५	६	वसिष्ठेन
२५८	१७	साक्षसा	"	१०	कुम्भ
"	१९	भर्त्स्य	२७६	२०	प्रयया
२५९	"	राशे	"	२६	दूर

शुद्ध मन्दकिन्त्याः	पङ्क्त.	पङ्क्ति.	अशुद्ध.	शुद्ध.
प्रमुखा	२३८	१३	दशानन	२३८
निहतो	"	१४	स सुहृद्य	"
या मे	"	१९	यूत्तवा	"
कन्यास्तस्या	"	२६	मंदोदरीय	"
ध्यवस	२३९	१५	स्तद्वृद्धं	२३९
मत्तश्च	"	२६	व्यानु	"
पंडिताः	२४०	१९	हंतव्या	२४०
रास	२४१	६	मुत्तिक्तं	२४१
गरुत्मान्	२४२	१२	संयस	२४२
स रसा	"	१६	क्रान्तेन	"
पप्रच्छ	२४३	४	करोवा	२४३
तैद्रियः	"	७	पेदाभ्यासं	"
पंच	"	८	वाङ्म	"
लोकगुरुं	"	२३	कन्या	"
प्राप्ता	२४४	१	कतररा	२४४
०८	२४४	१	धर्पिताया	"
	"	२६	त्युक्तेषु ध	२४५
	२४५	१२	संतु तृमा	२४५

पृ.	पंक्ति.	शब्द	पृ.	पं.	अक्षर	शब्द
२७८	२	माता	"	१८	माता	गुड
२७९	११	माता	२८७	१४	पु-टा	मई
"	१९	गच्छे	"	२६	नृ-ता	पु-टा
२८०	२५	राजान	२८८	७	दू.	नृ-ता
२८१	१०	मुनि	२८९	४	मन्त्र	दूता.
२८२	७	द्वय	२९०	३	परणी	मन्त्र
"	९	भारत	२९१	२०	किनी	परणी
"	१२	मामने	२९२	१५	संमित्र	निन
२८३	११	मार्ग	२९३	१६	सिंघा	संमित्र
"	१८	गया	"	२०	चोरा	सिंघा
२८४	२	अर्द्धन	३०१	१	पन्था	चोरा
"	१२	मार्ग	"	१०	आ	पन्था
२८५	२१	मुनि	३०३	१६	रुटा	आ
२८६	४	मुनि	३०४	३	मं	रुटा:
						मं